

Datum
8 juni 2017

Protokoll fört vid möte i övervakningskommittén för **landsbygdsutvecklingsprogram för landskapet Åland och Ålands strukturfondsprogram, Entreprenörskap och kompetens, programperioden 2014-2020.**

Sekretariatet för den gemensamma övervakningskommittén.

Tid: Onsdagen den 31 maj 2017 kl. 10.00 – 12.55

Plats: Smakbyn, Kastelholm, Sund

Närvarande:

Linnéa Johansson, ordförande, näringsavdelningen, Ålands landskapsregering (föredragande §§ 1-2, 10-12)
Henry Lindström, Ålands Producentförbund r.f.
Lena Nyman-Wiklund, Högskolan på Åland
Tomas Urvas, Ålands kommunförbund
Kerstin Jansson, Ålands handikappförbund r.f.
Christina Henriksson, FFC:s lokalorganisation på Åland
Anders Ekström, Ålands Näringsliv r.f.
Soile Wartainen, Ålands Natur och Miljö r.f.
Rainer Juslin, utbildnings- och kulturavdelningen, Ålands landskapsregering
Conny Nyholm, finansavdelningen, Ålands landskapsregering
Michaela Slotte, enheten för rättsliga och internationella frågor, Ålands landskapsregering

Föredragande:

Susanne Strand, byråchef och programansvarig Eruf/ESF, näringsavdelningen, Ålands landskapsregering (5, 8 §§)
Sölve Högman, byråchef och programansvarig Ejflu, näringsavdelningen, Ålands landskapsregering (7§)
Jukka Teräs, utvärderare, Nordregio (4, 6 §§)
Gunnar Lindberg, utvärderare, Nordregio (4 §)
Katarina Fellman, utvärderare, ÅSUB (6 §)
Lennart Joelsson, Ålands Utvecklings Ab (§ 9)
Christel Lindholm, koordinator, näringsavdelningen, Ålands landskapsregering (§3)

Övriga närvarande:

Mr. Laurent Sens, Generaldirektoratet för sysselsättning, socialpolitik och lika möjligheter (DG EMPL), Europeiska kommissionen (§ 10)
Mr. Juuso Stenfors, Generaldirektoratet för sysselsättning, socialpolitik och lika möjligheter (DG EMPL), Europeiska kommissionen
Ms. Neda Skakelja, Generaldirektoratet för jordbruk (DG AGRI), Europeiska kommissionen
Mr. Kai Heikkilä, Generaldirektoratet för jordbruk (DG AGRI)
Leif Franzell, finansieringshandläggare, näringsavdelningen, Ålands landskapsregering

Kenneth Åkergård, finansieringshandläggare, näringsavdelningen, Ålands
landskapsregering
Alexandra de Haas, LAG, Leader Åland r.f.

Ms. Stefanie Selmer, tolk
Mr. Jakob Roel, tolk

1 § Mötets öppnande.

Ordförande Linnéa Johansson välkomnade kommitténs medlemmar, kommissionens representanter, utvärderare, tolkar samt övriga närvarande till dagens möte. Ordförande konstaterade därefter ledamöternas och de övriga deltagarnas närvaro. Mötet konstaterades beslutfört och öppnat.

2 § Godkännande av dagordningen.

Ordförande presenterade den föreslagna dagordningen.

Beslut: Dagordningen för mötet godkändes.

3 § Ärenden för kännedom.

Christel Lindholm informerade om kommissionens beslut av den 13 februari om godkännande av programändring 2, Ålands landsbygdsutvecklingsprogram (**bilaga 1**).

Beslut: Informationen antecknades för kännedom.

4 § Utvärderingsrapport (Ålands strukturfondsprogram).

Jukka Teräs och Gunnar Lindberg presenterade utvärderarnas första delrapport per den 31.12.2016 (**bilaga 2**) i enlighet med **bilaga 3**.

Utvärderingen av programmet har genomförts av Nordregio under januari-april 2017 med målsättningen att förbättra kvaliteten på genomförandet och bedöma programmets effektivitet och verkan. Utvärderingen beskriver och analyserar programmets sammanhang, syfte och metodik samt genomförandet och indikatorerna fram till början av år 2017. Utvärderingen bygger delvis på intervjuer med stödmottagare och programförvaltning. Intervjuerna fokuserade i enlighet med fastställd utvärderingsplan på informations- och offentlighets-åtgärder.

Generellt konstaterar utvärderarna att det är en stor mängd indikatorer kopplade till de två fonderna och att uppgiften är komplex att utvärdera utifrån dessa.

De valda indikatorerna bedöms riktiga för att följa upp programmet vilket även förhandsutvärderarna tidigare konstaterat. För regionalfonden är utfalls/aktivitetsindikatorerna mer intressanta än de makroekonomiska resultatindikatorerna. Uppstarten av programmet har gått bra, ett antal projekt (delfinansierade från regionalfonden) indikerar goda resultat och deltagandet är

generellt sett gott med en bra samverkan mellan näringsliv och högskolan. Inom vissa områden finns det ännu enbart förväntade resultat och det blir viktigt för programorganisationen att stämma av målsättningarna t.ex. avseende energieffektivisering och miljöledningssystem.

För socialfonden är även indikationerna goda men det är ännu för tidigt att analysera indikatorerna. En del av dem är ganska generella och omvärldskänsliga t.ex. antal långtidsarbetslösa och antal deltagare som erhållit sysselsättning eller inte efter avslutad åtgärd. För programorganisationen är det viktigt att följa målgrupperna och att inte missa någon målgrupp/utsatt grupp i programmets genomförande.

Utvärderarna lyfte upp indikatorn för antal deltagare som erhåller en kvalifikation som exempel på tolkning och användbarhet av en indikator. Är indikatorn en valid måttstock och är denna kvalifikation något som premieras på arbetsmarknaden och som leder till sysselsättning eller har skapat kapacitet för egenföretagande?

Generellt konstaterade utvärderarna att programförvaltningen själv är nöjd med informations- och kommunikationsåtgärderna och även stödmottagarna men att några även är kritiska till en del åtgärder. IT-systemet för programgenomförandet har genererat utmaningar.

Utvärderarna lämnade bl.a. följande rekommendationer

- studera rapportens förslag och intervju svaren angående kommunikationsåtgärderna
- fortsätta dialogen med stödmottagarna
- informera så tidigt som möjligt om ”good practice”
- uppdatera information om de kvarvarande programmedlen för potentiella nya sökande
- aktiv styrning och uppföljning av projekt och projektmix från programförvaltningen t.ex. noggrann uppföljning av indikatorerna även kvalitativt, portföljanslys och klustring av projekt, profilprojekt

För den lärande processen är det viktigt att beakta de makroekonomiska förändringarna under genomförandet och under utvärderingsprocessen. Åland kommer sannolikt påverkas av ekonomin oberoende av strukturfondernas genomförande. Samtidigt kan vissa projekt påverka situationen i programregionen. Utvärderarna föreslår avslutningsvis för den fortsatta lärprocessen som exempel ett seminarium om riskkapital med utländsk ”good practice” erfarenhet samt kring hur de valda programinterventionerna kan påverka situationen i programområdet, eventuellt i samarbete med landsbygdsprogrammet.

Ordförande tackade för presentationen som hade ett praktiskt förhållningssätt och matnyttiga rekommendationer.

Utvärderarna betonade betydelsen av en strategisk styrning gentemot efterfrågan som stimulerar och styr mot de uppställda målsättningarna i programmet.

Kommissionens representant Laurent Sens undrade vad landskapsregeringen avser göra med anledning av utvärderingsrapporten och huruvida indikatorerna är bra för att mäta programmets effekter.

Utvärderarna konstaterade att antalet deltagare i programmet per capita är stort och att finansieringsinstrumentet offentligt riskkapital är intressant och kan ge

effekter i kombination med övriga åtgärder. Eftersom finansieringen i programmet är liten är det svårt att utvärdera långsiktiga resultat men det finns olika sätt och man måste jobba strategiskt med frågan. Det är ur programmets synvinkel mera intressant med de indikatorer som mäter aktivitet.

Ordförande konstaterade att det finns flera makroekonomiska indikatorer i programmet. Laurent Sens konstaterade att dessa är nödvändiga som grundval för fördelning av pengar och att kommissionen aggregerar dessa data från alla medlemsstater på EU nivå.

Ordförande konstaterade att goda råd presenterats och att informationsåtgärderna kan utökas, möjligheterna till ”best practice” nyttjas och samverkan kring de pågående projekten möjliggöras. Hon hänvisade samtidigt till det programändringsförslag kopplat till omvärldsanalysen som kommer att presenteras senare på mötet. Utvärderarnas delrapport kommer att analyseras närmare inför de rekommenderade åtgärderna.

Beslut: Utvärderingsrapporten godkändes.

5 § **Årlig genomföranderapport och nulägesanalys (Ålands strukturfondsprogram).**

Från och med år 2016 och till och med år 2023 ska varje medlemsstat lämna in en årlig rapport till kommissionen om genomförandet av programmet under föregående kalenderår. Rapporten för år 2016 innehåller en fördjupad analys av genomförandet. Rapporten ska föreläggas landskapsregeringen för godkännande innan den sänds till kommissionen via SFC systemet senast den 30 juni.

Susanne Strand presenterade rapporten (**bilaga 4**) och därefter en aktuell nulägesanalys av programmets genomförande i enlighet med **bilaga 5**. I rapporten redogörs även för den utvärdering som presenterats under föregående punkt. Susanne Strand refererade till utvärderarnas rekommendationer och meddelade att åtgärder kommer att vidtas och presenteras på övervakningskommitténs nästa möte. Hon presenterade även status för genomförandet av programmet under våren. Under 2017 har en ansökningsomgång utlysts för socialfonden. Totalt inkom sex ansökningar vilka är under beredning. Under beredning är likaså de ansökningar om utbetalning av beviljad finansiering vars ansökningsperiod gick ut den 31 mars.

Kommissionens representant Juuso Stenfors anförde några kommentarer av mer teknisk karaktär gällande den årliga genomföranderapporten. I uppföljningen av indikatorer är det viktigt att vara tydlig med definitioner på delvis och helt genomförda insatser (projekt). Han efterlyste till vissa delar en mera utförlig beskrivning av framstegen i genomförandet av programmet på prioritetsnivå. Han ställde sig tveksam till nödvändigheten av de två sista kapitlen i rapporten eftersom de är relaterade till den framstegsrapport som medlemsstaterna skall överlämna till kommissionen inom augusti. Han lovade återkomma med mera information till programförvaltningen angående detta.

Anders Ekström från Ålands Näringsliv påpekade att delar av indikatorerna i rapporten speglar situationen som den såg ut per den 31 augusti 2016 då projekten lämnar in sina betalningsansökningar och lägesrapporteringar och att mera indikatoruppgifter kommer framöver.

Beslut: Den årliga rapporten godkändes med på mötet föreslagna justeringar och tillägg samt senare gjorda eventuella tekniska justeringar samt anpassningar till kraven i SFC. Beslöts även anteckna den aktuella lägesanalysen för kännedom.

6 § Utvärderingsrapport (Ålands landsbygdsprogram).

Jukka Teräs och Katarina Fellman presenterade utvärderarnas första delrapport per den 31.12.2016 (**bilaga 6**) i enlighet med **bilaga 7**.

Utvärderingen av programmet har genomförts av Nordregio tillsammans med ÅSUB under januari-april 2017. Målsättningen är att förbättra kvaliteten, effektiviteten och måluppfyllelsen av programmet. Utvärderingen är baserad på de uppgifter som var införda i programorganisationens uppföljningssystem i början av mars 2017. Den beskriver och analyserar programmets sammanhang (interventionslogik) och analysen av jordbrukssektorn presenteras med en konjunktur- och omvärldsanalys. Det finansiella genomförandet beskrivs och analyseras jämsides med fastställda indikatorer och målnivåer.

Utvärderarna konstaterade att det sedan programmet skrevs har skett stora socioekonomiska förändringar inom jordbruket och att utvärderarna ansett det nödvändigt att uppdatera programmets analysdelar för det framtida utvärderingsarbetet i förhållande till de förändringar som skett. Eftersom det finansiella genomförandet ännu är väldigt lågt inom fokusområdena för rådgivning, kunskapsinhämtning, investeringar i livsmedelsförädling och genomförandet av Leader har det varit svårt att utvärdera dessa. Det finansiella genomförandet så här långt är koncentrerat till de arealbaserade stöden där förverkligandegraden är god. Det finns dock ännu väldigt lite data för att kunna utvärdera miljöeffekterna men att programförvaltningen under året har arbetat med att få fram mätmetoder för dessa som skall finnas till utvärderarnas förfogande för det framtida utvärderingsarbetet.

Den kvantitativa analysen har kompletterats med fokusgruppsintervjuer med aktörer för programmets implementering för att belysa förutsättningarna för programgenomförandet och utsikterna att nå målsättningarna. Utifrån intervjuerna belyste utvärderarna följande faktorer vilka lyfts fram. Synen på programmet och dess betydelse är generellt relativt positiv. Programstarten har dock kraftigt fördröjts p.g.a. förseningar i fungerande IT-/stödhanteringssystem. Marknadsförutsättningarna och generellt höga kostnader för infrastrukturen påverkar programmets förutsättningar. Det finns divergerande syn på arealstöden som de mest ändamålsenliga för jordbrukets utveckling. De begränsar utbudet av mark, höjer arrendepiserna och ger minskad fokus på affärsutveckling och innovationskraft. Efterfrågan på stödet för ekologisk odling har överstigit de förväntade arealerna. Det har påtalats viss oro angående investeringsstöden för livsmedelsindustrin och därmed möjligheterna att utveckla förädlingen (genomförandeorganisationen anser dock oron överdriven). Det finns en efterfrågan på större fokus på kommunikation framöver då de inledande administrativa utmaningarna löst sig.

Utvärderarna konstaterar att det finns ett behov, på grund av den förändrade internationella marknadssituationen, att se över fördelningen av programmedlen

med avseende på övergripande prioriteringar och uppsättningen av mer konkreta åtgärder samt tillämpningen av exempelvis urvalskriterier. Information och kommunikation om programmet kan ytterligare förbättras – även om information om programmet och dess stödmöjligheter i stort har fungerat bra.

Det finns mycket att lära av andra landsbygdsprogram t.ex. angående de möjligheter närproduktion ger. Det europeiska nätverket för landsbygdsutveckling ENRD är en nyttig informationskälla och kontaktpunkt för programmet på Åland.

EUs landsbygdsprogram 2014-2020 omfattar en ny metodik för att främja relationen mellan forskning och landsbygdsbaserade sektorer för att motverka utmaningarna på landsbygden, initierad via 'European Innovation Partnerships' (EIPs). Utvärderarna lyfter fram möjligheten att framöver utnyttja den nya metodiken i implementeringen av landsbygdsprogram även på Åland.

Ordförande tackade för presentationen och noterade att rekommendationen om en omfördelning av medel är begränsad till det handlingsutrymme som finns kvar inom programmet och att reglerna med fleråriga avtal för ekologisk odling är styva och begränsar styrningen av tillgång på medel inom programmet. Hon noterade samtidigt behovet av ytterligare insatser kring kommunikation.

Soile Warttinen tackade för det seminarium om ekologisk odling som hållits dagen innan tillsammans med utvärderarna och för de diskussioner som förts. Hon ansåg att det bör bli mindre fokus på arealer inom den ekologiska odlingen och istället prioritera resurser på att öka produktiviteten.

Henry Lindström konstaterade att förutsättningarna ändrat stort med exportembargot med Ryssland, överproduktion och handeln i Finland med stora kedjor som sänker priserna till jordbrukarna.

Utvärderarna belyste även möjligheter att fokusera på nya produkter inom jordbruket och livsmedelsindustrin.

Kommissionens representant Neda Skakelja tackade för en intressant presentation och lyfte upp betydelsen av utvärderingsfrågorna som ska redovisas i den årliga genomföranderapporten. I samma rapport är det viktigt att referera till utvärderarnas årsrapport och till de aktiviteter som vidtagit i enlighet med utvärderingsplanen. Hon framförde samtidigt en viss oro för genomförandet av åtgärderna inom fokusområde 1 och 2 som ännu inte påbörjats. Slutligen undrade hon i vilken utsträckning förseningarna i IT-systemet påverkat programmets genomförande.

Sölve Högman informerade att utvärderingsfrågorna och svaren är inarbetade i rapporten och hur programförvaltningen avser jobba med de rekommendationer som framförts. Till frågan om IT-systemet hänvisade han till sin kommande presentation under § 7.

Utvärderarna betonade betydelsen av en sund analys när så lite ännu är förverkligat och att det inte går att dra för långtgående slutsatser i detta skede.

Beslut: Utvärderingsrapporten godkändes.

Årlig genomföranderapport och nulägesanalys (Ålands landsbygdsprogram).

Från och med år 2016 och till och med år 2023 ska varje medlemsstat lämna in en årlig rapport till kommissionen om genomförandet av programmet under föregående kalenderår. Rapporten för år 2016 innehåller en fördjupad analys av genomförandet. Rapporten ska föreläggas landskapsregeringen för godkännande innan den sänds till kommissionen via SFC systemet senast den 30 juni.

Sölve Högman presenterade den årliga genomföranderapporten (**bilaga 8**) och nulägesanalysen i programmet enligt

http://prezi.com/oity43hvk9zk/?utm_campaign=share&utm_medium=copy&rc=ex0share

Han konstaterade att de åtgärder inom ramen för kunskapsöverföring och rådgivning som ännu under 2016 inte implementerats har påbörjats under våren 2017. Rådgivningsdelen i IT-systemet öppnades inom april månad. Rådgivningsåtgärden möjliggör även tillgång på kompetens utanför Åland.

Efter den senaste programändringen har redan sex projekt beviljats finansiering för bevakningsdelar som möter upp mot den andra ändringen av programmet och som motiverats av miljöskäl. Angående den stora efterfrågan inom fokusområdet för livsmedelförädling behöver den återstående budgeten tittas över. Kritiken mot förseningarna i färdigställande av IT-systemen är berättigade men att nu är de flesta delarna i systemen i bruk. De färdigt utvecklade systemen har mottagits väl av stödmottagarna.

Sölve Högman avslutade med att konstatera att programförvaltningen kommer att se över möjligheterna för en eventuell omfördelning av resurser inom programmet och att det är motiverat att jobba för att få ut mera produkter från den ekologiskt odlade arealen.

Neda Skakelja uttryckte sin tillfredsställelse över att åtgärderna för kunskapsöverföring och rådgivning (Fokusområdena 1 och 2) nu påbörjats. Hon konstaterade även att de delar i årliga rapporten som berör just utvärderingarna är omfattande och mycket tekniska.

Kommissionens representant Kai Heikkilä informerade att kommissionens kommentarer med mer tekniska detaljer skickas till programförvaltningen inom nästkommande vecka.

Beslut: Den årliga rapporten godkändes med på mötet föreslagna justeringar och tillägg samt senare gjorda eventuella tekniska justeringar samt anpassningar till kraven i SFC. Beslöts även anteckna den aktuella lägesanalysen för kännedom.

Programändring 1 (Ålands strukturfondsprogram).

Med anledning av att kommissionen justerat den fleråriga budgetramen för sammanhållningspolitiken 2017-2020, har Finland tilldelats ett tillskott på 5 milj. euro av vilket Ålands andel är 29.000 euro. Förvaltningsmyndigheten föreslog att socialfondens finansieringsram utökas med 29 000 euro. Dessutom föreslogs en omfördelning av 100 000 euro i socialfondens budget.

Susanne Strand presenterade förslaget (**bilaga 9**) i enlighet med **bilaga 10**.

Kommissionens representant Laurent Sens tackade för presentationen. Han konstaterade att en omfördelning av fondens budget utan att det påverkar de uppsatta målen (indikatorerna) inom de berörda prioriteringarna är problematisk. Han föreslog att det bör beaktas i förslaget antingen genom att bibehålla desamma oförändrade och argumentera för om dessa initialt varit för höga alternativt justera målvärdena i förhållande till den justerade finansieringsramen. Han konstaterade samtidigt att förslaget behöver motiveras med hänvisning till de landsspecifika rekommendationer som lämnats till Finland föregående vecka. En avvikelse till dessa rekommendationer måste motiveras särskilt med hänvisning till de specifika förhållandena på Åland. Han informerade samtidigt att tidtabellen är tuff och att programändringen behöver göras innan utgången av detta kalenderår.

Beslut: Förslaget till programändring godkändes med på mötet föreslagna justeringar och tillägg.

9 § Presentation av finansieringsinstrumentet offentligt riskkapital (Eruf).

VD Lennart Joelsson från Ålands Utvecklings Ab presenterade genomförandet av finansieringsinstrumentet i enlighet med **bilaga 11**.

10 § Övriga ärenden.

Kommissionens representant Laurent Sens informerade kort om det årliga översynsmötet som kommer att hållas gemensamt för fonderna tillsammans med Finland under slutet av detta år. Ett tema på mötet kommer att vara smart specialisering. Han önskade även få landskapsregeringens tidiga synpunkter på Kommissionens meddelande om en europeisk pelare för sociala rättigheter. I september-oktober 2017 kommer kommissionen att anordna ett sammanhållningsseminarium med sikte på den framtida kohesionspolitiken. Han önskade samtidigt få goda exempel från projektarbetet på Åland som ett led i positiv kommunikation från kommissionen.

Ordföranden tackade för informationen.

11 § Nästa möte.

Beslöts att nästa möte hålls torsdagen den 23 november 2017.

12 § Mötets avslutande.

Ordförande tackade övervakningskommitténs medlemmar, kommissionens representanter, personal, utvärderare, tolkar och ljudtekniker för mötet och avslutade detsamma kl. 12.55.

Ordförande
Linnéa Johansson

Sekreterare
Christel Lindholm

Bryssel den 13.2.2017
C(2017) 1117 final

KOMMISSIONENS GENOMFÖRANDEBESLUT

av den 13.2.2017

om godkännande av ändringen av landsbygdsprogrammet för Åland (Finland) för stöd från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling

CCI 2014FI06RDRP002

(Endast de finska och svenska texterna är giltiga)

KOMMISSIONENS GENOMFÖRANDEBESLUT

av den 13.2.2017

om godkännande av ändringen av landsbygdsprogrammet för Åland (Finland) för stöd från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling

CCI 2014FI06RDRP002

(Endast de finska och svenska texterna är giltiga)

EUROPEISKA KOMMISSIONEN HAR ANTAGIT DETTA BESLUT

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt,

med beaktande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1305/2013 av den 17 december 2013 om stöd för landsbygdsutveckling från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1698/2005¹, särskilt artikel 11 b, och

av följande skäl:

- (1) Landsbygdsprogrammet för Åland (Finland) för stöd från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) för programperioden 2014–2020 godkändes den 13 februari 2015 genom kommissionens genomförandebeslut C(2015) 841.
- (2) Den 29 december 2016 lämnade Åland in en begäran till kommissionen om ändring av landsbygdsprogrammet för Åland (Finland) i enlighet med artikel 11 b och c i förordning (EU) nr 1305/2013. En slutlig version av programmet lämnades in den 11 januari 2017.
- (3) I enlighet med artikel 30.2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1303/2013² har kommissionen bedömt begäran om ändring av landsbygdsprogrammet och har inte lämnat några synpunkter.
- (4) Ålands behöriga myndigheter har vederbörligen styrkt och motiverat begäran om ändring i enlighet med artikel 30.1 i förordning (EU) nr 1303/2013 och artikel 4.1 i kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 808/2014³.
- (5) Kommissionen har fastställt att ändringen av landsbygdsprogrammet är förenlig med förordning (EU) nr 1303/2013, förordning (EU) nr 1305/2013 och

¹ EUT L 347, 20.12.2013, s. 487.

² Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1303/2013 av den 17 december 2013 om fastställande av gemensamma bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden, om fastställande av allmänna bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden och Europeiska havs- och fiskerifonden samt om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1083/2006 (EUT L 347, 20.12.2013, s. 320).

³ Kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 808/2014 av den 17 juli 2014 om regler för tillämpningen av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1305/2013 om stöd för landsbygdsutveckling från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU) (EUT L 227, 31.7.2014, s. 18).

partnerskapsöverenskommelsen med Finland, som godkändes genom kommissionens genomförandebeslut C(2014) 7176 final av den 7 oktober 2014.

- (6) Ändringen av landsbygdsprogrammet bör därför godkännas.
- (7) Detta beslut omfattar inte ännu icke-godkänt statligt stöd i den mening som avses i artiklarna 107, 108 och 109 i fördraget vilket inte omfattas av tillämpningsområdet för artikel 42 i fördraget.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Ändringen av landsbygdsprogrammet för Åland (Finland), som skickades in i slutlig version till kommissionen den 11 januari 2017, godkänns härmed.

Artikel 2

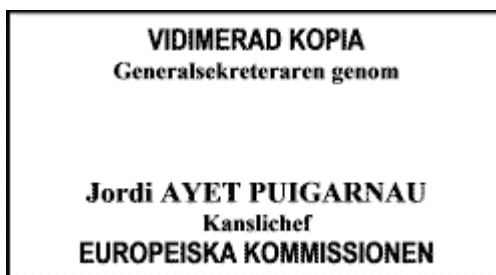
Utgifter som blir stödberättigande till följd av ändringen av programmet ska vara stödberättigande från och med den 29 december 2016.

Artikel 3

Detta beslut riktar sig till Republiken Finland.

Utfärdat i Bryssel den 13.2.2017

På kommissionens vägnar
Jerzy PLEWA
Generaldirektör

Utvärderarnas första delrapport per 31.12.2016

Ålands strukturfondsprogram perioden 2014–2020
April 21, 2017

Utvärderarnas första delrapport per 31.12.2016
Ålands strukturfondsprogram perioden 2014–2020
April 21, 2017

Nordregio
P.O. Box 1658
SE-111 86 Stockholm, Sweden
nordregio@nordregio.se
www.nordregio.se
www.norden.org

Editor: Jukka Teräs

Nordic co-operation

Nordic co-operation is one of the world's most extensive forms of regional collaboration, involving Denmark, Finland, Iceland, Norway, Sweden, and the Faroe Islands, Greenland, and Åland. *Nordic co-operation* has firm traditions in politics, the economy, and culture. It plays an important role in European and international collaboration, and aims at creating a strong Nordic community in a strong Europe.

Nordic co-operation seeks to safeguard Nordic and regional interests and principles in the global community. Common Nordic values help the region solidify its position as one of the world's most innovative and competitive.

The Nordic Council

is a forum for co-operation between the Nordic parliaments and governments. The Council consists of 87 parliamentarians from the Nordic countries. The Nordic Council takes policy initiatives and monitors Nordic co-operation. Founded in 1952.

The Nordic Council of Ministers

is a forum of co-operation between the Nordic governments. The Nordic Council of Ministers implements Nordic co-operation. The prime ministers have the overall responsibility. Its activities are co-ordinated by the Nordic ministers for co-operation, the Nordic Committee for co-operation and portfolio ministers. Founded in 1971.

Nordregio – Nordic Centre for Spatial Development

conducts strategic research in the fields of planning and regional policy. Nordregio is active in research and dissemination and provides policy relevant knowledge, particularly with a Nordic and European comparative perspective. Nordregio was established in 1997 by the Nordic Council of Ministers, and is built on over 40 years of collaboration.

Stockholm, Sweden, 2017

Table of Contents

Förord	4
1. Sammanfattning och slutsatser	5
2. Executive Summary	8
3. Uppdragets sammanhang (interventionslogik), syfte och metodik	10
3.1. Utvärderingens syfte och metodik.....	10
3.2. Programmets sammanhang (interventionslogik).....	11
4. Omvärldsanalys	14
5. Finansiellt genomförande och indikatoruppföljning.....	22
5.1. Finansiellt genomförande.....	22
5.2 Indikatorer och uppföljning	24
6. Bedömning av programmets uppstart och kommunikation: intervjuer.....	30
6.1. Generell bedömning av programmets prioriteringar, åtgärder och möjligheter att uppnå programmålen.....	30
6.2. Informationsinsatser och kommunikation	31
6.3. Projektstyrning	32
6.4 Programstart och smart specialisering.....	33
6.5 Riskkapitalfonden.....	33
6.6 Andra synpunkter angående programmets uppstart.....	34
7. Slutsatser	35
8. Rekommendationer	36
Referenser.....	37
Annex	39

Förord

Den här rapporten innehåller den första delrapporten (per 31.12.2016) av utvärderingen av de europeiska regional- och socialfondernas gemensamma operativa program på Åland för perioden 2014 – 2020. Bakom programmet står två olika EU-fonder med delvis olika krav på de av programmet (med-)finansierade verksamheterna. De förenas dock i ambitionen att i enlighet med Unionens övergripande mål om smart och hållbar tillväxt för alla utveckla och stärka företagande, innovationskapacitet, social integration, arbetsmarknad och miljö på Åland.
(kompletteras innan publicering efter att Övervakningskommittén behandlat delrapporten)

Stockholm den 21 april, 2017

Jukka Teräs, Senior Research Fellow, Nordregio

1. Sammanfattning och slutsatser

Den Europeiska kommissionen godkände den 17 december 2014 programmet "Entreprenörskap och kompetens" för Åland. Programmet är koncentrerat till två insatsområden "Entreprenörskap och innovation" (Eruf) och "Delaktighet och kompetens" (ESF). Målsättningen är att utveckla kunskapen och förbättra kompetensen inom arbetslivet, att öka sysselsättningen, produktiviteten och innovationskapaciteten, att förnya och diversifiera det åländska näringslivet och att bidra till ett välutbildat, jämställt och aktivt inkluderande samhälle. Programmets finansiering uppgår till sammanlagt 9 991 000 euro varav 2 322 538 euro kommer från Eruf och 2 672 962 euro från ESF. Ytterligare 4 995 500 euro finansieras med nationella medel. Finansieringen från det privata näringslivet är uppskattad till drygt två miljoner.

Målsättningen med utvärderingen är att förbättra kvaliteten på programmets genomförande samt att bedöma dess effektivitet och verkan. Syftet är att analysera hur väl programåtgärderna, inklusive olika utvecklings- och företagsprojekt, uppfyller målsättningarna för programmets specifika investeringsprioriteringar och särskilda mål. En utvärdering av programmets effekter bör bedömas i förhållande till de mål som är uppsatta i EU:s gemensamma tillväxt och sysselsättningsstrategi (EU 2020). Mätbara mål finns här bl.a. gällande andelen av EU:s BNP som investeras i forskning och utveckling (FoU), sysselsättnings- och utbildningsmål samt en mindre andel av människor som lever i utanförskap. Syftet är också att utvärderingsresultaten skall ge värdefull information inför planering och genomförande av nästa programperiod, samt även för den utvärdering i efterhand (ex post) som kommissionen ansvarar för i samarbete med medlemsstaterna.

När det gäller analysen av strukturfondsprogrammets finansiella utförande och indikatorerna så får man inledningsvis notera att programmets ringa storlek betyder att de makroekonomiska indikatorerna för Åland kommer att påverkas mer av betydligt tyngre samhällstrender än av de projekt som implementeras inom programmet. Sedan programmet skrevs har Åland liksom andra länder i Europa upplevt en turbulens inom ekonomin som även påverkat arbetsmarknad och företagande. Resultatindikatorerna vittnar om en

ekonomi där förädlingsvärdet per arbetad timme fallit från 2009 till 2014. Detta betyder inte att det åländska näringslivets effektivitet strukturellt sett har sjunkit eller att mekaniseringen minskat. Det betyder snarare att vissa branscher har gått ned i varv då marknaderna sviktat, samt att priserna på en del av de åländska företagens produkter fallit (nominellt). I de små och medelstora företagen har omsättningen nu återhämtat sig, och det är troligt att man under programperioden kommer att nå de nivåer som är stipulerade i målen för 2023. Men det är mycket svårt att bedöma vilka effekter projekten inom programmet har på den makroekonomiska utvecklingen.

Nordregio har följt upp programmet utifrån de indikatorer som skall granskas, och utvärderingsrapporten ger därför en bild av ur programmet implementerats till dags dato. Analysen ger ett underlag för att fortsätta programuppföljningen under programperioden, men den kan också fungera som ett stöd i den kommande diskussionen med de programansvariga om hur vi bäst kan säkerställa att man når de uppsatta programmålen och målgrupperna.

Nordregio vill särskilt lyfta några kommentarer angående programmets finansiella genomförande och indikatoruppföljningen:

- Det finns ett antal projekt i ERUF-delen av programmet som tillsammans indikerar goda resultat vad gäller både aktivitet (så kallade input indikatorer) och förväntade resultat (så kallade output indikatorer)
- De första projektrapporteringarna indikerar generellt sett ett gott deltagande i programmet (både ERUF och ESF) och en bra samverkan mellan näringslivet och högskolan borgar för goda förutsättningar för att även de mer resultatnriktade indikatorerna skall kunna visa positiva resultat framöver
- De mest generella och omvärldskänsliga indikatorerna för ESF är "antal långtidsarbetslösa" (rapportering 2017) samt de som gäller huruvida deltagare kommit i sysselsättning eller ej efter deltagande i åtgärder (rapporteras mer specifikt i senare uppföljningar). Dessa är känsliga för konjunkturen – även om

kurser och utbildningar varit bra och väl genomförda så är det möjligt att utfallen inte blir så bra om inte arbetsmarknaden är gynnsam.

Enligt anbudsunderlaget och anbudet innehåller utvärderingsuppdraget av ett antal intervjuer med stödmottagare och programförvaltning i syfte att komplettera befintlig information om programåtgärderna och genomförandet. Steg 1 "Nulägesanalys" fokuserar på informations- och offentlighetsåtgärder samt programgenomförandet under programmets uppstart (fram till slutet av mars 2017). Nordregio genomförde under mars och april 2017 9 stycken intervjuer angående programmets uppstart. Intervjuerna inkluderade 4 intervjuer med stödmottagare och 5 intervjuer med programförvaltningen om programåtgärderna och deras genomförande.

Programförvaltningen är i stort sett nöjd med de mål som angivits i kommunikationsstrategin, men är samtidigt försiktig i fråga om huruvida alla mål som angivits i kommunikationsstrategin redan uppnåtts. När det gäller Eruf delen och riskkapitalfonden anser programförvaltningen att kommunikationsansvaret är delat mellan Landskapsregeringen och Ålands Utvecklings Ab, och att samarbetet dem emellan fungerat bra. Det nämns också att det nya strukturfondsprogrammet nått målgruppen med nyetablerade, yngre, företag. Stödmottagarna har mer delade åsikter angående den första utvärderingsfrågan. En del av stödmottagarna anser sålunda att Landskapsregeringen kommunicerar strukturfondsprogrammet betydligt bättre och mer intensivt nu än jämfört med programperioden 2007–2013. Kommunikation får ändå en del kritik, särskilt beträffande hur man når ut med informationen till de berörda företagen och aktörerna.

Nästan alla informanter nämner direkta kontakter mellan programförvaltningen och stödmottagarna som ett effektivt sätt att kommunicera på. Programförvaltningen betonar även vikten av att ständigt vara i kontakt med projektägarna. Tidningsannonser nämns också som effektiva kommunikationsåtgärder. Traditionella massmedia med konkreta artiklar lyfts också upp som ett fungerande exempel. Däremot verkar inte sociala media, t.ex. Facebook, nå potentiella projektägare på ett effektivt sätt i dagens läge. Flera informanter betonar vikten av att använda en kombination av informationsåtgärder samt samarbetet mellan olika av programinsatserna berörda aktörer.

Generellt sett är programförvaltningen nöjd med informations- och kommunikationsåtgärderna, åtminstone så här långt. Däremot ställer sig några av stödmottagarna kritiskt till en del av kommunikationsåtgärderna. En informant konstaterar sålunda att det är svårt att hitta väsentlig information om pågående

projekt, och att informationen på landskapsregeringens hemsida är från 31.12.2014.

Bristar i det elektroniska stödhanteringssystemet har skapat problem i programuppstarten. Kommunikationsstrategin lägger stor vikt på elektronisk kommunikation, och det nya elektroniska systemet har inte fungerat som det ska, något som generat en del utmaningar. Programförvaltningen ser dock inga större problem relaterat till IT problem och programgenomförandet hittills ur stödmottagarens synvinkel. Förvaltningen har kunnat fatta finansieringsbeslut och verkställt utbetalningar även om det ännu inte skett fullt ut genom systemet. Några av stödmottagarna har dock en betydligt mer kritisk inställning till hur IT-servicen fungerat och menar att detta förorsakat problem och dubbelarbete.

Enligt intervjuerna har projektåtgärderna stöttat strategin för smart specialisering även om det mer konkreta innehållet i konceptet fortfarande inte så välkänt för alla aktörer på Åland.

Nordregio har en del rekommendationer i syfte att förbättra programgenomförandet under de närmaste åren. Angående de förändrade förutsättningarna föreslås att man tydligt beaktar de makroekonomiska förändringarna under det kommande programgenomförandet samt utvärderingsprocessen av strukturfondsprogrammet. Sedan strukturfondsprogrammet skrevs har Åland liksom andra länder i Europa upplevt en turbulens inom ekonomin, något som även påverkat arbetsmarknaden och företagandet. Åland kommer sannolikt att påverkas av fortsatt turbulens inom ekonomin under de närmaste åren, och detta oberoende av strukturfondsprogrammets genomförande. Samtidigt är det dock viktigt att konstatera att vissa projekt ändå i viss mån kan påverka situationen inom programområdet.

Angående Informations- och kommunikationsinsatserna, föreslår Nordregio följande åtgärder:

- Studera noga de förslag och kommentarer från stödmottagarna som kom upp under utvärderingsintervjuerna (t.ex. önskan om en lätt tillgänglig och uppdaterad lista över pågående projekt med kontaktpersoner, en länk direkt från första sidan av Landskapsregeringen hemsida till strukturfondssidans, mer effektiv utnyttjande av sociala media m.m.). Finns det någonting att göras bättre och mer effektivt? Finns det kanske redan nu en lösning tillgänglig - som alla intressegrupper känner inte till?

- Fortsätt den kontinuerliga dialogen med stödmottagarna, även utanför kickoff-möten och utbetalningar av medel

- Kom gärna ut så tidig som ut möjligt med information om "good practice" Eruf/ESF projekt. Det verkar nämligen finnas ett relativt stort intresse att lära av andra strukturfondsprojekt

- Uppdaterad information om de programmedel som finns kvar. Det är viktigt att potentiella ny ansökare har korrekt information om de medel som finns kvar att söka.

Nordregio föreslår också en under programperioden aktiv lärprocess med följande huvudsakliga teman:

- Riskkapital, med utländska "good practice"- fonderfarenheter som en del av programmet

- Programmets interventionslogik. Hur kan de valda interventionerna påverka situationen inom programområdet?

2. Executive Summary

The European Commission approved the programme "Entrepreneurship and competence" for Åland Islands on Dec 17, 2014. The programme focuses on two major themes: "Entrepreneurship and innovation" (ERDF) and "Inclusivity and competence" (ESF). The Programme aims to develop know-how and enhance competences within work life, increase employment, productivity, and innovation capacity, renew and diversify the business life in Åland, and contribute to well educated, equal and actively inclusive society. The Structural Funds programme has a total budget of 9 991 000 euro, of which 2 322 538 euro comes from ERDF and 2 672 962 euro from ESF. An additional 4 995 500 euro will be covered by national co-funding. The private sector contribution is estimated at slightly above 2 million euros.

The aim of the Programme evaluation is to improve the quality of Programme implementation and to judge the effectivity and impact of the Programme. The evaluation analyses how the programme activities and implementation, including development projects and company-related projects, meet the expectations of the specific investment priorities and specific goals. The evaluation will be made in relation to the overall goals of the EU 2020 strategy with measurable goals regarding, for example, R&D investments, employment and training goals, and increasing inclusivity. The evaluation will also provide valuable information to inform the planning and implementation of the next programme period and for the ex post evaluation that the Commission implements in cooperation with the member states.

Regarding the analysis of the financial implementation of the Programme and the indicators, it should be noted that the limited size of the Structural Fund Programme makes it difficult to effectively analyse its performance on financial indicators relative to the much larger impact of external trends and macro-economic factors. After the completion of the Programme document, Åland, along with other countries and regions in Europe, experienced economic turbulence which affected the job market and entrepreneurship. The indicators show an economy in which the value added per hour has fallen dramatically from 2009 to 2014. This

does not, however, mean that the structural effectivity in Åland has fallen. Rather, it indicates that certain industries have experienced a downturn due to market slowdown, and due to price decreases for certain products. For SMEs, annual sales have recovered, and it is likely that the target levels for 2023 will be reached. Nonetheless, it is difficult to judge the impact of the Structural Fund Projects on this development.

Nordregio has analysed the Programme indicators as of early 2017. The analysis provides a background for the forthcoming analyses but also hopefully acts as additional support tool to guarantee that the Programme reaches its goals and its target group. Nordregio highlights the following regarding financial implementation and indicators:

- The ERDF projects include quite a few projects which together indicate good results on input and output indicators
- The first reports on individual projects indicate good participation in the projects. Moreover, good cooperation between the business life and applied university paves the way for good future related also to reaching the targets for result indicators
- The most general and "external-environment-sensitive" indicators for the ESF programme are "number of long term unemployed persons" (report in 2017) and the ability of the unemployed to employ themselves after the program activities (to be reported in more detail in the forthcoming evaluation reports). These indicators are significantly affected by external factors meaning, even if the courses and trainings were of good quality, a negative outcome is still possible if the job market does not develop favorably.

According to the Call for Tender on the evaluation, the evaluation assignment and, in particular, Phase 1 "Current status analysis", information on program activities and implementation. should be complemented by interviews with project owners and the representatives of the administrative authority of the Programme. In March-April, 2017, Nordregio conducted a total of 9 interviews regarding the upstart of the Programme: 4 interviews with project owners and 5 interviews with representatives of the administrative authority of the

Programme.

The administrative authority of the Structural Funds Programme is by-and-large satisfied with the goals stated in the Programme's Communications strategy but, at the same time, hesitates to state that all goals have been met. Communication responsibility for the ERDF and Venture Capital fund has been divided between Landskapsregeringen and Ålands Utveckling Ab and, according to the Programme administration, the cooperation goes smoothly. In addition, the administration contend that the new Structural Funds Programme has been successful in reaching companies run by young entrepreneurs.

The opinions of the subsidy recipients regarding whether the communications strategy goals have been met are more divided. Some of the subsidy recipients state LR's communication of the ERDF/ESF Programme has increased considerably in both quality and intensity compared to the programme period of 2007-2013. The communication activities also receive criticism related to dissemination of information.

Almost all informants name direct contacts between the programme administration and subsidy recipients as a very effective way of communicating. The Programme administration highlights the importance of systematic and frequent contacts with the project owners. The announcements in the local newspapers were mentioned as effective communications activities. The traditional down-to-earth articles are also highlighted as functional examples. Social media, for example, Facebook is not currently considered an effective tool for reaching potential projects. Several informants emphasise the importance of combining information activities and the cooperation between various actors.

In general, the Programme administration is satisfied with the information and communication activities to date. Some subsidy recipients, however, are critical of some of the communication activities. According to one informant, it is difficult to find relevant information on the Programme, with the list of projects at the programme web site last updated on 31.12.2014.

A specific challenge that has caused problems in the start-up phase of the Programme is related to the electronic subsidy administration system. The communication strategy emphasises the importance of the electronic system, and the systems less-than-perfect functioning thus far has resulted in challenges. The Programme administration does not see any major problems related to ICT implementations from the viewpoint of subsidy recipients. The Programme administration has been able to make funding decisions and payments regardless the status of the ICT implementations. Some of the subsidy recipients are more critical and state that ICT problems have caused dupli-

cation of work for them.

According to the interviews, the project activities have supported the smart specialisation strategy even though the contents of the concept of smart specialisation are not that well known among all actors in Åland.

Nordregio makes the following recommendations to improve the future implementation of the programme.

Regarding the changed prerequisites, Nordregio proposes that sufficient weight is given to the analysis of external macroeconomic effects on the indicators under the implementation and evaluation process. Following completion of the programme document, Åland, along with other countries and regions in Europe, experienced economic turbulence which impacted job market and entrepreneurship. Åland is highly likely to encounter economic turbulence in the coming years as well – irrespective of the implementation of the Structural Funds Programme. At the same time, it is important to note that individual Structural Funds projects have a possibility to impact on the Programme region.

Regarding the information and communication, Nordregio proposes:

- A thorough analysis of the comments and remarks that came up during the evaluation interviews, including, for example, the wish to have updated list of projects with contact persons easily accessible on the Programme web site; the link from the Landskapsregeringen web site to programme web site cover page; and more effective use of social media. Is there something that could be done better or more efficiently? Are there solutions already available- that all interest groups are not yet aware of?
- Continuous dialogue with subsidy receivers, including outside project kickoff meetings and meetings related to payments
- Early dissemination of information about good practice ERDF/ESF projects to tap into the seemingly high level of interest in learning from other ERDF/ESF projects
- Updated information on remaining programme funds is important to be made available to potential applicants

Nordregio also proposes learning seminars be conducted with the following themes:

- Seminar on venture capital, including presentations good practice foreign funds as part of the programme
- Workshop on the intervention logic of programmes, in cooperation with the RDP Programme in Åland. How can the selected interventions have an impact on the situation in the Programme region?

3. Uppdragets sammanhang (interventionslogik), syfte och metodik

3.1. Utvärderingens syfte och metodik

I Tabell 1 nedan visas ett sammandrag av det granskade åländska strukturfondsprogrammet.

Tabell 1. Strukturfondsprogrammet på Åland, sammandrag

Prioriterat område	Fond	Unionens stöd	Proportion av unionens totala stöd till det operativa programmet	Tematiskt mål - Investeringsprioritering	Gemensamma och programspecifika resultatindikatorer för vilka ett mål har fastställts
1	ERDF	2 322 538	46.49%	01 - Stärka forskning, teknisk utveckling och innovation 03 - Öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag, jordbrukssektorn (för EJFLU) och fiske- och vattenbrukssektorn (för EHFF)	[6, 4, 5]
2	ESF	2 473 142	49.51%	08 - Främja hållbar samsättning av god kvalitet och stödja arbetskraftens rörlighet 09 - Främja social inkludering och bekämpa fattigdom och diskriminering 10 - Investera i utbildning, färdigheter och livslångt lärande	[CR01, CR02, CR06, 05, 01, 03, CR03, CR07, CR05, 04]
3	ESF	199 820	4,00%	1 - Tekniskt stöd	

Metodik

Utvärderingsprocessen utgör tillsammans med förvaltningsmyndighetens uppföljningssystem en helhet som stöder varandra i utvecklingen av programgenomförandet så att resultatet och effekterna av programmet i så hög grad som möjligt bidrar till de övergripande målsättningarna. Utvärderingsresultatet kommuniceras i utvärderingsrapporterna och genom en lärandeprocess och i dialogen mellan utvärderarna och de programansvariga.

Utvärderingen skall inkludera en bakgrundsanalys av programområdet med tanke på utvärderingsuppdraget, analysen av projektresultaten, av förvaltningen och programhelheten och i en övergripande effektanalys enligt beskrivningen i anbudsunderlaget. Utvärderingen skall utgå ifrån den så kallade interventionslogiken, dvs hur man rent logiskt menar att de valda interventionerna kan och skall påverka situationen inom programområdet. I interventionslogikens orsakskedja inleds hierarkin med insatserna, dvs. de finansiella och/eller administrativa resurser som skall bidra till programmets olika projekt och verksamheter i syfte att nå de operativa och åtgärdsrelaterade målen.

3.2. Programmets sammanhang (interventionslogik)

Utvärderingen utgår ifrån den så kallade "interventionslogiken" som handlar om hur man rent logiskt menar att valda interventioner kan och skall påverka situationen inom programområdet. Interventionslogikens indikatorshierarki tar avstamp i de finansiella och/eller administrativa insatser som skall bidra till programmets olika aktiviteter i syfte att nå de operativa och åtgärdsrelaterade programmålen. Det av EU-kommissionen framtagna styrdokumentet/guiden har använts för att genomföra utvärderingen i enlighet med Unionens gemensamma riktlinjer för utvärdering och övervakning.

Det specifika målet för den första utvärderingen av det åländska programmet är att bedöma de effekter som uppnåtts genom kommunikationsåtgärderna i förhållande till programmets strategier och EU:s överordnade prioriteringar. Detta kan dock inte göras enbart utifrån de befintliga indikatorerna. Både personal på landskapsregeringen, den instans som implementerar programmet, och mottagarna av stödet från de olika investeringsprioriteringarna har därför intervjuats. Informationen från intervjuerna hjälper även till att utforma ramarna för det framtida programarbetet, inte minst gällande förmedling, information & kommunikation. En potentiell svaghet är representativiteten, alla som deltar i programmet intervjuas inte, och andelen stödmottagare som intervjuas skiljer sig därtill också åt mellan prioritetsområden.

Figur 1: Interventionslogik.

Ålands strukturfondsprogram innehåller tre olika prioriteringar:

Prioritering 1: ERDF forskning, teknisk utveckling och innovation

01 - Stärka forskning, teknisk utveckling och innovation

03 - Öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag, jordbrukssektorn (för EJFLU) och fiske- och vattenbrukssektorn (för EHFF)

Prioritering 2: ESF

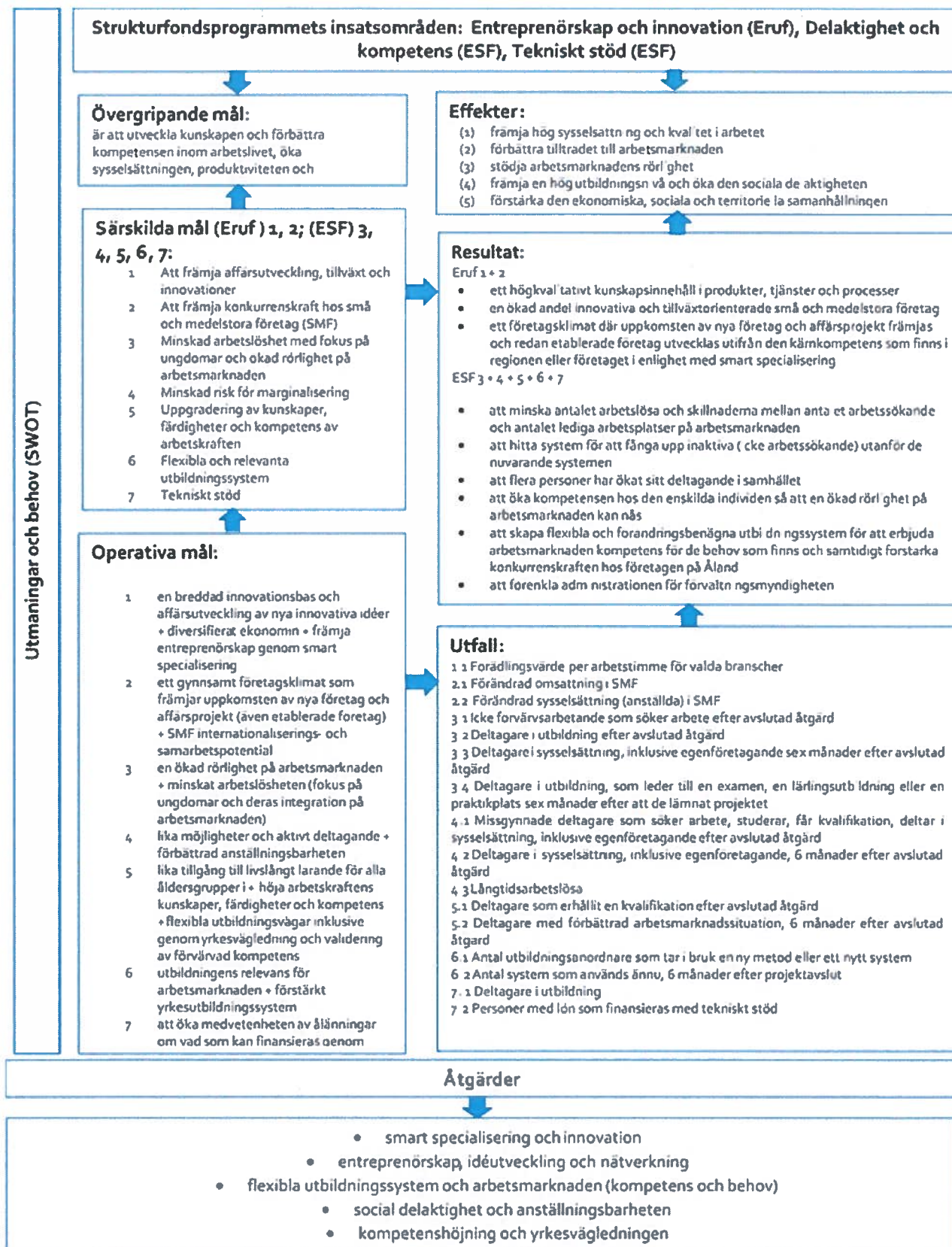
08 - Främja hållbar sysselsättning av god kvalitet och stödja arbetskraftens rörlighet

09 - Främja social inkludering och bekämpa fattigdom och diskriminering

10 - Investera i utbildning, färdigheter och livslångt lärande

Prioritering 3: ESF Teknisk stöd

Figur 2 illustrerar interventionslogiken av Ålands strukturfondsprogram.

Figur 2. Interventionslogiken i det åländska strukturfondsprogrammet

4. Omvärldsanalys

Inför programperioden 2014-2020 valde de programansvariga inom Ålands landskapsregering att genomföra en samlad bakgrundsbeskrivning och analys som underlag och utgångspunkt för samtliga åländska strukturfondsprogram. I nedanstående sammandrag beskrivs de viktigaste utmaningarna, styrkorna och möjligheterna inom ramen för den Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf) och den Europeiska socialfonden (ESF).

Utmaningar, styrkor och möjligheter inom ramen för den Europeiska regionala utvecklingsfonden

Bland styrkorna framhävs i den regionala utvecklingsfondens SWOT den positiva flyttrörelsen med en växande befolkning och en stabil arbetsmarknad. Vidare framhåller man den väl utbyggda fysiska och sociala infrastrukturen samt den ledande positionen för Åland inom den färjebaserade rederinäringen. Man pekar även på en relativt stark tradition av egenföretagande samt gynnsamma förutsättningar för ökad användning av förnyelsebara energikällor (vindenergi). Som svagheter nämns bl. a. den åländska konjunkturkänsligheten och det stora beroendet av utvecklingen inom sjöfarten samt det faktum att en stor del av de små och nystartade företagen saknar tillväxtambitioner. Man anser också att tillgången på riskkapital för nyetablerade (små-)företag kan vara ett problem särskilt inom nya branscher och affärsområden. I SWOT:en framhålls de möjligheter till kompetensförstärkning och ekonomisk diversifiering som inflyttningen ger. Man pekar även på den hotbild som en ökande försörjningsbörda och framtida kompetensförluster i samband med ett växande antal pensionsavgångar skapar. Andra möjliga hot är stigande arbetslöshet och misslyckad integration av inflyttare med bristande språkkunskaper.

De behov som lyfts fram inom regionalfondsdelen av programmet motiverar stöd och åtgärder i syfte att:

- o åstadkomma en mer diversifierad näringsstruktur med mindre beroende av sjöfartssektorn
- o stärka företagens möjligheter till internation-

alisering, produktivitetsutveckling och konkurrenskraft

- o bredda basen av små och medelstora företag
- o sprida information om kommersiellt tillämpbara innovationer och ny teknik
- o skapa kreativa miljöer som genererar idéer till innovativa nya produkter och tjänster
- o främja samverkan mellan företag samt utbildnings- och forskningssektorn
- o öka tillgången på riskkapital
- o öka näringslivets energieffektivitet och främja övergången till ökad användning av förnyelsebar energi

Utmaningar, styrkor och möjligheter inom ramen för Europeiska socialfonden

Bland de starka sidorna i socialfondens SWOT nämns nettoinflyttningen och det över lag goda arbetsmarknadsläget, inkl. den höga sysselsättningsgraden bland kvinnorna. Vidare lyfter man fram den aktiva frivillighetssektorn ("tredje sektorn") och medvetenheten bland företagen om behovet av kompetenshöjning. Socialfonden lyfter även fram den bristande förändringsbenägenheten som en av de svaga sidorna i sin SWOT-analys. Vidare framhålls den storleksmässigt begränsade åländska arbetsmarknaden, utvecklingen mot en allt äldre befolkning, negativ miljöpåverkan och de fortsatt låga kvinnolönerna som svagheter. Socialfonden lyfter här särskilt fram de möjligheter som det breda utbudet av åländska utbildningar ger. Man pekar också på de positiva effekterna av den pågående diversifieringen av arbetsmarknaden samt inflyttningen av många olika nationaliteter. Den kunskapsintensiva tjänstesektorn och de miljötekniska utvecklingsmöjligheterna framhålls också. Vidare nämns de nya möjligheter och företagsetableringar som nedskärningar och omorganiseringar ofta initierar. Bland hotbilderna betonas framför allt minskade möjligheter till nyanställning, bortprioriterad fortbildning, bristande integration av nyinflyttade och arbetslösa ungdomar, kompetensbrist inom utbildningssystemet, marginalisering av ungdomar och generellt ökande matchningsproblem på arbetsmarknaden.

Inom ramen för programmets socialfondsdel lyfts på motsvarande sätt följande åtgärdsbehov fram:

- o Vidareutbildning och kompetenshöjande åtgärder bland de anställda
- o Utvecklig av utbildningssystemet så att det motsvara de ökande kraven på livslångt lärande
- o Motverka ungdomsarbetslösheten
- o Underlätta den sociala integrationen genom olika projekt för inkludering, inkl. sådan som gäller personer med funktionsnedsättningar
- o Förbättrad validering av betyg och arbetslivserfarenheter utanför Åland
- o Bättre utnyttjande av kvinnorna och deras kompetens i näringslivets ledningsfunktioner
- o Minska mis-matchningen på den åländska arbetsmarknaden.

Den generella ekonomiska utvecklingen i omvärlden har påverkat genomförandet av det åländska strukturfondsprogrammet. Nordregio har samlat in relevant information om den ekonomiska utvecklingen på Åland speciellt med tanke på programmets mål, fokusområden, och indikatorer. Nordregio har använt statistik från Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) i den nedanstående analysen av den ekonomiska utvecklingen.

Ekonomisk översikt på Åland-nyckeltal

Tabell 2. Nyckeltal 2013 - 2017 (Källa: ÅSUB Rapport 2016:2)

	2013	2014*	2015*	2016 ^f	2017 ^g
BNP till marknadspris (volymförändring, %)	2,6	1,5	2,1	2,4	1,3
Befolkningsförändring (antal personer)	165	268	67	100-150	150-200
Arbetslöshetsgrad, öppen (årlig tillväxt, %)	3,5	4,0	3,8	3,6	3,5
Konsumentpriser, årlig förändring (%)	1,2	1,1	0,1	0,4	1,2
Kort ränta (Euribor 3 mån, %)	0,2	0,2	0,0	-0,3	-0,2
Växelkurs EUR/SEK	8,66	9,10	9,35	9,25	9,20
Råolja (Brent, USD/fat)	108	99	53	38	46
Bunker (LSMGO, Rotterdam, USD/ton)	..	840	496	376	437

*) Preliminära uppgifter för BNP-tillväxten ^g) Prognoser

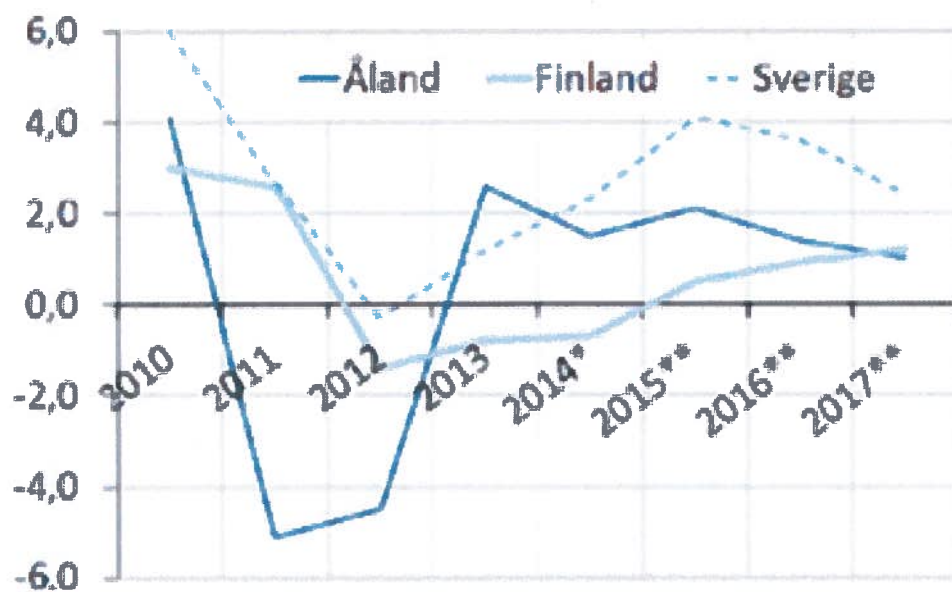
Något avmattad BNP-tillväxt

Åland hade en negativ BNP-tillväxt från 2011 till 2012 (figur 3). Året därefter (2013) kom en vändpunkt. Det privata näringslivet hade då ett gott år och drog upp den totala BNP-tillväxten till 2,6 procent – trots att den offentliga sektorns volymtillväxt var klart negativ (minus 2,1 procent). Därefter har tillväxten enligt preliminära beräkningar och ÅSUB:s prognoser legat på plusidan. Enligt ÅSUB hamnade tillväxten på 2,4 procent förra året och växer i ungefär samma takt som den finländska, med blygsamma 1,0 procent (Tabell 2) innevarande år (2017). Tillväxten ser ut att bli i samma storleksordning även nästa år. Medan det privata näringslivets förväntade BNP-tillväxt ligger på cirka 2,1 procent i medeltal per år under perioden 2014–2016 är

den offentliga sektorns volymtillväxt negativ (-0,2 procent).

Kartan på nästa sida illustrerar sysselsättningstalet i de åländska kommunerna. 2014 var sysselsättningen högst i Jomala, Lumparland och Sottunga och lägst i Brändö, Kumlinge och Eckerö. Regionalt sett var sysselsättningstalet högst på landsbygden (80,9 %), lägst i Mariehamn (76,6 %) och 77,5 % i skärgården.

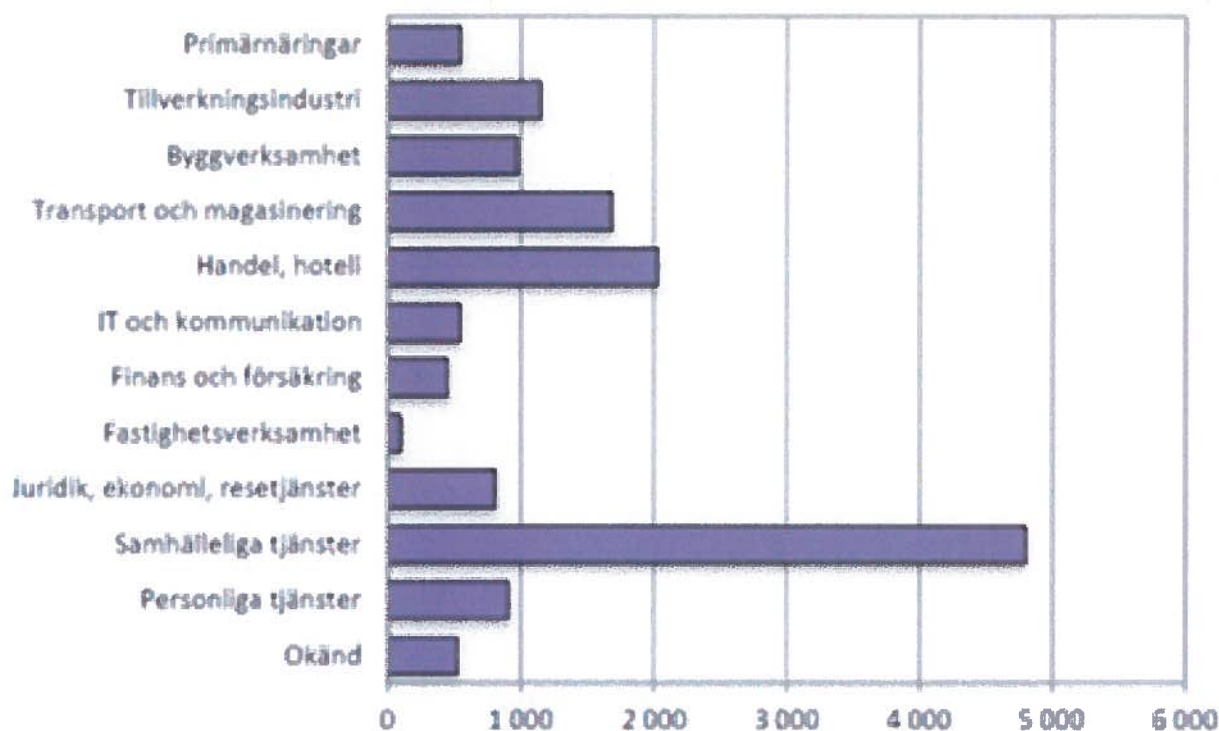
Figur 5 visar antalet sysselsatta fördelade på näringsgrenar. Nästan en tredjedel (4 792 personer) av de sysselsatta arbetade inom samhällliga tjänster (offentlig förvaltning, utbildning samt vård och omsorg; sociala tjänster). Två andra viktiga branschgrupperingar är handel och hotell (2 028 personer) samt transport/sjöfart och magasinering (1 683 personer).

Figur 3. BNP tillväxt för Åland, Finland och Sverige 2010-2017 (Källa: ÅSUB Rapport 2016:2)

Figur 4. Det relativa sysselsättningsstalet 31.12.2014 efter kommun (%) (Källa: Ålands officiella statistik, Arbetsmarknad 2016:11)

Figur 5. Sysselsättningen enligt näringsgren 2014 (Källa: Ålands officiella statistik, Arbetsmarknad 2016:11)

Det relativa arbetslöshetstalet på Åland framgår av Figur 6 (se nedan). Den relativa arbetslösheten låg i 2014 på 4,0 % och sedan sjunkit till 3,7 % under 2015. Den långsiktiga trenden för den öppna arbetslösheten pekar dock fortfarande uppåt.

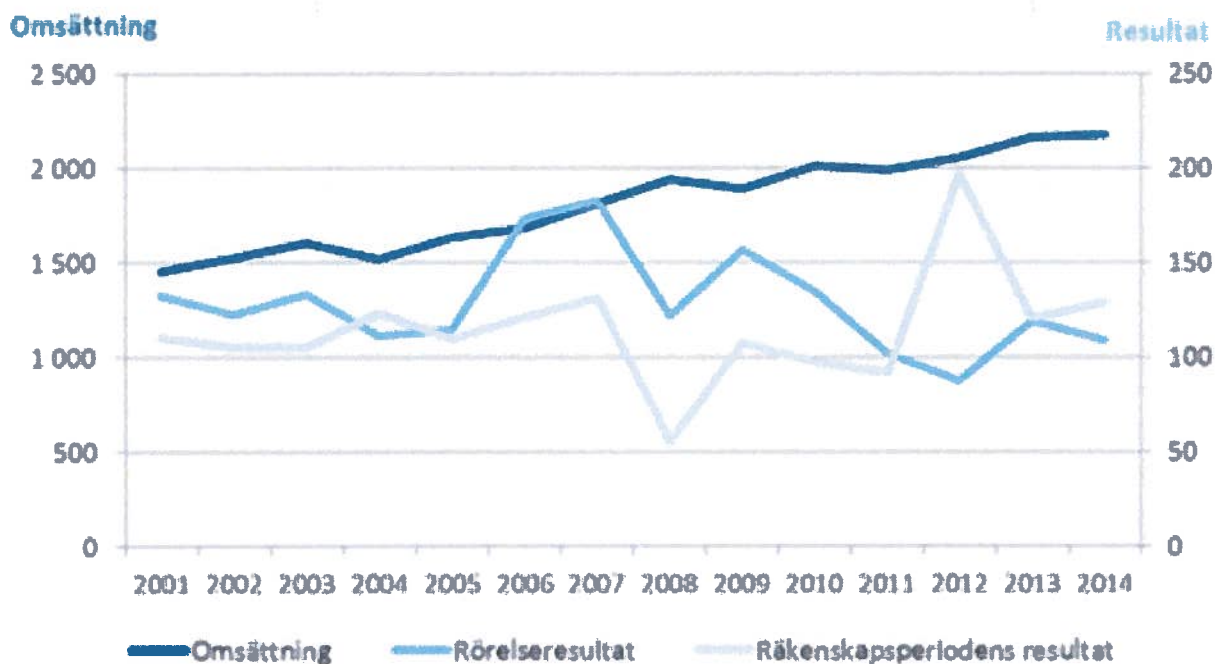
I det privata näringslivet - som utgör ungefär 80 procent av ekonomin - kan vi sedan 2014 se en avtagande tillväxt i den samlade omsättningen och räken-

skapsperiodens resultat följs av en minskning av rörelseresultatet (Figur 7). Det bör betonas att det åländska näringslivets ringa storlek kan medföra att olika bokföringstekniska åtgärder får ibland kan få väl stort genomslag i statistiken (exempelvis avskrivningar eller reserveringar).

Sett till omsättningen är sjötransportbranschen Ålands absolut viktigaste näringsgren, år 2014 stod

Figur 6. Relativ arbetslöshet 2002 - 2017 (Källa: ÅSUB Rapport 2016:2)

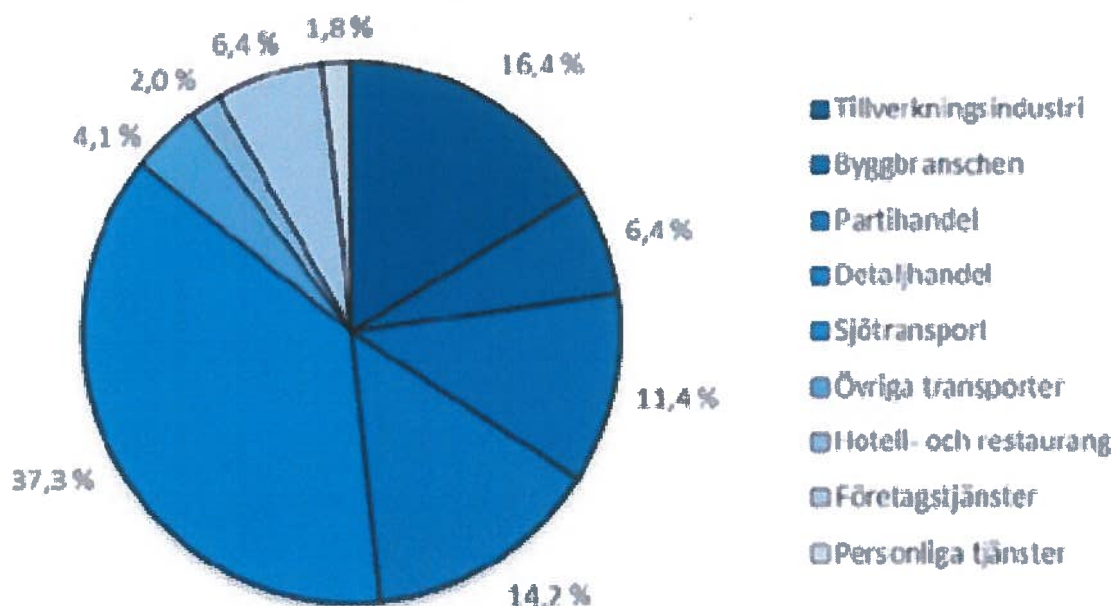

Figur 7. Företagens omsättning och resultat år 2001-2014 (löpande priser), miljoner euro (Källa: Ålands officiella statistik, företag 2016:1)

sjötransporterna för den största andelen av omsättningen (37,3%). Andra relativt stora branscher är tillverkningsindustri (16,4%), detaljhandel (14,2 %) samt partihandel (11,4%). Branschernas andel av omsättningen

illustreras nedan i figur 8.¹

¹ Vi har illustrerat alla branscher inkl. sjötransporten för att ge helhetsbild, även om sjöfarten inte är aktuell för programfinansieringen från regionalfonden.

Figur 8: Branschernas andel av omsättningen år 2014 (Källa: Ålands officiella statistik, Företag 2016:1)

Det privata näringslivet - utvecklingen i branscherna i korthet

Enligt ÅSUB (prognos) stärks det privata näringslivets totala omsättningstillväxt något i år (2016) i förhållande fjolåret (den mörka linjen i Figur 9). Preliminära uppgifter angående den samlade omsättningen visar att den nominella tillväxten hamnade på 2,5 % förra året (2015), vilket ligger nära den reella tillväxten eftersom inflationen inte var mer än 0,1 %. Den totala lönesumman inom det privata näringslivet (den ljusare linjen i Figur 9) växte snabbare än omsättningen under åren 2013 - 2015. Efter en nominell tillväxt på 3,7 % 2013 och 5,6 % 2014 räknar vi med att den fortsätter att växa in- nevarande år.

I Figur 10 representeras förväntningarna om det kommande året av de mörkaste pelarna. Liksom för ett år sedan gav resultaten från ÅSUB:s konjunkturenkät barometerutslag åt höger – dvs åt det positiva hållet – för alla indikatorer. Detta avspeglar en gradvis sammanvägd tilltagande optimism hos det privata näringslivet. ÅSUB:s beräknade totalindex visar också att man inom det privata näringslivet allmänt är något mer positiv än genomsnittligt.

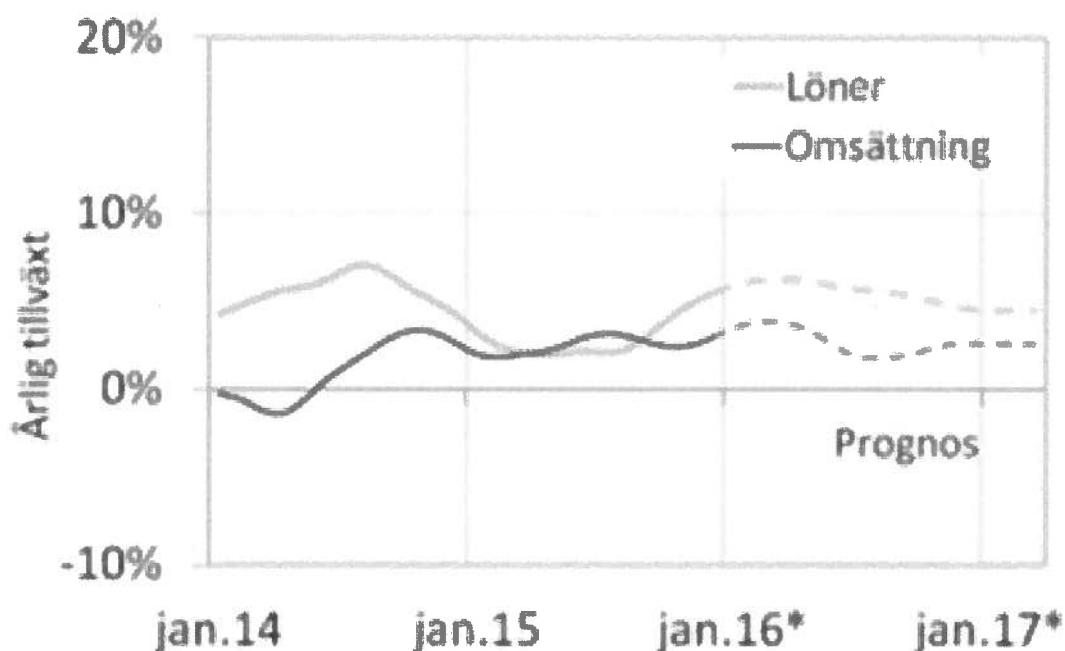
Den långvariga strukturella omvandlingen inom det åländska jordbruket fortgår. Det åländska jordbruket

sysselsätter för närvarande dryga 400 personer. Genom storleksrationaliseringar, lönsamhetspress och nedläggningar av tidigare aktiva jordbruk minskar antalet sysselsatta inom näringen trendmässigt över tiden. Negativa effekter inom jordbrukssektorn påverkar dock även andra sektorer i ekonomin genom olika typer av ekonomiskt utbyte och spridningseffekter (multiplikatoreffekter).

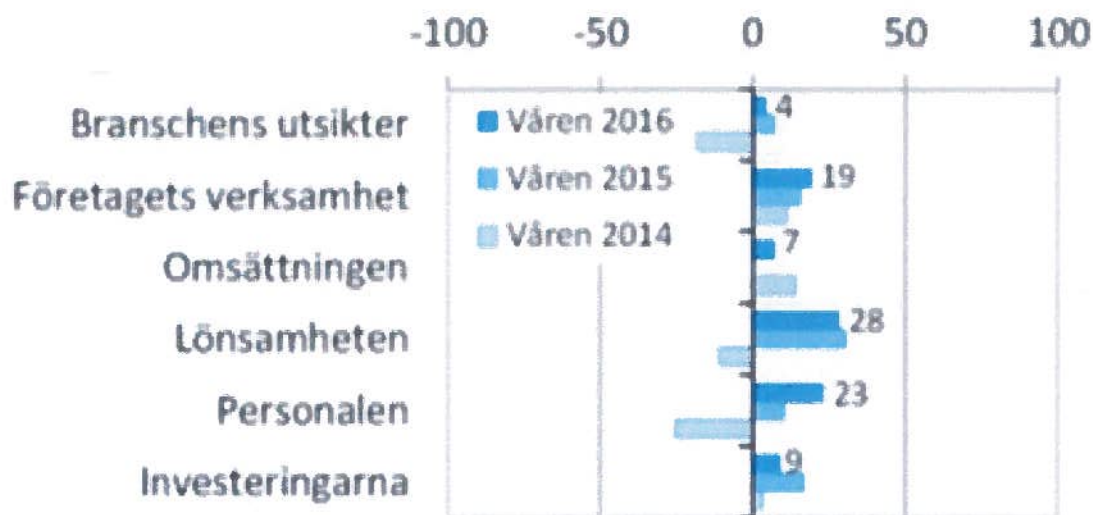
Antal företag

Antal företag har ökat relativt stabilt under perioden 2000-2016. Recessionen efter 2008 syntes i antalet sysselsatta men inte i antalet företag. Den 31.12.2016 fanns det 2 622 företag på Åland, majoriteten av dem verksamma inom tjänstebranscherna (nästan 67 %). Drygt 84 % av företagen sysselsätter fyra personer eller färre, endast 18 arbetsställen sysselsatte 50 personer eller mer. Flest företag finns i Mariehamn, knappt 39 % av företagen på Åland. Antalet företag på Åland ökade med 83 under år 2016, jämfört med 14 företag under 2015.

Antalet nystartade företag slutade öka under år 2008. Efter 2010 upphörde den sedan 2008 pågående minskningen och antalet nystartade företag började öka igen för att nå en topp under år 2013. Under 2013-2014 har antalet nystartade företag åter minskat, för att sedan

Figur 9: Lönernas och omsättningens tillväxt inom det privata näringslivet (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2014 – mars 2017 (Källa: ÅSUB Rapport 2016:2)

Figur 10: Förväntningarna om utvecklingen under 2016 inom det privata näringslivet (Källa: ÅSUB Rapport 2016:2)

på nytt öka. Efter en topp i 2015 har antalet nystartade företag börjat minska. Även antalet nedlagda företag minskade - intressant nog - under recessionen, men 2012-2014 har antalet nedlagda företag ökat kraftigt. Under 2014 skapades 211 nya företag samtidigt som 210 företag lades ned.

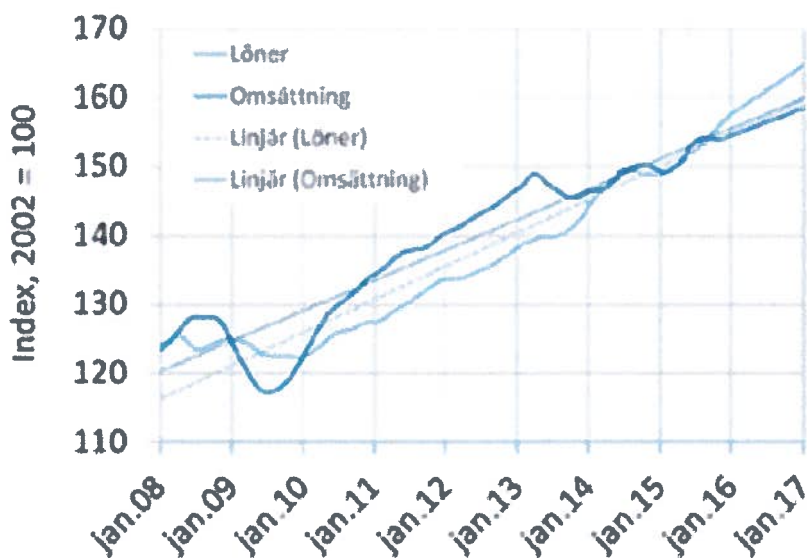
ÅSUB:s konjunkturenkät

Varje vår skickar ÅSUB ut en konjunkturenkät till ett urval företag. I år besvarades enkäten av 262 företag. Företagens förväntningar om omsättningens utveckling mätta som utslag på ÅSUB konjunkturbarometer har för de flesta år under perioden visat på den riktning

som den faktiska utvecklingen sedan tagit. Undantagna är åren 2014 och 2015 då man varit mer optimistiska än vad som sedan blev den faktiska konjunkturutvecklingen.

Som framgår av den mörkare indexkurvan i Figur 11 nedan, återhämtade sig den sammanlagda omsättningen i det privata åländska näringslivet under andra hälften av 2010 efter den djupa nedgången 2009 i finanskrisens kölvatten.

Därefter, 2011–2012, växte den samlade omsättningen trendmässigt. I slutet av 2013 vände omsättningen neråt och hamnade något under trenden där den enligt ÅSUB prognos fortfarande kommer att ligga under innevarande år (2016).

Figur 11: Lönernas och omsättningens tillväxt i det privata näringslivet januari 2008 - januari 2016 (Index, 2002=100). Löpande värden (Källa: ÅSUB Rapport 2016:2)

5. Finansiellt genomförande och indikatoruppföljning

5.1. Finansiellt genomförande

Europeiska kommissionen godkände den 17 december 2014 programmet "Entreprenörskap och kompetens" för Åland med finansiering från två fonder, Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf) och Europeiska socialfonden (ESF).

Programmets strategi är koncentrerad till två insatsområden "Entreprenörskap och innovation" (Eruf) och "Delaktighet och kompetens" (ESF). Målsättningen är att utveckla kunskapen och förbättra kompetensen inom arbetslivet, öka sysselsättningen, produk-

tiviteten och innovationskapaciteten, att förnya och diversifiera det åländska näringslivet och att bidra till ett välutbildat, jämställt och aktivt inkluderande samhälle. Programmets finansiering uppgår till sammanlagt 9 991 000 euro varav 2 322 538 euro kommer från Eruf och 2 672 962 euro från ESF. Ytterligare 4 995 500 euro finansieras med nationella medel. Finansiering från det privata näringslivet är uppskattat till drygt två miljoner. För sammandraget av finansiering per mål per 31.12.2016 se Annex.

I tabell 3 och 4 redovisas de Eruf- och ESF-projekt som beviljats stöd (läget 26.1.2017):

Tabell 3: Eruf-projekt som har beviljats stöd per den 26.1.2017

Projekt (och stödmotagare)	Beviljat stöd	Innehåll	Projekttid
Aland Sailing Robots (Högskolan på Åland)	349 516 euro varav Eruf 174 758 euro (utbetalt 51 722,63 varav Eruf 25 861,32)	Mobil plattform, som är autonom och använder vind- och solenergi, utvecklas	1.1.2016 - 31.12.2018
Business Lab Åland (Högskolan på Åland)	345 350 euro varav Eruf 172 675 euro (utbetalt 74 148 euro varav Eruf 37 074 euro)	Främjar nyföretagande och förkortar tiden från idé till kommersialisering för framförallt unga nya företagare.	1.2.2015-31.12.2021
Finansieringsinstrument: Offentligt riskkapital (Ålands Utveckling Ab)	3.019.300 euro (lån)	Genomförandet av finansieringsinstrumentet	
Utveckla framtidens företag – från idé till export (Ålands Näringsliv AB)	850 500 euro varav Eruf 425 250 euro (utbetalt 55 888 euro varav Eruf 27 944 euro)	Rådgivningskoncept för entreprenörer med nya idéer samt etablerade företag som vill expandera	1.1.2016-31.12.2020
Energismart Åland (Ålands Teknologi- och energicentrum)	79 683 euro varav Eruf 39 841 euro (utbetalt 0 euro)	Utveckla energirådgivningstjänster och informationskanaler och utveckla Åland som testområde för smarta energisystem	1.10.2016-31.12.2017

Tabell 4: ESF-projekt som har beviljats stöd per 26.1.2017

Projekt (och stödmotagare)	Beviljat/utbetalt stöd	Innehåll	Projektid
Emmaus Returcafé (Emmaus Åland r.f.)	973 376 euro varav ESF 486 688 euro (utbetalt 180 984 euro varav ESF 90 492 euro)	Integrera långtidsarbetslösa på arbetsmarknaden	1.1.2016 - 31.12.2018
Flex-In, en flexibel väg till inklusion Medborgarinstitutet/Mariehamns stad	634 002 euro varav ESF 317 001 euro (utbetalt 77 689 euro varav ESF 38 844 euro)	Kurssystembygge med bl.a. studiematerial för undervisning i svenska för inflyttade	1.11.2015 - 30.9.2019
Returhuset – förstudie Ålands Miljöservice kf	9 700 euro varav ESF 4 850 euro (100% utbetalt)	Mottagning, verkstad och butik (förstudie)	3.8.2015 - 31.8.2016
Mise Textilprojekt Ålands Miljöservice kf	56 546 euro varav ESF 28 273 euro (utbetalt 0)	Returfunktion för textil, bygger på Returhuset- förstudie	1.6.2017 - 30.6.2018
Hållbar utveckling Ålands Centralandelslag (ACA)	55 747 euro varav ESF 27 873 euro, (utbetalt: 0 euro)	Ett kvalitetslednings-projekt för hållbart tänkande i organisationen	1.7.2015 - 31.7.2017
Välkommen in (Ålands Näringsliv)	362 526 euro varav ESF 181 263 euro, utbetalt: 164 064 euro varav ESF 82 032 euro	Syftet är att öka kompetens och servicenivå bland verksamhetsidkare och personal	1.7.2015 - 31.3.2017
HÅY – Helhetsundervisning vid Ålands gymnasium Ålands yrkesgymnasium	231 000 euro varav ESF 115 500 euro (utbetalt 0 euro)	Ny utbildningsinsats med digitala verktyg, ett entreprenöriellt tänkande och arbetslivets medverkan	1.1.2017 - 31.12.2019
Kustens mat Ålands yrkesgymnasium	447 603 euro varav ESF 223 801,50 euro Utbetalt: 0 euro	Erbjuder deltagarna en ny examensgivande kurshelhet inom mathantverk.	1.8.2015 - 31.12.2019
VÅG – Vuxenutbildning i Ålands gymnasium Ålands yrkesgymnasium	513 884 euro varav ESF 256 942 euro, utbetalt 0 euro	Utveckla hållbara strukturer för det livslånga lärandet	1.11.2015 - 30.9.2019
Skärgårdsakademien Företagsam skärgård r.f	381 910,40 euro varav ESF 190 955,20 euro, utbetalt 0 euro	Projektet skall fortbilda företagare (och ev. kommunalt anställda) inom främst IKT	1.7.2016 - 30.6.2019
En flexibel skola i skärgårdsmiljö Utbildnings- och kulturavdelningen/Ålands landskapsregering	166 000 euro varav ESF 83 000 euro Utbetalt: 0 euro	System som kan trygga en likvärdig undervisning i elevens närmiljö & möjliggör för små skolor att erbjuda lockande lärartjänster	1.8.2015 - 31.10.2017
Vägledning Utbildnings- och kulturavdelningen, Ålands landskapsregering	170 900 euro varav ESF 85 450 euro Utbetalt: 0 euro	Skapar ett system som tryggar likvärdig vägledning	1.1.2017 - 31.12.2018

Tekniskt stöd har beviljats till Näringsavdelningen/Ålands landskapsregering för Projektperiod: 1.1.2015 - 31.12.2020, beviljad finansiering: 199 820 euro varav ESF 199 820 euro, Utbetalt: 0 euro

5.2 Indikatorer och uppföljning

I detta kapitel går vi igenom de indikatorer som kopplats till de två fonderna och gör en preliminär analys av de resultat (värden) som finns. Vi diskuterar samtidigt också på ett mera generellt plan indikatorerna och de projekt som nu genomförs. Eftersom vi befinner oss relativt tidigt i genomförandet så är det svårt att lägga fram några definitiva utvärderingsresultat vad gäller t.ex. måluppfyllelsen, men för vissa delar av programmet börjar bilden ändå ta form huruvida man lyckas eller ej med genomförande och utfall.

Generellt så kan man säga att det är en stor mängd indikatorer som kopplats till de båda fonderna, och att det är en komplex uppgift att utvärdera utifrån dessa indikatorer. Dock noterar vi den nyttiga diskussionen i ex-ante värderingen kring detta, och det förtydligande

som där gjordes kring de olika typerna av indikatorer och hur de relaterar till aktivitet, resultat och effekt. Vi håller även med förhandsvärderarna om att de valda indikatorerna (inkluderat de programspecifika) är de rätta för att följa programmet och att de ger en god bild av effekterna. Dock noterar vi nedan att - framför allt för ERUF - så är utfalls/aktivitetsindikatorerna mer intressanta att studera än resultatindikatorerna; de sistnämnda upplever vi i dagsläget som allt för konjunkturberoende och långsiktiga för att kunna ge en bild av resultaten för de projekt som implementerats inom ramen för programmet.

En överblick över resultatindikatorer ges i tabellen nedan och i följande textavsnitt kommer vi att analysera dessa tillsammans med de indikatorer som finns för utfall och aktivitet.

Tabell 5: Resultatindikatorer för ERUF och ESF.

Fond	Särskilt mål	Resultatindikatorer	Mål 2023	Källa	Rapportering
Eruf	Att främja affärsutveckling, tillväxt och innovationer	Förädlingsvärde (€) per arbetstimme för valda branscher vilka närmare definierats i programmet	54,2	Statistikcentralen, ÅSUB	2017, 2019 och slutrapport
	Att främja konkurrenskraft hos små och medelstora företag (SMF)	Förändrad omsättning i SMF (€) inom alla sektorer, förutom fiske, vattenbruk och primärproduktion	1 405 022 000		2017, 2019 och slutrapport
		Förändrad sysselsättning (anställda) i SMF	6 200		2017, 2019 och slutrapport
ESF	Minskad arbetslöshet med fokus på ungdomar och ökad rörlighet på arbetsmarknaden	Icke förvärvsarbetande som söker arbete efter avslutad åtgärd	30 (18 män/12 kvinnor)	Landskapsregeringens stödtillämpning för EU-stöd	Arligen
		Deltagare i utbildning efter avslutad åtgärd	100 (55 män/45 kvinnor)		Arligen
		Deltagare i sysselsättning, inklusive egenföretagande, sex månader efter avslutad åtgärd	45 (25 män/20 kvinnor)		2019 och slutrapport
		Deltagare i utbildning, som leder till en examen, en lärlingsutbildning eller en praktikplats sex månader efter att de lämnat projektet	120 (66 män/54 kvinnor)		2019 och slutrapport

Tabell 5: Resultatindikatorer för ERUF och ESF (fortsättning).

Fond	Särskilt mål	Resultatindikatorer	Mål 2023	Källa	Rapportering
ESF	Minskad risk för marginalisering	Missgynnade deltagare som söker arbete, studerar, får kvalifikation, deltar i sysselsättning, inklusive egenföretagande, efter avslutad åtgärd	45 (16 män/29 kvinnor)	Landskapsregeringens stödtilämpning för EU-stöd	Årligen
		Antal långtidsarbetslösa	60		Årligen
		Deltagare i sysselsättning, inklusive egenföretagande, sex månader efter avslutad åtgärd	45 (16 män/29 kvinnor)		2019 och slutrapport
	Uppgradering av kunskaper, färdigheter och kompetens av arbetskraften	Deltagare som erhållit en kvalifikation efter avslutad åtgärd	500 (200 män/300 kvinnor)		Årligen
	Flexibla och relevanta utbildningssystem	Deltagare med förbättrad arbetsmarknadssituation sex månader efter avslutad åtgärd	100 (40 män/60 kvinnor)		2019 och slutrapport
		Antal utbildningsanordnare som tar i bruk en ny metod eller ett nytt system	2		Årligen
		Antal system som används ännu sex månader efter projektavslut	2		Årligen

Resultatindikatorer ERUF (1.1 och 1.2)

När det gäller resultatindikatorerna för ERUF-delen av programmet så får man inledningsvis notera att dessa är väldigt generella, och att programmets ringa storlek betyder att de makroekonomiska indikatorerna kommer att påverkas av betydligt tyngre ekonomiska och andra samhällstrender än av vilka projekt som implementeras inom programmet. Sedan programmet skrevs har Åland liksom andra länder i Europa upplevt en turbulens inom ekonomin som även påverkat arbetsmarknad och företagande. Det betyder att programmet inledningsvis implementerats i en miljö där arbetslösheten nått för åländska förhållanden ovanligt höga nivåer. Fluktuationerna i nedlagda och nystartade företag har varit exceptionellt stora och näringar inom både primärproduktion, förädling mm har påverkats negativt av priseffekter och hotande nedläggningar – effekter som i förlängningen genom ekonomiska spridningseffekter (multiplikatoreffekter) även påverkat andra sektorer i ekonomin, inklusive de sektorer och innovativa verksamheter som programmet riktas mot.

Med detta sagt blir analysen av resultatindikatorerna i viss mån inte lika intressant/viktig som en uppföljning av t.ex. aktivitets- (utfalls)-indikatorerna nedan. Resultatindikatorerna vittnar om en ekonomi

där förädlingsvärdet per arbetad timme ganska dramatiskt fallit från 2009 till 2014. Detta betyder inte att effektiviteten på Åland sjunkit strukturellt sett eller att rationaliseringarna och mekaniseringen avtagit. Det betyder snarare att vissa industrier har reducerat sin verksamhet i takt med sviktande marknader, samt att priserna på vissa produkter fallit (nominellt).

I de små och medelstora företagen har omsättningen dock återhämtat sig och det är troligt att man under programperioden kommer att nå de nivåer som är stipulerade i målet för 2023. Men det är mycket svårt att bedöma vilka effekter projekten inom programmet har haft på utvecklingen. Självklart finns en positiv påverkan i den mån de företag som deltar ökar sin omsättning. Detta måste dock specialstuderas i framtida utvärderingar (fördjupningar eller slututvärdering) av programmet. Sysselsättningen rapporteras för 2014 och eftersom sysselsättningseffekterna släpar efter omsättningsförändringarna, så ser man här en minskning mellan 2012 och 2014. Sedan dess har sysselsättningen haft en generellt sett positiv tendens på Åland, men den statistiken finns inte explicit för de små och medelstora företagen (SMF). Här får kommande rapporter påvisa om sysselsättningen ökar även i denna delsumma av företag.

Tabell 6: Resultatindikatorer.

Resultatindikator	Utgångsvärde	Mål (2023)	Resultat 2014 (senast möjliga år)
Förädlingsvärde per arbetstimme för valda branscher (€)	41,9 (2009)	54,2	32,2
Förändrad omsättning i SMF (€)	1 255 434 000 (2012)	1 405 022 000	1 361 845 580
Förändrad sysselsättning (anställda) i SMF	6 069 (2012)	6 200	5 552

Utfalls/aktivitets-indikatorer ERUF

Eftersom resultatindikatorerna är tämligen generella är utfalls/aktivitetsindikatorerna mer intressanta att studera. Dessa visar på en relativt positiv bild vad gäller ERUF-delen av programmet. Här finns ett antal projekt (se sammanställning i tidigare kapitel) som tillsammans visar på goda resultat vad gäller både aktivitet (så kallade input indikatorer) och resultatindikatorer

(så kallade output indikatorer). Som diskuteras/utreds i ex-ante värderingen av programmet så är det möjligt att blanda dessa typer av indikatorer i uppföljningen av utfallsindikatorer för programmet. Således är vissa av typen "antal företag som får stöd" medan andra är av typen "nya årsarbetsplatser". Vissa av dessa skulle säkertligen kunnat passa som effektindikatorer (resultatindikatorer i programmets jargong).

Här ser vi ett generellt sett gott deltagande i pro-

grammet och en god samverkan mellan näringsliv och högskola. Goda resultat för input-indikatorerna borgar för goda förutsättningar för att även de mer resultat-riktade indikatorerna kommer att kunna visa positiva resultat framöver. Årsarbetsplatser och nya produkter

bör kunna följa i kölvattnet av genomförandet av goda projekt; men det kräver en medvetenhet och en strategi för hur företagen överlever på lång sikt, och för hur nya produkter som utvecklas tar sig genom de faser som är så kritiska för innovationer och nyföretagande.

Tabell 7: Utfallsindikatorer/Aktivitetsindikatorer för ERUF - 1.1 Främja affärsutveckling, tillväxt och innovationer och 1.2 konkurrenskraft hos SMF

2. Angående miljöledningssystem, rapportering är lite försenad då det ännu under 2016 ännu inte finns uppföljningsdata hos programförvaltningen. Projektet startade mycket senare än övriga projekt och första lägesrapportering lämnas in under 2017.

Generella	Kommentar
1.1 och 1.2 Antal företag som får stöd	De uppnådda resultaten 2016 ligger väl i linje med de mål som finns för programmet. Ett stort antal företag får stöd inom både 1.1. och 1.2.
1.1 Antal företag som får annat stöd än bidrag (Riskkapital)	Endast 2 företag rapporterade vilket är lågt jämfört med de uppställda målen.
1.1. och 1.2 Antal företag som får annat stöd än ekonomiskt	De redovisade utfallen ligger redan långt över målsättningarna för 1.1 och väl i linje med förväntningarna för 1.2. Möjligtvis var målsättningarna lågt satta.
1.1. och 1.2 Nya årsarbetsplatser (sys-selsättningsökning)	3 st. rapporterade för 1.1 och ingen för 1.2. Förväntningarna på projekt inom 1.2. är dock högt satta (enligt inrapporterade förväntade resultat från projekten) så möjligen finns förutsättningar för gott utfall under kommande år. Detta måste dock följas upp nogsamt eftersom detta är en mycket viktig indikator där de tidsmässiga/långsiktiga effekterna är viktiga att analysera (jämfört med projektanställningar etc.).
1.1. Privat investering som matchar offentlig stöd till innovations- eller FoU-projekt	Privata investeringar som matchar det offentliga stödet bedöms som substantiella och väl i linje med målsättningar för programmet.
1.1 och 1.2. Antal företag som får stöd för att introducera för marknaden nya produkter	7 företag har fått stöd för detta vilket ligger väl i linje med de mål som finns för programmet på lång sikt, om man kan fortsätta i samma riktning kan målen för 2023 troligen uppnås. Dock finns här ett mått av "bedömning" av vad som utgör nya produkter vilket gör rapporteringen svår att validera fullt ut utan djupare studier av projekten vilket enbart kan göras i de fördjupade rapporterna.
1.1 och 1.2 Antal företag som får stöd för att introducera för företaget nya produkter	8 st. för 1.1 och 1 st. för 1.2. Det är inte helt tydligt att man kommer kunna uppnå sina satta mål för denna indikator (speciellt vad gäller SMF).
Programspecifika	
1.1 Projekt för samverkan mellan näringsliv och högskola	Målen för programperioden är uppnådda med 2 sådana projekt. Men troligtvis kan ett fortsatt utbyte stimulera exempelvis införandet av nya innovativa produkter på marknaden och i SMF.
1.1 Blivande nyföretagare i en företagskuvös	Målet för programmet är i princip uppnått med 9 företag. Det hindrar dock inte fortsatta satsningar inom detta område då det likt samverkansprojekt sannolikt stimulerar utvecklingen inom övriga områden som programmet syftar till att utveckla.
1.2 Företag som infört miljöledningssystem	Här finns ett "förväntat" resultat i linje med programmet men inga redovisade resultat upp till 2016.
1.2 Företag som infört energieffektiviseringsprogram	Här finns ett "förväntat" resultat i linje med programmet men inga redovisade resultat upp till 2016.

Samtliga indikatorer kommenteras översiktligt i tabell 7 med utgångspunkt i de rapporter som föreligger från programgenomförandet fram till slutet av 2016 och början av 2017. Många av de generella indikatorerna uppvisar liknande resultat för båda delarna av ERUF, medan andra skiljer sig åt. När det gäller de programspecifika delarna så är det utifrån de siffror vi granskat ett positivt resultat för affärsutveckling och nyföretagande, medan handfasta resultat vad gäller miljöledningssystem och energieffektivisering inom SMF haltar något.

Resultatindikatorer ESF

För ESF föreligger inte samma typ av generella effektkategorier (i programmet döpt till resultatindikatorer) som för ERUF-delen. De mest generella och omvärldskänsliga indikatorerna för ESF är således "antal långtidsarbetslösa" samt de som rör huruvida deltagare kommit i sysselsättning eller ej efter deltagande i åtgärder

(rapporteras mer specifikt i senare uppföljningar). Dessa är mycket konjunkturkänsliga – även om kurser och utbildningar varit bra och väl genomförda, så är det möjligt att utfallen blir dåliga om inte arbetsmarknaden är gynnsam.

Eftersom väldigt få projekt finns rapporterade i de sammanställningar av resultatindikatorer för ESF som vi tagit del av, så blir diskussionen kring de nuvarande effekterna ganska generell. Det är egentligen mer relevant att diskutera huruvida projekt som nu löper har förutsättningar att uppnå de resultat som man hoppas på inom programmet. Här ser vi att det finns goda möjligheter vad gäller flertalet av indikatorerna, medan man inom några områden kanske bör fundera på om man har rätt aktiviteter i projektportföljen.

I våra kommentarer nedan snuddar vi vid några viktiga aspekter för uppföljning av projektmix och huruvida man kan nå de målsättningar man har inom olika områden. Detta handlar t.ex. om framtida analyser av projektmixen (ngt som man arbetat med bl.a. i Sverige)

Tabell 8: Resultatindikatorer ESF som skall rapporteras 2017

Resultatindikatorer	Mål	Situation 12/2016	Kommentar
Icke förvärvsarbetande som söker arbete efter avslutad åtgärd	30	-	Det finns vissa förutsättningar inom ramen för de projekt som nu genomförs att uppnå de mål som satts för denna indikator. Men det är möjligt att det måste till fler projekt som riktar in sig specifikt på människor som står utanför arbetsmarknaden.
Deltagare i utbildning efter avslutad åtgärd	100	4	Något otydligt vilken typ av projekt som skall leda till att deltagarna sedan deltar i fortsatt utbildning. Det finns projekt i nuvarande mix som möjligen kan leda till detta men vid en framtida portföljanslys av projekten så bör detta beaktas.
Antal missgynnade deltagare som söker arbete, studerar, erhåller en kvalifikation, deltar i sysselsättning inklusive egenföretagande efter avslutad åtgärd	45	6	Utifrån det projekt som genomförts så ser man ut att nå grupper som identifierats som sårbara. Givet andra projekt som startats finns goda möjligheter att uppnå de uppsatta målen.
Antal långtidsarbetslösa	-	-	Vi finner det svårt att finna tolkning och målbild för just denna indikator. Behöver förtydligas, den är både noterad som resultat och aktivitetsindikator.
Antal deltagare som erhåller en kvalifikation efter avslutad åtgärd	500	6	Ett av de första projekt som genomförts syftade till detta och målet har uppnåtts. Det som måste säkerställas för att indikatorn skall vara en valid måttstock på effekt är huruvida denna kvalifikation är ngt som premieras på arbetsmarknaden och som leder till sysselsättning eller har skapat kapacitet för egenföretagande etc.
Antal utbildningsanordnare som tar i bruk en ny metod eller ett nytt system	2	-	Projekt är initierade som potentiellt kan leda till att denna indikator/ detta resultat uppnås. Men även om projekt drivs så är effekten inte given.
System som används ännu 6 månader efter projektets slut	2	-	Projekt är initierade som potentiellt kan leda till att denna indikator/ detta resultat uppnås. Men även om projekt drivs så är effekten inte given.

samt att stötta projekt som skall skapa långsiktiga effekter genom att t.ex. ”klustra” utbildningsprojekt med sådana som på andra sätt skall hjälpa individer in i yrkeslivet. Utifrån en framtida uppföljning av resultat- och aktivitetsindikatorer kommer bilden att klarna gällande vilka av dessa programstrategiska åtgärder som framöver kan bli aktuella att implementera.

De resultatindikatorer för ESF som skall rapporteras för 2017 har sammanställts i tabell 8. Kommentarer till vissa delar på de förväntade resultaten.

Resultatindikatorer ESF som inte skall rapporteras specifikt för 2017

Ett antal resultatindikatorer skall rapporteras först vid senare tidpunkt. Dessa är de som redovisas i listan nedan. Vi följer inte upp dem specifikt här, men vill ändå göra programledningen uppmärksamma på att man bör följa upp dessa internt för att kontrollera om det finns projekt man skulle behöva initiera eller utveckla i syfte att fånga upp och fylla luckor i programmet. Många av indikatorerna nedan har en långsiktig komponent, men man bör även förhålla sig kritisk till detta och fundera på ifall man vill lägga till någon programspecifik uppföljning som sträcker sig längre än 6 månader. Eftersom flera av projekten initieras tidigt i programmet så finns goda möjligheter att följa individer längre än 6 månader.

- Antal deltagare i sysselsättning, inklusive egenföretagande, efter avslutad åtgärd
 - Antal deltagare i sysselsättning inklusive eget företagande efter 6 mån
 - Antal deltagare med förbättrad arbetsmarknadssituation efter 6 mån
 - Antal deltagare över 54 år i sysselsättning, inklusive egenföretagande 6 månader efter avslutad åtgärd
 - Antal missgynnade deltagare i sysselsättning, inklusive egenföretagande 6 månader efter avslutad åtgärd
 - Deltagare i utbildning som leder till en examen, en lärlingsutbildning eller en praktikplats 6 mån efter att de lämnat projektet

Aktivitetsindikatorer ESF

För ESF finns även ett stort antal aktivitetsindikatorer som är väldigt svåra att följa upp inom ramen för denna årsrapport. Vi vill i detta läge då programmet nu är i full gång, ändå påpeka att det är mycket viktigt att genomförandeorganisationen håller ögonen på projektutvecklingen och säkerställer att man inte missar någon målgrupp/utsatt grupp i genomförandet av programmet. Här måste man även fundera över ifall någon grupp tillkommit (eller om läget på Åland ändrats) sedan SWOT analysen och om man i så fall måste uppdatera listan över de grupper/personer man vill rikta programmet mot.

6. Bedömning av programmets uppstart och kommunikation: intervjuer

Nedan presenteras inledningsvis de viktigaste resultaten angående programmets uppstart. Enligt anbudsunderlaget och anbudet innehåller utvärderingsuppdraget intervjuer med stödmottagare och programförvaltning för att komplettera befintlig information om programåtgärderna och genomförandet. Steg 1 "Nulägesanalys" fokuserar på informations- och offentlighetsåtgärder samt programgenomförandet under programmets uppstart (ända till slutet av mars 2017).

De utvärderingsfrågor som belyses är helt i linje med anbudsunderlaget och som följer:

1. Har de mål som angivits i kommunikationsstrategin uppnåtts?
2. Har de kommunikationsåtgärder som vidtagits nått programmets målgrupper på ett effektivt sätt?
3. Har projektstyrningen i projekten varit professionell och effektiv och vilken betydelse har detta haft för projektens framgång?
4. Hur väl har genomförda förenklingar i programgenomförandet fungerat?

Enligt anbudsunderlaget skall utvärderingsfråga 1 och 2 omfatta enbart Steg 1.

Nordregio gick igenom intervjufasen med programförvaltningen vid ett möte den 12 februari, 2017. Nordregio genomförde i mars-april 2017 9 st. intervjuer angående programmets uppstart. Intervjuerna inkluderade 4 st. intervjuer med stödmottagare och 5 st. intervjuer med programförvaltning om programåtgärderna och genomförandet (Ålands Utvecklings Ab räknas här som stödmottagare eftersom stöd för finansieringsinstrument beviljades till dem, även om deras roll är programförvaltare angående riskkapitalfonden). Nordregio inkluderade sex utvärderingsfrågor i intervjuerna:

FRÅGA 1 KOMMUNIKATIONSMÅL: Har de mål

som angivits i kommunikationsstrategin uppnåtts?

FRÅGA 2 KOMMUNIKATIONSÅTGÄRDER: Har de kommunikationsåtgärder som vidtagits nått programmets målgrupper effektivt?

FRÅGA 3 PROJEKTSTYRNING: Har projektstyrningen (hittills) i projekten varit professionell och effektiv och vilken betydelse har detta haft för projektens framgång?

FRÅGA 4 FÖRENKLINGAR I PROGRAMGENOMFÖRANDET: Hur väl har genomförda förenklingar i programgenomförandet fungerat?

FRÅGA 5: SMART SPECIALISERING/ERUF: på vilket sätt har man stött strategin för smart specialisering?

FRÅGA 6: PROJEKTAKTIVITETERNA – UTAN STÖD? Vilka delar av projektaktiviteterna och förändringarna skulle ha skett även utan stöden?

Intervjuerna inkluderade också möjlighet för ytterligare kommentarer angående Ålands strukturfondsprogram.

Intervjufrågorna 1 till 4 var baserade på anbudsunderlaget, med fokus på frågorna 1 och 2. Svar på frågorna 3 och 4 är speciellt nyttiga med tanke på Steg 2 i de kommande utvärderingarna som uppstartsanalys. Fråga 5 gav ytterligare kvalitativ information om ett viktigt koncept i strukturfondsprogrammets planering och genomförande på Åland (smart specialisering). Fråga 6 gav information om specifik betydelse av enskilda ESF/Eruf projekt speciellt utifrån stödmottagarnas perspektiv.

Nedan presenteras inledningsvis de viktigaste resultaten av intervjuerna.

6.1. Generell bedömning av programmets prioriteringar, åtgärder och möjligheter att uppnå programmålen

Intervjuerna inleddes med en mer generell, kort inledande diskussion om strukturfondsprogram som helhet. Några kommentarer av informanterna:

- Utbetalningsprocessen har bara börjat med hittills bara en bråkdel av projektstödpengarna utbetalda.

- Det är viktigt enligt flera av informanterna att konstatera att strukturfondsprogrammet är ett finansiellt sett begränsat program med betydligt mindre finansiering jämfört med t.ex. LBU programmet på Åland.

6.2. Informationsinsatser och kommunikation

Utvärderingsfråga 1: Har de mål som angivits i kommunikationsstrategin uppnåtts?

Enligt kommunikationsstrategin 12.3.2015: Ålands landskapsregering fungerar som förvaltningsmyndighet för det strukturfondsprogram som genomförs i landskapet Åland under perioden 2014-2020. Förvaltningsmyndigheten skall se till att programmet ges offentlighet genom att potentiella stödmottagare, branschorganisationer, organ som arbetar för främja jämställdhet mellan män och kvinnor samt berörda icke statliga organisationer, däribland miljöorganisationer, får information om de möjligheter som programmet ger och om reglerna för att få stöd via programmet, samt informerar stödmottagare om unionens bidrag och allmänheten om den roll som unionen spelar i programmet.

Målgrupp: Programmets bredd och komplexitet innebär också en bred sammansättning av målgrupper för vilka informationen skall tillgodoses. Strategins målgrupp är juridiska personer så som exempelvis företag, näringslivsorganisationer, föreningar, kommuner och myndigheter som kan komma att beröras av programmet.

Kommunikationsmål för målgruppen: Förvaltningsmyndighetens mål är en god kännedom om programmets möjligheter bland ålänningarna och i synnerhet bland programmets målgrupp. Potentiella stödmottagare skall få översiktlig kunskap om programmets mål och strategier samt detaljerad information om de för målgruppen aktuella åtgärderna eller insatsområden. På hemsidan kommer det att finnas elektroniska mallar angående de informationskrav som gäller för stödmottagarna, inklusive EUs och landskapsregeringens loggor. I besluten till stödmottagarna kommer även kraven på deras kommunikation ut till allmänheten att lyftas fram. Programmet skall göras tillgängligt för allmänheten som skall ges möjlighet att följa programmets genomförande.

Enligt programförvaltningens representanter så är

det i kommunikationsstrategin frågan om 1) att visa möjligheter, information till rätt målgrupp angående strukturfondsprogrammet, och att generera efterfrågan på finansiering, speciellt i början av programperioden, 2) att kommunicera om genomförda projekt med "good practice" exempel (men den delen kommer lite senare under programmet). Programförvaltningen är i stort sett nöjd med mål som angivits i kommunikationsstrategin, men samtidigt försiktig med att konstatera att alla mål som angivits i kommunikationsstrategin redan har uppnåtts. När det gäller Eruf-delen och riskkapitalfonden så anser programförvaltningen att kommunikationsansvaret är delat mellan Landskapsregeringen och Ålands Utvecklings Ab, och att samarbetet fungerar bra. Det nämns också att det nya strukturfondsprogrammet nått yngre företag som målgrupp, med Business Lab som ett bra exempel på coaching och mentorskap.

"Vi är på rätt väg, det kan vi säga."

"Vi har faktiskt ganska stor bredd med projekt även programmet har inte så mycket pengar att använda"

"Eruf, där har vi nått kommunikationsmål, vi har också förbrukat budgeten. Riskkapitalfonden spelar en betydande roll där."

En representant från programförvaltningen tar upp förberedelser för "Strukturfondsprogram för Dummies", en enklare version av Programdokumentet speciellt inriktat för nuvarande och potentiella stödmottagare med förtydligande frågor och svar. Handboksarbetet pågår inom Landskapsregeringen. En informant hade funderingar om att använda information- och kommunikationsbudgeten lite mera i början av programmet.

"20.000 euro som skall användas för information & kommunikation under programperiod. Ganska jämnt, kanske borde vi ha använt ännu mera i början."

"Programdokumentet är viktig för dialog mellan EU och Landskapsregeringen. Ja, det ser tråkigt ut, kanske behövs bilder där"

Stödmottagarna har mer delade åsikter angående den första utvärderingsfrågan. En representant säger att Landskapsregeringen är ute och kommunicerar om strukturfondsprogrammet betydligt bättre och mer intensivt nu än jämfört med programperioden 2007-2013. En annan representant konstaterar att programmet inte hittills lyckats med information & kommunikation med www-sidan eller med andra typer av informationsspridning, och tillägger att man har helt enkelt inte satsat tillräckligt på information och kommunikation – och att utav de så kallade vanliga ålänningarna kanske några vet om Eruf eller ESF, men bara några få känner till det åländska strukturfondsprogrammet. Det var också några frågor om strukturfond och småföretagens

möjligheter att delta i programmet.

"Helt enkelt har inte tillräckligt satsat hittills på information & kommunikation, kanske har dom inte resurser heller?"

"Småföretag är ofta för små för att ansöka Eruf/ESF medel"

Utvärderingsfråga 2: Har de kommunikationsåtgärder som vidtagits nått programmets målgrupper effektivt?

Enligt kommunikationsstrategin 12.3.2015: Under det första året kommer generell information om programmet att tas fram och ska syfta till att ge en överblick av programmets struktur, politiska inriktning och de olika stödåtgärderna för en få en effektiv implementering av programmet. Följande kanaler för spridande av information kan komma att användas: - Elektronisk kommunikation, t.ex. landskapsregeringens nya hemsida var programmets egen portal för ansökningar kommer att finnas, som lanseras sommaren 2015, www.regeringen.ax. Elektroniska nyhetsbrev, e-post och sociala medier. Förteckningen över alla projekt kommer att finnas på nya hemsidan. - Direktinformation genom utskick av t.ex. broschyrer, trycksaker och informationsbrev till målgrupperna - Information till massmedia genom t.ex. annonsering, pressmeddelanden och kungörelser. - Personlig information vid t.ex. möten, seminarier, mässor vilka räknas in i de årliga informationstillfällena.

Framför allt under det första året är samtliga dessa kanaler viktiga. Per dags dato har annonser införts i dagstidningarna och pressmeddelande om att den nya programperioden börjar har gått ut till samtliga medier på Åland. Informationsmöten med företag och organisationer har hållits vid ett flertal tillfällen. Vid de olika informationsåtgärderna ska också lämpliga tekniska kännetecken i enlighet med EU:s krav gällande information ges om åtgärderna i programmet. Stödtagare inom programmet skall också tillses att de uppfyller förordningarnas krav om informationsinsatser kring de finansierade projekten. Landskapsregeringens nya hemsida kommer att uppfylla de krav som ställs för att personer med olika funktionsnedsättningar ska kunna ta del av allt material, t.ex. genom att text blir uppläst.

Nästan alla informanter nämner direkta kontakter mellan programförvaltningen och stödmottagarna som ett effektivt sätt att kommunicera. Det är viktigt att notera att även programförvaltningen lyfter vikten av att ständigt vara i kontakt med programägarna.

"Nyckeln är att vi har direkta kontakter med stödmottagare inte bara en gång i projektstart utan flera gånger, ständigt, vi har börjat inse vikten av det"

"Information & kommunikation tar plats i vår vardag, också, med rådgivning osv."

Tidningsannonser nämns också ofta som effektiva kommunikationsåtgärder. Traditionella media med jordnära och läsarvänliga artiklar lyfts också som ett fungerande exempel. Däremot så verkar inte sociala media, t.ex., Facebook, nå potentiella projektägare på ett effektivt sätt i dagens läge. Flera informanter betonar vikten av att använda en kombination av informationsåtgärder samt samarbetet mellan olika aktörer, kapitalmarknadsdag tillsammans med Ålands Utvecklings och Eruf. Traditionella trycksaker anses inte mera vara så effektiva som kommunikationsmedia.

"2015 första info, då var vi ute med media, vi kunde faktiskt väcka relativt stort intresse, vi var också varit aktiva mot t.ex. högskolan med kommunikation"

Generellt sätt så är programförvaltningen nöjd med informations- och kommunikationsåtgärderna hittills. Däremot ställer sig några av stödmottagarna kritiskt till en del av kommunikationsåtgärderna. En informant konstaterar att det är svårt att hitta väsentlig information om pågående projekt, och att listan som man i bästa fall hittar på landskapsregeringens hemsida är från 31.12.2014.

"Vi vill ha uppdaterad lista av pågående projekt med kontaktpersoner lätt tillgänglig, vi skulle gärna också kontakta andra projekt med kontaktinfo."

"Inte heller lätt att hitta från Landskapsregeringens www sida, skulle det vara möjligt att länk direkt från första sidan till strukturfondssidan?"

"Social media förstås borde utnyttjas effektivare med info & kommunikation"

6.3. Projektstyrning

Utvärderingsfråga 3: Har projektstyrningen i projekten varit professionell och effektiv och vilken betydelse har detta haft för projektens framgång?

Projektstyrning fick positiva kommentarer från både programförvaltningen och från stödmottagarnas sida. De flesta av projektägarna anses vara mycket erfarna med tidigare expertis av likadana projekt. Programförvaltningen betonar vikten att hjälpa stödmottagare från början också med längre projekt så att allt går rätt från början.

"Personer som jobbar på strukturfondsprogram i LR är duktiga, svarar snabbt"

Projektstyrningsfrågan tas upp igen under de kommande utvärderingarna, med mer erfarenhet av de beviljade projekten. När man har kommit längre fram i programmet, kan man analysera projektstyrningen mer i detalj och lättare hitta gemensamma faktorer och "best practice".

Utvärderingsfråga 4: Hur väl har genomförda förenklingar i programgenomförandet fungerat?

De genomförda förenklningarna i programgenomförandet (förenklade kostnadsmodeller, schablonkostnaderna uträknat på de direkta personalutgifterna, möjligheten att tillämpa klumpsumma och enhetskostnader/ESF) har i stort sätt fungerat bra, enligt informanterna.

"Vi har faktiskt lyckats med flera förenklingar. Flera projektägare är rätt nöjda, och vi är också nöjda. Samtidigt det håller på att vara svårt att förklara till stödmottagare varför det behövs så mycket byråkrati och blankettfyllning. Vi vill bara veta vart pengarna går!"

"2014-2020 förenklade men också kanske problematisk. Om vi t.ex. betalar lön för tre personer i stället får fyra och anställer externa experter får vi mindre ESF pengar utbetalt. Nu kan det vara lönebedrivande med det nya systemet."

Med det elektroniska stödhanteringssystemet har varit en stor utmaning som har förorsakat problem i programuppstarten. Kommunikationsstrategin lägger vikt på god elektronisk kommunikation, och det nya elektroniska systemet som inte har fungerat som det ska, har därför förorsakat en hel del utmaningar. Programförvaltningen ser dock för sin del inga större problem relaterat till IT problem och programuppförandet, hittills. En representant från programförvaltningen föreslår att Åland i framtiden borde föreslå EU-kommissionen att rekommendera en mall med IT-system och IT lösningar, så att alla olika EU program skulle ha samma system – och då ta mallen från etablerad good practice som t.ex. Interreg/Interact.

"IT projekt, det känns tråkigt att inte ha elektroniskt system i full gång. det går med bara få projekt, ingen större påverkan. Stödmottagare drabbas inte"

"IT problem - Irriterande men inte stoppat någon."

"Ansökare skall inte lida på IT problem"

Några av stödmottagarna intar en mer kritisk hållning till IT-problem och konstaterar att IT problem har förorsakat dubbelarbete också för dem.

"Portal, elektroniskt system, fungerade inte, vi behövde göra allt på pappret, också. Dubbelarbete. Redovisningen september 2016, samma sak. Nu i mars 2017, en gång till också på papper. Förseningar, och dubbelarbete som tillför frustration. IT systemet är dåligt, gjort av personer som inte vet hur ESF och Eruf fungerar."

6.4 Programstart och smart specialisering

Smart specialisering (S3) är ett koncept som EU lanserat för perioden 2014-2020 för att främja regionernas

smarta, hållbara och inkluderande utveckling. Frågan om den smarta specialiseringens roll i Ålands strukturprogram fick flera detaljerade svar med konkreta exempel.

- "för oss, S3 är 1) företagets eget utveckling, 2) högskolan, 3) kommersialiseringen. Riskkapitalfonden är också ett gott S3 exempel. För vår S3 på Åland, människorna själv skall ha bättre förutsättningar"

- "S3 för oss, vi utnyttjat olika arenor, det har vi försökt göra t.ex. med AGILE Islands med 200 deltagare som ett exempel. S3 koncept som sånt, vi använder det mer intuitivt, inte så konsekvent med själva S3 koncept"

- "vanligt folk på Åland vet inte så mycket om S3. Vår verksamhet och vårt projekt är i alla fall ett exempel av S3 med speciellt fokus på miljö och inklusivitet, faktiskt grunden för vårt ESF projekt"

- "S3 faktiskt inget kriterium i sig även om vi stöder S3 processer. Kustens mat som ett exempel av S3 på Åland. S3 generellt sätt för högt upp som koncept för företagare, men ESF med sociala innovationer har inklusivitet som en fokus, också en del av S3"

- "exemplar av S3 och strukturprogramprojekt: Sailing Robots, också Fonden med spetskompetens, också EnergiSmart"

- "faktiskt, om projekt stöder S3 så får det högre poäng. I ex-ante nämndes det att vi anpassar S3 till Ålands förhållanden. Business Lab som ett ex av S3"

6.5 Riskkapitalfonden

Förvaltningen av det åländska finansieringsinstrumentet "Offentligt riskkapital" har förlagts till Ålands Utvecklings Ab i november 2015, och Landskapsregeringen har därför gett ett lån till bolaget om 3 019 000 euro.

Fonden har hittills tagit två beslut: Leakomatic och Stallhagen. Fonden har också 2-3 kandidater till för beslut (läget i början av april 2017), där måste dock kandidaterna bidra med minst 50 % självfinansiering.

Tidigare, då med nationella pengar, har Ålands Utvecklings investerat i genomsnitt i två bolag per år. Man förväntas behöva hela programperioden för investeringar om man fortsätter i samma takt även om Fonden inledningsvis haft litet mer företag att jobba på.

"Det tar tid att förklara vad egentligen finansieringsinstrumentet gör"

6.6 Andra synpunkter angående programmets uppstart

Nordregio frågade informanterna vilka delar av projektaktiviteterna och förändringarna/effekterna som skulle ha skett även utan stöden. En stor del av projekt skulle aldrig ha påbörjats enligt informanterna. För vissa projekt, några delar av projekt skulle kanske ha påbörjats, men med betydligt mindre skala.

Nordregio har samlat in några enstaka kommentarer, också, angående programmets uppstart:

- *"Plan får inte vara viktigare än mål, fokusera mera på mål och målsättning!"*
- *"Eligible costs och strukturfondsprogrammet, litet för strängt. Hur skall man arrangera typ Business Breakfast?"*

- *"Med Eruf har det varit litet fram och tillbaks med några instruktioner"*
- *"Man borde "förbjuda" för korta strukturfondsprojekt typ 1 år... hinner ingenting, med all rekrytering osv. –"*
- *"Projektägarna inte alltid förstår vikten av rapportering inkl. indikatorer"*
- *"Vad har vi lärt oss hittills? 2014-2020 är mer målinriktat än 2007-2013, vi har nu goda indikatorer som vi är nöjda med. Vi kunde ha varit ännu tydligare med programdokumentet och målriktning i planeringskede"*

7. Slutsatser

Strukturfondsprogrammet ”rullar på” och projektmedlen är i stort sett intecknade. Utbetalningsprocessen har bara börjat varför endast en mindre del av projektmedlen är utbetalda.

Strukturfondsprogrammet har en tydlig interventionslogik om hur valda interventioner kan och skall påverka situationen inom programområdet. De valda indikatorerna (inkluderat de programspecifika) är viktiga för att följa upp under programmets genomförande.

Det finns en relativt stort bredd med projekt som redan har beviljats medel, även om programmet inte har så mycket pengar att använda som till exempel det åländska LBU programmet.

Det åländska finansieringsinstrumentet (riskkapitalfonden) har hittills tagit två beslut, och har för närvarande ytterligare ett antal ansökningar att ta ställning till. Man förväntas dock sannolikt behöva hela programperioden för investeringar med nuvarande investeringstakt.

Programförvaltningen är i stort sett nöjd med de mål som angivits i kommunikationsstrategin, men samtidigt försiktig i fråga om huruvida alla mål som angivits i kommunikationsstrategin redan uppnåtts. Programförvaltningen lyfter även vikten av att ständigt vara i kontakt med programägarna.

En del av stödmottagarnas representanter anser att Landskapsregeringen nu kommunicerar strukturfondsprogrammet betydligt bättre än under programperioden 2007-2013. Men det finns dock en del stödmottagare som är inte helt nöjda med informationspridningen. Informanterna anser generellt att direkta kontakterna mellan programförvaltningen och stödmottagarna är ett effektivt sätt att kommunicera.

Enligt intervjuerna har projektåtgärderna stöttat strategin för smart specialisering även om det mer konkreta innehållet i konceptet fortfarande inte så välkänt för alla aktörer på Åland.

8. Rekommendationer

I detta avslutande kapitel presenterar vi rekommendationer som har med programmets fortsatta genomförande att göra.

Förändrade förutsättningar

Sedan strukturfondsprogrammet skrevs har Åland liksom andra länder i Europa upplevt en makroekonomisk turbulens som även påverkat arbetsmarknaden och företaget. Det här betyder att programmet i sin uppstartfas implementerats i en miljö där arbetslösheten nått (för åländska förhållanden) relativt höga nivåer, och att fluktuationerna i nedlagda och nystartade företag varit stora. Näringsarna inom både primärproduktion och förädlingsindustri har påverkats negativt av ökad priskonkurrens och hotande nedläggningar – effekter som i förlängningen genom olika typer av ekonomiska kringeffekter även påverkar andra sektorer i ekonomin, inklusive de sektorer och innovativa verksamheter som programmet primärt riktar sig mot.

Nordregio föreslår att man tar de ovan nämnda makroekonomiska problemen och utmaningarna på allvar i den fortsatta programimplementeringen. Åland kommer sannolikt att påverkas av fortsatt turbulens inom den globala ekonomin - oberoende av hur strukturfondsprogrammet genomförs. Samtidigt är det viktigt att konstatera att vissa av projekten inom programmet - åtminstone i viss mån - kan komma att få en positiv inverkan på situationen inom programområdet.

Information och kommunikation

Informations- och kommunikationsinsatserna har varit i fokus under den första utvärderingen av Strukturfondsprogrammet.

Nordregio föreslår följande åtgärder angående information och kommunikation:

- Studera noga de förslag och kommentarer från stödmottagarna som kom upp under utvärderingsintervjuerna (t.ex. önskan om en lätt tillgänglig och uppdaterad lista över pågående projekt med kontaktpersoner, en länk direkt från första sidan av Landskapsregeringen hemsida till strukturfondssidan, mer effektiv utnyttjande av sociala media m.m.). Finns det

någonting att göras bättre och mer effektivt? Finns det kanske redan nu en lösning tillgänglig - som alla intressegrupper känner inte till?

- Fortsätt kontinuerlig dialog med stödmottagarna, också utanför kickoff-möten och utbetalningar av medel

- Kom gärna ut så tidig som ut möjligt med information om "good practice" Eruf/ESF projekt. Det verkar nämligen finnas ett relativt stort intresse att lära av andra strukturfondsprojekt

- Uppdaterad information om de programmedel som finns kvar. Det är viktigt att potentiella nya ansökare har korrekt information om de medel som finns kvar att söka.

Genomförande och uppföljning

Som ett viktigt led i att följa upp och säkerställa att projekt och aktiviteter dels möter de utmaningar som definierats i programmet, dels fortsätter att vara relevant och uppdaterat inom dessa ramar, så rekommenderar vi att förvaltningen arbetar enligt några välkända metoder för uppföljning och strategiskt genomförande. Utöver att följa upp och agera utifrån de indikatorer som kopplats till programmet så föreslår vi på sidorna 28-29 ett antal sådana metoder: portföljanalys och analys av projektmixen (ngt som man arbetat med bl.a. i Sverige inom ramen för ESF), att klustra projekt och skapa förutsättningar för horisontellt lärande och nya projektidéer, samt att stötta speciellt viktiga projekt så att de kan utvecklas till profilprojekt/flaggskepp inom programmet. Detta är några exempel som man skulle kunna använda för sitt strategiska genomförande.

Lärprocess

Nordregio föreslår en lärprocess under strukturfondsprogrammets fortsatta genomförande med följande huvudsakliga innehåll:

- Riskkapital, med utländska "good practice"-fonderfarenheter som en del av programmet. Detta bör

kunna göras som en gemensam aktivitet mellan programförvaltning, riskkapitalbolaget och Nordregio

- Programmets interventionslogik. Hur kan de valda interventionerna påverka situationen inom programområdet? Detta bör kunna göras tillsammans med det åländska LBU-programmet.

Referenser

Statistisk årsbok för Åland 2016

Statistik på ÅSUB www sida: www.asub.ax

Nordregio
P.O. Box 1658
SE-111 86 Stockholm, Sweden
nordregio@nordregio.se
www.nordregio.se
www.norden.org

Annex Tabell 1. Sammandrag finansiering

Godkänd finansieringsram				Beslutad och betald offentlig finansiering					
Insatsområde och särskilt mål	Tematiskt mål	Fond	Total offentlig finansiering €	EU:s andel	Beslutad offentlig finansiering €*	Genomförandegrad beslutad finansiering (%)	Betalningar offentlig finansiering €	Genomförandegrad utbetald finansiering (%)	Antal utvalda insatser (projekt)
1. Entreprenörskap och innovation		Eruf	4 645 076,00		1 925 149,06	41,44 %	481 858,68	10,37 %	6
Att främja affärsutveckling, tillväxt och innovationer	TM 1	Eruf	3 716 060,00	50 %	994 966,06	26,77 %	425 970,64	11,46 %	4
Att främja konkurrenskraft hos SMF	TM 3	Eruf	929 016,00	50 %	930 183,00	100,13 %	55 888,04	6,02 %	2
2. Delaktighet och kompetens		ESF	4 946 284,00		4 003 195,80	80,93 %	432 437,91	8,74 %	12
Minskad arbetslöshet med fokus på ungdomar och ökad rörlighet på arbetsmarknaden	TM 8	ESF	1 483 884,00	50 %	973 376,60	65,60 %	180 984,09	12,20 %	1
Minskad risk för marginalisering	TM 9	ESF	989 258,00	50 %	700 248,60	70,79 %	87 389,68	8,83 %	3
Uppgradering av kunskaper, färdigheter och kompetens av arbetskraften	TM 10	ESF	2 473 142,00	50 %	2 329 570,60	94,19 %	164 064,14	6,63 %	
Flexibla och relevanta utbildningssystem		ESF			1 992 670,60		164 064,14		6
3. Tekniskt stöd		ESF	399 640,00	50 %	399 640,00	100,00 %	0,00	0,00 %	2
Totalt Eruf			4 645 076,00	50 %	1 925 149,06	41,44 %	481 858,68	10,37 %	6
Totalt ESF			5 345 924,00	50 %	4 402 835,80	82,36 %	432 437,91	8,09 %	13
Totalt			9 991 000,00	50 %	6 327 984,86	63,34 %	914 296,59	9,15 %	19

* Landskapsregeringens lån 3 019 300 € till finansieringsinstrumentet ingår inte i kolumnen beslutad finansiering

Utvärderarnas första delrapport per 31.12.2016

Ålands strukturfondsprogram perioden 2014-2020

Nordregio
Mariehamn maj 31, 2017
Bilaga 3

Utvärderarnas första delrapport per 31.12.2016

Ålands strukturfondsprogram perioden 2014–2020
April 21, 2017

Utvärderingens syfte och genomförande

- Programmet "Entreprenörskap och kompetens" för Åland är koncentrerat till två insatsområden "Entreprenörskap och innovation" (Eruf) och "Delaktighet och kompetens" (ESF)
- Målsättningen med utvärderingen är att förbättra kvaliteten på programmets genomförande samt att bedöma dess effektivitet och verkan
- Nordregio genomförde utvärderingen i januari-april, 2017

Utvärderingsrapport: Innehåll

- Sammanfattning & Summary in English
- Uppdragets sammanhang, syfte och metodik
- Omvärldsanalys
- Finansiellt genomförande och indikatoruppföljning
- Bedömning av programmets uppstart och kommunikation
- Slutsatser
- Rekommendationer

Hur genomförde vi utvärderingen?

- Utvärderingen beskriver och analyserar programmets sammanhang (interventionslogik), syfte, och metodik. Samt genomförande och indikatorer fram till början av 2017.
- Utvärderingen bygger delvis på ett antal **intervjuer** med stödmottagare och programförvaltning.
- Intervjuerna 2017 fokuserades på informations- och offentlighetsåtgärder

Finansiellt genomförande: Översikt

Godkänd finansieringsram					Beslutad och betald offentlig finansiering				
Insatsområde och särskilt mål	Tematiskt mål	Fond	Total offentlig finansiering €	EUs andel	Beslutad offentlig finansiering €*	Genomförandegrad beslutad finansiering (%)	Betalningar offentlig finansiering €	Genomförandegrad utbetald finansiering (%)	Antal utvalda insatser (projekt)
1. Entreprenörskap och innovation		Eruf	4 645 076,00		1 925 149,06	41,44 %	481 858,68	10,37 %	6
Att främja affärsutveckling, tillväxt och innovationer	TM 1	Eruf	3 716 060,00	50 %	994 966,06	26,77 %	425 970,64	11,46 %	4
Att främja konkurrenskraft hos SMF	TM 3	Eruf	929 016,00	50 %	930 183,00	100,13 %	55 888,04	6,02 %	2
2. Delaktighet och kompetens		ESF	4 946 284,00		4 003 195,80	80,93 %	432 437,91	8,74 %	12
Minskad arbetslöshet med fokus på ungdomar och ökad rörlighet på arbetsmarknaden	TM 8	ESF	1 483 884,00	50 %	973 376,60	65,60 %	180 984,09	12,20 %	1
Minskad risk för marginalisering	TM 9	ESF	989 258,00	50 %	700 248,60	70,79 %	87 389,68	8,83 %	3
			2 473 142,00	50 %	2 329 570,60	94,19 %	164 064,14	6,63 %	
Uppgradering av kunskaper, färdigheter och kompetens av arbetskraften	TM 10	ESF			1 992 670,60		164 064,14		6
Flexibla och relevanta utbildningssystem		ESF			336 900,00		0,00		2
3. Tekniskt stöd		ESF	399 640,00	50 %	399 640,00	100,00 %	0,00	0,00 %	1
Totalt Eruf			4 645 076,00	50 %	1 925 149,06	41,44 %	481 858,68	10,37 %	6
Totalt ESF			5 345 924,00	50 %	4 402 835,80	82,36 %	432 437,91	8,09 %	13
Totalt			9 991 000,00	50 %	6 327 984,86	63,34 %	914 296,59	9,15 %	19

* Landskapsregeringens lån 3 019 300 € till finansieringsinstrumentet ingår inte i kolumnen beslutad finansiering

Indikatoruppföljning 1

- Generellt så kan man säga att det är en stor mängd indikatorer som kopplats till de båda fonderna, och att det är en komplex uppgift att utvärdera utifrån dessa indikatorer.
- Nyttig diskussionen i ex-ante värderingen kring olika typerna av indikatorer och hur de relaterar till aktivitet, resultat och effekt.
- Vi håller även med förhandsvärderarna om att de valda indikatorerna (inkluderat de programspecifika) är riktiga för att följa programmet.
- Dock noterar vi att för ERUF så är utfalls/aktivitetsindikatorerna mer intressanta att studera än resultatindikatorerna.

Indikatoruppföljning 2 (ERUF)

- Det finns ett antal projekt i ERUF-delen av programmet som tillsammans indikerar goda resultat – och god start på programmet.
- Generellt sett ett gott deltagande i programmet och en bra samverkan mellan näringslivet och högskolan.
- Inom vissa områden så finns förväntade resultat och de faktiska utfallen blir viktiga att stämma av (ex. energieffektivisering och miljöledningssystem)

Indikatoruppföljning 3 (ESF)

- Även för ESF en indikation på god start, dock tidigt att analysera indikatorerna.
 - Noterar att vissa indikatorer är ganska generella och omvärldskänsliga - exempelvis "antal långtidsarbetslösa" samt de som gäller huruvida deltagare kommit i sysselsättning eller ej efter deltagande i åtgärder.
 - För ESF finns även ett stort antal aktivitetsindikatorer
- Mycket viktigt att genomförandeorganisationen håller ögonen på dessa och säkerställer att man inte missar någon målgrupp/utsatt grupp i genomförandet av programmet.

Exempel på tolkning och användbarhet av indikatorer

“Antal deltagare som erhåller en kvalifikation efter avslutad åtgärd”

- Är indikatorn en **valid** måttstock? Är denna kvalifikation ngt som premieras på arbetsmarknaden och som leder till sysselsättning eller har skapat kapacitet för egenföretagande?

Intervjuer: Information & kommunikation

- Nordregio genomförde 9 stycken intervjuer angående programmets uppstart: 4 intervjuer med stödmottagare och 5 intervjuer med programförvaltningen
- Programförvaltningen är i stort sett nöjd med de mål som angivits i kommunikationsstrategin, men försiktig i fråga om huruvida alla mål som angivits i kommunikationsstrategin redan uppnåtts.
- När det gäller Eruf delen och riskkapitalfonden anser programförvaltningen att kommunikationsansvaret är delat mellan Landskapsregeringen och Ålands Utvecklings Ab, och att samarbetet fungerat bra. Nyetablerade, yngre, företag nås på ett bra sätt.
- En del av stödmottagarna anser att Landskapsregeringen kommunicerar strukturfondsprogrammet bättre och mer intensivt nu än jämfört med tidigare. Kommunikation får ändå en del kritik, särskilt beträffande hur man når ut med informationen till de berörda företagen och aktörerna.

Intervjuer: Information & kommunikation

(forts.)

- Direkta kontakter mellan programförvaltningen och stödmottagarna anses som ett effektivt sätt att kommunicera på.
- Tidningsannonser/artiklar nämns också som effektiva kommunikationsåtgärder. Däremot verkar inte sociala media, t.ex. Facebook, nå potentiella projektägare på ett effektivt sätt i dagens läge. Flera informanter betonar vikten av att använda en kombination av informationsåtgärder samt samarbetet mellan olika av programinsatserna berörda aktörer.
- Generellt sett är programförvaltningen nöjd med informations- och kommunikationsåtgärder. Några av stödmottagarna är dock kritiska till en del av kommunikationsåtgärder.
- Det nya elektroniska systemet har inte fungerat som det ska, något som generat en del utmaningar (även för mottagarna). Programförvaltningen ser trots detta inga större IT-problem vid genomförandet av programmet.

Rekommendationer : Information & kommunikation

- Studera noga de förslag och kommentarer från stödmottagarna som kom upp under utvärderingsintervjuerna (t.ex. önskan om en lätt tillgänglig och uppdaterad lista över pågående projekt med kontaktpersoner, en länk direkt från första sidan av Landskapsregeringen hemsida till strukturfondssidans, mer effektiv utnyttjande av sociala media m.m.).
- Finns det någonting att göras bättre och mer effektivt? Finns det kanske redan nu en lösning tillgänglig - som alla intressegrupper känner inte till?
- Fortsätt dialogen med stödmottagarna, även utanför kickoff-möten och utbetalningar av medel
- Kom gärna ut så tidig som ut möjligt med information om "good practice" Eruf/ESF projekt.
- Uppdaterad information om de programmedel som finns kvar. Det är viktigt att potentiella ny ansökare har korrekt information om de medel som finns kvar att söka

Rekommendation: genomförande

- För att säkerställa att projekt och aktiviteter möter de utmaningar som finns idag – och fortsätter att vara relevanta krävs en aktiv styrning och uppföljning av projekt och projektmix.
- Några metoder man kan använda är:
 - Följ indikatorerna noga och även "kvalitativt"
 - Portföljanalys och klustring av projekt
 - Profilprojekt – utpekade och med extra stöd, kommunikationsinsatser och kapitalisering.

Slutsatser & lärprocess

- Viktigt att man beaktar de makroekonomiska förändringarna under det kommande programgenomförandet samt utvärderingsprocessen av strukturfondsprogrammet.
- Åland kommer sannolikt att påverkas av fortsatt turbulens inom ekonomin under de närmaste åren, och detta oberoende av strukturfondsprogrammets genomförande. Samtidigt är det dock viktigt att konstatera att vissa projekt ändå i viss mån kan påverka situationen inom programområdet.
- Förslag för lärprocess:
 - Riskkapital, med utländska "good practice"- fonderfarenheter som en del av lärprocessprogrammet
 - Programmets interventionslogik (hur kan de valda interventionerna påverka situationen inom programområdet?), kanske i samarbete med LBU program

Utvärderarnas första delrapport per 31.12.2016

Ålands strukturfondsprogram perioden 2014–2020
April 21, 2017

Tack.

EUROPEISKA UNIONEN

Europeiska regionala utvecklingsfonden

Europeiska socialfonden

Årlig genomföranderapport för målet Investering för tillväxt och sysselsättning 2016

CCI - nr	CCI 2014FI05M2OP001
Rubrik	Operativt program "Entreprenörskap och kompetens – Ålands strukturfondsprogram 2014-2020"
Version	2016.0
Datum då övervakningskommittéen godkänt rapporten	31.5.2017

1. ÖVERSIKT ÖVER GENOMFÖRANDET AV DET OPERATIVA PROGRAMMET...	4
2. GENOMFÖRANDET AV INSATSOMRÅDET	5
2.1. Översikt över genomförandet.....	5
2.1. Gemensamma och programspecifika indikatorer.....	7
3. SAMMANFATTNING AV UTVÄRDERINGSVERKSAMHET.....	17
4. PROBLEM SOM PÅVERKAR PROGRAMMETS RESULTAT OCH ÅTGÄRDER SOM VIDTAGITS.....	19
5. SAMMANFATTNING FÖR ALLMÄNHETEN.....	20
6. RAPPORT OM GENOMFÖRANDET AV FINANSIERINGSINSTRUMENT.....	24
7. BEDÖMNING AV GENOMFÖRANDET AV DET OPERATIVA PROGRAMMET .	33
7.1. Uppgifter i del A och programmets mål.....	33
7.2. Särskilda åtgärder som vidtagits för att främja jämställdhet och förebygga diskriminering, särskilt vad gäller tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning, och bestämmelser som införts för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i det operativa programmet och i insatserna.	36
7.3. Hållbar utveckling	36
7.4. Rapportering av stöd till klimatförändringsmålen	36
7.5. Partnerskapets medverkan i genomförandet av programmet	37
8. OBLIGATORISK INFORMATION OCH BEDÖMNING ENLIGT ARTIKEL 111.4. a- b (EU) nr 1303/2013	37
8.1. Framsteg när det gäller genomförandet av utvärderingsplanen och uppföljningen av resultaten av utvärderingarna.	37
8.2. Resultaten av fondernas informations- och offentlighetsåtgärder som genomförts inom kommunikationsstrategin	38
9. ÅTGÄRDER SOM VIDTAGITS FÖR ATT UPPFYLLA FÖRHANDSVILLKOREN	40
10. YTTERLIGARE UPPGIFTER SOM KAN LÄGGAS TILL BEROENDE PÅ DET OPERATIVA PROGRAMMETS INNEHÅLL OCH MÅL	45
10.1 Framsteg när det gäller genomförandet av den integrerade strategin för territoriell utveckling, inklusive utveckling av regioner med demografiska utmaningar och permanenta och naturbetingade nackdelar, hållbar stadsutveckling samt lokalt ledd utveckling inom ramen för det operativa programmet.....	45
10.2 Framsteg när det gäller genomförandet av åtgärder för att öka kapaciteten hos medlemstaternas myndigheter och stödmottagarna att förvalta och utnyttja fonderna.....	45
10.3 Framsteg när det gäller genomförandet av interregionala och transnationella åtgärder	45
10.4 Framsteg när det gäller genomförandet av åtgärder inom social innovation, om så är lämpligt.....	45
10.5 Framsteg när det gäller genomförandet av åtgärder för att beakta de särskilda behoven i områden med störst fattigdom eller hos målgrupper som är särskilt utsatta för diskriminering på grund av fattigdom eller för social utestängning, med särskilt beaktande	

av marginaliserade befolkningsgrupper samt personer med funktionsnedsättning, långtidsarbetslösa och ungdomar som inte arbetar, och om lämpligt, de ekonomiska medel som använts	46
11. SMART OCH HÅLLBAR TILLVÄXT FÖR ALLA.....	46
12. PROBLEM SOM PÅVERKAR PROGRAMMETS RESULTATRAM.....	51

1. ÖVERSIKT ÖVER GENOMFÖRANDET AV DET OPERATIVA PROGRAMMET

För det aktuella året med koppling till finansiell data och indikatorer

Programmets genomförande påbörjades under 2015. Landskapsregeringen utlyste programmets första ansökningsrunda i maj-juni 2015. Intresset och efterfrågan på finansiering visade sig vara gott och fördelade sig över programmets samtliga särskilda mål. För projektstöden fanns möjlighet att göra e-ansökan via en för ändamålet gjord webb portal. Utöver projektansökningarna inlämnades även en ansökan gällande förvaltningen av det åländska finansieringsinstrumentet ”offentligt riskkapital”.

Under mars-april 2016 utlystes den andra ansökningsrundan för socialfondens fyra investeringsprioriteringar. Fyra projekt fick beslut om programfinansiering, fördelat på de särskilda målen *Minskad risk för marginalisering* 56 546 euro, *Uppgradering av kunskaper, färdigheter och kompetens av arbetskraften* 612 910,40 euro och *Flexibla och relevanta utbildningsmål* 170 900 euro. Två ansökningar om finansiering för en förstudie inom det sistnämnda målet fick avslag med motiveringen att de i konkurrens om ansökningar och tillgänglig programfinansiering inte erhöll tillräckliga poäng i bedömningen av urvalskriterierna. Ingen ansökan lämnades in för det särskilda målet *Minskad arbetslöshet med fokus på ungdomar och ökad rörlighet på arbetsmarknaden*.

Under augusti månad 2016 utlystes den andra ansökningsrundan för regionalfondens avseende återstående finansiering. Medel kunde sökas från det särskilda målet *Att främja konkurrenskraft hos SMF* ifråga om aktiviteter som utvecklar företagens konkurrenskraft genom en tillämpning av kostnadseffektiva energieffektivitetsåtgärder i syfte att minska energikostnaderna och ökar kunskaperna om miljöledningssystem, vilket inkluderar energibesparingsåtgärder t.ex. genom att tillhandahålla professionell rådgivning. En e-ansökan för ett utvecklingsprojekt för att bl.a. utveckla energirådgivningstjänster och informationskanaler för att stärka konkurrenskraften hos SMF företag lämnades in. Projektansökan beviljades finansiering om totalt 79 683 euro vilket motsvarade de kvarvarande fria medlen i programmet.

Vid utgången av år 2016 är 63 procent eller 6.327.984,86 € av programmets finansieringsram bunden av finansieringsbeslut varav 41 procent hör till insatsområde Entreprenörskap och innovation (Eruf) och 81 procent till insatsområde Delaktighet och kompetens (ESF). Ålands landskapsregering fattade under 2016 beslut om att tilldela 399 640 euro för tekniskt stöd motsvarande 100 procent av de budgeterade medlen för programmets administration.

Landskapsregeringen fattade beslut om att utse Ålands Utvecklings Ab till förvaltare för finansieringsinstrumentet i november 2015. Landskapsregeringen beslöt samtidigt att utge ett lån till bolaget om 3 019 300 euro vilket inte är inräknat i genomförandegraden för regionalfondens insatsområde ovan. Landskapsregeringens lån till finansieringsinstrumentet innebär att hela ramen för regionalfondens budget är bunden. Under 2016 har riskkapitalbolaget gjort sina två första investeringar till ett belopp motsvarande 300 100 euro.

Under det andra genomförandeåret har EU-delfinansierade utbetalningar påbörjats och verkställts till de slutliga stödmottagarna. Vid utgången av år 2016 uppgår betalningarna till 9 procent av programmets finansieringsram varav 10 procent till insatsområde Entreprenörskap och innovation (Eruf) och 9 procent till insatsområde Delaktighet och kompetens (ESF). Det har ännu under året inte verkställts betalningar mellan det utsedda riskkapitalbolaget och slutliga mottagare (företag) och för tekniskt stöd.

Eftersom det hittills finns begränsat med uppföljning av övervakningsindikatorerna av de pågående projekten har programförvaltningen valt att redovisa den förväntade måluppfyllelsen utgående från de mål som uppställts i samband med varje finansieringsbeslut. Utifrån de uppställda målsättningarna uppgår det totala antalet deltagare till drygt 800 jämnt fördelat mellan kvinnor och män. Antalet redovisade deltagare vid utgången av året uppgår till 512 stycken. Den förväntade måluppfyllelsen från de pågående projekten i förhållande till programmets målsättning om totalt 1 480 deltagare är tillfredsställande.

I samband med ansökan om finansiering från regionalfonden har sökanden uppgivit de målsättningar som förväntas att ska realiserats. Sammanfattningsvis kan det konstateras att de uppställda målsättningarna är optimistiska i förhållande till de mål som finns i programmet. Eftersom det ännu saknas slutliga övervakningsindikatorer från Eruf projekt som slutförts har programförvaltningen valt att rapportera de *preliminära* resultat som rapporterats in till förvaltningsmyndigheten i samband med de betalningsansökningar som lämnats in och de uppgifter som erhållits beträffande finansieringsinstrumentet offentligt riskkapital. De preliminära resultaten visar att projekten är på rätt väg och till vissa delar är resultaten redan uppnådda. Eftersom projekten pågår flera år är det för tidigt att uttala sig om de slutliga resultaten.

För att förenkla administrationen för stödmottagarna fastställde landskapsregeringen den 21 april regler för stödberättigande kostnader med möjligheten att använda förenklade kostnadsmodeller. Modellen med schablonkostnader uträknat på de direkta personalutgifterna (15 % för regionalfonden och 40 % för socialfonden) tillämpas på två projekt med delfinansiering från regionalfonden och fem projekt med delfinansiering från socialfonden. Därutöver har möjligheten att tillämpa klumpsumma använts för en förstudie och ett huvudprojekt med finansiering från socialfonden. Modellen med enhetskostnad har ännu inte tillämpats. När det elektroniska stödhanteringssystemet vilket inbegriper e-ansökan är fullt utvecklat kommer det att innebära ytterligare en betydande förenkling för stödmottagarna avseende redovisning av kostnader.

Under slutet av året upphandlade förvaltningsmyndigheten en oberoende utvärderare för att utvärdera programmet. Beslutet att anlita Nordregio, ett nordiskt forsknings-, rådgivnings- och analysinstitut i Stockholm, för uppdraget fattades i januari 2017 och det första inledande mötet med programförvaltningen hölls kort därefter.

2. GENOMFÖRANDET AV INSATSOMRÅDET

2.1. Översikt över genomförandet

Entreprenörskap och innovation

Efter ansökningsomgången under hösten 2016 är programmets tillgängliga finansiering bunden i sin helhet och arbetet med utbetalningar och uppföljning har prioriterats. Under året har möten hållits med representanter för det utsedda riskkapitalbolaget i syfte att utveckla rutiner och rapportering av instrumentet med förvaltningsmyndigheten.

Mot bakgrund av de delvis mycket optimistiska målsättningar som finns hos projektaktörerna har programförvaltningen fört ett flertal diskussioner om indikatorernas betydelse för uppföljningen av programmet som helhet. När programmets målsättningar kvantifierades

gjordes det mot bakgrund av erfarenheter från tidigare programperioder och det faktum att programmets ram minskat väsentlig jämfört med tidigare period. Samtidigt kan det noteras svårigheten i att mäta tex sysselsättning. Att en arbetsplats tillkommer i ett företag kan i många fall föranleda ett bortfall i ett annat företag. Mobiliteten på arbetsmarknaden behöver beaktas vid en analys. På samma sätt är det svårt att bedöma varaktigheten i rapporteringen av nyskapade företag av vilka en del sannolikt lägger ned sin verksamhet efter några år. I utvärderingsuppdraget ingår att bedöma tillförlitligheten och validiteten av indikatorerna i programmet i syfte att uppnå en god balans.

Delaktighet och kompetens

Efter ansökningsomgången under vårvintern 2016 har arbetet med utbetalningar och uppföljning prioriterats. En tillfredsställande grad av programmets tillgängliga finansiering är bunden och nästa ansökningsomgång är planerad till april 2017.

Övervakningsindikatorerna för socialfonden skall rapporteras i realtid vilket innebär en rätt omfattande arbetsinsats. Under 2016 har de första utbetalningarna verkställts. Däremot har det noterats bristfälligheter i inrapporteringen av övervakningsindikatorerna. Programförvaltningen har informerat om indikatorernas betydelse i samband med uppföljningsmöten med projektägarna men det kan konstateras att det behövs ytterligare insatser. Under 2017 har programförvaltningen förbättrat instruktioner och manualer för stödmottagarna kring denna rapportering.

Tekniskt stöd

Tekniskt stöd utgör ett eget insatsområde som finansieras via Europeiska socialfonden för att finansiera administrativa utgifter för programmets förvaltning och genomförande vilka inkluderar personella resurser liksom utvärderingar och publicitetsåtgärder.

Administrationen berör förberedelser, uppföljning, övervakning, kontroll, utvärdering, informations- och publicitetsåtgärder samt därtill övriga relaterade administrativa uppgifter. Utbildningsåtgärder ska även erbjudas där särskilt prioriterade områden är integrering av jämlikhets- och jämställdhetsperspektivet, kunskap om antidiskriminering samt funktionsnedsättning och tillgänglighet.

Näringsavdelningen har i december 2014 i egenskap av förvaltande myndighet inlämnat en ansökan om 399 640 euro för landskapsregeringens projekt gällande tekniskt stöd. Ansökan motsvarar hela anslaget upptaget i programmets godkända finansieringsram.

Principer för stödberättigande kostnader fastställdes av landskapsregeringen den 8 november 2016. Den 22 december 2016 godkändes ansökan om finansiering. Någon utbetalning av beviljat bidrag har inte verkställts. Funktionen för beredning och beslut av ansökan om utbetalning ses över för att säkerställa tillräcklig åtskillnad mellan funktionerna beviljande och utbetalning.

2.1. Gemensamma och programspecifika indikatorer

Tabell 1 Resultatindikatorer (Eruf)

Särskilt mål: Att främja affärsutveckling, tillväxt och innovationer

ID	Indikator	Mätenhet	Utgångsvärde	År	Mål (2023)	Resultat 2014	Källdata	Rapportering (frekvens)
	Förädlingsvärde per arbetstimme för valda branscher	€	41,9	2010*	54,2	32,2	Statistikcentralen, ÅSUB	2017, 2019

Valda branscher (Statistikcentralens näringsgrensindelning 2008) återspeglar för Åland relevanta branscher: 10_12 Livsmedelsframställning m.m., 13_15 Textilvarutillverkning m.m., 16 Tillverkning av trä och varor av trä, kork, rotting och dylikt utom möbler, 17_18 Pappers och pappersvarutillverkning m.m., 20_22 Kemisk industri m.m., 23 Tillverkning av andra icke metalliska, mineraliska produkter, 24_25 Stål och metallframställning m.m., 26_27 Tillverkning av datorer, elektronikvaror och optik m.m., 28 Tillverkning av övriga maskiner, 29_30 Tillverkning av motorfordon, släpfordon och påhängsvagnar m.m., 31_33 Tillverkning av möbler m.m., 58_63 Förlagsverksamhet m.m., 64_66 Finansförmedling utom försäkrings- och pensionsfondsverksamhet m.m., 69_75 Juridisk och ekonomisk konsultverksamhet m.m., 77_82 Uthyrning och leasing m.m., 85 Utbildning, 86_88 Hälsa och sjukvård m.m.

Särskilt mål: Att främja konkurrenskraft hos små och medelstora företag (SMF)

ID	Indikator	Mät-enhet	Utgångsvärde	År	Mål (2023)	Resultat 2014	Källdata	Rapportering (frekvens)
	Förändrad omsättning i SMF	€	1 255 434 000	2012	1 405 022 000	1 361 845 580	ÅSUB	2017,2019
	Förändrad sysselsättning (anställda) i SMF	Antal	6 069	2012	6 200	5 552	Statistikcentralen Företags- och arbetsställe-register, ÅSUB	2017, 2019

Särskilt mål: Minskad arbetslöshet med fokus på ungdomar och ökad rörlighet på arbetsmarknaden.

Tabell 2 A, C Gemensamma och programspecifika resultatindikatorer för ESF

Indikator	Region-kategori	Gemensam aktivitets-indikator som använts som grund för fastställande av mål	Måttenhet för utgångsvärde och mål			Målvärde OP (2023) (Uppdelning efter kön valfritt för målet)			2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022		2023		Kumulativt värde (beräknas automatiskt)			Måluppfyllelse. Uppdelning efter kön valfritt			
									M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	Tot
Ärligt värde	Nuts 2		Tot	M	K	Tot	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	Tot	M	K	Tot	M	K	
Ikke förvärsarbetande som söker arbete efter avslutad åtgärd			38	18	20	30	18	12			0	0																							
Deltagare i utbildning efter avslutad åtgärd			5	4	1	100	55	45			2	2																							
Antal deltagare som erhåller en kvalifikation efter avslutad åtgärd											3	3																							
Antal deltagare i sysselsättning, inklusive egenföretagande, efter avslutad åtgärd											1	1																							
Antal missgynnade deltagare som söker arbete, studerar, erhåller en kvalifikation, deltar i sysselsättning inklusive egenföretagande efter avslutad åtgärd													3	3																					
Antal deltagare i sysselsättning inklusive egenföretagande efter 6 mån			36	20	16	45	25	20			0	0																							
Antal deltagare med förbättrad arbetsmarknadssituation efter 6 mån													0	0																					
Antal deltagare över 54 år i sysselsättning, inklusive egenföretagande 6 månader efter avslutad åtgärd													0	0																					
Antal missgynnade deltagare i sysselsättning, inklusive egenföretagande 6 månader efter avslutad åtgärd													0	0																					
Deltagare i utbildning som leder till en examen, en lärlingsutbildning eller en praktikplats 6 mån efter att de lämnat projektet			12	7	5	120	66	54			0	0																							

Tabell 3A

Gemensamma och programspecifika aktivitetsindikatorer för Eruf (per prioriterat område, invest.prioritering och kategori av region)

		Namn på indikatorn	Mättenhet	Fond	Regionkategori	Mål 2023 Summa	2016 Summa	2016 Män	2016 kvinnor	Synpunkter
Prioriterat område: Entreprenörskap och Innovation										
Förväntat resultat (F)/										
Uppnått resultat (R)										
Inv.prioritering 1.1 Främja företagsinvesteringar...	F	Antal företag som får stöd	Företag	Eruf	Mer utvecklade region	25	27			
	R	Antal företag som får stöd	Företag	Eruf	Mer utvecklade region		17			
	F	Antal företag som får annat stöd än bidrag (riskkapital)	Företag	Eruf	Mer utvecklade region	20	2			
	R	Antal företag som får annat stöd än bidrag (Riskkapital)	Företag	Eruf	Mer utvecklade region		2			
	F	Antal företag som får annat stöd än ekonomiskt	Företag	Eruf	Mer utvecklade region	10	25			
	R	Antal företag som får annat stöd än ekonomiskt	Företag	Eruf	Mer utvecklade region		15			
	F	Nya årsarbetsplatser (sysselsättningsökning)	Heltidsekvivalenter	Eruf	Mer utvecklade region	10	20			
	R	Nya årsarbetsplatser (sysselsättningsökning)	Heltidsekvivalenter	Eruf	Mer utvecklade region		3			
	F	Privat investering som matchar offentligt stöd till innovations- eller FoU-projekt	Euro	Eruf	Mer utvecklade region	3 100 000,00	450 150			
	R	Privat investering som matchar offentligt stöd till innovations- eller FoU-projekt	Euro	Eruf	Mer utvecklade region		1 072 100			
	F	Antal företag som får stöd för att introducera för marknaden nya produkter	Företag	Eruf	Mer utvecklade region	25	22			
	R	Antal företag som får stöd för att introducera för marknaden nya produkter	Företag	Eruf	Mer utvecklade region		6			
	F	Antal företag som får stöd för att introducera för företaget nya produkter	Företag	Eruf	Mer utvecklade region	25	22			
	R	Antal företag som får stöd för att introducera för företaget nya produkter	Företag	Eruf	Mer utvecklade region		8			
	F	Projekt för samverkan mellan näringsliv och högskola	Antal	Eruf	Mer utvecklade region	2	2			
	R	Projekt för samverkan mellan näringsliv och högskola	Antal	Eruf	Mer utvecklade region		2			
F	Blivande nyföretagare i en företagskuvös	Antal	Eruf	Mer utvecklade region	10	20				
R	Blivande nyföretagare i en företagskuvös	Antal	Eruf	Mer utvecklade region		9				
Inv.prioritering 1.2 Stödja kapacitet för SMF	F	Antal företag som får stöd	Företag	Eruf	Mer utvecklade region	50	280			
	R	Antal företag som får stöd	Företag	Eruf	Mer utvecklade region		28			
	F	Antal företag som får annat stöd än ekonomiskt	Företag	Eruf	Mer utvecklade region	50	280			
	R	Antal företag som får annat stöd än ekonomiskt	Företag	Eruf	Mer utvecklade region		28			
	F	Antal nya företag som får stöd	Företag	Eruf	Mer utvecklade region	8	250			
	R	Antal nya företag som får stöd	Företag	Eruf	Mer utvecklade region		13			
	F	Nya årsarbetsplatser (sysselsättningsökning)	Företag	Eruf	Mer utvecklade region	5	100			
	R	Nya årsarbetsplatser (sysselsättningsökning)	Företag	Eruf	Mer utvecklade region		0			
	F	Företag som får stöd för att introducera för marknaden nya produkter	Företag	Eruf	Mer utvecklade region	5	50			
	R	Företag som får stöd för att introducera för marknaden nya produkter	Företag	Eruf	Mer utvecklade region		1			
	F	Företag som får stöd för att introducera för företaget nya produkter	Företag	Eruf	Mer utvecklade region	15	52			
	R	Företag som får stöd för att introducera för företaget nya produkter	Företag	Eruf	Mer utvecklade region		1			
	F	Företag som infört miljöledningssystem	Antal	Eruf	Mer utvecklade region	15	15			
	R	Företag som infört miljöledningssystem	Antal	Eruf			0			
F	Företag som infört energieffektiviseringsprogram	Antal	Eruf	Mer utvecklade region	30	30				
R	Företag som infört energieffektiviseringsprogram	Antal	Eruf	Mer utvecklade region		0				

Särskilt mål: Minskad arbetslöshet med fokus på ungdomar och ökad rörlighet på arbetsmarknaden.

Tabell 4 A Gemensamma aktivitetsindikatorer för ESF

Indikator	Region-kategori	Målvärde (2023)																								Kumulativt värde (beräknas automatiskt)			Måluppfyllelse. Uppdelning efter kön valfritt																																							
		2014						2015						2016						2017						2018						2019						2020						2021						2022						2023						Tot			M			K
Ärligt värde	Nuts 2	Tot	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	Tot	M	K	Tot	M	K																												
Antal arbetslösa, inklusive långtidsarbetslösa		250									8	6																							14	8	6	5,60%																														
Antal långtidsarbetslösa											8	6																						14	8	6																																
Antal ickeförvärsarbetande		25									0	0																						0	0	0	0,00%																															
Antal icke förvärsarbetande som inte deltar i allmän eller yrkesinriktad utbildning											0	0																						0	0	0																																
Antal anställda, inklusive egenföretagare											0	0																						0	0	0																																
Antal deltagare under 25 år		50									2	1																						3	2	1	6,00%																															
Antal deltagare över 54 år		150									1	1																						2	1	1	1,33%																															
Antal deltagare över 54 år som är arbetslös, inklusive långtidsarbetslösa, eller icke förvärsarbetande som inte deltar i allmän eller yrkesinriktad utbildning											1	1																						2	1	1																																
ISCED 1 eller ISCED 2		100									3	1																						4	3	1	4,00%																															
ISCED 3 eller ISCED 4		200									6	4																						10	6	4	5,00%																															
ISCED 5-8											0	0																						0	0	0																																
Antal deltagare som lever i hushåll där ingen förvärsarbetar											6	5																							11	6	5																															
Antal deltagare som lever i hushåll där ingen förvärsarbetar och som har försörjningsansvar för barn											0	0																							0	0	0																															
Antal deltagare som är ensamstående och har försörjningsansvar för barn											1	1																							2	1	1																															
Antal migranter, deltagare med utländsk bakgrund, minoriteter (inklusive marginaliserade grupper som romer)		50									2	1																							3	2	1	6,00%																														
Antal deltagare som har funktionsnedsättning											2	4																							6	2	4																															
Antal deltagare som hör till andra missgynnade grupper											4	1																							5	4	1																															
Antal hemlösa eller utestängda från bostadsmarknaden											0	0																							0	0	0																															
Från landsbygdsområden											8	6																							14	8	6																															
Antalet projekt som helt eller delvis genomförs av arbetsmarknadens parter eller icke-statliga organisationer											1																									1																																
Antalet projekt som inriktas på kvinnors varaktiga deltagande och avancemang i arbetslivet											1																									1																																
Antalet projekt som riktar sig till offentliga förvaltningar eller offentliga tjänster på nationell, regional eller lokal nivå											0																									0																																
Antalet understödda mikroföretag, små och medelstora företag (inbegripet kooperativa företag och företag i den sociala ekonomin)											0																									0																																
Totala antalet deltagare											8	6																																																								

Särskilt mål: Uppgradering av kunskaper, färdigheter och kompetens av arbetskraften.

Tabell 4 A Gemensamma aktivitetsindikatorer för ESF

Indikator	Region-kategori	Målvärde (2023) (Uppdelning efter																								Kumulativt värde (beräknas automatiskt)			Måluppfyllelse. Uppdelning efter kön valfritt		
		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022		2023		Tot	M	K	Tot	M	K				
Årligt värde	Nuts 2	Tot	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K					
Antal arbetslösa, inklusive långtidsarbetslösa							0	0	0	0																					
Antal långtidsarbetslösa							0	0	0	0																					
Antal ickeförvärsarbetande							0	0	0	0																					
Antal icke förvärsarbetande som inte deltar i allmän eller yrkesinriktad utbildning							0	0	0	0																					
Antal anställda, inklusive egenföretagare							170	328	0	0													498	170	328						
Antal deltagare under 25 år							25	35	0	0													60	25	35						
Antal deltagare över 54 år		50					0	0	0	0													0	0	0	0,00%					
Antal deltagare över 54 år som är arbetslös, inklusive långtidsarbetslösa, eller icke förvärsarbetande som inte deltar i allmän eller yrkesinriktad utbildning							0	0	0	0																					
ISCED 1 eller ISCED 2		400					22	24	0	0													46	22	24	11,50%					
ISCED 3 eller ISCED 4		350					107	209	0	0													316	107	209	90,29%					
ISCED 5-8		80					41	95	0	0													136	41	95	170,00%					
Antal deltagare som lever i hushåll där ingen förvärsarbetar							0	0	0	0													0	0	0						
Antal deltagare som lever i hushåll där ingen förvärsarbetar och som har försörjningsansvar för barn							0	0	0	0													0	0	0						
Antal deltagare som är ensamstående och har försörjningsansvar för barn							0	0	0	0													0	0	0						
Antal migranter, deltagare med utländsk bakgrund, minoriteter (inklusive marginaliserade grupper som romer)							0	0	0	0													0	0	0						
Antal deltagare som har funktionsnedsättning							0	0	0	0													0	0	0						
Antal deltagare som hör till andra missgynnade grupper							0	0	0	0													0	0	0						
Antal hemlösa eller utestängda från bostadsmarknaden							0	0	0	0													0	0	0						
Från landsbygdsområden							170	328	0	0													498	170	328						
Antalet projekt som helt eller delvis genomförs av arbetsmarknadens parter eller icke-statliga organisationer							0																								
Antalet projekt som inriktas på kvinnors varaktiga deltagande och avancemang i arbetslivet		1					0																								
Antalet projekt som riktar sig till offentliga förvaltningar eller offentliga tjänster på nationell, regional eller lokal nivå							0																								
Antalet understödda mikroföretag, små och medelstora företag (inbegripet kooperativa företag och företag i den sociala ekonomin							0																								
Totala antalet deltagare							170	328																							

Tabell 5 Uppgifter om delmål och mål som fastställs i resultatramen

Insatsområde	Indikator	Mått-enhet	Fond	Delmål 2018	Slutmål 2023	2014	2015	2016*		
Entreprenörskap och innovation	Totala offentliga stödberättigade utgifter som införts i redovisningssystemet av attesterande myndighet**	Euro	Eruf	820 000,00	4 645 076,00	0	0	481 858,68		
	Företag som får stöd genom finansieringsinstrument (utfallsindikator)	Antal	Eruf	6	20	0	0	2		
Delaktighet och kompetens	Totala offentliga stödberättigade utgifter som införts i redovisningssystemet av attesterande myndighet**	Euro	ESF	935 540,00	5 345 924,00	0	0	432 437,91		
	Antal deltagare	Antal	ESF	280	1 480			m	kv	Totalt
								178	334	512

* kumulativt

** överföring av ekonomiska uppgifter artikel 112 EU 1303/2013

Tabell 6 Ekonomiska uppgifter på insatsområdes- och programnivå

Överföring av ekonomiska uppgifter uppdelat per fond och prioriterat område

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Fördelning av medel i insatsområdet på grundval av det operativa programmet (operativa programmets tabell 18a)						Samlade uppgifter om det operativa programmets ekonomiska framsteg					
Insatsområde (Prioriterat område)	Fond	Regionkategori	Grund för beräkning av unionsstöd*	Total finansiering (i euro) (total offentlig finansiering)	Med-finansieringsgrad (%)	Total stöd-berättigande kostnad för insatser som valts ut för stöd (i euro)	Andel av det totala anslaget som omfattas av valda insatser (%)	Offentlig stöd-berättigande kostnad för insatser som valts ut för stöd (i euro)	Totala stöd-berättigande utgifter som deklarerats av stöd-mottagare till den förvaltande myndigheten (i euro)	Andel av det totala anslaget som omfattas av stöd-berättigande utgifter som deklarerats av stödmottagare (%)	Antal utvalda insatser (=projekt)
Entreprenörskap och innovation	Eruf	Mer utvecklade	Offentligt	4 645 076,00	50 %	1 925 149,06	41,44 %	1 925 149,06	481 858,68	10,37 %	6
Delaktighet och kompetens	ESF	Mer utvecklade	Offentligt	4 946 284,00	50 %	4 003 195,80	80,93 %	4 003 195,80	432 437,91	8,74 %	12
Tekniskt stöd	ESF	Mer utvecklade	Offentligt	399 640,00	50 %	399 640,00	100,00 %	399 640,00	0,00	0,00 %	1
Totalt ESF		Mer utvecklade	Offentligt	5 345 924,00	50 %	4 402 835,80	82,36 %	4 402 835,80	432 437,91	8,09 %	13
Totalt Eruf		Mer utvecklade	Offentligt	4 645 076,00	50 %	1 925 149,06	41,44 %	1 925 149,06	481 858,68	10,37 %	6
Totalsumma	Eruf,ESF	Mer utvecklade	Offentligt	9 991 000,00	50 %	6 327 984,86	63,34 %	6 327 984,86	914 296,59	9,15 %	19

Tabell 7 Uppdelning av de ackumulerade ekonomiska uppgifterna efter insatskategori för den inlämning som ska göras senast den 31 januari

Insatsområde (Prioriterat område)	Utgiftens beskaffenhet		Kategoriseringsaspekter (1-8)									Ekonomiska uppgifter			
	Fond	Region kategori	1 Insatstyp	2 Finansierings form	3 Territoriell aspekt	4 Territoriell genomförande-mekanism	5 Tematiskt mål Eruf/ESF	6 ESF:s andratema	7 Ekonomisk aspekt	8 Geografiskt läge	Total stöd-berättigande kostnad för insatser som valts ut för stöd (i euro)	Offentlig stöd-berättigande kostnad för insatser som valts ut för stöd (i euro)	Totala stöd-berättigande utgifter som deklarerats av stöd-mottagare till den förvaltande myndigheten	Antal utvalda insatser (projekt)	
Entreprenörskap och innovation	Eruf	Mer utvecklade	Näringslivsutveckling för små och medelstora företag, stöd till företagande och företagskuvöser (067)	Ej återbetalningspliktigt stöd (01)	Landsbygd sområden (03)	Ej tillämpligt (07)	Att stärka forskning, teknisk utveckling och innovation (01)	Ej tillämpligt (08)	Offentlig förvaltning (18)	FI 20	345 350,00	345 350,00	74 148,01	1	
Entreprenörskap och innovation	Eruf	Mer utvecklade	Avancerade stödtjänster för små och medelstora företag och grupper av sådana företag (inklusive lednings-, marknadsförings- och designtjänster) (066)	Stöd genom finansieringsinstrument (03)	Landsbygd sområden (03)	Ej tillämpligt (07)	Att stärka forskning, teknisk utveckling och innovation (01)	Ej tillämpligt (08)	Tillverkning av datorer, elektronikvaror och optik (06)	FI20	150 100,00	150 100,00	150 100,00	1	
Entreprenörskap och innovation	Eruf	Mer utvecklade	Avancerade stödtjänster för små och medelstora företag och grupper av sådana företag (inklusive lednings-, marknadsförings- och designtjänster) (066)	Stöd genom finansieringsinstrument (03)	Landsbygd sområden (03)	Ej tillämpligt (07)	Att stärka forskning, teknisk utveckling och innovation (01)	Ej tillämpligt (08)	Framställning av livsmedel och drycker (03)	FI20	150 000,00	150 000,00	150 000,00	1	
Entreprenörskap och innovation	Eruf	Mer utvecklade	Tekniköverföring och samarbete mellan högskola och näringsliv som i första hand gynnar små och medelstora företag (062)	Ej återbetalningspliktigt stöd (01)	Landsbygd sområden (03)	Ej tillämpligt (07)	Att stärka forskning, teknisk utveckling och innovation (01)	Ej tillämpligt (08)	Offentlig förvaltning (18)	FI20	349 516,06	349 516,06	51 722,63	1	
Entreprenörskap och innovation	Eruf	Mer utvecklade	Avancerade stödtjänster för små och medelstora företag och grupper av sådana företag (inklusive lednings-, marknadsförings- och designtjänster) (066)	Ej återbetalningspliktigt stöd (01)	Landsbygd sområden (03)	Ej tillämpligt (07)	Att öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag (03)	Ej tillämpligt (08)	Sociala, andra samhälleliga och personliga tjänster (21)	FI20	850 500,00	850 500,00	55 888,04	1	

Entreprenörskap och innovation	Eruf	Mer utvecklade	Stöd till miljövänliga produktionsprocesser och resurseffektivitet i små och medelstora företag(069)	Ej återbetalningspliktigt stöd (01)	Landsbygdsområden (03)	Ej tillämpligt (07)	Att öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag (03)	Ej tillämpligt (08)	Offentlig förvaltning (18)	F120	79 683,00	79 683,00	0,00	1
Delaktighet och kompetens	ESF	Mer utvecklade	Tillgång till anställning för arbetsökande och icke-förvärvsarbetande (102)	Ej återbetalningspliktigt stöd (01)	Landsbygdsområden (03)	Ej tillämpligt (07)	Att främja hållbar och kvalitativ sysselsättning och arbetskraftens rörlighet (08)	02 Social innovation	Sociala tjänster, andra samhälleliga och personliga tjänster (21)	F120	973 376,60	973 376,60	180 984,09	1
Delaktighet och kompetens	ESF	Mer utvecklade	Aktiv inkludering, inklusive för att främja olika möjligheter och aktivt deltagande samt förbättra anställningsbarheten (109)	Ej återbetalningspliktigt stöd (01)	Landsbygdsområden (03)	Ej tillämpligt (07)	Att främja social delaktighet, bekämpa fattigdom, och diskriminering (09)	Social innovation (02)	Offentlig förvaltning (18)	F120	634 002,60	634 002,60	77 689,68	1
Delaktighet och kompetens	ESF	Mer utvecklade	Aktiv inkludering, inklusive för att främja olika möjligheter och aktivt deltagande samt förbättra anställningsbarheten (109)	Ej återbetalningspliktigt stöd (01)	Landsbygdsområden (03)	Ej tillämpligt (07)	Att främja social delaktighet, bekämpa fattigdom, och diskriminering (09)	Stödja övergången till koldioxidneutral och resurseffektiv ekonomi (01)	Vattenförsörjning, avloppsrening, avfallshantering och sanering (11)	F120	66 246,00	66 246,00	9 700,00	1
Delaktighet och kompetens	ESF	Mer utvecklade	Stärka lika tillgång till livslångt lärande för alla....(117)	Ej återbetalningspliktigt stöd (01)	Landsbygdsområden (03)	Ej tillämpligt (07)	Att investera i utbildning, vidareutbildning och i yrkesutbildning för kompetens och livslångt lärande (10)	Att öka små och medelstora företags konkurrenskraft (03)	Offentlig förvaltning (18)	F120	447 603,00	447 603,00	0,00	2
Delaktighet och kompetens	ESF	Mer utvecklade	Stärka lika tillgång till livslångt lärande för alla....(117)	Ej återbetalningspliktigt stöd (01)	Landsbygdsområden (03)	Ej tillämpligt (07)	Att investera i utbildning, vidareutbildning och i yrkesutbildning för kompetens och livslångt lärande (10)	Ej tillämpligt (08)	Offentlig förvaltning (18)	F120	513 884,00	513 884,00	0,00	1
Delaktighet och kompetens	ESF	Mer utvecklade	Förbättra utbildningens relevans för arbetsmarknaden.... (118)	Ej återbetalningspliktigt stöd (01)	Landsbygdsområden (03)	Ej tillämpligt (07)	Att investera i utbildning, vidareutbildning och i yrkesutbildning för kompetens och livslångt lärande (10)	Att öka tillgången till, användningen av och kvaliteten på IKT (05)	Offentlig förvaltning (18)	F120	567 900,00	567 900,00	0,00	3

Delaktighet och kompetens	ESF	Mer utvecklade	Stärka lika tillgång till livslångt lärande för alla....(117)	Ej återbetalningspliktigt stöd (01)	Landsbygd sområden (03)	Ej tillämpligt (07)	Att investera i utbildning, vidareutbildning och i yrkesutbildning för kompetens och livslångt lärande (10)	Att öka små och medelstora företags konkurrenskraft (03)	Sociala, andra samhälleliga och personliga tjänster (21)	F120	744 436,40	744 436,40	164 064,14	2
Delaktighet och kompetens	ESF	Mer utvecklade	Stärka lika tillgång till livslångt lärande för alla....(117)	Ej återbetalningspliktigt stöd (01)	Landsbygd sområden (03)	Ej tillämpligt (07)	Att investera i utbildning, vidareutbildning och i yrkesutbildning för kompetens och livslångt lärande (10)	Att öka små och medelstora företags konkurrenskraft (03)	Framställning av livsmedel och drycker (03)	F120	55 747,20	55 747,20	0,00	1
Tekniskt stöd	ESF	Mer utvecklade	Planering, genomförande, övervakning och inspektion (121)	Ej återbetalningspliktigt stöd (01)	Landsbygd sområden (03)	Ej tillämpligt (07)		Ej tillämpligt (08)	Offentlig förvaltning (18)	F120	329 640,00	329 640,00	0,00	1
Tekniskt stöd	ESF	Mer utvecklade	Utvärderingar och studier (122)	Ej återbetalningspliktigt stöd (01)	Landsbygd sområden (03)	Ej tillämpligt (07)		Ej tillämpligt (08)	Offentlig förvaltning (18)	F120	50 000,00	50 000,00	0,00	0
Tekniskt stöd	ESF	Mer utvecklade	Information och kommunikation (123)	Ej återbetalningspliktigt stöd (01)	Landsbygd sområden (03)	Ej tillämpligt (07)		Ej tillämpligt (08)	Offentlig förvaltning (18)	F120	20 000,00	20 000,00	0,00	0

Ekonomisk aspekt (Näringsgren)

Antal utvalda insatser=projekt

19

3. SAMMANFATTNING AV UTVÄRDERINGSVERKSAMHET

Utvärderarna har lämnat den första delårsrapporten i enlighet med programmets utvärderingsplan och inom ramen för sitt uppdrag.

När det gäller analysen av strukturfondsprogrammets finansiella utförande och indikatorerna noterar utvärderarna inledningsvis betydelsen av programmets storlek och att de makroekonomiska indikatorerna för Åland kommer att påverkas av betydligt tyngre trender än vilka projekt som implementeras inom programmet. Sedan programmet skrevs har Åland liksom andra länder i Europa upplevt en makroekonomisk turbulens som även påverkat arbetsmarknaden och företagande. Det betyder att programmet i sin uppstartfas implementerats i en miljö där arbetslösheten nått (för åländska förhållanden) relativt höga nivåer, och att fluktuationerna i nedlagda och nystartade företag varit stora. Näringarna inom både primärproduktion och förädlingsindustri har påverkats negativt av ökad priskonkurrens och hotande nedläggningar – effekter som i förlängningen genom olika typer av ekonomiska kringeffekter även påverkar andra sektorer i ekonomin, inklusive de sektorer och innovativa verksamheter som programmet primärt riktar sig mot.

Resultatindikatorerna vittnar om en ekonomi där förädlingsvärdet per arbetad timme sjunkit ganska dramatiskt från 2009 till 2014. Det betyder inte att det åländska näringslivets effektivitet strukturellt har sjunkit eller att mekaniseringen minskat. Det betyder snarare att vissa industrier har gått ned i varv då marknaderna sviktat, samt att priserna på en del av de åländska företagens produkter fallit (nominellt). I de små och medelstora företagen har omsättningen nu återhämtat sig och det är troligt att man under programperioden kommer att nå de nivåer som är stipulerade i målen för 2023. Men det är mycket svårt att bedöma vilka effekter projekten inom programmet har på den makroekonomiska utvecklingen.

Utvärderarna har följt upp programmet utifrån de indikatorer som skall granskas och utvärderingsrapporten ger en bild av hur programmet implementerats till dags dato. Analysen ger ett underlag för att fortsättningsvis följa programmet under perioden men den kan också fungera som ett stöd i den kommande diskussionen med de programansvariga för att bäst säkerställa att programmen når de uppsatta målen och når fram till de önskade målgrupperna.

Utvärderarna lyfter upp några kommentarer angående det finansiella genomförandet och indikatoruppföljningen:

- det finns ett antal projekt i Eruf-delen av programmet som tillsammans indikerar goda resultat vad gäller både aktivitet (så kallade input indikatorer) och resultat (så kallade output indikatorer)
- de första projektrapporteringarna indikerar generellt sett gott deltagande i programmet (både Eruf och ESF) och en bra samverkan mellan näringsliv och högskolan borgar för goda förutsättningar för att även de mer resultatriktade indikatorerna skall kunna visa positiva resultat framöver
- de mest generella och omvärldskänsliga indikatorerna för ESF är ”antal långtidsarbetslösa” (rapportering 2017) samt de som gäller huruvida deltagare kommit i sysselsättning eller ej efter deltagande i åtgärder (rapporteras mer specifikt i senare uppföljningar). Dessa är känsliga för konjunkturen – även om kurser och utbildningar har varit bra och väl genomförda så är det möjligt att utfallen inte blir så bra om inte arbetsmarknaden är gynnsam.

I utvärderingsuppdraget ingår intervjuer med stödmottagare och programförvaltning för att komplettera befintlig information om programåtgärderna och genomförandet samt om genomförda informations- och offentlighetsåtgärder. Utvärderarna genomförde under mars och april 2017 9 intervjuer angående programmets uppstart. Intervjuerna om programåtgärderna och genomförandet inkluderade 4 intervjuer med stödmottagare och 5 intervjuer med programförvaltningen.

Programförvaltningen är i stort sett nöjd med de mål som angivits i kommunikationsstrategin hittills, men är försiktig i fråga om huruvida alla mål som angivits i denna redan uppnåtts.

När det gäller Eruf delen och riskkapitalfonden anser programförvaltningen att kommunikationsansvaret är delat mellan landskapsregeringen och Ålands Utvecklings Ab, och att samarbetet dem emellan fungerat bra. Det nämns också att det nya strukturfondsprogrammet nått målgruppen med nyetablerade, yngre, företag. En del av stödmottagarna anser att landskapsregeringen kommunicerar strukturfondsprogrammet betydligt bättre och mer intensivt nu än jämfört med programperioden 2007– 2013. Kommunikation får ändå en del kritik, särskilt beträffande hur man når ut med informationen till de berörda företagen och aktörerna. Man anser det vara svårt att hitta väsentlig och uppdaterad information om pågående projekt på landskapsregeringens hemsida.

Bristar i det elektroniska stödhanteringssystemet har skapat problem i programuppstarten. Programmets kommunikationsstrategi lägger vikt på elektronisk kommunikation och det nya elektroniska stödhanteringssystemet som inte har fungerat perfekt har förorsakat utmaningar. Programförvaltningen ser dock inga större problem relaterat till IT problem och programgenomförandet hittills ur stödmottagarens synvinkel. Förvaltningen har kunnat fatta finansieringsbeslut och verkställt utbetalningar även om det inte skett fullt ut genom systemet. Några av stödmottagarna har dock en mer kritisk ställning till hur IT-servicen fungerat och menar att detta har förorsakat problem och dubbelarbete.

Enligt intervjuerna har projektåtgärderna stöttat strategin för smart specialisering även om det mer konkreta innehållet av ”smart specialisering” konceptet fortfarande inte är så välkänt för alla aktörer på Åland.

I utvärderarnas rapport finns följande rekommendationer för att förbättra programmets genomförande inom de närmaste åren.

Utvärderarna föreslår att man tar de ovan nämnda makroekonomiska problemen och utmaningarna på allvar i den fortsatta programimplementeringen. Åland kommer sannolikt att påverkas av fortsatt turbulens inom den globala ekonomin - oberoende av hur strukturfondsprogrammet genomförs. Samtidigt är det viktigt att konstatera att vissa av projekten inom programmet - åtminstone i viss mån - kan komma att få en positiv inverkan på situationen inom programområdet.

Informations- och kommunikationsinsatserna har varit i fokus under den första utvärderingen av strukturfondsprogrammet.

Utvärderarna föreslår för programförvaltningen

- att noga studera de förslag och kommentarer från stödmottagarna som kom upp under utvärderingsintervjuerna

- att fortsätta dialog med stödmottagarna, också utanför kickoff-möten och utbetalningar av medel
- att så tidigt som möjligt komma ut med information om ”good practice” Eruf/ESF projekt då det finns ett relativt stort intresse att lära av andra strukturfondsprojekt
- att uppdatera information om de programmedel som finns kvar. Det är viktigt att potentiella ny ansökare har korrekt information om de medel som finns kvar att söka.
- att följa upp och agera utifrån de indikatorer som kopplats till programmet genom metoder som portföljanslys och analys av projektmix, att klustra projekt och skapa förutsättningar för horisontellt lärande och nya projektidéer, samt att stötta speciellt viktiga projekt så att de kan utvecklas till profilprojekt/flaggskepp inom programmet.

Utvärderarna föreslår också en under programperioden aktiv lärprocess med följande huvudsakliga teman:

- riskkapital, med utländska ”good practice”- fonderfarenheter som en del av programmet
- programmets interventionslogik. Hur kan de valda interventionerna påverka situationen inom programområdet?

4. PROBLEM SOM PÅVERKAR PROGRAMMETS RESULTAT OCH ÅTGÄRDER SOM VIDTAGITS

Problem som påverkar programmets resultat och åtgärder som vidtagits

För att hantera de förordningsstyrda kraven på den förvaltande myndighetens och den attesterande funktionens informationssystem genomförde Ålands landskapsregering sommaren 2014 en upphandling av IT tjänster inom kompetensområdet Ärendehantering. Delprojekt 1, arkitektur och design av projektet, genomfördes hösten-vintern 2014. Delprojekt 2, tekniskt förverkligande av stödhanteringssystemet inleddes 2015 men har kraftigt försenats.

Informationssystemet var vid utgången av år 2016 endast till begränsad del driftsatt och väsentliga delar är ännu under utveckling. Förhandlingar har pågått mellan leverantören och landskapsregeringen gällande utfört arbete under året som gått.

Då ett fullt fungerande informationssystem inte funnits tillhanda har processen med utnämningen av myndigheter kraftigt försenats. Landskapsrevisionen, en oberoende myndighet under Ålands lagting, är den myndighet som avger ett yttrande med rapport enligt artikel 124.2 i Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) nr 1303/2013. Landskapsrevisionen är bekant med administrationen av strukturfondsprogrammen i landskapet Åland från föregående programperioder och har erhållit utkast till beskrivningar över de förvaltnings- och kontrollsystem för den förvaltande och attesterande myndigheten som har kunnat färdigställas oberoende av informationssystemet. Detta för att möjliggöra en så snabb process som möjligt. Kontakt har hållits kontinuerligt mellan myndigheterna för att informera varandra om den aktuella situationen.

Landskapsregeringen fattade i november 2015 beslut om att utse Ålands Utvecklings Ab till förvaltare för finansieringsinstrumentet offentligt riskkapital. Landskapsregeringen beslöt samtidigt att utge ett lån till bolaget om 3 019 300 euro. Programfinansieringen är avsedd att investeras som offentligt ägarkapital eller lån som motsvarar ägarkapital. Det ska riktas till små och medelstora tillväxtföretag med hemort på Åland och som är i en sådd, start eller expansionsfas av företagets livscykel samt till mogna små företag med nyutveckling.

Åtgärderna ska stöda strategin för smart specialisering, vilken innefattar att kärnkompetensen på Åland, de utvecklingsbara kringeffekterna och spin-off potentialen bearbetas och tillvaratas.

Genomförandet av instrumentet har kraftigt försenats bl.a. till följd av att instrumentet är nytt och rutiner och arbetsprocesser som kommunikationsinsatser behöver byggas upp inom det utsedda riskkapitalbolaget.

Inom det särskilda målet *Minskad arbetslöshet med fokus på ungdomar och ökad rörlighet på arbetsmarknaden* har efterfrågan på projektmedel varit begränsad. Däremot är det en större efterfrågan på projektmedel från det särskilda målet *Uppgradering av kunskaper, färdigheter och kompetens av arbetskraften*. Det har lett till att förvaltande myndighet överväger en programändring med flyttande av medel mellan de särskilda målen.

En bedömning av huruvida de framsteg som gjorts är tillräckliga för att säkerställa att målen uppfylls, med uppgift om korrigerande åtgärder som vidtagits eller planerats, i tillämpliga fall

Ifråga om arbetet med ett fungerande informationssystem har som framgår tidigare av rapporten färdigställandet av den centrala genomförandefasen i ärendehanteringsprocessen för ansökan, tilldelning och uppföljning av det enskilda EU-stödet påbörjats i januari 2015 men kraftigt försenats. En försening som även påverkat processen med utnämningen av myndigheter.

Programimplementeringen bedöms dock inte ha påverkats negativt av nämnda förseningar. Landskapsregeringen har behandlat inkomna ansökningar och redovisningar manuellt. Utbetalningar har gjorts till projektägare och utifrån förväntade målsättningar och inrapporterade bedömer förvaltningsmyndigheten att programmet är på god väg mot att uppfylla målen.

Förvaltande myndighet för kontinuerligt diskussioner med förvaltarna för det offentliga riskkapitalet där det konstaterats att det finns ett relativt stort intresse för och efterfrågan på åtgärden men att processen innan investeringarna kan genomföras och slutföras innefattar flera steg som också kan ta viss tid, särskilt då instrumentet ännu är nytt på den åländska marknaden. Förvaltande myndighet bedömer inte att åtgärder måste vidtas i detta skede för att säkerställa att målen uppfylls.

Ifråga om det särskilda målet *Minskad arbetslöshet med fokus på ungdomar och ökad rörlighet på arbetsmarknaden* bör det tas i beaktande att en försämring av konjunkturen kan medföra ett större behov av satsningar på projekt mot arbetslöshet.

De rekommendationer som utvärderarna fört fram i sin delrapport för 2016 kommer den förvaltande myndighet att beakta och ta ställning till i det fortsatta programarbetet.

5. SAMMANFATTNING FÖR ALLMÄNHETEN.

Kommissionen godkände Ålands strukturfondsprogram med finansiering från två fonder, Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf) och Europeiska socialfonden (ESF) den 17 december 2014. Programmets strategi är koncentrerad till två insatsområden ”Entreprenörskap och innovation” (Eruf) och ”Delaktighet och kompetens” (ESF). Målsättningen är att utveckla kunskapen och förbättra kompetensen inom arbetslivet, öka

sysselsättningen, produktiviteten och innovationskapaciteten, att förnya och diversifiera det åländska näringslivet och att bidra till ett välutbildat, jämställt och aktivt inkluderande samhälle.

Programmet som omfattar ca 10 miljoner euro finansieras till hälften från fonderna och den andra hälften från Ålands landskapsregering. Det privata näringslivet beräknas bidra ytterligare med drygt två miljoner euro.

I jämförelse med tidigare programperioder har en ny finansieringsform introducerats i form av ett s.k. finansieringsinstrument (offentligt riskkapital) som kompletterande verktyg till direkta bidrag. Under 2016 har Ålands Utvecklings Ab som förvaltare av instrumentet investerat offentligt riskkapital i form av ägarkapital till två åländska företag.

Projekten med finansiering från regionalfonden är inriktade på tillväxt, innovation och konkurrens i små och medelstora företag på Åland. Insatserna med finansiering från socialfonden är fokuserade på individens möjligheter att utveckla sina förutsättningar, möjligheter, färdigheter och kompetens på arbetsmarknaden.

Landskapsregeringen utlyste programmets andra ansökningsrunda under våren 2016 för projekt med finansiering från socialfonden. Under hösten 2016 utlystes finansiering för projekt med delfinansiering från regionalfonden med anknytning till innovationsprocesser ifråga om utveckling av företags konkurrenskraft genom tillämpning av kostnadseffektiva energieffektiviseringsåtgärder och kunskapshöjning om miljöledningssystem.

Ålands Teknologi- och energicentrum (Åltec) beviljades finansiering om totalt 79 683 euro vilket motsvarade de kvarvarande fria medlen i programmet för det särskilda målet att stödja kapacitet för SMF att växa på regionala, nationella och internationella marknader. Åltec bedriver under 2016-2017 ett utvecklingsprojekt med fokus på att förstärka konkurrenskraften hos den breda basen av SMF. Målet är ett gynnsamt företagsklimat där uppkomsten av nya företag och affärsprojekt främjas och där även redan etablerade företag utvecklas utifrån den kärnkompetens som finns i företaget eller regionen i enlighet med smart specialisering. Projektet består av två fokusområden: Utveckla energirådgivningstjänster och Åland som testområde för smarta energisystem.

Under 2016 beviljades fyra nya projekt finansiering delfinansierat från Europeiska socialfonden.

Ålands Miljöservice (Mise), kommer under 2017 efter en förstudie genomförd 2015-2016 att påbörja ett huvudprojekt, ett ”returhus” för återvinning av textil minska andelen textil i den brännbara fraktionen . Mottagningen bemannas och erbjuder marginaliserade grupper såsom inflyttare möjlighet att minska avfallsmängderna genom att förbereda detta för återanvändning och på så sätt delta och integreras i det åländska arbetslivet.

Projektet ”Skärgårdsakademin” drivs av Företagsam skärgård r.f. och pågår fram till medlet av år 2019. Projektet skall fortbilda företagare (och eventuellt kommunalt anställda) inom främst IKT. Fortbildningen kommer att ske genom gemensamma seminarier. Utbildningen skall vara skraddarsydd för varje deltagares behov och förutsättningar och kommer att ske framförallt i form av personlig handledning vid den lärandes egen utrustning.

Projektet HÅY som pågår till utgången av år 2019 strävar efter att bidra till att Ålands yrkesgymnasium utvecklas till en skola i tiden där nya sätt att utveckla kompetensen hos de

studerande gynnar det livslånga lärandet. Projektet syftar till en flexibel men bestående ny utbildningsansats där digitala utbildningsverktyg, ett entreprenöriellt tänkande och arbetslivets medverkan i utbildningen är centrala framgångsfaktorer. Signalerna till utbildningsarrangörer är tydliga. Skolan måste samarbeta mer med näringslivet och det är viktigt med en dialog om undervisningens utveckling. Genom projektet ges det möjlighet till lärare, studerande och företag att utvecklas tillsammans.

Utbildnings- och kulturavdelningen vid Ålands landskapsregering driver projektet vägledning på Åland med målsättning att skapa ett system som tryggar likvärdig vägledning som inte är kopplad till ålder, utbildnings-, eller arbetsplats eller övrig livssituation. Avsikten är att utveckla kunskapen och förbättra kompetensen inom arbetslivet, öka sysselsättningen, produktiviteten och innovationskapaciteten samt att förnya och diversifiera det åländska näringslivet och att bidra till ett välutbildat, jämställt och aktivt inkluderande samhälle.

Vid utgången av år 2016 har landskapsregeringen fattat beslut om drygt 6,3 miljoner euro eller 63 procent av programmets finansieringsram. 41 procent av budgeten med delfinansiering från regionalfonden och 82 procent av budgeten med delfinansiering från socialfonden är bunden. Eftersom drygt 3 miljoner euro är öronmärkt till Ålands Utvecklings Ab som förvaltare av finansieringsinstrumentet ”Offentligt riskkapital” är budgeten för projektstöden (Eruf) i sin helhet uppbokad.

Under året har de projekt vilka beviljades finansiering 2015 påbörjat sina aktiviteter och projektägarna erhållit betalningar för sina redovisade utgifter.

Business Lab Åland startade upp sin verksamhet redan 2015 och har under 2016 fortsatt med breda antagningsområden för nyföretagare med kreativitet och innovationer inom alla områden. Inom ramen för projektet har man jobbat för att knyta samman Högskolan på Åland med entreprenörskap. Inom projektet har arbete med utveckling av produkter skett inom bl.a. försäljning gällande ekologisk mat, en ny turistattraktion samt en webbaserad transporttjänst med huvudkontor på Åland.

Högskolan på Åland driver även projektet ”Åland Sailing Robots” ett tvärvetenskapligt projekt som knyter samman bland annat maskinteknik, sjöfart, elektroteknik och informationsteknik. Under 2016 har en marknads- och konkurrentanalys liksom litteraturstudier genomförts kring marina sensorer. Seglande robotar har potential att bli ett kostnadseffektivt och miljövänligt alternativ för havsforskning, övervakning och vissa transporter. Projektet som utvecklas i samarbete med forskningsexpertis och företagare ska resultera i en mobil plattform, som är autonom och använder vind- och sol som energikälla. I projektet har åländska företagare involverats inom relevanta branscher och information lämnats till forskare och aktörer inom havsforskning utomlands för att förstärka det internationella samarbetet.

Ålands Näringsliv r.f. har skapat en samlade enhet för rådgivning och affärsstöd för de åländska företagen. Målgrupperna för projektet är entreprenörer med nya idéer samt etablerade företag som vill expandera. Under 2016 har projektet involverat ett trettiotal företag som erbjudits kunskapsstöd i form av bl.a. företagsrådgivning. Projektet har också under året startat upp Företagarskolan, arrangerat ett seminarium ”Agile islands” med över 400 deltagare, arbetat med nätverk samt genomfört konceptet sommarlovsentreprenörerna speciellt riktat till ungdomar.

Välgörenhetsorganisationen Emmaus Åland r.f., driver ett returcafé som erbjuder arbetsträning och arbetspraktik för långtidsarbetslösa personer och ger deltagarna ett arbete. Kompetensutveckling, individuellt stöd och praktiskt arbete sker i samarbete med Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (AMS). Under 2016 har en första grupp genomgått den första delen av tre och är nu inne i andra delen och ute på praktik. En andra grupp har startat under året.

Under hösten 2016 började den första gruppen studerande sin utbildning i det fleråriga projektet som drivs av Medborgarinstitutet och som ska snabba upp inträdet på arbetsmarknaden. Målgruppen är inflyttade med utbildning vilka erbjuds svenskundervisning med praktik ute på arbetsmarknaden. Projektet skapar samtidigt med hjälp av digitalisering nya läromedel anpassade efter åländska förhållanden.

Med projektet ”Välkommen in” jobbar Ålands näringsliv för ökad kompetens inom kundservice och försäljning hos anställda inom främst serviceföretag men även övriga branscher, vilket i sin tur skapar en märkbar skillnad i företagens servicenivå. Projektet har varit framgångsrikt och lockat ca 500 deltagare som fått möjlighet att höja sin kompetens. Företag som haft anställda med i projektet har också rapporterat om en märkbart ökad omsättning i det egna företaget.

Inom vuxenenheten vid Ålands Gymnasium genomförs två fortbildningsprojekt. Det ena projektet sker i samarbete med hela Svenskfinland under åren 2015-2019 och riktar sig till mathantverkare på Åland, där en ny examensgivande kurshelhet erbjuds. Den första kullen av mathantverkare fick sin examen 2016 och på våren 2017 fortsätter projektet med en andra grupp. Det andra projektet syftar till att fortbilda fler yrkeslärare till examensmästare och samtidigt skapa ett system för hur denna fortbildning ska gå till i fortsättningen (2015-2018). Projektet har under 2016 genomfört flera utbildningar och nått ca hälften av sin målgrupp.

Inom ramen för uppgradering av kunskaper, färdigheter och kompetens av arbetskraften driver ett företag inom livsmedelsindustrin ett projekt där hela personalen involverats i fortbildning för kvalitetssäkring och miljöcertifiering.

I den åländska skärgårdens grundskolor pågår ett projekt för att skapa system som kan trygga en kvalitativt likvärdig undervisning i elevens närmiljö. Genom användning av befintlig ny teknik på ett nytt och mer effektivt sätt ska skolorna kunna ta del av varandras undervisning. Den nya metoden att undervisa följs upp av forskare knutna till universitet.

För att förenkla administrationen för stödmottagarna har landskapsregeringen inför programperioden infört förenklade kostnadsmodeller, vilka tillämpas av flertalet sökande. Avsikten är att underlätta den konkreta redovisningen av de kostnader som upparbetas inom projektet och som är ett krav för utbetalning av projektstöd.

Under slutet av året upphandlade landskapsregeringen en utvärdering av programmet. Uppdraget gick till Nordregio som är ett nordiskt forsknings-, rådgivnings- och analysinstitut i Stockholm med bred erfarenhet av bl.a. utvärderingsuppdrag och utvärderingar ur ett internationellt perspektiv. Ett centralt element i programgenomförandet är att med hjälp av en utvärdering av effekterna bedöma hur stödet från strukturfonderna har medverkat till målen i programmet. Uppdraget kommer att delrapporteras två gånger och en tredje gång med en slututvärdering då programmet avslutas.

6. RAPPORT OM GENOMFÖRANDET AV FINANSIERINGSINSTRUMENT

Bilaga 1

Rapportering om finansieringsinstrument

Nr	Uppgifter som krävs för varje finansieringsinstrument
I. Från vilket program och vilken prioritering eller åtgärd ESI-fondernas stöd kommer (artikel 46.2 a i förordning (EU) nr 1303/2013)	
1	Insatsområden eller prioriterade åtgärder som stöder finansieringsinstrumentet, inklusive fondandelsfond i ESI-fondsprogrammet Ett prioriterat område: Entreprenörskap och innovation
1.1	Hänvisning (nummer och namn) till varje insatsområde eller prioriterad åtgärd som stöder finansieringsinstrumentet i ESI-fondsprogrammet 1. Entreprenörskap och innovation
2	Namnet på den eller de ESI-fonder som stöder finansieringsinstrumentet inom insatsområdet eller den prioriterade åtgärden Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf)
3	Det eller de tematiska mål som avses i artikel 9 första stycket i förordning (EU) nr 1303/2013 och som får stöd från finansieringsinstrumentet 1. Att stärka forskning, teknisk utveckling och innovation
4	Andra ESI-fondsprogram som ger bidrag till finansieringsinstrumentet
4.1	CCI-numret för varje övrigt ESI-fondsprogram som ger bidrag till finansieringsinstrumentet
II. Beskrivning av finansieringsinstrumentet och genomförandebestämmelserna (artikel 46.2 b i förordning (EU) nr 1303/2013)	
5	Finansieringsinstrumentets namn Offentligt riskkapital
6	Den officiella adressen/företagsadressen (land och stad) för finansieringsinstrumentet Elverksgatan 10, AX-22100 Mariehamn
7	Genomförandebestämmelser Skuldebrev för lån som ska tillhandahålls de slutliga mottagarna i form av ägarkapital inklusive bilaga: Finansieringsavtal

7.1	Finansieringsinstrument som inrättats på unionsnivå och som förvaltas direkt eller indirekt av kommissionen, i enlighet med artikel 38.1 a i förordning (EU) nr 1303/2013, och som får bidrag från ESI-fondsprogrammet
7.1.1	Namnet på finansieringsinstrument på unionsnivå
7.2	Finansieringsinstrument som inrättats på nationell, regional, transnationell eller gränsöverskridande nivå och som förvaltas av den förvaltande myndigheten eller på dess ansvar i enlighet med artikel 38.1 b och som får bidrag från ESI-fondsprogrammet enligt artikel 38.4 a–c i förordning (EU) nr 1303/2013 Finansieringsinstrumentet Offentligt riskkapital är inrättat på regional nivå och förvaltas av Ålands landskapsregering som förvaltande myndighet
8	Typ av finansieringsinstrument Investeringar i kapital
8.1	Skräddarsydda instrument eller finansieringsinstrument som är förenliga med standardvillkor
8.2	Finansieringsinstrument som organiserats med hjälp av eller utan en fondandelsfond
8.2.1	Namnet på den fondandelsfond som inrättats för att genomföra finansieringsinstrument
9	Typ av produkter från finansieringsinstrument: lån, mikrolån, garantier, investeringar i eget kapital eller därmed likställt kapital, övriga finansiella produkter eller annat stöd som kombinerats inom ramen för finansieringsinstrumentet i enlighet med artikel 37.7 i förordning (EU) nr 1303/2013 Ägarkapital eller lån som motsvarar ägarkapital (investeringar i eget kapital eller därmed likställt kapital)
9.1	Beskrivning av övriga finansiella produkter
9.2	Annat stöd som kombinerats inom ramen för finansieringsinstrumentet: bidrag, räntesubvention eller subvention av garantiavgift i enlighet med artikel 37.7 i förordning (EU) nr 1303/2013
10	Finansieringsinstrumentets rättsliga ställning i enlighet med artikel 38.6 i förordning (EU) nr 1303/2013 (enbart för finansieringsinstrument som avses i artikel 38.1 b): förvaltningskonton som öppnats i det genomförande organets namn och för den förvaltande myndighetens räkning eller en separat ekonomisk enhet inom ett finansinstitut

III. Organ som genomför finansieringsinstrument som avses i artikel 38.1 a och 38.4 a–c i förordning (EU) nr 1303/2013 och de finansiella intermediärer som avses i artikel 38.5 i förordning (EU) nr 1303/2013 (artikel 46.2 c i förordning (EU) nr 1303/2013)

11	Organ som genomför finansieringsinstrumentet Privaträttsligt organ
11.1	Typ av genomförandeorgan i enlighet med artikel 38.4 i förordning (EU) nr 1303/2013: befintlig eller nyinrättad juridisk person som inrättats för att genomföra finansieringsinstrument, Europeiska investeringsbanken, Europeiska investeringsfonden, internationellt finansinstitut där en medlemsstat är aktieägare, finansinstitut som etablerats i en medlemsstat med målet att främja allmänintresset under en myndighets kontroll, ett privaträttsligt eller offentligrättsligt organ, förvaltande myndighet som tillhandahåller genomförandeuppgifter direkt (endast för lån eller garantier) Befintlig juridisk person i form av ett aktiebolag
11.1.1	Namnet på det organ som genomför finansieringsinstrumentet Ålands Utvecklings Ab
11.1.2	Den officiella adressen/företagsadressen (land och stad) för det organ som genomför finansieringsinstrumentet Elverksgatan 10, AX-22100 Mariehamn
12	Förfarande för val av organ som genomför finansieringsinstrumentet: offentlig upphandling, annat förfarande Annat förfarande
12.1	Beskrivning av annat förfarande för val av organ som genomför finansieringsinstrumentet Öppet ansökningsförfarande 15.5 - 5.6 2016 med utlysning på landskapsregeringens hemsida och annonsering i de lokala tidningarna
13	Datum för undertecknandet av finansieringsavtalet med det organ som genomför finansieringsinstrumentet 8.12.2015

IV. Det totala programbidraget per prioritering eller åtgärd som utbetalats till finansieringsinstrumentet och förvaltningskostnader som uppstått eller förvaltningsavgifter som betalats ut (artikel 46.2 d och e i förordning (EU) nr 1303/2013)

14	Det totala programbidrag som anslagits i finansieringsavtalet (i euro) 3.019.300,00 euro
14.1	varav bidrag från ESI-fonderna (i euro) 1 509 650,00 euro
15	Det totala programbidrag som betalats ut till finansieringsinstrumentet (i euro) 3.019.300,00 euro i form av ett lån
15.1	varav bidrag från ESI-fonderna (i euro) 1 509 650,00 euro

15.1.1	varav bidrag från Eruf (i euro) 1 509 650,00 euro
15.1.2	varav bidrag från Sammanhållningsfonden (i euro)
15.1.3	varav bidrag från ESF (i euro)
15.1.4	varav bidrag från Ejflu (i euro)
15.1.5	varav bidrag från EHFF (i euro)
15.2	varav nationell medfinansiering totalt (i euro) 1 509 650,00 euro
15.2.1	varav nationell offentlig finansiering totalt (i euro) 1 509 650,00 euro
15.2.2	varav nationell privat finansiering totalt (i euro) 0,00 euro
16	Det totala programbidrag som betalats ut till finansieringsinstrumentet inom sysselsättningsinitiativet för unga (i euro) (1)
17	Förvaltningskostnader och förvaltningsavgifter totalt från programbidrag (i euro) 0,00 euro
17.1	varav grundersättning (i euro) 0,00 euro
17.2	varav resultatbaserad ersättning (i euro) 0,00 euro
18	Kapitaliserade förvaltningskostnader och avgifter i enlighet med artikel 42.2 i förordning (EU) nr 1303/2013 (av betydelse enbart för slutrapporten)(i euro)
19	Kapitaliserade räntesubventioner och subventioner av garantiavgifter, i enlighet med artikel 42.1 c i förordning (EU) nr 1303/2013 (av betydelse enbart för slutrapporten)(i euro)

20	Andelen programbidrag till uppföljningsinvesteringar i slutmottagare i enlighet med artikel 42.3 i förordning (EU) nr 1303/2013 (av betydelse enbart för slutrapporten)(i euro)
21	Bidrag i form av mark och/eller fastigheter i finansieringsinstrument i enlighet med artikel 37.10 i förordning (EU) nr 1303/2013 (av betydelse enbart för slutrapporten)(i euro)

V. Det totala stödbelopp som finansieringsinstrumentet betalat ut till slutmottagarna eller till förmån för slutmottagarna, eller anslagit i garantikontrakt för investeringar i slutmottagare per ESI-fondsprogram och prioritering eller åtgärd (artikel 46.2 e i förordning (EU) nr 1303/2013)

22	Namnet på varje finansiell produkt som det finansiella instrumentet erbjuder Ägarkapital eller lån som motsvarar ägarkapital (investeringar i eget kapital eller därmed likställt kapital)
23	Datum för undertecknandet av finansieringsavtalet för den finansiella produkten 8.12.2015
24	Det totala programbidrag som anslagits i form av lån, garantier, investeringar i eget kapital eller därmed likställt kapital eller annat avtal om finansiell produkt som undertecknats med slutmottagare (i euro) 300 100,00
24.1	varav ESI-fondsbidrag totalt (i euro) 150 050,00
25	Det totala programbidrag som betalats till slutmottagarna genom lån, mikrolån, investeringar i eget kapital eller andra produkter, eller, när det gäller, garantier som anslagits som lån till slutmottagare, per produkt (i euro) 300 100,00
25.1	varav ESI-fondsbidrag totalt (i euro) 150 050,00
25.1.1	varav bidrag från Eruf (i euro) 150 050,00
25.1.2	varav bidrag från Sammanhållningsfonden (i euro)
25.1.3	varav bidrag från ESF (i euro)
25.1.4	varav bidrag från Ejflu (i euro)

25.1.5	varav bidrag från EHFF (i euro)
25.2	varav nationell offentlig medfinansiering totalt (i euro) 150 050,00
25.3	varav nationell privat medfinansiering totalt (i euro) 0
26	Det totala värdet på lån som verkligen betalats ut till slutmottagare i förhållande till undertecknade garantikontrakt (euro)
27	Antalet lån/garantier/investeringar i eget kapital eller därmed likställt kapital/andra avtal om finansiella produkter som undertecknats med slutmottagare, per produkt 2
28	Antalet lån/garantier/investeringar i eget kapital eller därmed likställt kapital/andra investeringar i finansiella produkter som gjorts i slutmottagare, per produkt 2
29	Antalet slutmottagare som får stöd av den finansiella produkten 2
29.1	varav stora företag
29.2	varav små och medelstora företag 2
29.2.1	varav mikroföretag 0
29.3	varav enskilda personer
29.4	varav andra typer av slutmottagare som fått stöd
29.4.1	beskrivning av andra typer av slutmottagare som fått stöd

VI. Finansieringsinstrumentets resultat inklusive framgången med dess inrättande och val av organ som genomför finansieringsinstrumentet (inklusive

organ som genomför en fondandelsfond) (artikel 46.2 f i förordning (EU) nr 1303/2013)	
30	Datum för slutförande av förhandsbedömningen 12.5.2015
31	Val av organ som genomför finansieringsinstrumentet Ålands Utvecklings Ab
31.1	antal urvalsförfaranden som redan inletts Ett
31.2	antal finansieringsavtal som redan undertecknats Ett
32	Uppgifter om finansieringsinstrumentet fortfarande användes i slutet av rapporteringsåret Ja
32.1	Om finansieringsinstrumentet inte användes i slutet av rapporteringsåret, datumet för avveckling
33	Antalet lån som inte återbetalats eller antalet garantier som beviljats och dragits tillbaka på grund av lån som inte återbetalats Ett
34	Det totala lånebelopp som inte återbetalats (i euro) eller det totala belopp som avsatts för garantier som beviljats och dragits tillbaka på grund av lån som inte återbetalats (i euro) 3.019.300 euro

VII. Ränta och andra vinster som genererats genom stöd från ESI-fonderna till finansieringsinstrument och programmedel som betalats tillbaka till finansieringsinstrumentet från investeringar i enlighet med artiklarna 43 och 44 och värdet av investeringar i eget kapital, med avseende på tidigare år (artikel 46.2 g och i förordning (EU) nr 1303/2013)

35	Räntor och andra vinster som genererats av betalningar från ESI-fonderna till finansieringsinstrumentet (i euro) 19 832,72 euro (ränta per 31.12.2016)
36	Belopp som återbetalats till finansieringsinstrument och som kan härledas till stöd från ESI-fonderna i slutet av rapporteringsåret (i euro) 0 euro
36.1	varav återbetalningar av kapital (i euro) 0 euro
36.2	varav kapitalvinster och andra inkomster (i euro) 0 euro
37	Återanvända medel, som betalats tillbaka till finansieringsinstrument och som härrör från ESI-fonderna

	0 euro
37.1	varav belopp som betalats som förmånlig ersättning till privata investerare eller offentliga investerare som verkar enligt den marknadsekonomiska investerarprincipen, som tillhandahåller motpartsmedel till ESI-fondernas stöd till finansieringsinstrumenten eller som saminvesterar på slutmottagarnivå (i euro)
	0 euro
37.2	varav belopp som betalats för förvaltningskostnader som uppstått eller förvaltningsavgifter som betalats ut till finansieringsinstrumentet (i euro)
	0 euro

VIII. Framgången med att uppnå den förväntade hävstångseffekten för finansieringsinstrumentets investeringar samt värdet av investeringar och deltagande (artikel 46.2 h i förordning (EU) nr 1303/2013)

38	Totala övriga bidrag, utanför ESI-fonderna, som anskaffats genom finansieringsinstrumentet (i euro)	0,00
38.1	Totala övriga bidrag, utanför ESI-fonderna, som anslagits i finansieringsavtalet med det organ som genomför finansieringsinstrumentet (i euro)	0,00
38.2	Totala övriga bidrag, utanför ESI-fonderna, som betalats till finansieringsinstrumentet (i euro)	0,00
38.2.1	varav offentliga bidrag (i euro)	0,00
38.2.2	varav privata bidrag (i euro)	0,00
38.3	Totala övriga bidrag, utanför ESI-fonderna, som mobiliserats på slutmottagarnivå (i euro)	767 000,00
38.3.1	varav offentliga bidrag (i euro)	0
38.3.2	varav privata bidrag (i euro)	767 000,00
39	Förväntad och uppnådd hävstångseffekt, med hänvisning till finansieringsavtalet	3 100 000,00
39.1	Förväntad hävstångseffekt för lån/garantier/investeringar i eget kapital eller därmed likställt kapital/annan finansiell produkt, med hänvisning till finansieringsavtalet, per produkt	3 100 000,00

39.2	Uppnådd hävstångseffekt vid slutet av rapporteringsåret för lån/garantier/investeringar i eget kapital eller därmed likställt kapital/annan finansiell produkt, per produkt 767 000,00
40	Värde av investeringar och deltagande, i förhållande till tidigare år (i euro) 767 000,00

IX. Finansieringsinstrumentets bidrag till att uppnå indikatorerna för prioriteringen eller åtgärden i fråga (artikel 46.2 j i förordning (EU) nr 1303/2013)

41	Resultatindikator (kodnummer och namn) som finansieringsinstrumentet bidrar till
41.1	Målvärde för resultatindikatorn
41.2	Finansieringsinstrumentets uppnådda värde i förhållande till målvärdet för resultatindikatorn

(1) Där ingår det särskilda anslaget för sysselsättningsinitiativet för unga och motsvarande stöd från ESF

7. BEDÖMNING AV GENOMFÖRANDET AV DET OPERATIVA PROGRAMMET

7.1. Uppgifter i del A och programmets mål

Insatsområde: Entreprenörskap och kompetens

Det saknas ännu slutliga resultat från projekten eftersom de projekt som beviljats finansiering är fleråriga och pågick ännu vid utgången av året. Utifrån de data som finns hos förvaltningsmyndigheten baserat på projektens lägesrapporteringar ser förväntningarna mycket goda ut och de hittills redovisade *preliminära resultaten* för övervakningsindikatorerna likaså. Inom insatsområdet har förvaltningsmyndigheten bundit upp programbudgeten i sin helhet. Drygt 3 miljoner har överförts som ett lån till förvaltaren av finansieringsinstrumentet offentligt riskkapital. Implementeringen av finansieringsinstrumentet har delvis till följd av att instrumentet är nytt för Åland haft en långsammare genomförandegrad.

Särskilt mål Att främja affärsutveckling, tillväxt och innovationer (Eruf)

I de pågående projekten har sammanlagt 17 företag hittills fått stöd (nytta) av programmets finansiering eller 68 procent i förhållande till programmets mål (27). Genom finansieringsinstrumentet offentligt riskkapital har två av förväntade 20 företag erhållit riskkapitalfinansiering. 15 företag har redan erhållit kunskapsstöd (annat stöd än ekonomiskt) vilket överstiger programmets mål (10). 3 nya årsarbetsplatser har redovisats eller 30 procent av den förväntade sysselsättningsökningen (10). Antalet redovisade företag som får stöd för att introducera för marknaden (export) nya produkter uppgår till 6 eller 24 procent i förhållande till programmets mål (25). Antalet redovisade företag som får stöd för att introducera för företaget nya produkter uppgår till 8 eller 32 procent i förhållande till programmets mål (25). Målsättningen för antalet projekt för samverkan mellan näringsliv och högskola är uppnådd med två projekt. 9 blivande nyföretagare har inrapporterats vilket motsvarar 90 procent i förhållande till programmets mål (10).

Särskilt mål Att främja konkurrenskraft hos små och medelstora företag (Eruf)

I de pågående projekten har sammanlagt 28 företag hittills fått stöd (nytta) av programmets finansiering eller 56 procent i förhållande till programmets mål (50). 28 företag har redan erhållit kunskapsstöd (annat stöd än ekonomiskt) eller 56 procent i förhållande till programmets mål (50). 13 nya företag har fått stöd. Målsättningen i programmet om 8 nya företag som får stöd är redan uppnådd. Den förväntade sysselsättningsökningen överträffar målet men än så länge finns inte redovisat nya arbetstillfällen. Antalet redovisade företag som får stöd för att introducera för marknaden (export) nya produkter uppgår till 1 eller 20 % i förhållande till programmets mål (5). Antalet redovisade företag som får stöd för att introducera för företaget nya produkter uppgår till 1 eller 7 procent i förhållande till programmets mål (15). De förväntade målsättningarna för antalet företag som infört miljöledningssystem (15) och företag som infört energieffektiviseringsprogram (30) motsvarar de uppställda målen i programmet men det fanns vid utgången av 2016 ännu inte några preliminära resultat presenterade för förvaltningsmyndigheten.

Programmets utvärderare noterar att det finns ett antal projekt i den Eruf-finansierade delen av programmet som tillsammans indikerar goda resultat vad gäller både aktivitet och resultat. De första projektrapporteringarna indikerar likaså generellt ett gott deltagande i programmet

och en bra samverkan mellan näringsliv och högskolan borgar för goda förutsättningar för att även de mer resultatnriktade indikatorerna skall kunna visa positiva resultat framöver.

När det gäller analysen av strukturfondsprogrammets finansiella utförande och indikatorerna noterar utvärderarna inledningsvis betydelsen av programmets storlek och att de makroekonomiska indikatorerna för Åland kommer att påverkas av betydligt tyngre trender än vilka projekt som implementeras inom programmet. Sedan programmet skrevs har Åland liksom andra länder i Europa upplevt en makroekonomisk turbulens som även påverkat arbetsmarknaden och företagande.

Resultatindikatorerna vittnar om en ekonomi där förädlingsvärdet per arbetad timme sjunkit ganska dramatiskt från 2009 till 2014. Det betyder inte att det åländska näringslivets effektivitet strukturellt har sjunkit eller att mekaniseringen minskat. Det betyder snarare att vissa industrier har gått ned i varv då marknaderna sviktat, samt att priserna på en del av de åländska företagens produkter fallit (nominellt). I de små och medelstora företagen har omsättningen nu återhämtat sig och det är troligt att man under programperioden kommer att nå de nivåer som är stipulerade i målen för 2023. Men det är mycket svårt att bedöma vilka effekter projekten inom programmet har på den makroekonomiska utvecklingen.

Enligt intervjuerna har projektåtgärderna stöttat strategin för smart specialisering även om det mer konkreta innehållet av ”smart specialisering” konceptet fortfarande inte är så välkänt för alla aktörer på Åland.

Insatsområde: Delaktighet och kompetens

Särskilt mål Minskad arbetslöshet med fokus på ungdomar och ökad rörlighet på arbetsmarknaden (ESF)

Inom det särskilda målet förväntas 30 icke förvärvsarbetande söka arbete och 100 personer delta i utbildning efter avslutad åtgärd. Ett flerårigt projekt pågår med målsättningar om att 50 icke förvärvsarbetande söker arbete och 20 deltagare är i utbildning efter avslutad åtgärd. Projektet ska under en treårsperiod kunna ta emot totalt 60 deltagare uppdelat efter bakgrund, ålder och vissa typer av funktionsnedsättning. Hittills har projektet haft 14 deltagare. Fyra av dessa har uppnått en förändrad arbetsmarknadsstatus i form av syselsättning eller arbete och sex personer söker arbete, studerar, erhåller kvalifikation, är i sysselsättning inklusive egenföretagande. Uppgifter om de mer långsiktiga resultaten (6 månader senare) kommer att följas upp under 2017.

Utmaningarna ifråga om arbetslöshet, framförallt gällande unga, äldre och långtidsarbetslösa kvarstår ännu även om situationen förbättrats efter programskrivandet 2013 då siffrorna för de åländska förhållandena var mycket höga. Av den godkända budgeten är 66 procent bundet av finansieringsbeslut.

Särskilt mål Minskad risk för marginalisering (ESF)

Inom det särskilda målet förväntas 45 missgynnade deltagare söka arbete, studera, erhålla en kvalifikation eller delta i sysselsättning inklusive egenföretagande efter avslutad åtgärd.

Pågående projekt riktar sig till grupper som utifrån de förhållanden som råder i landskapet identifierats som sårbara och riskerar en marginalisering. Det finns ännu inte redovisat uppföljning från projekten under detta mål. Den förväntade måluppfyllelsen för

resultatindikatorn missgynnade deltagare (5) är förhållandevis låg mot programmets uppställda mål och den programfinansiering som beviljats. Däremot har projekten ställt upp övriga resultatmål för en förändrad arbetsmarknadsstatus. Dessa kommer att följas upp i programmets genomförande även om det saknas fastställda målvärden i programmet att relatera till.

Av den godkända budgeten är 71 procent bundet av finansieringsbeslut.

Särskilda mål *Uppgradering av kunskaper, färdigheter och kompetens av arbetskraften (ESF)*

För kompetenshöjande åtgärder bland den sysselsatta arbetskraften har efterfrågan på programfinansiering varit stor. Målsättningen för resultatindikatorn, 500 deltagare som erhåller en kvalifikation efter avslutad åtgärd förväntas uppnås. Antalet redovisade deltagare vid utgången av året uppgår till 498 stycken. Projekten pågick ännu under slutet av året men under 2017 kan de första resultaten inväntas.

Särskilt mål *Flexibla och relevanta utbildningssystem (ESF)*

Inom ramen för de beviljade projekten under det särskilda målet förväntas det uppställda målet under resultatindikatorn, två utbildningsanordnare som tar i bruk en ny metod eller ett nytt system att uppfyllas.

Uppföljning av övervakningsdata från projekten saknades ännu vid utgången av år 2016.

Av den godkända budgeten för de två särskilda målen Uppgradering av kunskaper och flexibla och relevanta utbildningssystem är 94 procent bundet.

Utvärderarna noterar att de första projektrapporteringarna från den ESF-finansierade delen av programmet indikerar generellt sett gott deltagande i programmet och en god samverkan mellan näringsliv och högskola borgar för en god förutsättning för att även de mer resultatnriktade indikatorerna kommer kunna visa positiva resultat framöver. De mest generella och omvärldskänsliga indikatorerna för ESF är ”antal långtidsarbetslösa” samt de som gäller huruvida deltagare kommit i sysselsättning eller ej efter deltagande i åtgärder. Dessa är känsliga för konjunkturen – även om kurser och utbildningar har varit bra och väl genomförda så är det möjligt att utfallen inte blir så bra om inte arbetsmarknaden är gynnsam.

Enligt intervjuerna har projektåtgärderna stöttat strategin för smart specialisering även om det mer konkreta innehållet av ”smart specialisering” konceptet fortfarande inte är så välkänt för alla aktörer på Åland.

Insatsområde: Tekniskt stöd

Inom insatsområdet tekniskt stöd har det inte verkställts någon utbetalning av beviljat bidrag varför uppgifter från övervakningsindikatorer ännu saknas.

7.2. Särskilda åtgärder som vidtagits för att främja jämställdhet och förebygga diskriminering, särskilt vad gäller tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning, och bestämmelser som införts för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i det operativa programmet och i insatserna.

Landskapsregeringen beaktade redan vid utarbetande av de nya programförslagen hänsyn till jämställdhet och icke-diskriminering vid utarbetande av de nya programförslagen genom att säkerställa att de horisontella kraven uppfylldes vid tillsättande av flera olika arbetsgrupper. Dessa krav har även iakttagits i landskapsregeringens beslut att tillsätta medlemmar bestående av partnerskapet i en gemensam övervakningskommitté för jordbruks- och strukturfonderna.

Landskapsregeringen i egenskap av förvaltande myndighet har efter förslag från övervakningskommittén omfattat de förslag för lämpliga urvalsförfaranden och kriterier som säkerställer att de ska vara icke-diskriminerande och öppna samt ta ställning till de allmänna principerna gällande jämställdhet och icke-diskriminering.

I uppföljningen och rapporteringen av programmets övervakningsindikatorer presenteras och rapporteras uppgifter om individer uppdelat enligt kön.

7.3. Hållbar utveckling

Inom Ålands landskapsregering görs arbete på olika nivåer som bidrar till en hållbar utveckling. Det är viktigt att hållbarhetsarbetet i enlighet med Ålands utvecklings- och hållbarhetsagenda <http://barkraft.ax/hem/> integreras i befintliga strukturer. Det framgår även av innehållet i det åländska strukturfondsprogrammet.

Hänsyn till hållbar utveckling har förvaltningsmyndigheten beaktat i urvalskriterierna för regionalfonden gällande miljö genom främjande av ett ökat antal miljöteknikföretag, aktiviteter som leder till mer miljöanpassad teknik och utveckling av koldioxidsnål affärsverksamhet. Den sociala dimensionen av hållbar utveckling är beaktad genom att beakta genus- och jämställdhetsaspekter i projektarbetet samt främjande av lika behandling av olika gruppers behov av rådgivningsverksamhet.

För socialfonden har hållbar tillväxt en större betydelse för den enskilda individen genom att urvalskriterierna beaktar lika behandling, olika gruppers behov av rådgivning (oavsett etnisk bakgrund, funktionshinder etc), förebyggande åtgärder genom utbildningar och evenemang vilka bidrar till att öka förståelsen för olikheter.

Hållbar tillväxt och miljö främjas inom socialfonden för miljöutbildning och – certifiering.

7.4. Rapportering av stöd till klimatförändringsmålen

Vid utgången av 2016 har knappt 1,7 procent av regionalfondens medel kanaliserats (beviljats) till att utveckla energirådgivningstjänster för SMF företag vilka bedöms bidra till klimatförändringsmålen. Betalningar har ännu inte verkställts.

Vid utgången av 2016 har 1,3 procent av socialfondens medel kanaliserats (beviljats) till återvinning av textilmaterial vilka bedöms bidra till klimatförändringsmålen.

7.5. Partnerskapets medverkan i genomförandet av programmet

Den 13 februari 2015 beslöt landskapsregeringen utse medlemmar respektive ersättare i en gemensam övervakningskommitté för övervakningen av programmet och landsbygdsutvecklingsprogrammet för landskapet Åland. Kommitténs arbete påbörjades och förbereddes redan under hösten 2014 av en tillfälligt utsedd kommitté fram till dess att programmen slutligt godkändes av kommissionen.

Kommittén har sammanträtt sammanlagt fem gånger under 2015-2016. Övervakningskommittén har fastställt en arbetsordning för sina uppgifter, godkänt en kommunikationsstrategi i enlighet med vilken kommittén årligen fått ta del av och analys av resultaten av genomförda insatser samt planerade insatser under därpå följande år. Kommittén har vidare godkänt urvalskriterier, ett verktyg för att välja ut insatser för programfinansiering.

För att trygga en verkningsfull och effektiv användning av unionens stöd har ett antal förhandsvillkor med objektiva kriterier fastställts för genomförandet av unionens tillväxtstrategi. I handlingsplanen i det godkända operativprogrammet utlovade landskapsregeringen en färdig innovationsstrategi och ett utbildningspolitiskt program senast den 30 juni 2015. Förslagen till dessa presenterades för övervakningskommittén i juni. Ålands utbildningspolitiska program och Ålands innovationsstrategi godkändes av kommissionen genom beslut den 17 augusti 2015 respektive den 21 september 2015. På mötet i juni 2015 presenterades även en förhandsbedömning av offentligt riskkapital på Åland.

Den förvaltande myndighetens förslag till utvärderingsplan presenterades och godkändes av övervakningskommittén i november 2015. Till övervakningskommitténs uppgifter hör att granska framstegen när det gäller genomförandet av utvärderingsplanen och uppföljningen av resultaten av utvärderingarna.

På varje möte har programmets genomförande behandlats och särskilt har förvaltningsmyndigheten informerat medlemmarna om den kraftigt försenade tidtabellen avseende färdigställande av det elektroniska ärendehanteringssystemet. Det har i sin tur försenat utnämningen av programmets genomförandemyndigheter (förvaltningsmyndighet, attesterande myndighet och revisionsmyndighet) vilket är ett villkor för att kommissionen ska kunna godkänna och verkställa utbetalningar av fondernas medel.

8. OBLIGATORISK INFORMATION OCH BEDÖMNING ENLIGT ARTIKEL 111.4. a-b (EU) nr 1303/2013

8.1. Framsteg när det gäller genomförandet av utvärderingsplanen och uppföljningen av resultaten av utvärderingarna.

I programgenomförandet är utvärdering ett centralt element. Under programperioden ska man åtminstone en gång med hjälp av en utvärdering av effekterna bedöma hur stödet från strukturfonderna har medverkat till målen för programmets insatsområden Entreprenörskap och innovation (Eruf) och Delaktighet och kompetens (ESF) samt Tekniskt stöd (ESF). Förvaltningsmyndigheten utarbetade en utvärderingsplan och programmets övervakningskommitté godkände densamma i november 2015.

Landskapsregeringens näringsavdelning påbörjade under 2016 ett upphandlingsförfarande. Uppdraget upphandlades slutligen den 29 november 2016 genom ett riktat förfarande till en

leverantör, Nordregio. Nordregio som är ett nordiskt forsknings-, rådgivnings- och analysinstitut i Stockholm har en bred erfarenhet av bl.a. utvärderingsuppdrag och utvärderingar ur ett internationellt perspektiv. Det riktade förfarandet hade föregåtts av två öppna anbuds förfaranden hösten 2016 utan att få lämpliga anbud.

Företrädare för utvärderarna och tjänstemän på förvaltningsmyndigheten har fört diskussioner om utvärderingsplanens närmare innehåll och tidtabell vid två tillfällen. Programförvaltningen har tillhandahållit nödvändig information om programmet finansiella genomförande samt den information som finns angående övervakningen av indikatoruppgifter.

Uppdraget utförs i nära samarbete med programmets förvaltningsmyndighet. Rapportering kommer att ske stegvis i form av två skriftliga delrapporter och en skriftlig slutrapport samt muntlig input till förvaltningsmyndigheten i enlighet med utvärderingsplanen. Tidtabellen är hårt pressad då det första utkastet till delrapport ska inlämnas under våren för att presenteras för övervakningskommittén i samband med att den fördjupade årliga genomföranderapporten behandlas.

8.2. Resultaten av fondernas informations- och offentlighetsåtgärder som genomförts inom kommunikationsstrategin

Landskapsregeringen har ett ansvar för att ge programmet offentlighet.

Informationsåtgärderna har riktats till potentiella slutliga stödmottagare, allmänhet och partnerskapets organisationer. Åtgärderna har innehållit information om de möjligheter som stöden erbjuder inklusive betydelsen av den roll gemenskapen spelat för de berörda stöden och resultaten av dem.

Den huvudsakliga kanalen för spridande av information har varit landskapsregeringens webbplats <http://www.regeringen.ax/>. Via denna har information erbjudits om programmets innehåll, ansökningsblanketter, stödvillkor, ifyllnadsanvisningar och informationsmaterial.

I samband med informationsåtgärderna har landskapsregeringen iakttagit de tekniska kännetecknen som föreskrivs i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1303/2013. Affischer med information om strukturfondernas delfinansiering av projekten har distribuerats till stödmottagare vilka erhållit stöd från programmet.

Information om programmets stödmöjligheter finns även på en ”starta eget” portal <http://www.starta eget.ax/> som byggt upp tillsammans med näringslivets branschorganisationer. Förutom dessa har sociala medier använts för synliggörandet av programmet.

Båda fonderna hade en utlysning av programfinansiering under 2016 och båda utlysningarna annonserades på hemsidan och i de lokala dagstidningarna.

Under slutet av år 2016 har presentationer av programmets finansieringsmöjligheter givits inom ramen för en s.k. företagskola som drivs av näringslivets branschorganisation och ett informationstillfälle arrangerat till elever inom Högskolan på Åland.

Den 7 december 2016 ordnade det offentliga riskkapitalbolaget Ålands Utvecklings Ab en kapitalmarknadsdag öppet för inbjudna och allmänhet. Ambitionen med dagen var att ge insyn hur företag eller förening kan öka sitt kapital i verksamheten. Under dagen presenterade

representanter för riskkapitalbolaget, Investor, Central Baltic Programme och Ålands strukturfondsprogram (Eruf/ESF) de finansieringsmöjligheter som finns att tillgå på Åland. Till dagen hade även inbjudits föreläsare från ett livsmedelföretag samt företaget e-Estonia Showroom, <https://e-estonia.com/> Ambitionen med dagen var att förenkla möjligheterna att skapa kontakter på Åland och skapa fokus på unga företag med en vilja att växa på marknaden.

Informationsinsatserna bedöms sammantaget ha givit resultat då de genererat efterfrågan på programfinansiering. När det gäller det nya finansieringsinstrumentet för offentligt riskkapital behöver informationsinsatserna anpassas till den specifika målgruppen för att öka kunskapen om instrumentet och dess möjligheter.

9. ÅTGÄRDER SOM VIDTAGITS FÖR ATT UPPFYLLA FÖRHANDSVILLKOREN

Tabell 15 Tillämpligt tematiskt förhandsvillkor	Kriterier som inte är uppfyllda	Vidtagna åtgärder	Tidsfrist (datum)	Ansvarigt organ	Kriterierna uppfyllda	Förväntat datum för fullt genomförande av återstående åtgärder	Anmärkningar
1.1. Forsknings och innovation: Att det finns en nationell eller regional strategi för smart specialisering i enlighet med det nationella reformprogrammet för att ta vara på privata forsknings- och innovationsmedel, som överensstämmer med väl fungerande nationella eller regionala forsknings- och innovationssystem.	Det finns en nationell eller regional strategi för smart specialisering som	I arbetet med utarbetande av en strategi rekommenderas att S3 plattformen i Sevilla för smart specialisering (RIS3 Key for self assessment) används som verktyg. Tidsplan: 1) Augusti/september 2014 Ålands landskapsregering inleder arbetet genom att utse en ansvarig för arbetet. 2) Augusti/september 2014 Ålands landskapsregering tillsätter en referensgrupp bestående av aktörer från den offentliga sektorn, det privata näringslivet samt högskolan på Åland. 3) Januari 2015 Ett utkast till strategi presenteras för Ålands landskapsregering. 4) Juni 2015 Ålands landskapsregering fastställer en innovationsstrategi för landskapet Åland.	30.06.2015	Ålands landskapsregering	Ja		
	- bygger på en SWOT- analys eller liknande för att styra resurserna till en begränsad mängd prioriteringar inom forskning och innovation	En kartläggning av åsikter om innovationer på Åland har tagits fram av Ålands Teknologicentrum under hösten 2013. Med utgångspunkt från bl.a. denna avser landskapsregeringen under 2014	30.06.2015	Ålands landskapsregering	Ja		

		utarbete en innovationsstrategi för landskapet Åland.					
	-har åtgärder för stimulans av privata FoU-investeringar,	Strategin kommer att utarbetas i en bred dialog med aktörer från olika delar av samhället och från olika politikområden. Detta för att bereda grunden för ett långsiktigt arbetssätt för att utveckla innovationsklimatet och innovationsförmågan på Åland.	30.06.2015	Ålands landskapsregering	Ja		
	-har ett system för övervakning och översyn.	Ingår i strategin	30.06.2015	Ålands landskapsregering	Ja		
	- en ram för tillgängliga budgetmedel för forskning och innovation har antagits.	Ingår i strategin	30.06.2015	Ålands landskapsregering	Ja		
10.3. <i>Livslångt lärande</i> : Att det finns en nationell eller regional strategisk ram för livslångt lärande inom ramen för artikel 165 i EUF-fördraget	Det finns en nationell eller regional politik för livslångt lärande som innehåller åtgärder för att	Ett utbildningspolitiskt program för Åland med beaktande av Europa 2020-strategin är under framtagande och det kommer att omfatta livslångt lärande. Programmet kommer att utarbetas i bred dialog med representanter för olika delar av samhället och berörda aktörer. Utbildningsprogrammet skall ge grunden för ett långsiktigt utvecklingsarbete inom utbildningspolitiken på Åland. Utformningen av det utbildningspolitiska programmet har diskuterats politiskt i november 2013. Arbetsätt och metoder har diskuterats i landskapsregeringen i november 2013. Arbetsgrupp och utbildningsråd tillsätts hösten 2014.	30.6.2015	Ålands landskapsregering	Ja		

		En avrapportering med utkast till program sker till landskapsregeringen i januari 2015. Programmet antas i juni 2015.					
	- utveckla och koppla ihop tjänster avseende livslångt lärande, inklusive genomförande och uppgradering av färdigheter (dvs. validering, vägledning, utbildning och yrkesutbildning) samt kan ge de berörda parterna möjlighet att engagera sig och delta i partnerskap,	Ingår i utbildningspolitiska programmet	30.6.2015	Ålands landskapsregering	Ja		
	- utveckla färdigheter i enlighet med behoven hos olika målgrupper när dessa har fastställts som prioriteringar i de nationella eller regionala strategiska ramarna (t.ex. ungdomar i yrkesutbildning, vuxna, föräldrar som återkommer till arbetsmarknaden, lågutbildade och äldre arbetstagare, invandrare samt andra missgynnade grupper, särskilt personer med funktionshinder),	Ingår i utbildningspolitiska programmet	30.6.2015	Ålands landskapsregering	Ja		

	- öka tillgången till livslångt lärande bl.a. genom insatser för en effektiv användning av informationsverktyg (till exempel den europeiska referensramen för kvalifikationer, nationella referensramar för kvalifikationer, det europeiska systemet för meritöverföring inom yrkesutbildningen och det europeiska systemet för kvalitetssäkring inom yrkesutbildningen),	Ingår i utbildningspolitiska programmet	30.6.2015	Ålands landskapsregering	Ja		
	- göra utbildning och yrkesutbildning relevanta för arbetsmarknaden och anpassa utbildningen till behoven hos identifierade målgrupper (t.ex. ungdomar i yrkesutbildning, vuxna, föräldrar som återkommer till arbetsmarknaden, lågutbildade och äldre arbetstagare, invandrare samt andra missgynnade grupper, särskilt personer med funktionshinder).	Ingår i utbildningspolitiska programmet	30.6.2015	Ålands landskapsregering	Ja		
10.4 Att det finns en nationell eller strategisk ram för att förbättra kvaliteten, effektiviteten och studieresultaten i systemen för yrkesutbildning inom ramen för artikel 165 i EUF-fördraget.	Det finns en nationell eller regional politik för att öka kvaliteten, och effektiviteten och studieresultaten i yrkesutbildningen inom gränserna för artikel 165 i EUF-fördraget som innehåller åtgärder för	Inom ramen för det utbildningspolitiska programmet revideras även läroplansgrunderna för gymnasieutbildningen för närvarande. Ett förslag till läroplan för undervisningen i allmänna ämnen i den grundläggande yrkesutbildningen för ungdomar är framtaget och ett förslag för läroplansgrunder för vuxenutbildningen planeras.	30.6.2015	Ålands landskapsregering	Ja		

	- att förbättra kvaliteten och effektiviteten i yrkesutbildningen inom gränserna för artikel 165 i EUF-fördraget, som innehåller åtgärder för att göra yrkesutbildning mer relevant för arbetsmarknaden i nära samarbete med relevanta aktörer genom mekanismer för att föregripa kompetensbehov, anpassa läroplanerna och stärka tillhandahållande av arbetsbaserat lärande i olika former,	Ingår i utbildningspolitiska programmet	30.6.2015	Ålands landskapsregering	Ja		
	- förbättra kvaliteten och effektiviteten i yrkesutbildningen bland annat genom att upprätta en nationell strategi för kvalitetssäkring inom yrkesutbildningen enligt den europeiska referensramen för kvalitetssäkring av yrkesutbildning och genomföra verktyg för insyn i och erkännande av yrkesutbildning särskilt det europeiska systemet för meritöverföring inom yrkesutbildningen (Ecvet).	Ingår i utbildningspolitiska programmet	30.6.2015	Ålands landskapsregering	Ja		

10. YTTERLIGARE UPPGIFTER SOM KAN LÄGGAS TILL BEROENDE PÅ DET OPERATIVA PROGRAMMETS INNEHÅLL OCH MÅL

10.1 Framsteg när det gäller genomförandet av den integrerade strategin för territoriell utveckling, inklusive utveckling av regioner med demografiska utmaningar och permanenta och naturbetingade nackdelar, hållbar stadsutveckling samt lokalt ledd utveckling inom ramen för det operativa programmet

Ej tillämplig för programmet.

10.2 Framsteg när det gäller genomförandet av åtgärder för att öka kapaciteten hos medlemstaternas myndigheter och stödmottagarna att förvalta och utnyttja fonderna

Det tekniska förverkligandet av ett elektroniskt ärendehanterings- och informationssystem för den förvaltande och atterande myndigheten har varit en utmaning och vid utgången av år 2016 var det endast till begränsad del driftsatt och väsentliga delar är ännu under utveckling. Det elektroniska ärendehanteringssystemet är fortsatt ett prioriterat område för att öka kapaciteten hos programmets genomförandemyndigheter och framförallt underlätta för de slutliga stödmottagarna att förvalta och utnyttja fonderna.

10.3 Framsteg när det gäller genomförandet av interregionala och transnationella åtgärder
I tillämpliga fall, bidrag till makroregionala strategier och havsområdesstrategier

Ett projekt bedrivs med deltagare från Åland och fastlands Finland avseende kompetenshöjande åtgärder för SMF inom mathantverk. Den åländska delen finansieras från programmets socialfond.

Inom regionafonden främjas nätverksamhet för SMF mellan Åland och Roslagen i Sverige.

Förutsättningar för övriga interregionala och transnationella åtgärder finns inom ramen för Central Baltic programmet 2014-2020 där bl.a. stödmottagare som erhållit programfinansiering från socialfonden sökt finansiering från Central Baltic för relaterade åtgärder vilket kommer att skapa synergier mellan projekten.

De valda programinsatserna stöder Östersjöstrategin mot målet att uppnå ett ökat välbefinnande framförallt genom projekt som bidrar till att genomföra Europa 2020-strategin och till att förbättra regionens globala konkurrenskraft. Därmed bidrar programmet till en hållbar tillväxt och utveckling av Östersjöregionen.

10.4 Framsteg när det gäller genomförandet av åtgärder inom social innovation, om så är lämpligt

Inläring av svenska för inflyttade i kombination med arbetspraktik inom områden som i möjligaste mån motsvarar deras utbildning är ett för Åland nytt sätt att arbeta med grupper som kan betraktas som särskilt utsatta på arbetsmarknaden. Metoden tillämpas i ett projekt som erhållit programfinansiering från det särskilda målet Minskad risk för marginalisering.

10.5 Framsteg när det gäller genomförandet av åtgärder för att beakta de särskilda behoven i områden med störst fattigdom eller hos målgrupper som är särskilt utsatta för diskriminering på grund av fattigdom eller för social utestängning, med särskilt beaktande av marginaliserade befolkningsgrupper samt personer med funktionsnedsättning, långtidsarbetslösa och ungdomar som inte arbetar, och om lämpligt, de ekonomiska medel som använts

Av den tilldelade programfinansieringen har 31 procent eller 1,674 Meuro av socialfondens medel kanaliserats (beviljats) till projekt inom de särskilda målen Minskad arbetslöshet och Minskad risk för marginalisering där målgruppen utgör för Åland utsatta grupper såsom långtidsarbetslösa och inflyttade som löper en potentiell risk för social utestängning. I de projekt som pågår finns utöver dessa grupper även personer med funktionsnedsättning och andra missgynnade grupper.

11. SMART OCH HÅLLBAR TILLVÄXT FÖR ALLA

(alternativ: Framstegsrapport)

I enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning om gemensamma bestämmelser för Europas struktur- och investeringsfonder (ESI) samt kommissionens s.k. positionspaper formulerade Finland och Åland hösten 2013 en partnerskapsöverenskommelse, vilket definierar det europeiska mervärde som ESI-fonderna medför och som siktar på att öka Finlands och Ålands ekonomiska konkurrenskraft och regionernas livskraft på lång sikt.

För Åland specifikt ansåg kommissionen att Åland bör fortsätta att arbeta med prioriteringarna att förbättra forskning, teknisk utveckling och innovation, samt främja sysselsättning och arbetskraftens rörlighet – det senare med särskilt fokus på att underlätta för ungdomar att ta sig in på arbetsmarknaden (genom att till exempel använda sig av lärlingsutbildningar) och att integrera invandrare på arbetsmarknaden. Dessutom bör man undersöka möjligheten att skapa synergieffekter med stöd till egenföretagare och nyföretagande. Större hänsyn bör tas till Östersjöperspektivet. Inom ramen för prioriteringen om att främja social inkludering och bekämpa fattigdom kan ESI-fonderna även underlätta för människor med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga att ta sig in på arbetsmarknaden.

Programarbetet på Åland bedrevs i en bred samverkan med berörda aktörer (s.k. partnerskap) för att säkerställa en god dialog och förankring av prioriteringar och innehåll i föreslagna åtgärder.

I partnerskapsöverenskommelsen definierades utmaningar och utvecklingsbehov inom tre investeringsprioriteter och till dem relaterade tematiska mål för Europa 2020-strategin. För Ålands del är investeringsprioriteterna att skapa ett innovativt och konkurrenskraftigt företags- och forskningsklimat samt att öka deltagandet på arbetsmarknaden genom bättre sysselsättning, social inkludering och utbildningspolitik relevanta. Det förstnämnda styr mot det tematiska målet att öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag, jordbruket, fisket och vattenbruket och det tematiska målet att stärka forskning, teknisk utveckling och innovation. Den senare nämnda styr mot de tre tematiska målen att främja hållbara och kvalitativa arbetstillfällen och stödja arbetskraftens rörlighet, investering i utbildning, yrkeskunskap och ett livslångt lärande samt att främja social inkludering och bekämpa fattigdom och diskriminering.

Vid utgången av år 2016 är 63 procent eller 6.327.984,86 € av programmets finansieringsram bunden av finansieringsbeslut varav 41 procent till insatsområde Entreprenörskap och innovation (Eruf) och 81 procent till insatsområde Delaktighet och kompetens (ESF). Ålands landskapsregering fattade under 2016 beslut om att tilldela 399 640 euro för tekniskt stöd motsvarande 100 procent av de budgeterade medlen för programmets administration.

Under det andra genomförandeåret har EU-delfinansierade utbetalningar påbörjats och verkställts till de slutliga stödmottagarna. Vid utgången av år 2016 uppgår betalningarna till 9 procent av programmets finansieringsram varav 10 procent till insatsområde Entreprenörskap och innovation (Eruf) och 9 procent till insatsområde Delaktighet och kompetens (ESF). Det har ännu under året inte verkställts betalningar mellan det utsedda riskkapitalbolaget och slutliga mottagare (företag) och för tekniskt stöd.

Finansieringsprioritet: Skapa ett innovativt och konkurrenskraftigt företags- och forskningsklimat

Företags- och innovationsverksamhet

Åland har ett i förhållande till befolkningsunderlaget betydande antal privata företag och företagare med viktig verksamhet inom i stort sett samtliga delar av ekonomin. Även om det är ett begränsat antal större företag, särskilt inom sjöfart och finanssektorn, som dominerar näringslivet – inte bara i termer av genererat förädlingsvärde utan också när det gäller utbudet av arbetsplatser – så är det ändå de mycket små enheterna som utgör den överväldigande majoriteten av de aktiva företagen på Åland.

Det totala antalet företag på Åland uppgick i slutet av år 2015 till 2 539 (ÅSUB 2016; Statistisk årsbok 2016). Företagsbilden domineras av fåmansföretag, inte mindre än 89 procent av företagen sysselsätter fyra personer eller färre. Ett drygt tjugotal företag har mer än 50 anställda, där färjerederierna, bankerna och försäkringsbolagen dominerar (ÅSUB 2016; Statistisk årsbok 2016).

Den senaste tidens ekonomiska omvandling karaktäriseras av bland annat två processer. Den ena går ut på den teknologiska omvandlingen som innebär att allt större del av produktionen i samhället består av informationshantering. Tjänstesektorn blir alltmer dominerande i samhällsekonomin. Globaliseringen är den andra övergripande processen som också påverkar Åland, vilket sätter de åländska företagen under en ökande konkurrens. Priser och löner jämförs nuförtiden internationellt och åländska företag har oftast störst möjlighet att konkurrera med kompetens, men inte med låga löner. Detta förutsätter en högre kvalifikations- och utbildningsnivå av befolkningen samt en högre kunskapsintensitet (ÅSUB Rapport 2006; *Företagens kompetensbehov* ÅSUB Rapport 2006)

Utmaningarna som de är formulerade i partnerskapsöverenskommelsen om ensidig näringsstruktur, sämre internationell konkurrenskraft hos företagen och få tillväxtföretag, sämre konkurrenskraft är fortsättningsvis relevant för det åländska programmet.

För Ålands del kvarstår därför *utvecklingsbehoven* av en mångsidigare närings- och företagsstruktur, skapande av nyföretagande och förnyelse i företag samt främjande av hållbar tillväxt och internationalisering i små och medelstora företag.

Programmets inriktning mot att möta dessa utmaningar har varit att koncentrera insatserna till några få projekt med en bred målgrupp av företag för att med rådgivning, affärsutveckling och

smart specialisering bidra till tillväxt och sysselsättning i den åländska ekonomin som möter det tredje tematiska målet att öka konkurrenskraften. Förväntningarna och hittills preliminära resultat visar att utvecklingen är försiktigt optimistisk.

Forskning och utveckling

Både det åländska näringslivet och Högskolan på Åland bedriver till viss del forskning och utveckling FoU (tillämpad forskning) men i en mycket begränsad omfattning. Inom företagen bedrivs verksamheten som en del av den ordinarie verksamheten. Mätt i andelen av BNP uppgick år 2013 hela Ålands FoU-satsningar till 0,3 procent¹. Denna andel är mycket låg, och har varit på låg nivå länge². En bidragande orsak till den förhållandevis låga andelen är det åländska näringslivets ekonomi med tyngdpunkt på tjänstebaserade näringar i förhållande till andra regioner med starkare industriell bas.

Den åländska ekonomin domineras av tjänstesektorn och ekonomin kännetecknas av en omfattande extern varu- och tjänstehandel för Åland. Både importen och exporten är stora i förhållande till Ålands BNP. Även om industrin bidrar med viktiga exportintäkter så är det tjänsteproduktionen, och då inte minst *sjötransporttjänsterna* (inkl. ombordförsäljning³), som den åländska ”exportekonomin” är uppbyggd kring. Den övriga tjänste-exporten kan härledas till delar av bank- och försäkringssektorn samt IT-branschen.

Utöver sjötransporterna finns ett fåtal högteknologiska företag och företag inom livsmedelssektorn som står för den åländska exporten.

Utmaningarna som de är formulerade i partnerskapsöverenskommelsen att bredda forsknings- och innovationsbasen är relevant för Åland.

För Ålands del kvarstår även *behoven att utveckla* och förbättra kunskaps- och innovationsstrukturer, öka FoU-verksamhetens andel av BNP, realisera bioekonomipotentialet, främja innovation i nya produkter, tjänster och processer samt främja förutsättningarna för företagens internationalisering.

Utöver de insatser som är koncentrerade till kunskapsstöd valde landskapsregeringen att inför programperioden införa finansieringsinstrumentet offentligt riskkapital för att utöver att tillföra kompetens till bolaget även kunna gå in med både offentligt och oberoende privat motfinansiering i form av ägarkapital. Syftet är att hjälpa företag att utveckla mer innovativa produkter, processer, och tjänster inklusive marknadsföring samt diversifiera den regionala ekonomin genom nya verksamheter med hög tillväxt för att möta det första tematiska målet att stärka forskning, teknisk utveckling och innovation.

Finansieringsinstrumentet är nytt för Åland och under 2016 har de första investeringarna med offentligt riskkapital verkställts. Utöver instrumentet bedrivs projekt i offentlig regi mot en bred grupp företag med preliminärt goda resultat avseende innovation, tillväxtambitioner, diversifiering samt kontakter och nätverk till forskarorganisationer.

¹ Eurostat

² Det är samtidigt värt att poängtera att uppgifterna utförda av Statistikcentralen bygger på stickprov som ger ett smalt urval av företag och således leder till bristfällig samt osäker information

³ Det s.k. ”tax-free undantaget”. Enligt Finlands anslutningsfördrag (1995) med EU hör inte landskapet Åland till den Europeiska unionens mervärdesskatte- eller punktskatteområde. Landskapet hör likväl tillsammans med övriga Finland till gemenskapens tullområde och tullunion.

Finansieringsprioritet 2: Öka deltagandet på arbetsmarknaden genom bättre sysselsättning, social inkludering och utbildningspolitik

Befolkningsutvecklingen har, trots den ekonomiska nedgången under åren efter den ekonomiska krisen 2008, varit klart positiv. Ålderstrukturen på Åland går däremot emot en föråldring. Flyttningsrörelsen är proportionellt sett stor. Den åländska arbetsmarknaden är i behov av arbetskraft och ålänningarna är i behov av utbildning utanför Åland. Det skapar en speciell dynamik i den åländska flyttningsrörelsen. Störst har invandringen från Sverige varit och även inflyttning från utomnordiska länder har ökat kraftigt de senaste åren.

Sysselsättningsgraden är hög och den öppna arbetslösheten relativt låg.

Sedan 2011 har sysselsättningsgraden om 76,2 procent av den 16-64 åriga befolkningen ökat. Kvinnorna på Åland hade högre sysselsättningsgrad (78 procent) än männen (74,6 procent). År 2014 var motsvarande siffror 78,9 procent (män 78,7 procent och kvinnor 79,2 procent). I ett jämförande nordiskt perspektiv är kvinnors högre sysselsättningsgrad är unik. (ÅSUB Statistisk årsbok 2013 och 2016).

De åländska arbetstagarna oavsett ålder har i jämförelse med många andra europeiska länder varit förskonade från hög och långvarig arbetslöshet. *Arbetslösheten* är – åtminstone jämfört med omvärlden – låg, om än svagt stigande. Vid programperiodens (2007-2013) början och ett par år framåt låg årsgenomsnittet för den öppna arbetslösheten strax över 2 procent. Under åren efter den internationella krisen 2008 har arbetslösheten gradvis stigit och i april 2017 uppgick den relativa arbetslösheten fortfarande till 3,6 procent (3,2 procent kvinnor/3,9 procent män) vilket är en minskning sedan 2013 men fortfarande högre än tiden före krisen. Det relativa arbetslöshetstalet är fortfarande högre bland ungdomar under 25 år än för befolkningen som helhet. I april 2017 uppgick den till 4,5 procent (kvinnor 3 procent kvinnor/5,8 procent män). ÅSUB Statistik

Arbetslöshet, särskilt bland unga människor och personer i en sämre arbetsmarknadsställning och en låg mobilitet för framtiden är utmaningar som de är definierade vid programskrivningen. En analys av utvecklingen på området visar fortfarande på ett behov av insatser om än i mindre omfattning.

Genom programfinansiering som stöder det tematiska målet *främja tillgång till arbete* har långtidsarbetslösa personer på Åland erbjudits arbetsträning och arbetspraktik i syfte att ge deltagarna ett arbete. Det uppnås genom kompetensutveckling, individuellt stöd och praktiskt arbete. Arbetet sker i samarbete med Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet.

Utmaningarna som de är formulerade i partnerskapsöverenskommelsen om arbetslöshet, framförallt unga, äldre och långtidsarbetslösa är fortfarande relevant även om situationen förbättrats efter 2013 då siffrorna för de åländska förhållandena var mycket höga.

För Ålands del kvarstår *behoven att minska ungdoms- och långtidsarbetslösheten och öka sysselsättningsgraden för personer med sämst ställning på arbetsmarknaden.*

Utbildningsnivån på Åland är stigande och under de senaste decennierna har kvinnornas utbildningsnivå ökat mera än männens. Kvinnor är genomgående för alla åldersgrupper högre utbildade (examen över grundnivå 1), enda undantaget är i åldern över 65 år, där män ännu har ett försprång (ÅSUB Statistisk årsbok 2016).

Den stora flyttningsrörelsen som präglar Åland påverkar även i högsta grad arbetsmarknaden men gör det även svårt att prognosticera utbud och efterfrågan på arbetskraft. Ca 40 procent av arbetskraften är invandrad och bland dem som tidigare utflyttat från Åland finns i framtiden en potentiell arbetskraftsreserv då många återvänder, var fjärde inflyttare är född ålänning, enligt ÅSUB:s enkätundersökning (ÅSUB 2008:8 *Den åländska flyttningsrörelsen ur ett arbetsmarknadsperspektiv*).

På grund av Ålands litenhet och fortfarande rätt begränsade arbetsmarknad finns det också en risk för kompetensbrist och tillgången till behöriga och kompetenta sökande till lediganslagna tjänster inom alla sektorer på Åland tenderar att bli låg. Det råder m.a.o. en viss obalans mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft. Även om det bland de åländska organisationerna finns en uppfattning att fortbildning är nödvändigt är utmaningen att hitta tid och finansiering till detta.

Hittills har socialfondens programmedel kanaliserats direkt till företag för att höja arbetskraftens kompetens och till ett utbildningsprojekt för företag på Åland som administreras av en näringslivsorganisation för att öka kompetensen inom servicenivå och försäljning hos de anställda i de deltagande branscherna främst serviceföretag. Insatserna bidrar till det tematiska målet att *stärka lika tillgång till livslångt lärande, höja arbetskraftens kompetens*.

Programfinansiering har likaså beviljats till utvecklande av utbildningsystem genom att stärka den digitala kompetensen hos lärare i skolor med sviktande elevunderlag genom att skapa och testa metoder och system som kan appliceras för undervisning i grundskolan. Utvecklingen gäller främst webbaserade undervisningsmetoder.

Socialfonden är även med och kommer att finansiera ett projekt som ska utveckla ett koncept för livslång vägledning som är en viktig aspekt av det livslånga lärandet vilket består av aktiviteter och tjänster, som rustar människor oavsett ålder och livsskede med förmågan att hantera sitt lärande, sitt arbete och sin karriär.

Den beviljade programfinansieringen stöder det *tematiska målet att förbättra utbildningens relevans för arbetsmarknaden*.

Utmaningarna som de är formulerade i partnerskapsöverenskommelsen om förändrade kompetensbehov och flexibla övergångar i utbildnings- och arbetskarriären är relevant för Åland.

För Åland kvarstår *behoven* att säkerställa tillgången till kompetent arbetskraft, stärka yrkeskompetens, innovationskraft och kreativ kompetens i arbetskraften, främja jämlikhet i utbildningen och förbättra utbildningens arbetslivsorientering.

Inflyttningen till Åland bidrar till en vitalisering av det åländska samhället, arbetsmarknaden och ekonomin och därför är det viktigt att åtgärder vidtas för att undvika alla former av utanförskap.

De senaste 10 åren har en stor ökning av inflyttare från utomnordiska länder skett, mycket från Baltikum och Rumänien. Från år 2005-2015 har antalet födda utanför Norden bosatta på Åland ökat från 951 till 2 004 personer (ÅSUB Statistisk årsbok 2016). Detta motsvarade 6,9

procent av den åländska befolkningen. Den förhållandevis stora inflyttningen från många olika länder ställer krav på insatser för inklusion.

Finansiering har hittills beviljats till denna målgrupp genom att förverkliga ett kurssystem som består av ett flexibelt studiematerial för undervisning i svenska för inflyttade där material om Åland och det åländska samhället ingår, samt genom föreläsningar öka ömsesidig förståelse för olika kulturer. Systemet skall underlätta studiemöjligheter speciellt för de inflyttade för vilka de redan existerande kurserna inte lämpar sig eller till vilka inflyttade inte har möjlighet att få delta. Målsättningen är att nå ut till en stor andel av de inflyttade idag och kommer att bidra till det *tematiska målet för inklusion*.

Utmaningarna som de är formulerade i partnerskapsöverenskommelsen som utslagning från arbetslivet och ökade skillnader i välfärd och hälsa är relevanta för Åland.

För Åland kvarstår *behoven* att utnyttja hela syselsättningspotentialen samt minska utanförskap och fattigdom samt att förebygga utslagning.

Programmets relativt begränsade finansieringsram och den åländska ekonomins och arbetsmarknadens litenhet i förhållande till övriga medlemsstater försvårar naturligtvis redovisningen av resultat i förhållande till de övergripande målen i Europas 2020 strategi.

Den insatsvisa pågående uppföljningen är än så länge mera en indikation och viktigare än långtgående slutsatser även i förhållande till den åländska ekonomin som helhet. Resultaten av programmet förväntas längre fram i perioden redovisas av de externa utvärderare som anlitas för programmets utvärdering. De första preliminära redovisningarna och de första inrapporterade indikatoruppgifterna ger dock en bild av utvecklingen som visar på relevans för uppfyllande av de mål i EU:s strategi för smart och hållbar tillväxt för alla som är relevanta för det åländska strukturfondsprogrammet.

12. PROBLEM SOM PÅVERKAR PROGRAMMETS RESULTATRAM

(alternativ: Framstegsrapport)

Förvaltningsmyndigheten bedömer, trots förseningen i utnämningen av myndigheter för genomförandet av programmet att måluppfyllelsen avseende finansiering kommer att uppnås. Betalningar till de slutliga stödmottagarna påbörjades under 2016.

Likaså bedömer myndigheten att den hittills svaga resultatutvecklingen av det offentliga riskkapitalet kommer att förbättras.

Programförvaltningen bedömer att delmålen för resultatramen för båda fonderna kommer att uppfyllas.

ENTREPRENÖRSKAP OCH KOMPETENS STRUKTURFONDSPROGRAM PÅ ÅLAND 2014-2020

EUROPEISKA REGIONALA
UTVECKLINGSFONDEN (ERUF)

EUROPEISKA SOCIALFONDEN (ESF)

BILAGA 5

Kastelholm, Smakbyn 31.5.2017

Susanne Strand

FÖRDJUPAD ÅRLIG GENOMFÖRANDERAPPORT 2016

- Rapportering enligt fastställd mall via SFC.
- Första finansieringsbesluten i slutet av 2015.
- Våren 2016 2:a ansökningsrunda *ESF*, 4 st projekt beviljades finansiering, 2 avslag. Projektansökningar inom samtliga mål utom särskilda målet *"Minskad arbetslöshet med fokus på ungdomar och ökad rörlighet på arbetsmarknaden"*.
- Hösten 2016 2:a ansökningsrunda *Eruf* inom det särskilda målet att *"Främja konkurrenskraft hos SMF och åtgärder som utvecklar företagen konkurrenskraft"* genom tillämpning av kostnadseffektiva energieffektiviseringsåtgärder i syfte att minska energikostnaderna och ökar kunskaperna om miljöledningssystem. 1 ansökan inkom och beviljades finansiering.

FÖRDJUPAD ÅRLIG GENOMFÖRANDERAPPORT 2016

- **Eruf** totalt 4 st projekt, hela programbudgeten uppbunden gällande projektstöd. Resterande *Eruf* medel inom finansieringsinstrumentet Offentligt riskkapital.
 - ÅUAB genomför finansieringsinstrumentet, medel har överförts till bolaget i form av ett lån 2015.
 - Genomförandegraden lite långsammare pga nytt instrument för Åland.
 - Under 2016 har två finansieringsbeslut fattats gällande investeringar, motsvarande 300 100 €.
 - Lika villkor som privat kapital och aldrig mer än 50% i varje enskild investering i målföretag.
- **ESF** totalt 12 projekt och 81 % av programbudgeten uppbunden.
- Inom **ESF** beviljades 2016 förvaltningsmyndigheten tekniskt stöd för programmets administration motsvarande finansieringsramen.

FINANSIERING 2016

Insatsområde (Prioriterat område)	Ram offentlig finansiering €	Godkänd finansiering €	Andel av ram %	Återstår	Antal projekt
Entreprenörskap och innovation <i>(Eruf)</i>	4 645 076	1 925 149,06	41,44	2 719 926,94	4 + finansierings instrument 2
Delaktighet och kompetens <i>(ESF)</i>	4 946 284	4 003 195,80	80,93	943 088,20	12
Tekniskt stöd <i>(ESF)</i>	399 640	399 640	100	0	1
Totalt <i>ESF</i>	5 345 924	4 402 835,80	82,36	943 088,20	
Totalt <i>Eruf</i>	4 645 076	1 925 149,06	41,44	2 719 926,94	
Totalsumma	9 991 000	6 327 984,86	63,44	3 663 015,14	17 + finansierings instrument 2

UTBETALNINGAR 2016

- Under 2016 har utbetalningar påbörjats och verkställtts till de slutliga stödmottagarna.
- 9 % av finansieringsramen för *Eruf* är utbetald per 31.12.2016
- 10 % av finansieringsramen för *ESF* är utbetald per den 31.12.2016
- Förenklade kostnadsmodeller tillämpas för *Eruf* projekt, 15 % schablon, 2 st projekt samt för *ESF* projekt 40 % schablon och klumpsumma, 5 respektive 2 st projekt. Positiv respons från stödmottagarna.

UPPFÖLJNING

- Ännu tidigt, begränsad uppföljning. *Eruf*, inga slutredovisade projekt 2016, *ESF* endast en förstudie.
- *Eruf*, de uppgifter som finns är målsättningar som projektägaren förväntas att ska realiseras i samband med ansökan samt preliminära resultat som rapporterats in i samband med betalningsansökningar. Sammantaget på väg åt rätt håll.
- *ESF*, övervakningsindikatorerna ska redovisas i realtid, vilket skapat merarbete. Krävts insatser i form av manualer och instruktioner. Gott deltagande.

RESULTATRAM

Tabell 5 Uppgifter om delmål och mål som fastställs i resultatramen

Insatsområde	Indikator	Mått-enhet	Fond	Delmål 2018	Slutmål 2023	2014	2015	2016*		
Entreprenörskap och innovation	Totala offentliga stödberättigade utgifter som införts i redovisningssystemet av attesterande myndighet**	Euro	Eruf	820 000,00	4 645 076,00	0	0	481 858,68		
	Företag som får stöd genom finansieringsinstrument (utfallsindikator)	Antal	Eruf	6	20	0	0	2		
Delaktighet och kompetens	Totala offentliga stödberättigade utgifter som införts i redovisningssystemet av attesterande myndighet**	Euro	ESF	935 540,00	5 345 924,00	0	0	432 437,91		
	Antal deltagare	Antal	ESF	280	1 480			m	kv	Totalt
								178	334	512

* kumulativt

** överföring av ekonomiska uppgifter artikel 112 EU 1303/2013

ERUF, UTFALLS- OCH AKTIVITETSINDIKATORER

Indikatorer utfall (Eruf)	Mål 2023	Förväntat mål	2016	
1.1 Främja företagsinvesteringar				
Antal företag som får annat stöd än ekonomiskt	10	25	15	
Antal företag som får stöd för att introducera för marknaden nya produkter	25	22	6	
Antal företag som får stöd för att introducera för företaget nya produkter	25	22	8	
Antal projekt för samverkan mellan näringsliv och högskola	2	2	2	
Blivande nyföretagare i företagskuvös	10	20	9	
Nya årsarbetsplatser	10	20	3	
Antal företag som får annat stöd än bidrag	20	2	2	Finansieringsinstrument
Privat investering som matchar offentligt stöd	3 100 000	0	450 150	Finansieringsinstrument

ERUF, UTFALLSFALLS- OCH AKTIVITETSINDIKATORER

Indikatorer (Eruf)	Mål 2023	Förväntat mål	2016	
1.2 Stödja kapacitet för SMF				
Antal företag som får annat stöd än ekonomiskt	50	280	28	
Antal nya företag som får stöd	8	250	13	
Antal företag som får stöd för att introducera för marknaden nya produkter	5	50	1	
Antal företag som får stöd för att introducera för företaget nya produkter	15	52	1	
Nya årsarbetsplatser	5	100	0	
Företag som infört miljöledningssystem	15	15	0	
Företag som infört energieffektiviseringsprogram	30	30	0	

ESF INDIKATORER, RESULTAT

Indikatorer (ESF)	Mål 2023	2016
Minskad arbetslöshet med fokus på ungdomar och ökad rörlighet på arbetsmarknaden		
Icke förvärvsarbetande som söker arbete efter avslutad åtgärd	30 18m/12 kv	0
Deltagare i utbildning av avslutad åtgärd	100 55 m/45kv	4 (2m/2kv)
Deltagare i syselsättning inklusive egenföretagande, sex månader efter avslutad åtgärd	45 25m/20kv	2 (1m/1kv)
Deltagare i utbildning som leder till examen, en lärlingsutbildning eller en praktikplats sex månader efter att de lämnat projektet	120 66m/54kv	0

ESF INDIKATORER, RESULTAT

Indikatorer (ESF)	Mål 2023	2016
Minskad risk för marginalisering		
Missgynnade deltagare som söker arbete, studerar eller får kvalifikation, deltar i sysselsättning, inklusive egenföretagande, efter avslutad åtgärd.	45 16m/29kv	0
Antal långtidsarbetslösa	60	0
Deltagare i sysselsättning inklusive egenföretagande, sex månader efter avslutad åtgärd	45 25m/20kv	0

ESF INDIKATORER, RESULTAT

Indikatorer (ESF)	Mål 2023	2016
Uppgradering av kunskaper, färdigheter och kompetens av arbetskraften		
Deltagare som erhållit en kvalifikation efter avslutad åtgärd	500 200m/300kv	0
Flexibla och relevanta utbildningssystem		
Deltagare med förbättrad arbetsmarknadssituation efter avslutad åtgärd	100 40m/60kv	0
Antal utbildningssamordnare som tar i bruk en ny metod eller ett nytt system	2	0
Antal system som används ännu sex månader efter projektavslut	2	0

PROBLEM SOM PÅVERKAR PROGRAMMETS RESULTAT OCH ÅTGÄRDER SOM VIDTAGITS

- Ett fullt fungerande IT har försenats, vilket försenat utnämningen av myndigheter. Implementeringen är igång, ansökningar och beslut görs manuellt och uppföljningen indikerar att programmet är på rätt väg.
- Genomförande av finansieringsinstrumentet har försenats. Nya rutiner och arbetsprocesser.
- Begränsad efterfrågan på medel inom det särskilda målet Minskad arbetslöshet med fokus på ungdomar och ökad rörlighet på arbetsmarknaden och större efterfrågan inom Uppgradering av kunskaper, färdigheter och kompetens av arbetskraften. Programändring föreslås.

INFORMATIONÅTGÄRDER

- Landskapsregeringen har ett ansvar för att ge programmet offentlighet.
- Huvudsakliga kanalen har varit hemsidan.
- Utlysningar av ansökningar har skett genom annonsering.
- Riktad information
- ÅUAB särskilt ansvar gällande finansieringsinstrumentet.

UTVÄRDERING

- En oberoende utvärderare minst en gång under programperioden för att bedöma effektiviteten och verkan av programfinansieringen i förhållande till programmets målsättning, fondernas målsättning och i förhållande till Europa 2020 strategin
- Under 2016 påbörjades upphandlingsprocessen och i början av 2017 utsågs Nordregio till leverantör. Processen presenteras genom 2 skriftliga delrapporter och en skriftlig slutrapport.

UTVÄRDERING

- ”Programmet rullar på”
- Fokuserats kring informations- och kommunikationsinsatserna i enlighet med den fastställda utvärderingsplanen.
- Utvärderarna föreslår för programförvaltningen:
 - ❖ att noga studera de förslag och kommentarer från stödmottagarna som kom upp under utvärderingsintervjuerna
 - ❖ att fortsätta dialog med stödmottagarna, också utanför kickoff-möten och utbetalningar av medel
 - ❖ att så tidigt som möjligt komma ut med information om ”good practice” Eruf/ESF projekt då det finns ett relativt stort intresse att lära av andra strukturfondsprojekt
 - ❖ att uppdatera information om de programmedel som finns kvar. Det är viktigt att potentiella ny ansökare har korrekt information om de medel som finns kvar att söka.
 - ❖ att följa upp och agera utifrån de indikatorer som kopplats till programmet genom metoder som portföljanslys och analys av projektmix, att klustra projekt och skapa förutsättningar för horisontellt lärande och nya projektidéer, samt att stötta speciellt viktiga projekt så att de kan utvecklas till profilprojekt/flaggskepp inom programmet.
- Åtgärder kommer att vidtas och presenteras under höstens möte.

LÄGESRAPPORT 31.5.2017

- ESF ansökningsrunda 3 inom de särskilda målen;
”Minskad arbetslöshet med fokus på ungdomar och ökad rörlighet på arbetsmarknaden”, Minskad risk för marginalisering” och ”Uppgradering av kunskaper, färdigheter och kompetens av arbetskraften”
- Totalt inkom 6 ansökningar, varav 4 inom det särskilda målet ”Uppgradering av kunskaper” ett inom ”Flexibla och relevanta utbildningssystem” samt ett inom ”Att främja hållbar och kvalitativ sysselsättning och arbetskraftens rörlighet”
- Finansiering inom målet
”uppgradering...”begränsad, vilket föranleder ett förslag om programändring.
- Redovisningsperiod 30.3 vilka är under beredning.
- Utvärdering påbörjats.

Utvärderarnas fördjupade årsrapport för 2016

Ålands landsbygdsutvecklingsprogram
perioden 2014-2020

De senaste rapporterna från ÅSUB

2014:1	Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2013
2014:2	Konjunkturläget våren 2014
2014:3	Utvärderarnas årsrapport 2013 LBU 2007-2013
2014:4	Finansieringen av kommunernas socialtjänst
2014:5	Arbetsmarknadsbarometern 2014
2014:6	Ålänningsars kultur- och fritidsvanor
2014:7	Ekonomisk utsatthet i barnfamiljer
2014:8	Förhandsutvärderingen av Ålands europeiska strukturfondsprogram 2014-2020
2014:9	Att leva och bo som inflyttad på Åland. Utomnordiska erfarenheter av åländskt samhällsliv
2015:1	Konjunkturläget våren 2015
2015:2	Ekonomisk utsatthet och social trygghet 2012
2015:3	Arbetsmarknadsbarometern 2015
2015:4	Framtida finansiella relationer mellan Åland och Finland
2015:5	Ålänningsars och miljön
2015:6	Medborgarundersökning: Mariehamn hösten 2015
2016:1	Med en fot i arbetslivet. Högscolepraktik på Åland 1997-2014
2016:2	Konjunkturläget våren 2016
2016:3	Arbetsmarknadsbarometern 2016
2016:4	Kollektivtrafik i Mariehamn våren 2016. En enkätstudie om attityder till den lokala busstrafiken
2016:5	Slututvärdering av Landsbygdsutvecklingsprogrammet för landskapet Åland 2007–2013
2016:6	Språkbehovet i det privata näringslivet
2016:7	Ålänningsars alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor 2016
2017:1	Den framtida kommunindelningen på Åland – en enkätstudie
2017:2	Ålandsprovet i matematik. En mätning av matematikkunskaperna i årskurs 6 hösten 2016k
2017:3	

UPPDATERA DENNA LISTA INNAN PUBLICERING!

Förord

I föreliggande rapport redovisas

Förordet skrivs innan publicering efter att Övervakningskommittén behandlat årsrapporten

Mariehamn och Stockholm i ____ 2017

Katarina Fellman
Direktör

Innehåll

Förord	5
Innehåll	5
Figurförteckning	7
Tabellförteckning	8
1. Sammanfattning	9
2. Summary	13
3. Uppdragets sammanhang, syfte och metodik	17
3.1 LBU-programmets omfattning och utformning	17
3.2 Programmets interventionslogik	18
3.3 Utvärderingens syfte och metodik	20
3.4 Ålands LBU program – en del av det Europeiska programmet (RDP).....	22
3.5 Europeiska nätverket för landsbygdsutveckling	23
3.6 Framgångsrik implementering av LBU-program internationellt.....	24
4. Finansiellt genomförande och indikatoruppföljning	26
4.1 Finansiellt genomförande	26
4.2 Finansiering från föregående program	28
4.3 Uppföljningsindikatorer	28
4.4 Investeringsstödet fördelning	30
4.5 LEADER.....	31
4.6 De arealbaserade stödets fördelning.....	31
5. Jordbrukssektorns struktur och utveckling	34
5.1 Jordbrukets strukturförändring	34
5.2 Specialisering och diversifiering.....	38
5.3 Lönsamhet	41
5.4 Åldersstrukturen inom lantbruket.....	41
5.5 Livsmedelsklustret	43
6. Konjunktur och omvärldsanalys	46
6.1 Allmän inledning om konjunkturläget för jordbruket.....	46
6.2 Årets enkätsvar	46
6.3 Utveckling av omsättning och lönesumma.....	49
6.4 Mejeribranschen.....	50
6.5 Köttbranschen.....	52
6.6 Växtodling	54

6.7	Producenternas och branschens syn på verksamhetsförutsättningarna	55
6.8	Ålands hållbara livsmedelsstrategi 2017-2030	56
7.	Bedömning av programmets uppstart, utmaningar och förutsättningar att bidra till programmålen	58
7.1	Branschens bedömning av programmets prioriteringar och åtgärder	58
7.2	Branschens syn på möjligheterna att uppnå programmålen.....	59
7.3	Programstart med IT-problem	61
7.4	Informationsinsatser och kommunikation.....	62
7.5	Programmets fokus i förhållande till dagens behov inom livsmedelssektorn	63
7.6	Programorganisationens värdering av möjligheterna att uppnå programmålen...	64
8.	Slutsatser och svar på de relevanta utvärderingsfrågorna	66
8.1	Generella slutsatser	66
8.2	Gemensamma utvärderingsfrågor för landsbygdsutvecklingsprogrammen	67
9.	Rekommendationer.....	74
Bilaga 1:	Den arealmässiga anslutning i förhållande till målsättningen för de arealbaserade stöden	78

Figurförteckning

Figur 1. LBU-programmens interventionslogik.....	18
Figur 2. Det åländska programmets interventionslogik, generell struktur.....	19
Figur 3. Antal LBU-program i EUs 28 medlemsländer.....	22
Figur 4. Finansieringsmål, beviljad och slutförd offentlig finansiering för programmets unionsprioriteringar.....	26
Figur 5. Finansieringsmål, beviljad och slutförd offentlig finansiering för programmets åtgärder.	27
Figur 6. Programfinansiering som använts för att finansiera kontrakt som ingåtts under program-perioden 2007-2013 vilka fortfarande var i kraft under övergångsåret 2014 efter åtgärd.....	28
Figur 7. Genomsnittliga totala intäkter per företag 2004–2015, efter produktionsinriktning i 2015-års priser	36
Figur 8. Specialiseringsgrad 2004–2014, per huvudsaklig produktionsinriktning	40
Figur 9. Olika intäktskällors andel av totala intäkterna	40
Figur 10. Jordbruksföretagens intäkter och utgifter 2004–2015, 2015-års priser	41
Figur 11. Åldersfördelning för lantbrukare på Åland och i hela Finland 2015	42
Figur 12. Åldersfördelning för lantbrukare på Åland 2010 och 2015	42
Figur 13. Antal sysselsatt inom jordbruket	43
Figur 14. Sysselsättningen inom livsmedelsindustrin (inkl. och exkl. fiskbearbetning).....	44
Figur 15. Förväntningarna inom primärnäringarna, 2013–2017	47
Figur 16. Jordbrukets och hela primärnäringarnas förväntningar våren 2017.....	47
Figur 17. Förväntningarna inom livsmedelsbranschen, 2013–2017.....	48
Figur 18. Hur bedömer livsmedelsindustrin och jordbruket att det senaste året varit (omsättning, lönsamhet, personal, investeringar), från årets konjunkturenkät	49
Figur 19. Lönernas och omsättningens utveckling inom livsmedelsindustrin 2015– 2016 (index: januari 2015=100).....	50
Figur 20. Lönernas och omsättningens utveckling inom jordbruket 2014–2016 (index: januari 2014=100).....	50
Figur 21. Priset på råmjölk 2010–2016	52
Figur 22. Köttpriser i Finland, 2010–2016.....	53
Figur 23. Pris på ungtjurar, 2014–16.....	53
Figur 24. Spannmålspriser i Finland.....	54

Tabellförteckning

Tabell 1. LBU Programmet på Åland 2014-2020 (Faktablad).....	17
Tabell 2. Tabell. Fördelning av (slutfört) investeringsstödet till jordbruket mellan olika inriktningar och gårdsstorlek	30
Tabell 3. Totala utgifter inom åtgärd 10, fördelat per åtgärd.....	31
Tabell 4. De arealbaserade stödens täckning 2016.	32
Tabell 5. Aktiva jordbrukslägenheter efter storleksklass 1990–2014.....	34
Tabell 6. Jordbrukslägenheter efter huvudproduktionsinriktning.....	35
Tabell 7. Användning av åkerarealen 2000-2015.....	36
Tabell 8. Försäljning av huvudsakliga lantbruksprodukter	37
Tabell 9. Lantbruksprodukter, bruttointäkter, 2015-års priser	38
Tabell 10. De största grödornas andel av totala bruttointäkterna	39

1. Sammanfattning

Utvärderingens syfte är att förbättra kvaliteten, effektiviteten och måluppfyllelsen för det åländska landsbygdsutvecklingsprogrammets 2014-2020 (LBU-programmet) genomförande. Programmets målsättning är att bidra till en hållbar ekonomisk och smart utveckling som fokuserar på produktivitet och miljömässig hållbarhet och skall ge lönsamma och livskraftiga lantbruksföretag, ett aktivt lantbruk och en attraktiv landsbygd. Landsbygdsprogrammet för Åland omfattar totalt en budget uppgående till 58,5 miljoner euro varav Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling delfinansierar programmet med 20,7 miljoner.

Utvärderingen beskriver LBU-programmets finansiella genomförande baserat på de uppgifter som hade hunnit föras in i uppföljningssystemen i början av mars 2017. Analysen av det finansiella genomförandet jämförs med de fastställda indikatorerna och deras målnivåer. Utvärderingen beskriver och analyserar också LBU-programmets sammanhang (interventionslogik), presenterar analysen av jordbrukssektorns struktur och utveckling under de senaste tio åren på Åland och innehåller en konjunktur- och omvärldsanalys av branschen. Eftersom endast begränsade uppgifter tillsvidare registrerats i programmets uppföljningssystem har den kvantitativa analysen av genomförandet kompletterats med fokusgruppsintervjuer med olika produktionsled inom branschen samt med aktörer för programmets implementering för att belysa förutsättningarna för programmets genomförande och utsikterna att nå målsättningarna. Fokusgruppsintervjuerna genomfördes i början av 2017. Utvärderingen innehåller även svar på relevanta EU-utvärderingsfrågor samt rekommendationer för fortsatt arbete. Rapporten presenterar också det europeiska landsbygdnätverket och några valda exempel på internationella LBU-program och projekt som kan vara av intresse för LBU-programmet på Åland.

Analysen av LBU-programmets finansiella utförande visar att förutom anslutningen till arealstöden har endast ett fåtal projekt kunnat påbörjas. Förseningen med att få igång utbetalningarna beror till stor del på inkörningsproblem med de finska IT-systemen. På grund av att programmets förverkligande i realiteten endast nyligen påbörjats finns begränsade resultat att notera då man läser av uppföljningsindikatorerna. Inget investeringsstödsprojekt inom livsmedelsindustrin har slutförts, men av det beviljade stödet på ca 1,6 miljoner euro har ca 85 procent gått till ett stort projekt. Utvärderingsinsatserna och årsrapporten präglas i stor utsträckning av de förseningar som drabbat programmets inledningskedje. Metodansatsen har anpassats till den situation som råder, såväl slutsatser som svaren på utvärderingsfrågorna är präglade av försiktighet.

Struktur- och utvecklingsanalysen av jordbrukssektorn på Åland visar att den långvariga strukturella omvandlingen inom det åländska jordbruket fortgår.

Förändringen kännetecknas av en i stort oförändrad total åkerareal som delas av allt färre jordbrukare. De allra minsta jordbrukslägenheterna är de som minskar snabbast i antal. Antalet mjölk- och spannmålgårdar har minskat mest sedan 2005. Värdet på de sålda jordbruksprodukterna är totalt sett ganska oförändrat sedan 2004. Analysen visar även på tendenser på en ökad produktspecialisering. Man kan t.ex. se att inkvarteringstjänsternas andel har minskat under det senaste decenniet. Samtidigt finns det även tecken på diversifiering. Högst är specialiseringsgraden för gårdar med inriktning på mjölkproduktion och annan växtodling, medan specialiseringen är lägst för gårdar med övrig boskap som med får, get och häst. Åldersstrukturen är en utmaning för de åländska lantbrukarna, medelåldern på 53 år var den högsta av samtliga finska landskap.

Konjunktur- och omvärldsanalysen lyfter fram att jordbrukssektorn på Åland har varit hårt drabbad de senaste åren. De åländska livsmedelsproducenterna anser att man idag står inför två stora utmaningar. Den första utmaningen är det allmänna kostnadsläget där de åländska producenterna och livsmedelsföretagen dras med betydligt högre infrastrukturella kostnader än sina konkurrenter. Det andra huvudproblemet är den internationella prispressen och det generellt sett allt mer skärpta konkurrensläget. Man pekar ändå på en del positiva framtidsmöjligheter för den åländska livsmedelsproduktionen. Produkter där de enskilda odlarna och branschen som helhet har vissa möjligheter att ta ut bättre priser gäller främst ekologiskt odlat samt närproducerat, inklusive mjölk och kött. En annan viktig utmaning, men samtidigt också möjlighet, är att kunna marknadsföra och medvetandegöra konsumenterna om kvaliteten och värdet på de högklassiga åländska livsmedelsprodukterna.

Fokusgruppintervjuerna med representanter för åländska producenter och förädlingsföretag inom animalieproduktion samt växtodling som gjordes i början av 2017 lyfte upp flera viktiga aspekter. När det gäller värderingen av LBU-programmets övergripande inriktning och prioriteringar var den dominerade åsikten inom gruppen med huvudinriktning på djurhållning att programmets tydliga orientering mot arealstöd och kompensationsbidrag samt klimatvänligt jordbruk (närmare 90 % av budgeten) var väl motiverad – om än med knapp budget med tanke på sektorns behov och utmaningar. Inom växtodlargruppen framkom däremot viss kritik mot prioriteringen av stödet till "passiv odling" (träda, vall) jämfört med de resurser som avsatts för offensiva – produktivetsfrämjande – investeringar och ett mer marknadsorienterat utnyttjande av markresurserna. De skulle därför helst se en omfördelning av programresurserna mot nyinvesteringar i produkt- och marknadsutveckling. Inom båda fokusgrupper framkom även några kritiska synpunkter på utformningen av delar av programmets mer konkreta åtgärder och stödinsatser. Det förekom osäkerhet gällande programmets faktiska möjligheter att påverka jämfört med andra grundläggande och mer svårpåverkbara trender i samhällsutvecklingen. Möjligheterna för LBU-programmet att på ett positivt sätt bidra till målet om minskad markerosion var man enig om i båda fokusgrupperna. Detsamma gällde målen om förbättrad vattenhushållning, att underlätta generationsväxling och etablering av mikroföretag. Inom de

prioriteringar där de finansiella insatserna i programmet är mindre var bedömningen om programmets möjligheter förhållandevis positiv när det gäller åtgärderna för kunskapsstöd inom miljö samt utveckling av spetskompetens/allmän kompetens inom sektorn.

Fokusgruppdiskussionerna tog också upp IT-problemen under uppstarten av LBU-programmet, de värsta svårigheterna ser nu ut att vara överståndna. Ett annat problem som kommit upp i programmets inledningsskede är en oro inom branschen att de relativt knappa budgetmedlen för investeringsstödet skulle medföra att pengarna inom denna del av programmet "bokas upp" under programperiodens första del - något som skulle eliminera stödmöjligheterna för bra projekt senare under perioden.

Informationen om programmet och dess stödmöjligheter till branschen har över lag fungerat bra. Flera inom genomförandeorganisationen var dock här självkritiska och ansåg att informationen, oavsett IT-problematiken, skulle kunna bli bättre med mer aktiv och till de olika brukargrupperna skräddarsydd information.

Även de olika aktörerna inom genomförandeorganisationen framhåller att den internationella prispresen är en av de idag absolut största utmaningen för sektorn. Den försämrade marknadssituationen med pressade priser har i huvudsak inträffat efter det att LBU-programmet skrevs. Förutsättningarna för en del av åtgärderna är därför inte längre de samma som när programmet utarbetades. Några ändringar i programmet med hänsyn till den förändrade marknadsbilden har dock hittills inte genomförts. Programorganisationen tillbakavisar kritik som förekommit beträffande det faktum att LBU-programmet saknar tydliga klimatmål. Man hänvisar till att en stor del av villkoren för stöden till jordbrukarna är utformade så att de på olika sätt minskar sektorns klimat- och miljöbelastning.

Utvärderingsrapporten inkluderar svar på gemensamma utvärderingsfrågor för LBU-programmet. De relevanta frågorna skall besvaras också i den fördjupade genomföranderapporten 2019, och i efterhandsutvärderingsrapporten.

Utvärderingsteamet lyfter upp några generella slutsatser angående implementeringsperioden av LBU-programmet så här långt:

- LBU implementeringen är försenad och programstarten har präglats av IT problem; det är därför litet tidigt att dra ens preliminära slutsatser baserade på statistiken över beviljade medel och än mer när det gäller slutförda projekt.
- Den analys av jordbrukssektorns nuläge och utveckling på Åland som presenteras skall ses mot bakgrund av den förändrade marknadssituationen med pressade priser som inträffat efter det att LBU programmet skrivits
- Samtidigt kan man konstatera att LBU programmet "rullar på" nu och att feedback från fokusgruppintervjuerna i stort sett är positivt.

Rekommendationer av utvärderingsteamet:

- Det finns ett behov - på grund av den förändrade internationella marknadssituationen - att se över fördelningen av LBU-programmedlen med avseende på övergripande prioriteringar, uppsättningen av mer konkreta åtgärder samt tillämpningen av exempelvis urvalskriterier
- Informationen och kommunikation spelar en viktig roll under hela programperioden 2014-2020. Fokusgruppintervjuerna visar på ett behov av ytterligare information om LBU-programmet – även om information om programmet och dess stödmöjligheter i stort har fungerat bra
- Det finns mycket att lära av andra LBU-program t.ex. angående de möjligheter närproduktion ger. Utvärderingsteamet medverkar i arrangemanget av ett lärande seminarium om ekologisk produktion i maj 2017.
- Det europeiska nätverket för landsbygdsutveckling ENRD är en nyttig informationskälla och kontaktpunkt för Åland vid genomförandet av LBU-programmet.
- EUs LBU-program 2014-2020 omfattar en ny metodik för att främja relationen mellan forskning och landsbygdsbaserade sektorer för att motverka utmaningarna på landsbygden, initierad via 'European Innovation Partnerships' (EIPs). Utvärderingsteamet lyfter fram möjligheten att framöver utnyttja den nya metodiken i implementeringen av landsbygdsutvecklingsprogram även på Åland.

2. Summary

The objective of the evaluation is to improve the quality, effectiveness and efficiency of the implementation of the Rural Development Programme (RDP) for Åland Islands for the period 2014-2020. The Programme aims to contribute to smart, sustainable economic development that focuses on productivity and environmental sustainability, ensuring Åland Islands is an attractive rural region that is home to profitable and viable rural companies, an active agricultural industry. The RDP for Åland Islands has a total budget of 58.5 million EUR, of which the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) co-funding is 20.7 million euros.

The evaluation describes the financial implementation of the RDP for Åland Islands based on the information that was carried into the monitoring system at the beginning of March 2017. The analysis of the financial implementation has been compared to the stated indicators and their target values. The evaluation also describes and analyses the intervention logic of the programme, presents a structural analysis of the agriculture sector, and its development over the past 10 years in Åland, and provides an analysis of conjunctures and the external/market for the sector. Moreover, the evaluation presents a summary of focus interviews that were conducted at the beginning of 2017 with representatives and stakeholders of the agriculture sector and with the representatives of the administrative authority of the RDP. The evaluation also contains responses to specific EU-relevant evaluation questions and recommendations for future programme work. Finally, it introduces the European Network for Rural Development (ENRD) and highlights several good practice examples based on previous RDPs in various European countries, with a particular focus on projects likely to be of interest for the RDP in Åland.

The financial analysis of the RDP shows that, aside from the land premium, only a handful of projects have begun. The delay in getting payments is largely due to technical problems with the Finnish ICT system "Hyrrä". Due to the delay, the analysis of the programme indicators so far is limited and concerns mainly investments and connection to land premium. All agri-food industry projects with investment subsidy have yet to commence. We can see however that, of the 1.6 million EUR in total funds for investments, approximately 85 % has been allocated to a single project. The evaluation activities and the evaluation report have been influenced substantially by the delays of the RDP start-up phase. The methodology has been adapted to the current situation, and the conclusions and responses to specific EU-relevant evaluation have been delivered with a degree of caution.

The structural and development analysis on agriculture in Åland shows continued long term structural change within the sector. The change is illustrated by the fact that, although the agricultural area remains largely unchanged, it is now divided between fewer farmers. The largest decline can be seen in the number of small

farms. The number of milk and cereals farms has also decreased since 2005. Moreover, the aggregate value of the agri-food products sold has remained largely unchanged. The analysis shows also trends towards more specialised production. For example, the share of accommodation services has decreased during the last 10 years. At the same time, however, there are signs of diversification. The specialisation grade is highest among farms with focus on milk production and other crop production, whereas the degree of specialisation is lowest for farms with sheep, goats, and horses. The age structure is a challenge for the agriculture industry in Åland, with the average age of farmers being 53 years, the highest of rural regions in Finland.

The analysis shows that Åland's agricultural sector has been hit hard in recent years. According to local agri-food producers, Åland faces two major challenges. First, the general cost structure results in significantly higher infrastructure costs for Åland producers compared to their competitors. Second, there is international pressure on price level and the general situation with respect to competitiveness is tough. Farmers in Åland can, however, also see positive future possibilities. These include products in which both individual farmers and the entire branch have possibilities for higher price levels. For example, non-toxic and ecologically produced and locally produced, including milk and meat. Yet another challenge, but at the same time a possibility, is marketing and informing consumers about the value and high quality of agri-food products in Åland.

Focus group interviews held in early 2017 with producers and representatives of processing companies within crop production highlighted several important issues. Regarding the RDP's overarching focus and priorities, the group focused on animal keeping supported the focus on land premium and compensation subsidy and climate friendly agriculture (almost a total of 90 % of the RDP budget), but felt the RDP budget was limited in the context of the needs and challenges of the sector. Within crop production group, there was some criticism of the prioritisation of "passive farming" (fallow, vall) compared to resources allocated to offensive, or productivity improving, investments and more market oriented utilisation of land resources. They would prefer to see program resources reallocated to new investments in product development and marketing. In both focus groups, the structure of some more concrete programme activities and funding were critiqued. Some uncertainty was expressed about the ability of the RDP to address underlying societal trends. Areas where the groups were unanimous about the RDPs potential to make positive contributions were reducing land erosion, water management, making the generation shift easier, and setting up micro companies. With respect to the program priorities with less resources allocated, the groups were positive about measures to develop competence on environmental issues, as well as development of spearhead competence/general competence within sector.

The focus groups also discussed ICT problems related to the RDP start-up phase. Although this challenge is not yet completely solved, the greatest difficulties have now been addressed. Another problem during the start-up period, was concern

within the sector about the earmarking of limited financial resources to particular investments before the RDP was under way something that may eliminate the possibility of funding good projects at later stages.

The information and communication about the RDP, and associated funding opportunities, has been quite effective. Several representatives of the administrative authority of the RDP were, however, self-critical, stating that, despite the ICT challenges, the information and communication could have been improved. They suggested more activity and tailor-made information provided to various target groups.

The various actors within the administrative authority of the RDP organisation also emphasized the international price pressure as one of the greatest challenges for the sector. The deteriorated market situation that is currently putting pressure on prices materialised to a large degree following the finalization of the RDP. The prerequisites for some activities and funding are, thus, no longer the same as at the time the programme was approved. Revisions to the programme document have, however, not yet taken place. The administrative authority of the RDP organisation rejects the critique that the RDP lacks clear climate goals. They contend that the requirements for subsidies to farmers have been formulated in such a way that they will in fact reduce the climate and environmental burden of these activities. The evaluation includes responses to general evaluation questions on rural development. Answers to the relevant questions will be gathered again for the in-depth evaluation report 2019, and for post-reporting. The evaluation team would like to highlight the following general conclusions regarding the implementation of the RDP in Åland thus far:

- The implementation of the RDP has been delayed due to ICT problems experienced in the start-up phase; therefore it is a bit too early to draw even preliminary conclusions based on statistics on allocated funds and even more premature to make conclusions on the completed projects
- The analysis of the agriculture sector presented in this report should be seen against the backdrop of changes to market conditions and the resulting pressure on prices that occurred following after the development of the RDP
- At the same time, it is important to note that, despite these challenges, the RDP is now running at full speed and the initial feedback from stakeholder focus groups on the RDP and its implementation is largely positive

Recommendations from the evaluation team:

- On the grounds of the aforementioned international market conditions, there is a need to review the allocation of RDP funds, both with regards to its overarching priorities as well as the more concrete activities
- Information and communication will play an important role throughout the entire programme period 2014-2020. Despite the positive work to date, the focus group interviews shows a clear need for additional information and communication about the RDP and its funding opportunities
- There is a lot to be learned from other RDPs, for example, possibilities with

respect to local production. The evaluation team will contribute to this learning through a conference on ecological production that will be held in May 2017 in Åland

- The European Network on Rural Development (ENRD) should be a useful contact point and source of information for Åland during the RDP
- The EU's rural development program 2014-2020 provides an EU-wide approach supporting links between research and land-based sectors to mitigate rural challenges, initiated through 'European Innovation Partnerships' (EIPs). The evaluation team notifies the possible utilisation of the new approach in Åland onwards, too

3. Uppdragets sammanhang, syfte och metodik

3.1 LBU-programmets omfattning och utformning

Landsbygdsprogrammet för Åland är uppbyggt kring fem huvudprioriteringar vilka i sin tur är indelade i åtta åtgärder. Utöver detta tillkommer finansiering för programmets administration, alltså det tekniska stödet. Programmet omfattar totalt en budget på 58,5 miljoner euro varav Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling delfinansierar programmet med 20,7 miljoner.¹ Tabell 1 visar ett sammandrag av LBU programmet på Åland.

Tabell 1. LBU Programmet på Åland 2014-2020 (Faktablad)

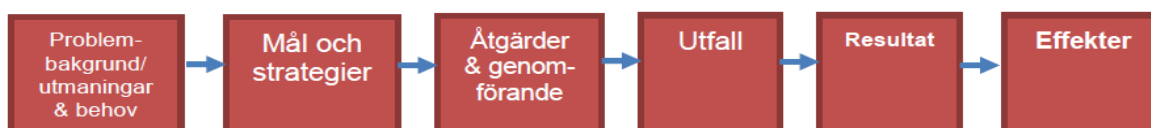
	Åtgärd	Offentliga anslag (€)	Procent
Prioritering 1: Främja kunskapsöverföring och innovation inom jordbruk och skogsbruk och på landsbygden			
1A: Främja innovation, samarbete och utveckling av kunskap på landsbygden 0,81 % av landsbygdsutvecklingsprogrammets utgifter	M01-Kunskapsöverförings- och informationstjänster		
	M02-Rådgivningstjänster		
1C: Främja livslångt lärande och yrkesutbildning inom jord- och skogsbruk 150 deltagare	M01-Kunskap		
Prioritering 2: Förbättra jordbruksföretagens möjligheter att överleva och konkurrenskraften inom alla typer av jordbruk i alla regioner och främja innovativ jordbruksteknik och hållbar skogsförvaltning			
2 A: Förbättra jordbruksföretagens ekonomiska resultat och underlätta omstrukturering och modernisering av jordbruksföretagen. 13,79 % av jordbruksföretag med stöd från landsbygdsprogrammet för investeringar i omstrukturering eller modernisering	M01-Kunskapsöverförings- och informationstjänster	110 000	0,19 %
	M02-Rådgivningstjänster	50 000	0,09 %
	M04-Investeringar i fysiska tillgångar	7 752 920	13,25 %
2B: Underlätta inträdet i jordbrukssektorn för i synnerhet generationsskiften 3,79 % av gårdar med landsbygdsprogrammets stöd unga jordbrukare	M06-Jordbruks- och affärsutveckling	900 000	1,54 %
Prioritering 3: Främja livsmedelskedjans organisation, inklusive bearbetning och saluföring av jordbruksprodukter, djurskydd och riskhantering inom jordbruket			
3A: Förbättra primärproducenternas konkurrenskraft. T-AX01: 11 500 000 € totalinvestering	M04-Investeringar i fysiska tillgångar	3 000 000	5,13 %
Prioritering 4: Återställa, bevara och förbättra ekosystem som är relaterade till jord- och skogsbruket			
Alla fokusområden för prioritering 4: 4A: 29,56 % av jordbruksmark som omfattas av åtagande som stöder biologisk mångfald och/eller landskap (ha) 4B: 60,50 % av jordbruksmark som omfattas av åtagande för att förbättra vattenförvaltning (ha) 4C: 18,53 % av jordbruksmark som omfattas av åtagande för att förbättra markskötsel och/eller förebygga jorderosion (ha)	M02- Rådgivningstjänster	290 000	0,50 %
	M10-Miljö- och klimatvänligt jordbruk	14 477 825	24,74 %
	M11 -Ekologiskt jordbruk	4 534 000	7,75 %
	M13 -Stöd till områden med naturliga begränsningar	24 461 000	41,80 %
Prioritering 6: Främja social delaktighet, fattigdomsbekämpning och ekonomisk utveckling på landsbygden			
6B: Främja lokal utveckling på landsbygden 24,69 % av befolkningen på landsbygden som får ta del av förbättrade tjänster/infrastrukturer	M19 - Stöd till Leader-program för lokalt ledd utveckling	1 644 000	2,81 %
Tekniskt stöd		1 300 000	2,22 %
	Totalt	58 519 745	100 %

¹ Ytterligare genomgång av nationella och av EU delfinansierade medel finns i kapitel 4.

3.2 Programmets interventionslogik

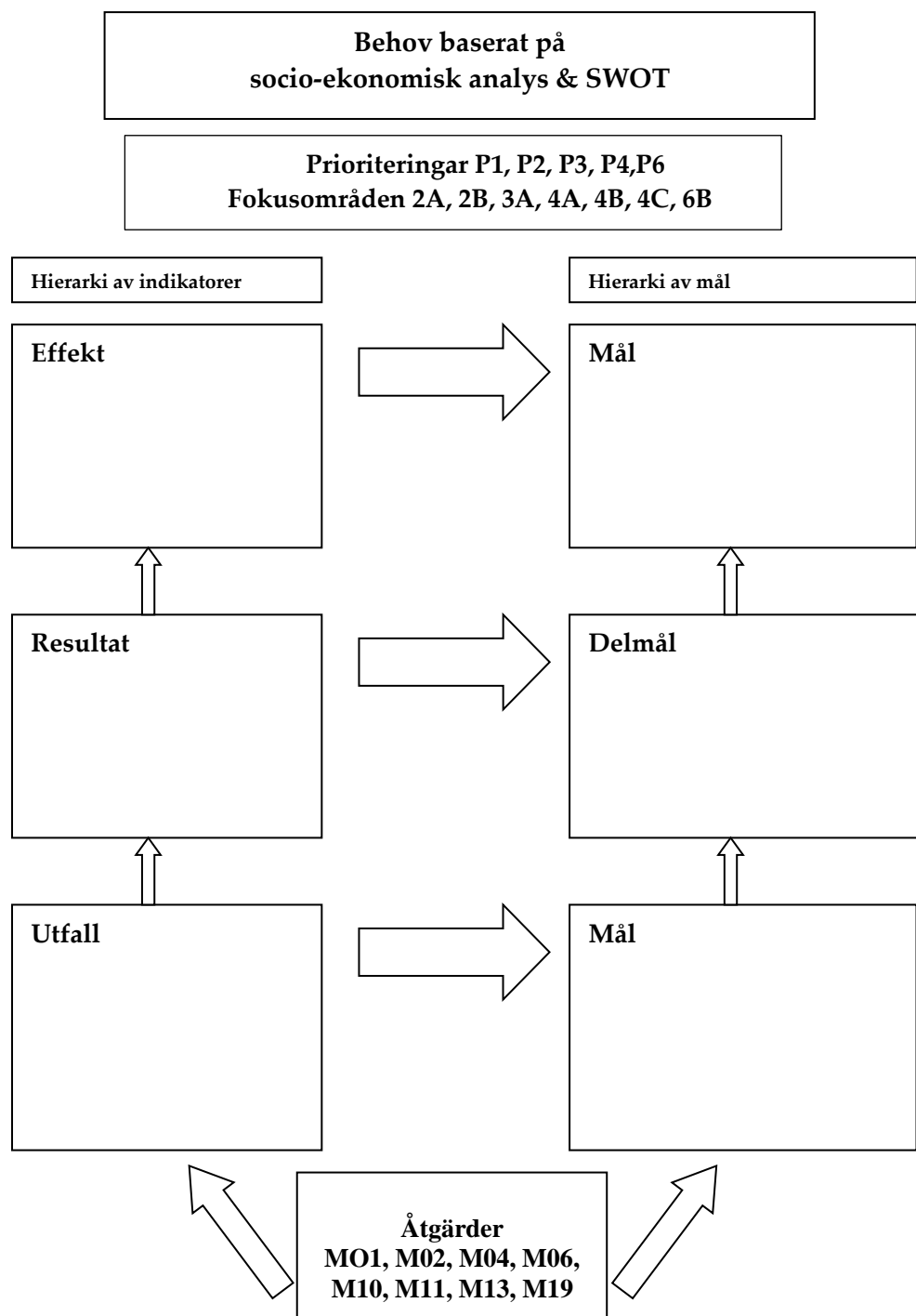
Utvärderingen utgår ifrån den så kallade "interventionslogiken" som handlar om hur man rent logiskt menar att valda interventioner kan och skall påverka situationen och utvecklingen inom programområdet.

Figur 1. LBU-programmens interventionslogik

I förhandsutvärderingen av det åländska LBU-programmet betonades behovet av en väl genomarbetad interventionslogik med tydliga kopplingar mellan behov, mål, strategier, använda medel samt användbara indikatorer för att kunna mäta programgenomförande och uppnådda resultat och mer långsiktiga effekter. Det åländska programmet i sin slutliga utformning uppfyllde i allt väsentligt förhandsutvärderarnas krav på en fungerande interventionslogik, vilket också framgår av *Figur 2* nedan.

Figur 2. Det åländska programmets interventionslogik, generell struktur

I förhandsutvärderingen påtalades även en del luckor och brister gällande de "förhandsvillkor" som enligt regelverket måste uppfyllas innan programmet kan träda i kraft. Dessa har nu till fullo uppfyllts. Programstarten har därför kunnat genomföras utan fördröjningar och problem gällande ouppfyllda förhandsvillkor och övergripande interventionslogik.

Implementeringen av programmet i uppstartsfasen under 2016 har också i allt väsentligt följt det slutligen antagna programmets interventionslogik med nedan angivna prioriteringar och åtgärdsområden.

Övergripande prioriteringar:

Prioritering 1: Kunskapsöverföring och innovation

Prioritering 2: Förbättra jordbruksföretagens livskraft och konkurrenskraften inom alla typer av jordbruk i alla regioner och främja innovativ jordbruksteknik och hållbar skogsförvaltning

Prioritering 3: Främja livsmedelskedjans organisation, inklusive bearbetning och saluföring av jordbruksprodukter, djurskydd och riskhantering inom jordbruket

Prioritering 4: Återställa, bevara och förbättra de ekosystem som har koppling till jord- och skogsbruk

Prioritering 6: Främja social inkludering, fattigdomsbekämpning och ekonomisk utveckling i landsbygdsområden

Åtgärdsområden:

M01 Kunskapsöverförings- och informationsåtgärder

M02 Rådgivningstjänster samt företagslednings- och avbyttjänster, artikel 15)

M04 Investeringar i fysiska tillgångar

M06 Jordbruks- och affärsutveckling

M10 Miljö- och klimatvänligt jordbruk

M11 Ekologiskt jordbruk

M13 Stöd till områden med naturliga eller andra särskilda begränsningar

M19 Stöd till Leaderprogram

Som framgår längre fram i denna rapport har dock de marknadsmässiga förutsättningarna och den internationella prisbilden för en stor del av den åländska livsmedelsproduktion märkbart förändrats sedan programstarten. Det här betyder att förutsättningarna för och fördelningen av programmedel för de olika prioriteringarna och tillgängliga åtgärderna förändrats. Det här förändringstrycket diskuteras längre fram i rapporten och även i rapportens avslutande rekommendationer.

3.3 Utvärderingens syfte och metodik

Syftet med den här utvärderingen som genomförs under programmets gång är att förbättra kvalitet, effektivitet och måluppfyllelse vad gäller genomförandet av Ålands landsbygdsutvecklingsprogram. Syftet är också att utvärderingsresultaten skall ge värdefull information inför planering och genomförande av framtida landsbygdsutvecklingspolitik. Utvärderingen skall bidra till ett bättre riktat stöd för landsbygdsutvecklingen inom ramen för programmet och stödja en gemensam läroprocess med avseende på övervakning och utvärdering

Analysen av det finansiella genomförandet grundar sig på data och information

som samlats in från den elektroniska projektdatabasen och IACS-systemet och jämförs med de fastställda indikatorerna och deras målnivåer. Eftersom programgenomförandet nyligen startat och endast begränsade uppgifter registrerats i genomförandeorganisationens uppföljningssystem har den kvantitativa analysen av genomförandet kompletterats med fokusgruppsintervjuer med olika produktionsled inom branschen för att belysa förutsättningarna för programmets genomförande och utsikterna att nå målsättningarna i programmet. Gruppintervjuerna genomfördes under januari och februari 2017.

Fokusgruppsintervjuerna omfattade två grupper från branschen, en grupp med inriktning mot växtodling och – förädling respektive en grupp med inriktning mot djurhållning och förädling av deras råvaror. Därtill genomfördes en gruppintervju med aktörer som deltar i programmets förverkligande och som har direkt kontakt med stödmottagarna. Grupperna bestod av 5-7 personer vardera och intervjuerna bandades. De synpunkter och förslag som kom fram i fokusgruppsintervjuerna belystes och kvalitetssäkrades sedan genom ett rundabordsamtal med de personer som är ansvariga för programmets genomförande och koordinering vid landskapsregeringen.

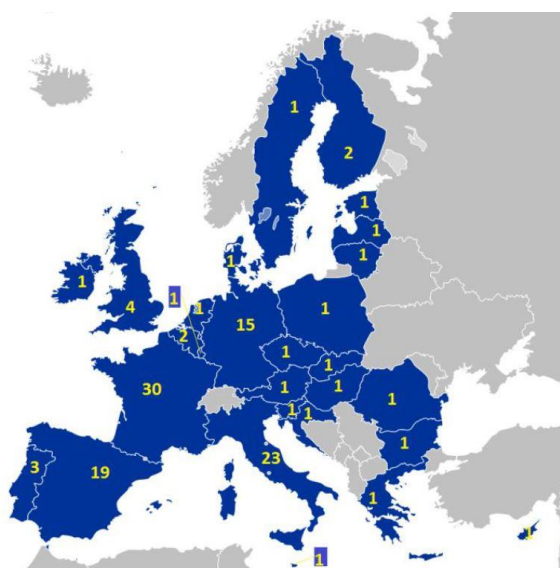
Utvärderingsinsatserna och hela den föreliggande årsrapporten präglas i stor utsträckning av de förseningar som drabbat programmets inledningsskede och det faktum att relativt lite medel betalats ut och få projekt har hunnit slutföras. Metodansatsen har anpassats till den situation som råder i genomförandet och såväl slutsatser som svaren på utvärderingsfrågorna är präglade av försiktighet. Utvärderarnas utgångspunkt har varit att systematiskt bedöma utvecklingen med beaktande av genomförda projekt samt anslutningen till arealstöden och den tid under vilken stöden tillämpats för att inte det här skedet övertolka utfallet av programaktiviteterna.

I den här första årsrapporten lägger utvärderarna också en grund för det fortsatta utvärderingsarbetet genom en fördjupad analys av jordbrukssektorns struktur och utveckling under det senaste dryga decenniet på Åland. Den statistiska analysen följs av en aktuell konjunktur- och omvärldsanalys av jordbrukssektorn som redogör för de förutsättningar som sektorn har att verka i samt de utmaningar som aktörerna står inför inom sektorn. Jordbrukssektorn har internationellt ställts inför betydande utmaningar under senare år. Den här fördjupade analysen bidrar till en bättre förståelse av efterfrågan på olika stöd inom LBU-programmet och vilka effekterna blir av programaktiviteterna. Konjunkturanalysens främsta källa är en enkätförfrågan riktad till företagen samt registeruppgifter för företagens omsättning och löneutbetalningar på månatlig basis. Enkäten har kompletterats med internationella källor och intervjuer med några nyckelpersoner inom branschen. Metodansatsen är således en balanserad avvägning mellan kvantitativ och kvalitativ analys med utgångspunkt i utvärderingsfrågorna.

3.4 Ålands LBU program – en del av det Europeiska programmet (RDP)

EUs landsbygdsutvecklingsprogram (Rural Development Program RDP) finansierar totalt 161 miljarder euro för att stödja landsbygdsregionernas ekonomiska, miljörelaterade och sociala utmaningar. RDP programmet innehåller 118 olika LBU program i 28 medlemsnationer, 20 nationella program, och 98 regionala program (se figur 3).

Figur 3. Antal LBU-program i EUs 28 medlemsländer

Källa Europeiska Kommissionen

LBU-programmen är baserade på specifika territoriella behov och måste adressera minst fyra av de sex Unionsprioriteringar (common EU priorities): P1 Främja kunskapsöverföring och innovation inom jord- och skogsbruk och på landsbygden; P2 Förbättra jordbruksföretagens möjligheter att överleva och konkurrenskraft inom alla typer av jordbruk och främja innovativ jordbruksteknik; P3 Främja livsmedelskedjans organisation; P4 Återställa, bevara och förbättra ekosystem relaterade till jord- och skogsbruket; P5 Främja resurseffektivitet; P6 Främja lokal utveckling på landsbygden.

De viktigaste förändringarna i EUs LBU-program 2014-2020 jämfört med perioden 2007-2013 är:

- Tre nya Unionsprioriteringar har lagts till: 1) anpassning till och lindring av klimattförändring, 2) kunskapsöverföring och innovation, och 3) bekämpning av fattigdom och social utslagning på landsbygden
- En ny metodik som omfattar hela EU för att främja kopplingen mellan forskning och landsbygdsbaserade sektorer t.ex. lantbruk, skog) för att bekämpa utmaningar på landsbygden, initierad via 'European Innovation Partnerships' (EIPs)
- Ett mer holistiskt angreppssätt för att utveckla landsbygden med

omgivande områden möjliggörs genom en kombination av EAFRD och ERDF fonderna via så kallad Community-Led Local Development in a single Local Development Strategy (LDS).²

3.5 Europeiska nätverket för landsbygdsutveckling

The European Network for Rural Development (ENRD), inrättades av EU-kommissionens generaldirektorat för jordbruk och landsbygdsutveckling 2008 för att bättre kunna genomföra landsbygdsutvecklingsprogrammen. Nätverket utvecklar och sprider kunskap om hur landsbygdsutvecklingspolitiken fungerar i praktiken och hur den kan förbättras, men underlättar också informationsutbyte och samarbete på landsbygden. I nätverket samlas en rad olika parter inom landsbygdsutveckling, bland annat nationella landsbygdsnätverk, EU-ländernas myndigheter samt organisationer för landsbygdsutveckling som omfattar hela EU. Nätverket har en kontaktpunkt i Bryssel som hjälper generaldirektoratet för jordbruk och landsbygdsutveckling med att driva nätverket och förvalta verksamheten. Kontaktpunkten arbetar med följande tre huvudstrategier: policyanalys, kommunikation, och nätverkande.

Alla som har intresse och anknytning till landsbygdsutveckling i Europa har möjlighet att delta i ENRDs verksamhet och aktiviteter.

Nätverkets arbete omfattar:

- arbetsgrupper med experter från olika EU-länder som delar med sig av sin syn på exempelvis landsbygdsfinansiering och jordbruksfondens genomförandemekanismer för landsbygdsutveckling
- initiativ tillsammans med nationella landsbygdsnätverk om exempelvis företagande inom skogsbruk och på landsbygden
- analys av hur landsbygdsutveckling fungerar i praktiken.

Nätverkets webbplats (enrd.ec.europa.eu) är det viktigaste kommunikationsverktyget och där synliggörs nätverkets samtliga verksamheter.

Nätverkets publikationer finns på sex språk (tyska, engelska, spanska, franska, italienska och polska) och omfattar:

- EU Rural Review– som ger en fördjupad bild av landsbygdspolitikens olika områden,
- ENRD Magazine– som innehåller de senaste skildringarna från Europeiska nätverket för landsbygdsutveckling, nationella landsbygdsnätverk och lokala aktionsgrupper i hela EU,
- EAFRD Project Brochures– som behandlar framgångsrika exempel

² A comprehensive integration and tackling of needs of an area across rural-urban-maritime spaces is possible through multi-funded locally developed strategies. Such strategies can combine funding from the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD), the European Maritime and Fisheries Fund (EMFF), the European Regional Development Fund (ERDF) and the European Social Fund (ESF). See http://enrd.ec.europa.eu/themes/clld_en.

på projekt som finansierats av Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling,

- Rur@l Newsflash – ett elektroniskt nyhetsbrev om nätverkets senaste aktiviteter.

3.6 Framgångsrik implementering av LBU-program internationellt

Baserat på ENRD-rapporten om framgångsrik implementering av RDP program under perioden 2014-2020³ har man identifierat följande två nyckelfaktorer: enkelhet (simplicity) och komplementaritet (complementarity).

Landsbygdsprogrammen behöver vara fokuserade på specifika utvecklingsbehov. De viktigaste utvecklingsmålen skall förenklas för att koncentrera resurser på åtgärder som ger störst effekt, möjliggöra snabb implementering, och minskad risk för misstag. Landsbygdsprogrammen skall också vara kompletterande i förhållande till andra regional, nationella, och EU initiativ, speciellt ESI fonderna, Några av de potentiella åtgärderna identifierades vara av särskilt stort värde: förstärkningen av länkarna mellan urbana och rurala områden, innovation och miljö samt klimatanpassning. Enligt ENRD-rapporten, finns det mycket att lära av programmen från perioden 2007-2013 (se RDP websida).

Utvärderingsteamet har identifierat exempel på europeiska projekt av viss relevans och intresse för Ålands LBU program:

* Innovating Agriculture: “Fresh and ready to eat” produce in Umbria (Italy):

Baserad på samarbete mellan forskningssektor och odlare. LBU-finansiering möjliggjorde diversifiering bland små och medelstora lantbruksföretag inom frukt och grönsaksodling med “fresh and ready-to-eat” sortiment som såldes på den lokala marknaden och i mataffärer. Projektet utgör ett exempel på hur nytänkandet inom produktionskedjan kan öka produktionsvärdet, vilket kan vara av intresse för Åland där inkomst- och produktivitetsutvecklingen till vissa delar har visat sig vara en utmaning.

https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/assets/pdf/gateway/project_life%20cycle_IT_M124_final_Jan14.pdf

* Creating a productive mixed forest on abandoned agricultural land (Latvia):

Projektet identifierade odlingsjord som inte längre används av jordbrukarna, och återställde ekonomisk användning av jordbruksmarken samt genererade positiva miljö- och sociala effekter. Ett exempel på hur land i träda kan återtas på ett produktivt sätt som kan vara av relevans på Åland i något fall.

https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/assets/pdf/gateway/Project%20life-cycle_LV_final_04_2014.pdf

* Working Circles (Arbeitskreise) for collective advisory service and training of agricultural producers (Austria): ett unikt initiativ inom fortbildning och

³ European Network for Rural Development (2014) Final report on the ENRD Seminar on Successful implementation of RDPs 2014-2020, retrieved 15 March, 2017 from: http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/app_templates/enrd_assets/pdf/successful_implementation_of_RDPs/seminar-s-report/WorkshopReport_0.pdf

rådgivning. Det här LBU-projektet etablerade arbetskreter(-ringar) (working circles) för olika produktionsinriktningar (15-20 producenter per krets, totalt 295 arbetskreter). Varje kretsledare har utbildats för att förse producenterna med behovsstyrda råd, analys av specifika indikatorer för varje produktionsinriktning, jämförelser mellan gårdarna och med detta som grund en kapacitetsbedömning utifrån gårdens styrkor och svagheter. Därtill erbjuds allmänt utbyte av erfarenheter och organiserade studiebesök och -resor. Projektet presenterar ett exempel på hur man på ett kreativt sätt kan arbeta med att förbättra kompetensen hos och stödet till lantbrukarna med begränsade resurser.

https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/assets/pdf/gateway/Austria_M111_06.2014.pdf

* A young farmer diversifies into rural tourism activities (Bulgaria): Omställning av gamla jordbruksbyggnader till inkvarteringsanläggningar, ett exempel på ett småskaligt entreprenörskap med en kombination av jordbruk (frukt och grönsaker) och andra aktiviteter (turismservice). Projektet visar en modell för diversifiering inom lantbruksföretagen för att minska sårbarheten och öka sysselsättningen som kan vara relevant för mindre gårdar på Åland.

https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/assets/pdf/gateway/Project-life-cycle_BG_final_06.2014.pdf

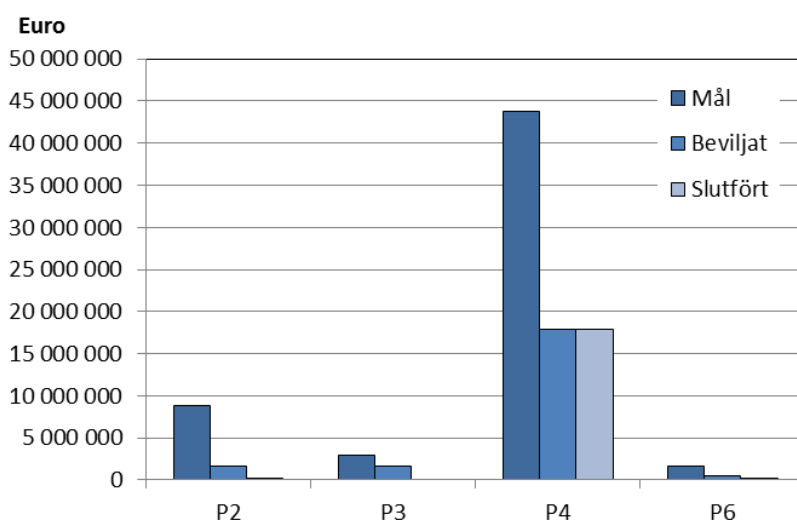
4. Finansiellt genomförande och indikatoruppföljning

Observera att samtliga uppgifter är preliminära eftersom uppgifterna för 2016 inte ännu är helt sammanställda inom programorganisationen. Rapporten omfattar uppgifter som hunnit bli införda i uppföljningssystemen i början av mars 2017.

4.1 Finansiellt genomförande

De planerade offentliga utgifterna för programmet är ca 58,5 miljoner euro (55,5 miljoner delfinansierat av EU samt 3,1 miljoner ytterligare nationell finansiering⁴). Dessa är fördelade mellan åtta åtgärder samt tekniskt stöd för programmets genomförande. De tre största åtgärderna står tillsammans för cirka 85 procent av programmets budget. Den största åtgärden är *Stöd till områden med naturliga eller andra särskilda begränsningar (M13)*, vilken får 24,5 miljoner euro. *Miljö- och klimatvänligt jordbruk (M10)* får 14,5 miljoner euro och *Investeringar i fysiska tillgångar (M04)* får 10,8 miljoner euro. *Stöd för ekologiskt jordbruk (M11)* får 4,5 miljoner euro, medan 1,6 miljoner går till *stöd för LEADER-programmets genomförande (M19)* och 0,9 miljoner till *underlätta inträdet i jordbrukssektorn för jordbrukare med tillräcklig kompetens och i synnerhet generationsskiften (M06)*. De minsta åtgärderna är *rådgivningstjänster samt företagslednings- och avbyttjänster (M02)* (0,3 miljoner euro) och *kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (M01)* (0,1 miljoner euro). Utöver dessa åtgärder budgeteras 1,3 miljoner euro för tekniskt stöd.

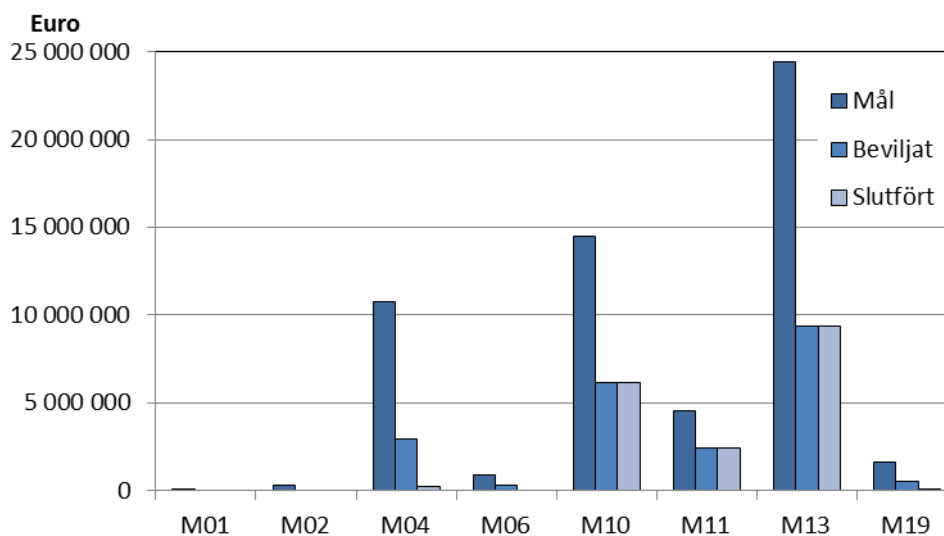
Figur 4. Finansieringsmål, beviljad och slutförd offentlig finansiering för programmets unionsprioriteringar.⁵

⁴ Ytterligare nationell finansiering fördelar sig som följer: 8 888 euro till M10, 131 000 euro till M11, 2 426 000 euro till M13 samt 500 000 euro extraordinär ytterligare nationell finansiering till M04.

⁵ Ett projektstöd anses slutfört då den sistadelen av stödet är utbetalt. Arealstöden inom unionsprioritet 4 är utformade så att utbetalningarna grundas på en annan typ av beslut än de som gäller för de andra stödåtgärdernas projektstöd. Jordbrukarnas årliga stöd är beroende av odlad gröda och areal. De beviljade medlen för dessa åtgärder är därför här likställda med slutförda. I siffrorna ingår även förlängda arealstöd från den förra programperioden som betalats med medel från det nuvarande programmet.

Figur 5. Finansieringsmål, beviljad och slutförd offentlig finansiering för programmets åtgärder.⁶

På grund av problemen vid uppstarten av programmet har många av åtgärderna först nyligen startats. Förseningen med att få igång utbetalningarna innebär att förutom arealstöden som betalas ut kontinuerligt genom kontrakt som löper över hela programperioden har endast ett fåtal projekt kunnat påbörjas.

Arealstöden som hittills slutförts fördelar sig som följer: 6,1 miljoner euro till M10, 2,4 miljoner euro till M11 samt 9,4 miljoner till M13. Utöver arealstöden har investeringsstöd motsvarande ca 2,9 miljoner euro (ca 1,3 miljoner till jordbruksföretag och ca 1,6 miljoner till livsmedelsförädling) samt stöd gällande jordbruks- och affärsutveckling motsvarande ca 0,3 miljoner beviljats. Cirka 0,5 miljoner har beviljats inom LEADER, 0,3 miljoner för administration och skrivandet av en lokal utvecklingsstrategi, samt 0,2 miljoner till olika projekt.

De slutförda projekten, exklusive arealstöden, uppgår endast till 269 000 euro i offentliga utgifter⁷. 259 000 euro inom åtgärden M04 – investeringar i fysiska tillgångar, samt 10 000 euro för skrivandet av en lokal utvecklingsstrategi för LEADER har slutförts. Summan för samtliga utbetalningar, även de inom projekt som inte är slutförda, är dock betydligt högre: sett till samtliga utbetalningar som gjorts har utbetalningar på 68 000 euro⁸ gjorts inom M19, ca 938 000 euro har utbetalats till jordbrukare som investeringsstöd M04 samt 108 000 euro till startstöd M06. Till detta tillkommer de utbetalda arealstöden.

Som konstaterat är det främst unionsprioritet fyra som haft 'slutförda stöd' genom de stora arealstöden som riktar sig mot denna prioritet. Förutom den huvudsakliga

⁶ Ett projektstöd anses slutfört då den sista delen av stödet är utbetalt. Arealstöden M10, M11, M13 är utformade så att utbetalningarna grundas på en annan typ av beslut än de som gäller för de andra stödåtgärdernas projektstöd. Jordbrukarnas årliga stöd är beroende av odlad gröda och areal. De beviljade medlen för dessa åtgärder är därför här likställda med de slutförda. I siffrorna ingår även förlängda arealstöd från den förra programperioden som betalats med medel från det nuvarande programmet.

⁷ D.v.s. fått sin sista utbetalning av stödpengar.

⁸ Varav 50 000 euro är ett nationellt finansierat förskott för driften av LAG.

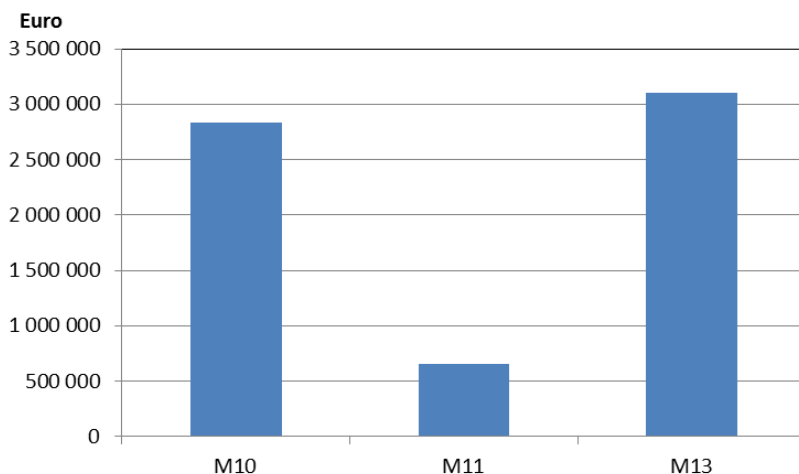
unionsprioriteten har även flera av åtgärderna sekundära prioriteringar. De totala slutförda stödets fördelning mellan sekundära prioriteringar är som följer: ca 5,2 miljoner euro inom prioritet fem (Främja resurseffektivitet och stödja övergången till en koldioxidsnål och klimattålig ekonomi inom jordbruks-, livsmedels- och skogsbrukssektorn), 3,0 miljoner euro inom P4 samt 0,2 miljoner inom unionsprioritering tre (Främja livsmedelskedjans organisation, inklusive bearbetning och saluföring av jordbruksprodukter, djurskydd och riskhantering inom jordbruket).

4.2 Finansiering från föregående program

Problemen vid uppstarten av det nya programmet innebar att man förlängde kontrakt för arealstöd som ingått under den förra perioden och finansierade under 2014 dessa med det nya programmets budget.

Stödet för miljövänligt jordbruk (214) och kompensationsbidraget (212) i programmet 2007-2013 är redovisade i programmet 2014-2020 som Miljö- och klimatvänligt jordbruk (M10) och Områden med naturliga eller andra särskilda begränsningar (M13). Stödet för ekologisk produktion som under programperioden 2007-2013 ingick i åtgärd 214 ingår i det nya programmets åtgärd M11.⁹

Figur 6. Programfinansiering som använts för att finansiera kontrakt som ingått under program-perioden 2007-2013 vilka fortfarande var i kraft under övergångsåret 2014 efter åtgärd

4.3 Uppföljningsindikatorer

På grund av att programmets förverkligande i realiteten först nyligen kunnat påbörjas finns inte mycket resultat att notera då man läser av uppföljningsindikatorerna. De resultat som kan konstateras är investeringar samt

⁹ Ålands landskapsregering, *Årlig genomföranderapport 2015*.

anslutningen till de olika arealstöden inom unionsprioritet fyra. Nedan följer en uppföljning av målindikatorerna samt de övriga uppföljningsindikatorer där någon registrering av indikatorvärde skett vid tidpunkten för sammanställningen av den här utvärderingsrapporten.¹⁰

Indikatorer P1

Fokus-område	Indikator	Måluppfyllelse	Åtgärder
1A	0,81 % av utgifterna inom ramen för artiklarna 14,15 och 35 i förhållande till programmets totala finansieringsram	-	M01, M02
1C	Totalt antal deltagare (150 st) som utbildats	-	M01

Indikatorer P2

Fokus-område	Indikator	Måluppfyllelse	Åtgärder
2A	Andel av jordbruksföretag med stöd från ett landsbygdsprogram för investeringar i omstrukturering eller modernisering (13,79 %)	20% av målsättningen (2,8% av jordbruksföretag)	M01, M02, M04
2B	Andel av jordbruksföretag med stöd från ett landsbygdsprogram för affärsutveckling/ investeringar för unga jordbrukare (3,79 %)	-	M06

Indikatorer P4

Fokus-område	Indikator	Måluppfyllelse	Åtgärder
4A	Andel av jordbruksmark som omfattas av åtagande som stöder biologisk mångfald och/eller landskap (29,56 %)	83% av målsättningen (24,7% av jordbruksmark)	M02, M10, M11, M13
4B	Andel av jordbruksmark som omfattas av åtagande som förbättrar vatten-förvaltning	87% av målsättningen (52,7% av jordbruksmark)	

¹⁰ P.g.a. att programmet kommit så pass kort har många av indikatorerna utöver den finansiella genomgången ovan i dagsläget nollvärden.

	(60,50 %)		
4C	Andel av jordbruksmark som omfattas av åtagande för att förbättra markskötsel och/eller förebygga jorderosion (18,53 %)	113% av målsättningen (21,0% av jordbruksmark)	

Indikatorer P6

Fokus-område	Indikator	Måluppfyllelse	Åtgärder
6A	Arbetsstillfällena som skapats i projekt som får stöd (5 stycken)	-	
6B	100 % av landsbygdsbefolkning som omfattas av lokala utvecklingsstrategier	-	M19
6B	Andel av befolkningen som drar nytta av förbättrade tjänster (24,69 %)	-	M19
6B	Arbetsstillfällena som skapats genom projekt som får stöd (Leader) (5 stycken)	-	M19

4.4 Investeringsstödet fördelning

De slutförda projekt som fått investeringsstöd uppgår sammanlagt till 259 000 euro i offentligt stöd och fördelar sig på sexton jordbruksföretag och totalt 17 unika insatser. Bland stödmottagarna finns sex kvinnor, tretton män samt två stycken icke-fysiska personer. I tabellen nedan kan man se hur dessa stöd fördelar sig mellan olika gårdsinriktningar och – storlekar.

Tabell 2. Tabell. Fördelning av (slutfört) investeringsstödet till jordbruket mellan olika inriktningar och gårdsstorlek

Inriktning	Total	Åkergrödor	Trädgårdsväxter	Mjölk	Andra permanenta grödor	Andra betesdjur	Blandat (Grödor och produktionsdjur)
Antal insatser	17	2	1	4	3	3	4
Offentliga utgifter (€)	258 696	69 150	5 778	60 107	39 260	16 284	68 117
Gårdsstorlek	Total	< 5 Ha	>=5 Ha till <10 Ha	>=10 Ha till	>=20 Ha till <50	>=50 Ha	

				<20 Ha	Ha		
Antal insatser	17	0	0	4	3	10	
Total offentliga utgifter (€)	258 696	0	0	44 454	51 490	162 752	

Inget investeringsstödsprojekt till livsmedelsindustrin har ännu slutförts, men av det beviljade stödet på ca 1,6 miljoner euro har ca 85 procent gått till ett stort projekt som ämnar skapa produktionsanläggning, nytt bryggerhus, burklinje, nya fermenteringstankar och tillbehör till ett ölbryggeri. Övriga beviljade stöd har gått till projekt för byggande av produktionsanläggning för att inrymma en ny förpackningslinje för lök, införskaffande av en lökförpackningsmaskin, införskaffande av bryggeriutrustning samt en automatiserad bag-in-box linje inom juiceproduktionen.

4.5 LEADER

Inom LEADER har fram till och med 2016 beviljats stöd för åtta projekt. Förutom utarbetandet av en lokal utvecklingsstrategi och drivandet av den lokala aktionsgruppen har det beviljats stöd för sex stycken föreningsdrivna projekt: Uppförande av en bigård av en biodlarförening, ombyggnation av en tidigare grundskola till multifunktionell möteslokal, renovering av en läktare vid en idrottsanläggning, upprustande av en ladugård för att fungera som härbärge, upprustande av en naturmotionsstig samt införskaffande av köksspis och bakugn.

4.6 De arealbaserade stödens fördelning

De utbetalda stöden för M10, M11 och M13 uppgår sammanlagt till 17,9 miljoner euro. Av dessa har ca 6,1 miljoner gått till M10. Eftersom åtgärden består av en rad olika insatstyper visas i tabellen nedan hur de drygt sex miljonerna fördelar sig mellan de olika insatserna så att man kan bedöma åtgärdens fokus. Som kan ses har över hälften av utgifterna gått till *hantering av insatsvaror, bl.a. integrerad produktion, minskning av mineralgödsel och bekämpningsmedel*. Även underhåll av landskap, habitat och gräsmarkssystem med höga naturvärden utgör en stor del av det utbetalda stödet.

Tabell 3. Totala utgifter inom åtgärd 10, fördelat per åtgärd.

Insats	Insats (specificering)	Totala utgifter (€)
Hantering av insatsvaror, bl.a. integrerad produktion, minskning av mineralgödsel och bekämpningsmedel		3 909 470
Jordlager, plöjningsmetoder, reducerad jordbearbetning, bevarande av jordbruk		613 248
Bevattning/Dränering	Minskad bevattning, bevattningsteknik	0

	Minskad vattenavledning, underhåll av våtmarker	6 413
Underhåll av landskap, habitat och gräsmarkssystem med höga naturvärden	Skapande och upprätthållande av naturvärden	195 344
	Underhåll av åker- och gräsmarkssystem med höga naturvärden	980 341
Underhåll av jordbruk, integrerade metoder	Diversifiering av grödor, växtföljd	0
	Utfodring av djur, hantering av gödsel	386 209
Annat		37 913

För att ge en bild av fördelningen av hur de olika arealbaserade stödens täckning fördelar sig arealmässigt visas i tabellen nedan täckningen för de olika stöden under 2016. Arealstödet M13 är som man kan se inte bara det största stödet utgiftsmässigt, utan är även det som täcker störst andel av den åländska jordbruksmarken. Fördelningen inom M10 är bekant från tabellen ovan. Stödet för ekologiskt jordbruk (M11) fördelar sig arealmässigt mellan ca 2 400 ha befintlig ekologisk jordbruksmark och ca 700 ha som är i övergång till att bli ekologisk jordbruksmark.

Tabell 4. De arealbaserade stödens täckning 2016.

Åtgärd	Arealmått	Insats	Insats (specificering)	Areal (ha)
M10	Areal (ha)	Bättre förvaltning, minskning av mineralgödsel och bekämpningsmedel		9 730
		Jordlager, plöjningsmetoder, reducerad jordbearbetning, bevarande av jordbruk		2 136
		Bevattning/Dränering	Minskad bevattning, bevattningsteknik	
			Minskad vattenavledning, underhåll av våtmarker	11
		Underhåll av landskap, habitat och gräsmarkssystem med höga naturvärden	Skapande och upprätthållande av naturvärden	304
			Underhåll av åker- och gräsmarkssystem med höga naturvärden	2 517
		Underhåll av jordbruk, integrerade metoder	Diversifiering av grödor, växtföljd	
			Utfodring av djur, hantering av gödsel	1 970
		Annat		
	Fysisk areal (ha)			12 091

M11	Areal (ha)	Övergång till ekologiskt jordbruk	697
		upprätthållande av ekologiskt jordbruk	2 389
M13	Areal (ha)	Bergsområden	
		Andra områden med betydande naturliga begränsningar	
		Områden med särskilda begränsningar	14 382

5. Jordbrukssektorns struktur och utveckling

5.1 Jordbrukets strukturförändring

Den långvariga strukturella omvandlingen inom det åländska jordbruket fortgår. Förändringen kännetecknas av en i stort oförändrad total åkerareal som delas av allt färre jordbrukare. Detta innebär att den genomsnittliga jordbrukslägenheten blir allt större. De tio senaste åren fram till 2014 har antalet jordbrukslägenheter minskat med ca 30 procent medan den genomsnittliga åkerarealen ökat från 22 till 30 hektar. Förändringstakten ser olika ut bland olika produktionsinriktningar, och framförallt mellan olika gårdsstorlekar.

De allra minsta jordbrukslägenheterna är de som minskar snabbast i antal. Sedan EU-inträdet har åtta av tio lägenheter mellan 2 och 4,99 hektar lagts ner. Förändringstakten har även ökat de senaste åren: under perioden 2010–2014 försvann 58 procent av de minsta lägenheterna, vilket är en större procentuell minskning än vad gruppen hade under de tjugo föregående åren. Även drygt var fjärde lägenhet med fem till tjugo hektar försvann under perioden 2010–2014. Större gårdar har absorberat arealen från dessa nedläggningar, vilket man kan se i det att de enda storlekskategorin som ökar i antal sedan 2010 är gårdar med över 50 hektar jordbruksmark. Parallellt med nedläggningarna av smågårdar har ökningen i antal stora gårdar fått förnyad fart de senaste åren.

Tabell 5. Aktiva jordbrukslägenheter efter storleksklass 1990–2014

Åkerareal, ha/	1990	1995	2000	2005	2010	2014
Antal	885	809	667	579	527	423
2-4,99	181	151	92	66	69	29
5-9,99	224	168	125	110	94	69
10-19,99	287	234	190	142	117	85
20-29,99	122	128	100	92	72	57
30-49,99	60	104	118	107	103	92
50-99,99	10	22	37	51	57	72
100+	1	2	5	11	15	19

Källa: ÅSUB

Förändringen mot större åkerareal per jordbrukare kan även noteras då man ser på antalet sysselsatta personer med huvudsaklig sysselsättning inom jordbruket. Mellan 2007 och 2015 har antalet personer minskat med ca 15 procent inom jordbruket. Den procentuella förändringen i antalet personer är mindre än antalet jordbrukslägenheter. Detta förklaras i huvudsak av att många av de nerlagda jordbruken sköttes som bisyssla och att dessa marker nu brukas av heltidsjordbrukare och anställda på de större gårdarna.

Gårdsstatistik uppdelad per huvudsaklig produktionsinriktning visar att strukturomvandlingen sett olika ut inom de olika produktionsinriktningarna.

Antalet gårdar med mjölk eller spannmål som huvudinriktning har under perioden 2005–2015 minskat med cirka 60 procent. Antalet gårdar som har frilandsträdgårdsväxter som sin huvudsakliga inriktning har i sin tur minskat med drygt 40 procent. Den minsta procentuella minskningen av antalet gårdar har skett inom inriktningen "övrig boskap" (-5 %). Inom produktionen av "får, get, häst" har det dock skett en viss tillväxt (+9%).

Tabell 6. Jordbrukslägenheter efter huvudproduktionsinriktning

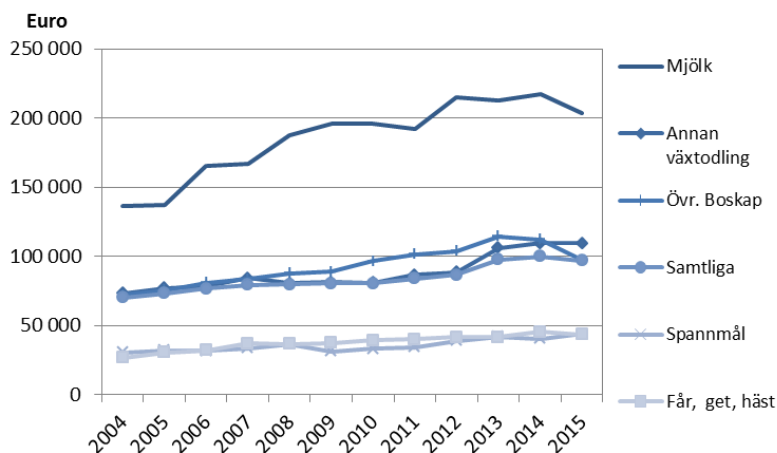
Huvudproduktionsinriktning	2000	2005	2010	2015
Lägenheter med produktion totalt	713	614	561	427
Djurhållning:	249	215	194	157
mjölk	128	89	53	35
övrig boskap	59	62	68	59
svin	5	3	1	-
fjäderfä	8	4	4	1
får, get, hästar, övr.	49	57	68	62
Växtodling och annan produktion	464	399	367	270
spannmål	168	130	108	50
trädgårdsväxter (friland)	130	105	96	59
övrig växtodling och blandad produktion	166	164	163	161

Källa: Jord- och skogsbruksministeriet

Ett annat sätt att belysa övergången mot större gårdar som skett är att se på de genomsnittliga intäkterna per gård. I *Figur 7* ser man att de genomsnittliga intäkterna har ökat från cirka 70 000 euro till nästan 100 000 euro, mätt i 2015-års priser, mellan 2004 och 2015.¹¹ Här kan man även se storleksskillnaden mellan de olika inriktningarna. Mjölkgårdar har i allmänhet klart större verksamheter än övriga inriktningar, med genomsnittliga intäkter över 200 000 euro, medan inriktningarna "spannmål" samt "får, get, häst" har genomsnittliga intäkter kring endast 40 000 euro. Gårdar med "övrig boskap" eller "annan växtodling" har i genomsnitt cirka 100 000 euro i sammanlagda intäkter och ligger därmed nära det åländska genomsnittet.

¹¹ Bygger på data från LUKE där aktiebolag inte ingår.

Figur 7. Genomsnittliga totala intäkter per företag 2004–2015, efter produktionsinriktning i 2015-års priser

Som tidigare nämnts är den totala åkerarealen så gott som oförändrad över tid. Fördelningen av markens användning och jordbrukets produktion har dock ändrat i viss mån. Andelen vall har ökat markant under 2000-talet. Ungefär hälften av ökningen av vallodlingen motsvaras av en minskning i fodersädsarealen. Utöver den stora utökningen av vallen är det sockerbetans bortfall¹² som utgör den stora förändringen. Idag används nästan hälften av åkerarealen för vallodling. Framför allt antalet får, men även nötkreatur har ökat under 2000-talet, vilket påverkar behovet av bete. För en jämförelse mellan förändringen av antalet djur respektive betes- och foderodling behövs dock de varierande näringsbehoven för djuren tas i beaktande, vilket inte gjorts inom denna rapport.

Tabell 7. Användning av åkerarealen 2000-2015

	2000	2005	2010	2015
Procent				
Odlad åkermark totalt	100,0	100,0	100,0	100,0
Vall, åkerbete	30,8	39,7	46,9	46,8
Fodersäd	28,2	21,2	16,3	15,4
Brödsäd	13,2	11,2	12,4	15,1
Oljeväxter	0,2	0,3	3,7	1,7
Sockerbeta	8,1	8,5	0,8	..
Potatis	5,7	5,4	6,7	5,5
Övriga växter	6,6	5,7	5,5	9,0
Träda	7,2	8,0	7,7	6,5

Källa: Jord- och skogsbruksministeriet

Om man istället för att se på åkeranvändningen granskar de sålda produkterna kan vi notera att det även för dessa skett vissa förändringar under åren.

Äppelproduktionen utmärker sig med den stora ökningen, mängden sålda äpplen har i det närmaste fördubblats på tio år. Ökningen av äppelproduktionen är ett

¹² Sockerbetsodlingarna lades ner på Åland då det närmsta sockerbruket på fastlandet stängde och stödsystemet inom EU reformerades.

resultat av ett gemensamt initiativ inom branschen som inneburit förbättrade odlingsmetoder och marknadsanpassade äppelsorter samt investeringar i ULO-lager med LBU-stöd. Förutom för äpplen kan vissa positiva trender även ses i mängden potatis, lök och oljeväxter, bland annat genom användandet av tidigare sockerbetsmarker för nya grödor.

Kött, som huvudsakligen har sin avsättning lokalt, har en oförändrad såld mängd sedan fjäderfäuppfödningen upphörde 2002. Sammansättningen av den åländska köttproduktionen har dock delvis bytt fokus då svinköttsproduktionen till stora delar har försvunnit medan motsvarande ökning skett i nöt- och fårkött. Mjölproduktionen har varit ganska konstant fram till 2013 då en ökande trend inleddes. Försäljningen av spannmål har varit relativt oförändrad medan trädgårdsväxterna med undantag av äpple och tomat har minskat under perioden.

Tabell 8. Försäljning av huvudsakliga lantbruksprodukter

	2000	2005	2010	2015
Såld mängd, ton				
Jordbruk				
Mjök	14 200	14 000	14 500	17 500
Nötkött	520	530	550	640
Svinkött	100	10	30	20
Fårkött	50	60	100	80
Fjäderfäkött	1 380	-	-	-
Vete	5 300	4 800	3 500	4 600
Råg	800	700	550	910
Korn	2 400	1 200	600	1 370
Havre	2 600	2 600	1 400	890
Oljeväxter	20	30	470	420
Sockerbeta	41 800	50 500	4 000	..
Potatis	13 400	17 000	14 700	21 300
Trädgård				
Lök	5 200	7 500	7 200	5 800
Gurka	270	220	120	50
Purjo	360	170	120	120
Kinakål	1 300	1 300	600	270
Äppel	1 500	1 800	3 200	3 360
Tomater	50	170	190	80
Isbergssallat	600	440	300	210

Not: Siffrorna är avrundade

Källa: ÅSUB

Värdet på de sålda jordbruksprodukterna är totalt sett ganska oförändrat sedan 2004 om inflationen beaktas. År 2005 sjönk det sammanlagda försäljningsvärdet i och med att effekterna av nedläggningen av en hönsgrård syntes fullt ut¹³. Sedan dess låg värdet på de sålda produkterna stabilt kring cirka 21 miljoner i 2015 års

¹³ 2002 var sista året med fjäderfäuppfödning men effekten av nedläggningen komparerades i statistiken under ett par år av goda skördar inom vissa grödor.

penningvärde fram till 2013 då produktionsökningar inom mjölk och äpple bidrog till att man återigen nådde 2004-års nivåer. Försäljningsintäkterna från mjölk sjönk dock åter 2015 trots fortsatt ökad produktion, detta på grund av sjunkande mjölkpris nationellt och internationellt. Sammantaget kan man säga att försäljningsvärdet under det senaste decenniet har återhämtats efter nerlagd fjäderfä- och sockerbetsproduktion. Ökning har främst skett inom äppelförsäljning men även inom t.ex. kött, spannmål och potatis.

Tabell 9. Lantbruksprodukter, bruttointäkter, 2015-års priser

	2000	2005	2010	2015
Intäkter, 1 000 euro				
Totalt	24 018	21 657	21 378	23 600
Jordbruk	17 537	15 794	12 479	14 400
Mjölk	7 358	6 880	6 685	6 000
Nötkött	1 271	1 125	1 313	1 680
Svinkött	140	12	33	20
Fårkött	127	179	250	290
Fjäderfäkött	1 970	-	-	-
Vete	775	550	532	680
Råg	114	96	87	160
Korn	292	132	76	200
Havre	318	275	195	140
Oljeväxter	0	12	174	180
Sockerbeta	3 037	3 159	65	..
Potatis	2 021	2 991	2 409	3 990
Övr. jordbrul	38	431	619	850
Trädgård	6 608	5 863	8 898	9 200
Lök	1 932	1 292	2 474	2 250
Gurka	241	251	217	60
Purjo	407	179	152	160
Kinakål	1 093	1 017	586	270
Äppel	1 385	1 472	4 210	4 850
Tomater	64	251	391	160
Isbergssallat	699	479	402	270
Övr. frukt ocl	737	885	477	1 180

Not: Siffrorna är avrundade

Källa: ÅSUB

5.2 Specialisering och diversifiering

Värdet på de sålda jordbruksprodukterna har koncentrerats en aning till färre produkter över tid. 2015 kom 63 procent av de totala intäkterna från de tre största produkterna (mjölk, potatis, äpple), 2005 var denna andel 60 procent (mjölk, potatis, sockerbeter). De fem största produkternas andel har stigit från 74 procent till 81 procent under perioden 2005 till 2015. Värdekoncentreringen till de största produkterna sjönk något 2015 på grund av det låga mjölkpriset, mjölkens andel av bruttointäkterna sjönk från 31 till 25 procent mellan 2014 och 2015.

Tabell 10. De största grödornas andel av totala bruttointäkterna

	2000	2005	2010	2015
Den största	31 %	32 %	31 %	25 %
Två största	45 %	46 %	51 %	46 %
Tre största	58 %	60 %	63 %	63 %
Fyra största	66 %	67 %	74 %	72 %
Fem största	74 %	74 %	81 %	81 %

Källa: Naturresursinstitutet

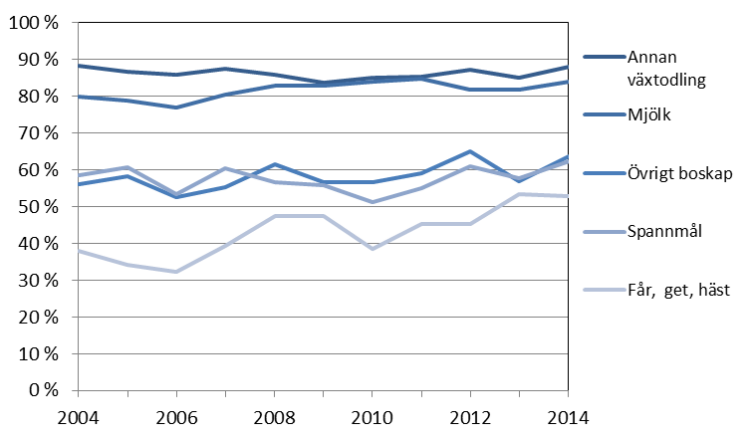
Utöver ovan nämnda värdekoncentration kan även en viss specialisering inom de olika produktionsinriktningarna ses. Om man uppskattar specialiseringsgraden genom att se på andelen av jordbrukets försäljningsintäkter som kommer från de varor som är gårdens huvudsakliga inriktning ser vi att inriktningarna skiljer sig åt i specialiseringsgrad.¹⁴ Eftersom inriktningarnas verksamhetsförutsättningar skiljer sig åt finns en naturlig skillnad i specialiseringsgrad mellan olika inriktningar. Utvecklingen över tid kan dock visa åt vilket håll förändringen går.

Mjölkgårdar och gårdar med inriktningen "annan växtodling" har den högsta specialiseringsgraden, drygt 80 procent. Spannmålgårdar har en specialiseringsgrad på ca 60 procent. Lägst grad har "övrig boskap" (64 %) och "får, get, häst" (53 %).

En specialisering tycks ha skett inom grupperna "övrig boskap" och "får, get, häst", där en större andel av försäljningsintäkterna kommer från animalieprodukter (och även växtodling för "får, get, häst"-gårdar). Minskande andelar av intäkterna utgör istället växtodlingsintäkter för "övrig boskap" och "andra försäljningsintäkter" för gårdar med inriktningen "får, get, häst".

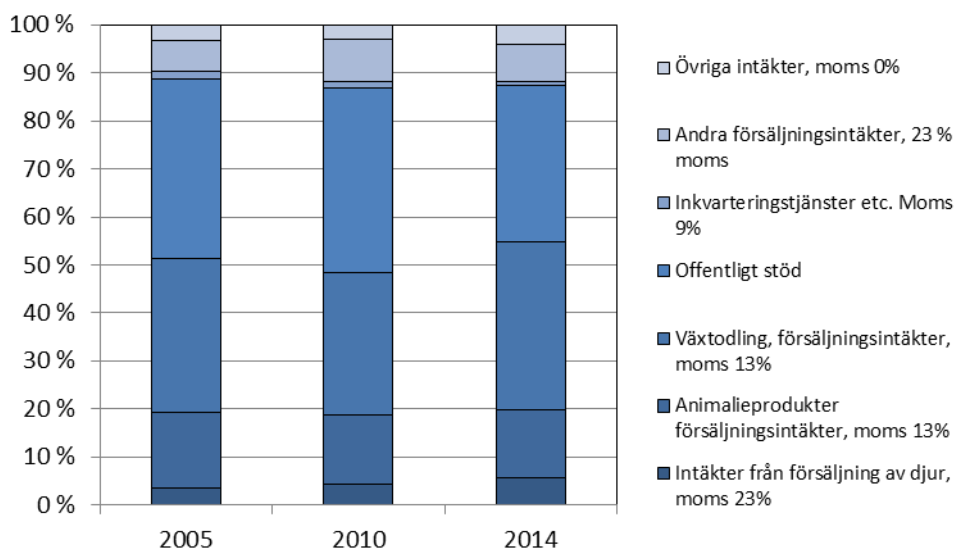
Om man jämför de åländska uppgifterna med motsvarande data för hela Finland framkommer både likheter och skillnader. Mjolk och spannmål har en likartad specialiseringsnivå medan produktionsinriktningen "övrig boskap" har en klart lägre specialiseringsnivå på Åland. Den finska specialiseringsgraden för inriktningen "övrig boskap" är 81 procent, att jämföra med den åländska på 64 procent, ett tecken på att den åländska köttproduktionen skiljer sig från den fastländska, vilket åtminstone delvis hänger samman med den mindre skalan på de åländska köttgårdarna. Gårdar inom "annan växtodling" och "får, get, häst" är mer specialiserade på Åland än i övriga Finland. I fallet med fårgårdar beror detta på en klar specialisering på Åland under de tio senaste åren, något som saknas motsvarighet för på fastlandet.

¹⁴ I produktuppdela intäktstatistik har de fyra gårdsinriktningarnas huvudsakliga produkter antagits följande schema: mjölkgårdar = animalieprodukter, "övrig boskap" = animalieprodukter och försäljning av djur, "får, get, häst" = animalieprodukter och försäljning av djur, Spannmål = växtodlingsintäkter samt "annan växtodling" = växtodlingsintäkter. Bygger på data från LUKE där aktiebolag inte ingår.

Figur 8. Specialiseringsgrad 2004–2014, per huvudsaklig produktionsinriktning

Källa: LUKE, bearbetning av ÅSUB

Ett av målen i programmet är en diversifiering av lantbruksföretagen. Det finns som vi sett ovan flera olika tendenser som pekar på en ökad produktspecialisering inom det åländska lantbruket. I *Figur 9* kan vi se tecken som eventuellt kan tyda på att andra inkomster vid sidan av försäljning av jordbruksprodukter har ökat. Intäktsgруппerna "övriga intäkter (moms 0 %)" och "andra försäljningsintäkter (23 % moms)" har ökat sina andelar av de totala intäkterna med två respektive en procentenhet. En ibland framförd möjlighet till biinkomster inom jordbruket är att erbjuda inkvarteringstjänster. Vi kan dock se att inkvarteringstjänsternas andel av de totala intäkterna är marginella och dessutom har minskat det senaste decenniet.

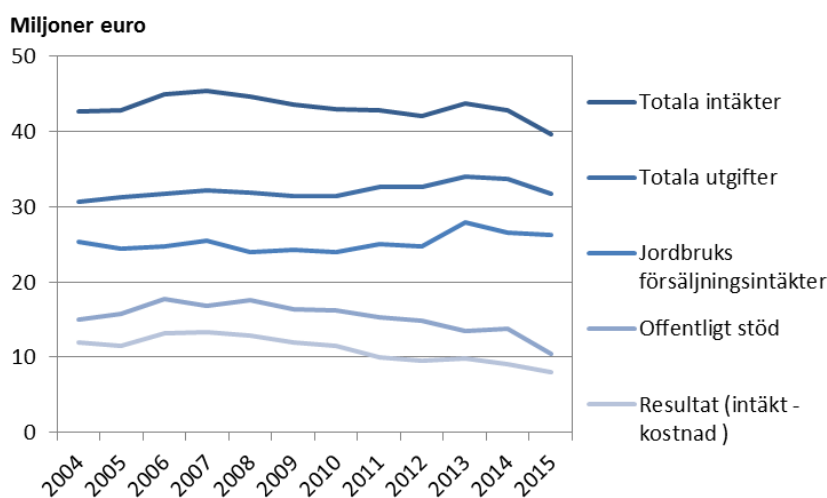
Figur 9. Olika intäktskällors andel av totala intäkterna

Källa: LUKE, bearbetning av ÅSUB

5.3 Lönsamhet

Jordbrukets resultat har sjunkit under de senaste åren. Intäkterna har stigit under perioden i en takt som ungefär motsvarar den årliga inflationen, medan utgifterna stigit i något högre takt. Intäktsökningen beror främst på ökade försäljningsintäkter eftersom stöden sammantaget är relativt oförändrade. I slutet av perioden kan man se de första effekterna av det ryska importstoppet, slopade mjölkkvoter samt även de minskade stöden under övergångsperioden mellan de två stödsystemen. Den åländska utvecklingen liknar den inom sektorn i Finland som helhet.

Figur 10. Jordbruksföretagens intäkter och utgifter 2004–2015, 2015-års priser¹⁵

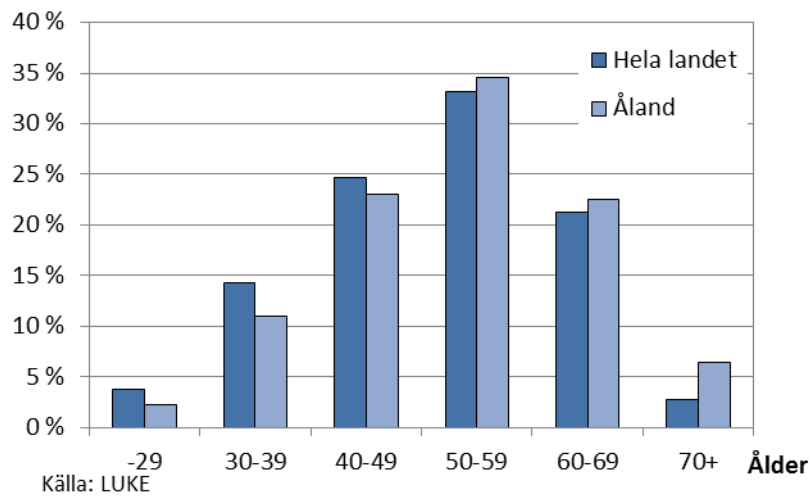
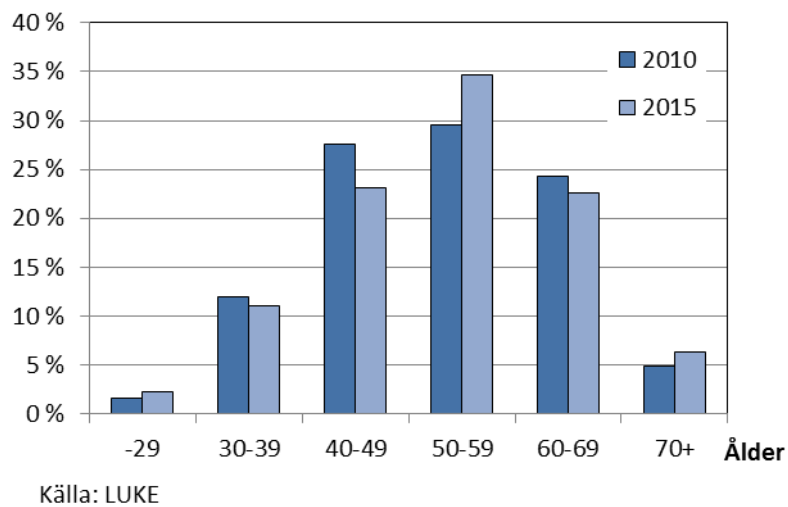

Källa: LUKE, bearbetning av ÅSUB

5.4 Åldersstrukturen inom lantbruket

År 2015 var medelåldern för de åländska lantbrukarna 53,0 år. Detta innebär att Åland hade den högsta medelåldern av samtliga finska landskap. Medelåldern för hela landet var 50,8 år. I *Figur 11* nedan kan man se att de åländska andelarna är lägre än de för hela Finland i samtliga åldersgrupper under 50 år, medan motsatt förhållande gäller för de äldre åldersgrupperna. Som kan ses i *Figur 12* har åldersfördelningen sedan 2010 ytterligare rört sig något mot äldre jordbrukare.

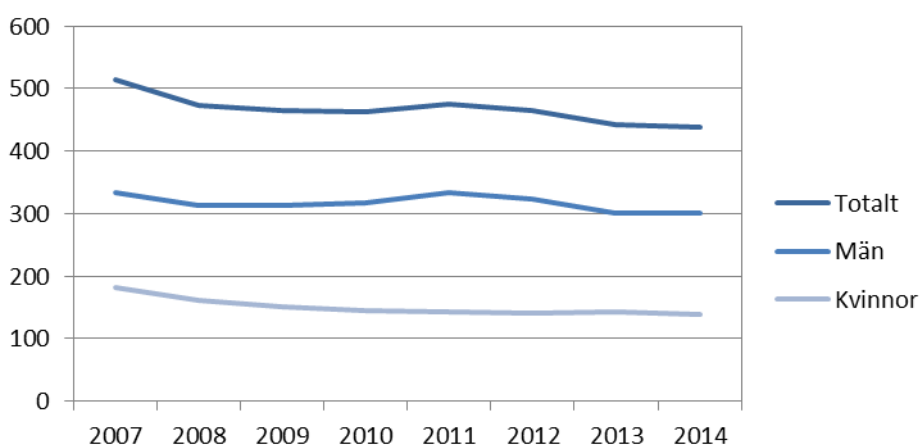
¹⁵ Bygger på data från LUKE där aktiebolag inte ingår.

Figur 11. Åldersfördelning för lantbrukare på Åland och i hela Finland 2015

Figur 12. Åldersfördelning för lantbrukare på Åland 2010 och 2015

5.5 Livsmedelsklustret

Det åländska jordbruket sysselsätter för närvarande dryga 400 personer. Genom storleksrationaliseringar, lönsamhetspress och nedläggningar av tidigare aktiva jordbruk minskar antalet sysselsatta inom näringen trendmässigt över tiden, något som tydligt framgår av *Figur 13* nedan:

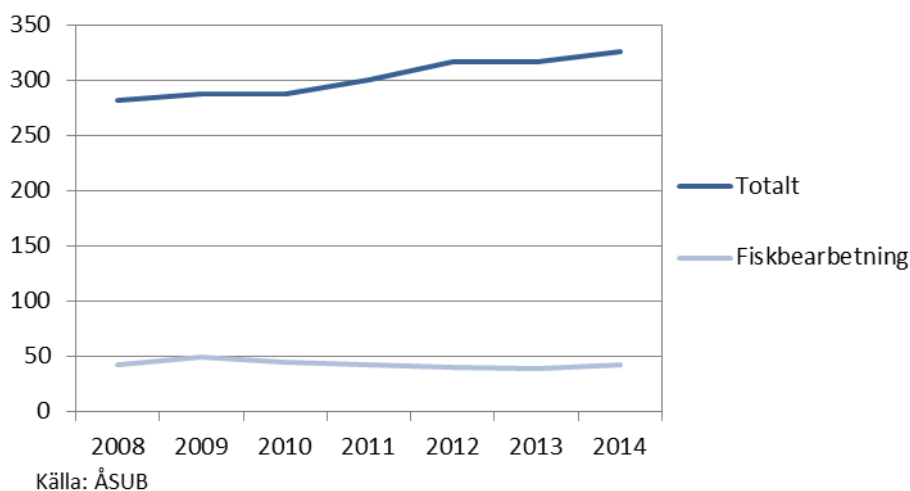
Figur 13. Antal sysselsatt inom jordbruket

Källa: ÅSUB

Jordbruket och dess arbetsplatser utgör dock basen i ett betydligt större - ekonomiskt mer betydelsefullt - åländskt livsmedelskluster, där den industri som vidareförädlar, distribuerar och marknadsför jordbrukarnas produkter spelar en central roll. Livsmedelsindustriföretagen är av avgörande betydelse för jordbruksproducenternas långsiktiga utvecklingsmöjligheter. En analys av jordbrukets produktions- och marknadsförutsättningar måste därför även innefatta den för producenterna så strategiskt viktiga livsmedelsindustrin.

Sysselsättningen inom den åländska livsmedelsindustrin uppgick den 31.12 2014 (senaste tillgängliga data) till ca 330 personer. Som framgår av *Figur 14* nedan är trenden här, i motsats till den för primärproducenterna, mera positiv med en gradvis växande sysselsättning.

Figur 14. Sysselsättningen inom livsmedelsindustrin (inkl. och exkl. fiskbearbetning)

Livsmedelsindustrin utgör en betydande del av den samlade åländska tillverknings- och processindustrin. Den står sålunda för drygt 40 procent av näringens bruttoomsättning (2014) och ca 30 procent av dess förädlingsvärde och av dess sysselsättning (2013).

En handfull för åländska förhållanden större företag bär upp merparten av livsmedelsproduktionen på Åland. Några av dessa är *Orkla/Chips ab* (potatisbaserad snacks- och livsmedelsproduktion), *Ålands Centralandelslag/ÅCA* (mejeri- och bageriprodukter), *W.J. Dahlman* (slakt och charkprodukter). Centrala aktörer i distributions- och grossistledet är därtill *Ålands Trädgårdshall* (lagring, förpackning, distribution och marknadsföring av frukt och grönsaker) samt *Ab Lantbruk* (försäljning av maskiner, foder, spannmålshantering m.m.).¹⁶

Med sammanlagt ca 490 primärproducerande underleverantörer¹⁷ dominerar dessa fem företag marknaden för de åländska jordbruksproducenterna. Med sina ca 230 anställda (plus några 10-tal anställda personer utanför Åland) står de för drygt hälften av sysselsättningen inom livsmedelsindustrin som helhet och exporterar i genomsnitt ca 85 procent av sina produkter till marknaderna utanför Åland (främst Finland, i viss mån Sverige). Om man även räknar in övriga delar av livsmedelsklostret (fiskprodukter och skog), uppgår omsättningen till ca 180 miljoner euro och exporten till drygt 100 miljoner euro, motsvarande ca 37 procent av den samlade åländska varuexportvolymen (2015).¹⁸

¹⁶ Härtill kommer inom fiskförädlingssektorn *Chipsters ab*, ett av de idag största åländska livsmedelsindustriföretagen med ca 50 anställda på Åland.

¹⁷ Summan innehåller delvis överlappande data. En del av producenter är sålunda samtidigt leverantörer till flera av de fem livsmedelsföretagen. Källa: Brenner, Lena: "Landsbygdsnäringsarna i siffror. Lantbruket, livsmedels- och skogsindustrin på Åland 2015" Ålands landsbygdscentrum, 2016.

¹⁸ Statistisk Årsbok för Åland 2016 samt Brenner, *ibid*.

Tillsammans med de åländska odlarna har förädlings- och distributionsföretagen inom sektorn uppnått framgångar på den finska marknaden inom ett flertal olika specialgrödor. Det åländska livsmedelsklustret står sålunda idag för i stort sett hela Finlands produktion av schalottenlök, ca 90 procent av sparrisproduktionen, ca 80 procent av päronproduktionen, ca 70 procent av äppelproduktionen och drygt en tredjedel av produktionen av lök.¹⁹

Antalet åländska livsmedelsförädlare (inkl. fisk) har under tioårsperioden 2005 - 2015 ökat från 24 till 33 stycken bolag av varierande storlek och produktionsinriktning.²⁰ Under samtliga periodens år fram till och med 2013 var antalet nyetablerade företag inom näringen minst lika stort eller större än antalet nedläggningar.

Under 2014 och 2015 bröts emellertid den här positiva nyetableringstreden. Under dessa två år lades sålunda nio livsmedels företag ner samtidigt som enbart fyra nya företag etablerades. Det är sannolikt att den under 2014 och 2015 vikande nyetableringsverksamheten hängde samman med ett allmänt kärvare läge inom den europeiska livsmedelssektorn med sjunkande världsmarknadspriser på jordbrukets "bulkprodukter" (havre, vete etc). En annan i viss mån bidragande faktor var ökad inhemsk konkurrens inom den hittills så framgångsrika åländska produktionen av specialgrödor, frukt och äppeljuice. Under 2015 och 2016 tillkom också en rad negativa marknadseffekterna som vi återkommer till i följande kapitel.

¹⁹ Brenner, *ibid.*

²⁰ ÅSUBs företagsregister.

6. Konjunktur och omvärldsanalys

6.1 Allmän inledning om konjunkturläget för jordbruket

Jordbrukssektorn har varit hårt påfrestad de senaste åren. Låga priser som följd av en rad olika krafter, framför allt EUs konflikt med Ryssland, borttagna mjölkkvoter och ett globalt överutbud av många produkter har pressat lönsamheten i många verksamheter. Förutom de allmänt tuffa villkoren som råder för jordbrukarna har under de senaste två åren stor oro drabbat förädlingsledet på Åland. ÅCA, Orklas chipsfabrik i Haraldsby samt Dahlmans har alla sett verksamhetens framtid utsättas för betydande utmaningar. I fallen ÅCA och Dahlmans har ett hot om förlorade leverantörer bland primärproducenterna utlöst kriser, medan det i fallet med chipsfabriken var fabriksägarna som hotade att lägga ner eller minska verksamheten. Samtliga händelser kan kopplas till en hårt pressat prisläge och höga produktionskostnader. Under året har på så sätt det åländska livsmedelsklustrets sårbarhet för enskilda nedläggningar aktualiserats men det har även visats exempel på lyckad krishantering genom dialog.

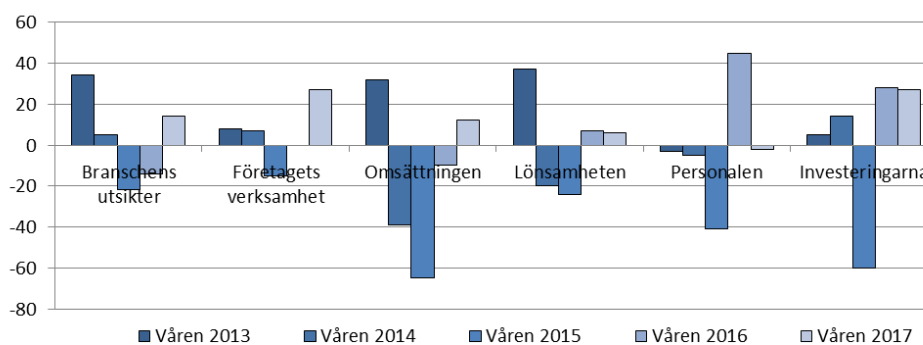
Det senaste halvåret har mjölkpriset åter stigit märkbart inom EU, medan en svagare ökning skett i Finland. De åländska priserna har inte stigit fram till tidpunkten för den här utvärderingen. Det återstår att se ifall de internationella mjölkpriserna fortsätter att stiga och huruvida de finska och åländska mjölkpriserna följer de europeiska ökningarna framöver. De låga spannmålspriserna väntas kvarstå och några tydliga tecken på att de stillastående europeiska nötköttpriserna ska vända uppåt finns inte.²¹

6.2 Årets enkätsvar

Varje vår skickar ÅSUB ut en konjunkturenkät till ett urval företag. Samtliga frågor har svarsalternativ på en tregradig skala som består av minskande, oförändrad samt ökande tendenser. Svaren viktas sedan utifrån företagets personalstyrka. De värden som redovisas motsvarar därför inte några absoluta värden utan skall tolkas som en "barometer" över företagets förväntningar inom de olika områdena. Nedan följer redovisningar av hur företagen inom primärnäringarna sammantaget, jordbruket samt livsmedelsindustrin svarat i årets enkät.²²

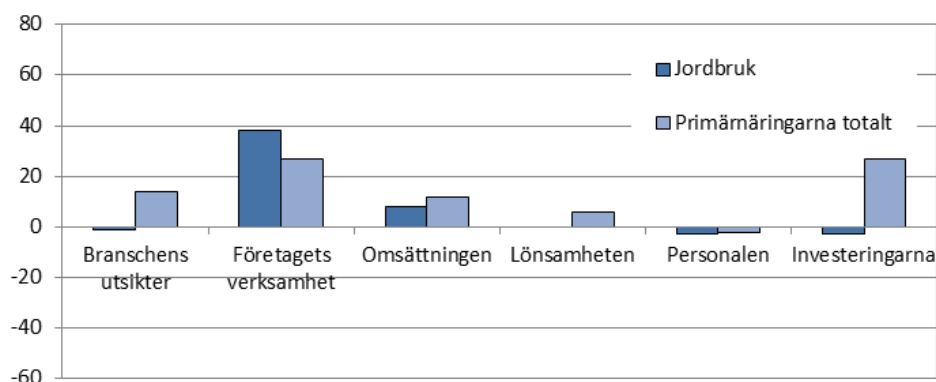
²¹ Då inget annat nämns bygger prisförväntningar i detta kapitel på *Short-term Outlook for EU agricultural markets in 2017 and 2018*, Europeiska kommissionen (2017).

²² Årets enkät besvarades av 40 stycken företag inom dessa branscher.

Figur 15. Förväntningarna inom primärnäringarna, 2013–2017

Källa: ÅSUB:s konjunkturenkäter

Primärnäringarna representeras i konjunkturenkäten vid sidan av jordbruksföretag även av t.ex. fiskodling och företag inom skogsnäringen. Primärnäringarnas förväntningar har förändrats något sedan förra våren. Företagen har i år positivare förväntningar både vad gäller branschens och det egna företagets utsikter under det kommande året. Även omsättning, investeringar och lönsamhet väntas öka något. Förväntningarna är positivare på alla dessa områden utom investeringar jämfört med för ett år sedan då förväntningarna var låga. Däremot tror man inte att personalstyrkan kommer att förändras i någon större utsträckning.

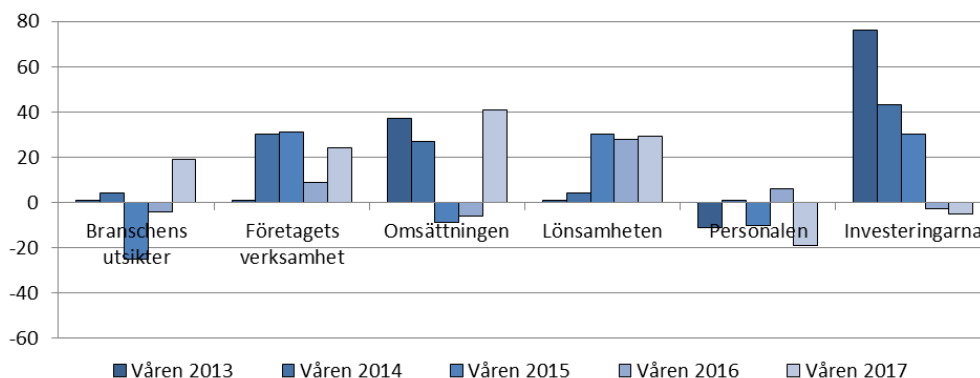
Figur 16. Jordbrukets och hela primärnäringarnas förväntningar våren 2017

Källa: ÅSUBs konjunkturenkäter

Årets urval innehöll ett ökat antal jordbruksföretag vilket innebär att vi har möjlighet att redovisa dessa separat och inte endast som en del av primärnäringarna. Det handlar dock trots det utökade urvalet fortsättningsvis om ett relativt lågt antal svarande (tolv företag). I *Figur 11* jämförs dessa företags förväntningar med hela primärnäringens. Jordbruksföretagets förväntningar är

generellt negativare än primärnäringarnas totalt sett. Förväntningarna på branschutsikterna och investeringarna är klart lägre inom jordbruket. Trots detta har man inom jordbruket ändå en något positivare bild av det egna företags verksamhetsutveckling det kommande året jämfört med samtliga företag inom primärnäringarna.

Figur 17. Förväntningarna inom livsmedelsbranschen, 2013–2017

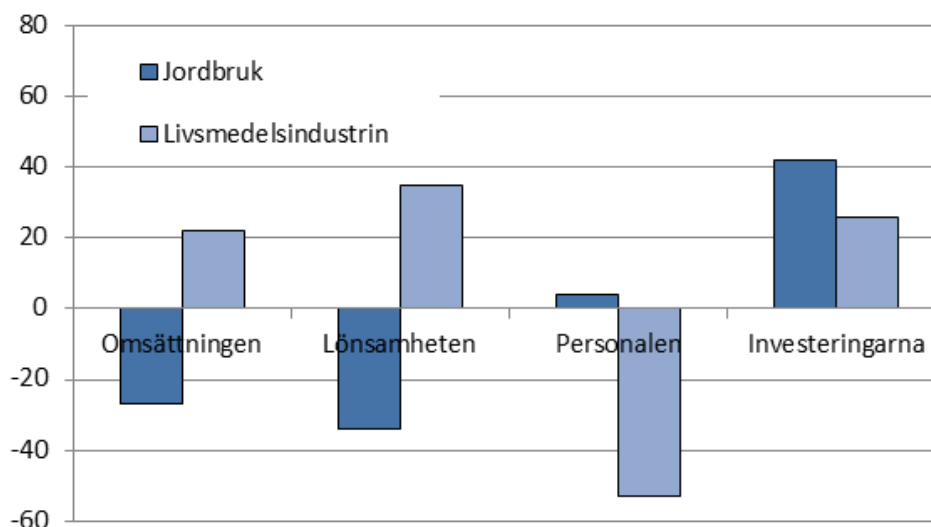
Källa: ÅSUB:s konjunktrenkäter

Livsmedelsindustrin har liknande förväntningar som primärnäringarna. Nämligen en positiv syn på branschens och företags utsikter det närmsta året. Man har negativa förväntningar på personalstyrkans och investeringarnas storlek. Fjolårets svar samlades in under en tid då osäkerhet kring chipsfabrikens framtid präglade branschen. Svaren tycktes då vara försiktigt avvaktande utan några större utslag åt någotdera hållet, med undantag för en tydlig positiv vikt på lönsamhetsutvecklingen. Det är möjligt att det senaste årets kriser och osäkerhet inom livsmedelsproduktionen påverkar investeringsviljan inom branschen i årets och fjolårets enkäter trots förväntningar på förbättrad lönsamhet och omsättning. Det bör även påpekas att det finns variation i svaren angående personal och investeringar, och även om förväntningarna sammantaget är övervägande negativa finns flera företag som planerar för satsningar det kommande året.

Den åländska livsmedelsindustrins förväntningar skiljer sig inte helt från svaren som samlades in från den svenska livsmedelsindustrin i november 2016²³. Där väntade sig den svenska branschen i likhet med den åländska att försäljning och lönsamhet kommer att utvecklas positivt det närmsta året. Till skillnad från de åländska företagen väntade sig de svenska även en ökning i personalstyrka och investeringar.

²³ Livsmedelsföretagens konjunkturbrev, november 2016.

Figur 18. Hur bedömer livsmedelsindustrin och jordbruket att det senaste året varit (omsättning, lönsamhet, personal, investeringar), från årets konjunkturenkät

Källa: ÅSUBs konjunkturenkäter

Livsmedelsindustrins bedömning av det gångna året påminner om förväntningarna framöver. Omsättning och lönsamhet bedöms ha förbättrats medan personalen minskat. Förväntningarna på omsättning och personal är dock klart positivare för det kommande året, även om riktningarna är desamma. Investeringar uppskattas ha ökat det senaste året vilket skiljer sig från förväntningarna inför det kommande året. Det är möjligt att rationaliseringar på personalsidan och anpassning till nya förutsättningar har skett och att detta lett till förbättrad lönsamhet som väntas fortsätta under det kommande året.

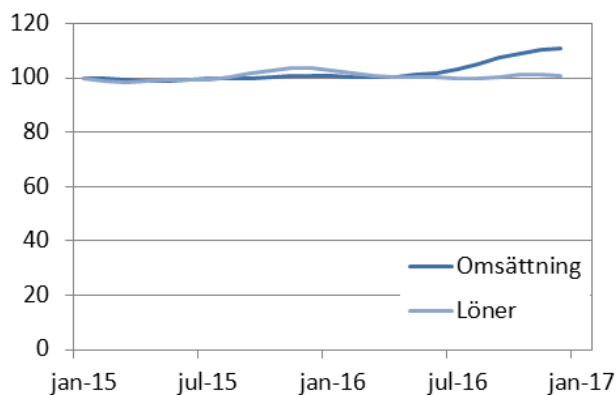
Jordbruksföretagen bedömer att omsättning och lönsamhet minskat det senaste året, medan investeringarna har ökat.

6.3 Utveckling av omsättning och lönesumma

Vi kan genom registeruppgifter följa upp utvecklingen av omsättning och lönesumma inom jordbruket och livsmedelsindustrin på månatlig basis fram till och med december 2016. Utvecklingen inom livsmedelsindustrin är relativt stillastående för bägge mått under de två senaste åren. Under det senaste halvåret kan vi dock se en positiv trend vad gäller branschens omsättning, vilket även stämmer överens med branschens bedömning i vår enkät. Även omsättningens och lönesummans skilda utveckling det senaste året överensstämmer med de inkomna enkätsvaren.

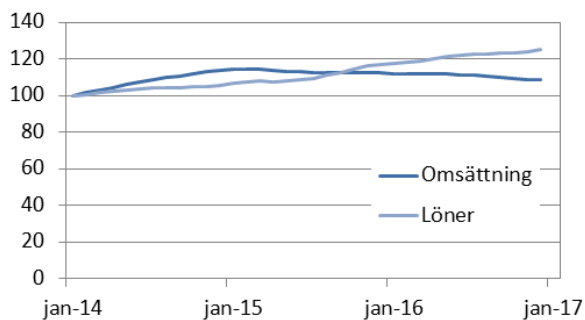
Av de cirka 400 jordbruksföretagen på Åland ingår ett sjuttioal i registret varifrån omsättnings- och lönesummorna hämtas. Inom dessa företag kan vi se en stagnerad omsättningsutveckling de senaste två åren, medan lönesumman å sin sida har haft en ökande trend under hela perioden.

Figur 19. Lönernas och omsättningens utveckling inom livsmedelsindustrin 2015–2016 (index: januari 2015=100)

Källa: ÅSUBs löne- och momsregister

Figur 20. Lönernas och omsättningens utveckling inom jordbruket 2014–2016 (index: januari 2014=100)

Källa: ÅSUBs löne- och momsregister

6.4 Mejeribranschen

Mejeribranschen är inne i en djup svacka som utlöstes i samband med att konflikten mellan EU och Ryssland stoppade exporten till Ryssland från EU. Sanktionerna sammanföll med andra internationella händelser av betydelse för branschen. Kinas import av mjölk minskade och EU avskaffade sina mjölkkvoter. Dessa händelser ledde sammantaget till ett stort överskott av mjölk inom unionen, vilket resulterat i ett kraftigt sjunkande mjölkpriser som slagit hårt mot branschen. De slojade kvoterna och det ryska importförbudet drabbade de finska mjölkproducenterna särskilt hårt eftersom de har sämre naturliga förutsättningar än många europeiska konkurrenter och dessutom hade en omfattande export till Ryssland innan förbudet infördes.

Som vi sett ovan har strukturförändringen gått snabbt inom mejeribranschen på Åland och mjölkgårdarna har blivit klart färre och större på kort tid. Det sjunkande

mjölkspriset ledde till missnöje inom branschen och under 2015 valde tretton²⁴ producenter att lämna andelslaget ÅCA för att istället börja leverera mjölk till Arla Finland på kontraktbasis, då Arla erbjöd ett högre avräkningspris. Under 2015 fanns osäkerhet kring hur många mjölkproducenter som skulle lämna andelslaget och hur mejeriets verksamhet skulle komma att påverkas, men läget kring leverantörerna stabiliserades under 2016. Det ansträngda läget har dock fortsatt med ytterligare enstaka leverantörsavhopp och rapportering i media om att mejeriet retroaktivt minskar avräkningspriset på mjölk för 2016 för att stärka resultatet.

Mjölkkrisen har runt om i Europa tvingat mejerierna att försöka få fram produkter som konsumenterna är villiga att betala mer för. ÅCA inledde ifjol tillsammans med en av de åländska mjölgårdarna en satsning på ekologisk mjölk. Utöver detta inleddes även ett samarbete med mjölkbönder i Roslagen som gått ur Arla och började transportera ekologisk mjölk till Åland för förädling och förpackning innan slutlig försäljning i Sverige. Utöver detta finns även sedan slutet av 2015 ett åländskt gårdsmejeri som förädlar egen ekologisk mjölk till olika mejeriprodukter. Problemen för mejeribranschen är som nämnt inte begränsade till Åland. För att stabilisera den europeiska marknaden satsade EU i slutet av förra året 150 miljoner euro på ett stödprogram för att minska mjölkproduktionen inom unionen. Mjölkbönder kan välja att ansluta sig till programmet som innebär att producenten får partiell kompensation för minskad mjölkproduktion jämfört med ett år tidigare. Ett mindre antal åländska mjölkbönder ansökte under hösten om att ta del av programmet. Det är möjligt att producenter som planerar att avveckla sin verksamhet påskyndas av de hårda tiderna för mejeribranschen och det ytterligare incitament som stödet innebär. Detta kunde i så fall påskynda fortsatt struktumvandling inom den åländska mjölkproduktionen.

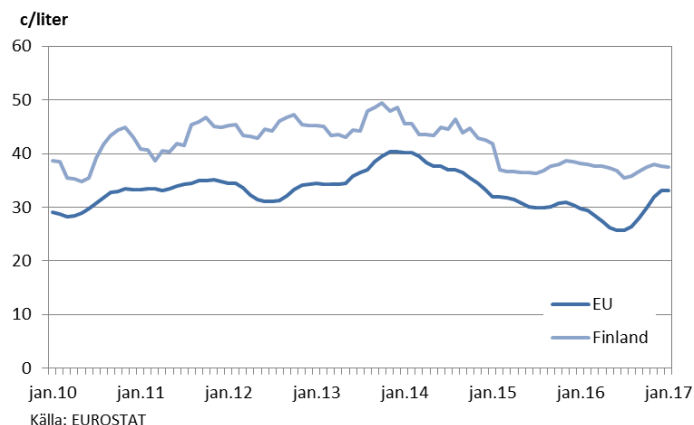
Som ett resultat av bland annat det ovan nämnda stödprogrammet, låga priser och sämre väderförhållanden minskade den samlade mjölkproduktionen inom EU med knappt fyra procent det sista kvartalet 2016 jämfört med ett år tidigare. I Finland minskade produktionen under samma period med ca två procent.

Det finns vissa tecken på ljusning för den hårt ansträngda mejeribranschen. Den lägre mjölkproduktionen inom EU har tillsammans med bland annat lägre produktion i viktiga producentländer som Nya Zeeland och Australien samt ökad global importefterfrågan inneburit en kraftig höjning av mjölkspriset internationellt. Efter att ha nått en bottennivå i början på förra sommaren hade mjölkspriset inom EU vid årsskiftet stigit med åtta procent jämfört med ett år tidigare. Även de finska mjölkspriserna steg under det andra halvåret 2016, men inte i samma utsträckning som i EU sammantaget. Någon ökning för de åländska priserna har inte skett under perioden. Indikationer på en stundande återhämtning i den globala produktionen håller dock tillbaka förväntningarna på mjölksprisets utveckling och något avskaffande av det ryska importstoppet är inte aktuellt i dagsläget. Det återstår att se ifall de internationella mjölkspriserna fortsätter att stiga och huruvida de finska

²⁴ ÅCAs årsberättelse 2015

och åländska mjölkpriserna följer de europeiska ökningarna framöver. Det har från den finska mejeribranschen framförts förhoppningar om att de höjda exportpriserna på mejerivaror kan vara en fingervisning om en bättre framtid.²⁵

Figur 21. Priset på råmjölk 2010–2016

6.5 Köttbranschen

I likhet med mejeriet drabbades slakteriet Dahlmans under året av ett hot om att en större grupp primärproducenter skulle avsluta sitt samarbete med det åländska slakteriet och istället leverera råvarorna till en utomåländsk aktör. En grupp åländska köttproducenter förhandlade under sommaren med både Dahlmans och ett svenskt slakteri innan en överenskommelse i augusti kunde slutas mellan Dahlmans och producenterna. En orsak till kontakterna med Sverige var att de svenska nötköttpriserna utvecklats bättre än de finländska, vilket kan ses i *Figur 13*. Överenskommelsen innebar att kontrakt slöts mellan producenter och slakteriet och justerad prissättning. Efter överenskommelsen har positiva signaler om den framtida verksamheten kommit både från producent- och slakterihåll, med hopp om förbättrat samarbete och nysatsningar. I mars 2017 annonserades att Dahlmans köper upp ett åländskt livsmedelsgrossistföretag.

Prisbilden för nötkött inom EU har varit ganska oförändrad de senaste fem åren. De finska priserna följer den allmänna europeiska utvecklingen, men som redan konstaterats har de svenska nötköttpriserna under de senaste två åren utvecklats klart positivare än sina europeiska motsvarigheter. Kiloprisskillnaden mellan Sverige och EU närmar sig nu en euro, vilket är den största skillnaden sedan det svenska EU-tillträdet.²⁶ I en novemberprognos av det svenska lantbrukets lönsamhet konstateras att den ökande prisskillnaden beror på en ökad villighet att betala ett mervärde för svenskt kött.

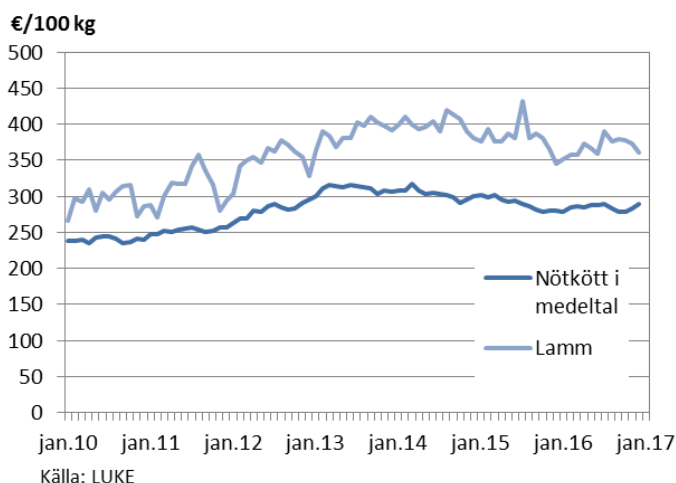
²⁵ Valios nyhetsmeddelande 21.12.2016.

²⁶ LRF Konsult (2016), *Lantbrukets lönsamhet november 2016*.

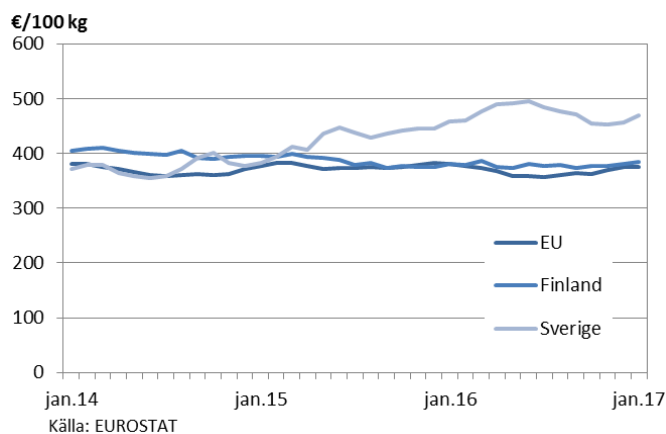
Under fokusgruppsamtalen med representanter från primärnäringen och förädlingsindustrin framhölls möjligheten att ta ut högre priser för högkvalitativt och närproducerat kött. Det tycks råda en bred enighet om att det åländska köttets konkurrensfördel är dess kvalitet och faktumet att det är närproducerat. En utmaning som framhölls var marknadsföring och medvetandegörande om kvalitet och värdet på högklassiga lokalt producerade livsmedelsprodukter. Prisutvecklingen i figuren nedan tyder på att villigheten att betala mer för dessa värden ökat mer i Sverige än i Finland de senaste åren. En klart lägre självförsörjandegrad av kött i Sverige innebär dock andra möjligheter för slakteripriserna att reagera genom en ökad efterfrågan på inhemskt kött vid t.ex. ökad uppmärksamhet kring dåliga förhållanden inom utländsk köttproduktion.

Skillnaden mellan de finska priserna för de två största köttprodukterna på Åland, nöt och lamm, har ökat under de senaste åren (*Figur 22*) men bägge har sett en positiv trend brytas kring 2013 och har sedan dess haft en svag utveckling.

Figur 22. Köttpriser i Finland, 2010–2016

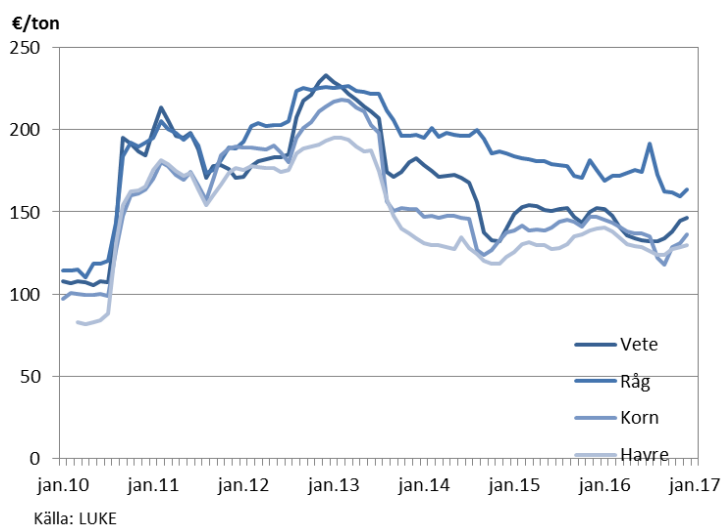
Figur 23. Pris på ungtjurar, 2014–16

6.6 Växtodling

Spannmålspriserna har haft en negativ trend sedan början av 2013. Globala rekordskördar med stora spannmåslager som följd pressar de internationella priserna, någon ljusning är inte heller att vänta under det närmaste året. De låga priserna pressar lönsamheten för många fler åländska gårdar än de som är inriktade på just spannmål eftersom spannmål utgör en kompletterande gröda för många andra.²⁷

Figur 24. Spannmålspriser i Finland

Den största²⁸ grödan på Åland vid sidan om trädgårdsodlingen, potatisen, är starkt förenad med den lokala förädlingen. Under våren 2016 levde man i ovisshet om den åländska chipsfabriken skulle fortsätta sin verksamhet, och i så fall i vilken omfattning. Hotet aktualiserade bland annat de stora kringeffekter som den här betydelsefulla verksamheten inom livsmedelsklustret skulle få, då förutom de fabriksanställda även t.ex. odlare och transportföretag skulle påverkas av den chock som en nedläggning innebär. ÅSUB uppskattade då med hjälp av en input-outputmodell att en nedläggning av chipsfabriken initialt skulle innebära ett bortfall på cirka 220 arbetsplatser. Via modellkörningar där ekonomins anpassningsmekanismer analyserades testades även ett scenario som innebar en halvering av chipsproduktionen. Modellen visade att halveringen skulle föra med sig en bestående negativ effekt på BNP motsvarande ca en procent. Den negativa effekten på sysselsättningen väntades minska betydligt över tid.²⁹ Under den så kallade chipskrisen uppmärksammades landskapsregeringen på prissättningen av olika samhällstjänster och uttalade en vilja att medverka till en översyn av dessa.³⁰ Under samtal med primärproducenter och representanter från förädlingsindustrin som genomfördes under arbetet med denna utvärdering framfördes de höga

²⁷ ÅSUB (2016), *Konjunkturläget 2016*.

²⁸ Mätt i försäljningsintäkter.

²⁹ ÅSUB (2016), *Konjunkturläget 2016*.

³⁰ Ålands landskapsregering, pressmeddelande 19.5.2016.

kostnaderna på samhällstjänster på Åland som ett problem för lönsamheten. Som en del i landskapsregeringens arbete för att behålla den åländska chipsproduktionen tillkom från och med februari i år möjligheten att få bevattningsstöd för potatisodling. Stödet ingår efter en programändring som en del av det åländska LBU-programmet.

6.7 Producenternas och branschens syn på verksamhetsförutsättningarna

Nedan följer de viktigaste ståndpunkterna angående verksamhetsförutsättningarna från de två fokusgruppdiskussioner med representanter för åländska primärproducenter och förädlingsföretag inom växtodling (7 odlare/producenter) respektive djurhållning och mejeriproduktion (5 producenter) som arrangerades av utvärderingsteamet.³¹

De åländska livsmedelsproducenterna, inom såväl växtodlingen som mejeri- och köttproduktionen, anser att man idag står inför två stora utmaningar. Den första och strukturellt sett mest djupgående utmaningen enligt producenterna är det allmänna kostnadsläget där de åländska producenterna och livsmedelsföretagen dras med betydligt högre "infrastrukturella" kostnader (transporter, el, vatten o liknande) än sina konkurrenter. Även investeringskostnaderna inom branschen anses vara alltför höga i förhållande till omsättning och lönsamhet. Det andra huvudproblemet, vars rötter ligger utanför Åland, är den internationella prispressen och det generellt sett allt mer skärpta konkurrensläget. De gamla välbeprövade stapelvarorna i form av vete, havre m.m. är i praktiken inte lönsamma att odla med dagens priser. Härtill kommer den ryska blockaden av kött-, mejeri- och andra jordbruksprodukter som drabbat hela branschen mycket hårt.

Producenterna anser över lag också att de nedskärningar i stödet som gjorts (jämfört med den förra programperioden) har inneburit att LBU-programmets resurser inte räcker till för att svara mot de nya utmaningar som den stängda ryska marknaden i kombination med ökade konkurrens och internationell kostnadspress medfört. Inom branschen finns därför en utbredd otrygghet och oro inför sina egna såväl som hela det åländska livsmedelsklustrets framtida överlevnads- och utvecklingsmöjligheter.

Trots den allmänt rätt så negativa bedömningen av läget för primärproducenterna och branschens framtid pekar man ändå på en del positiva framtidsmöjligheter för den åländska livsmedelsproduktionen. Bedömningarna sammanfaller här i stort med resultatet från konjunkturenkäten riktad till branschen. Produkter där de enskilda odlarna och branschen som helhet har vissa möjligheter att ta ut bättre priser gäller främst ekologiskt samt närproducerat, inkl. mjölk och kött. En utmaning är här att utveckla produkterna så att de blir attraktivare för konsumenterna. En annan viktig utmaning, men samtidigt också möjlighet, är att kunna marknadsföra och medvetandegöra konsumenterna om kvaliteten och värdet på de högklassiga åländska livsmedelsprodukterna. Man lyfte i detta

³¹ Det två gruppdiskussionerna genomfördes i januari (31/1) och februari (2/2) 2017.

sammanhang även fram de positiva möjligheterna till framgångsrika samverkanssatsningar inom marknadsföringen, samt den idag goda tillgången på för branschen lämplig arbetskraft. De åländska "klimatfördelarna" jämfört med sina finska konkurrenter påtalades också.

I de svenska konjunkturbedömningarna framhävs intresset för närproducerat och ekologiskt som möjligheter för att öka den inhemska betalningsvilligheten för livsmedelsprodukterna. I fokusgruppsintervjuerna med åländska producenter framkom att det finns en efterfrågan på marknaden för mer ekologiska produkter och en del av den kritik som framfördes mot programmet var att programmet inte gynnar sådan produktion tillräckligt. Ett ökat intresse för närproducerade grödor, både på Åland och i resten av Finland, skulle vara positivt för de åländska trädgårdsodlingarna som har gynnsamma klimatförutsättningar i ett finskt perspektiv.

De åländska trädgårdsodlingarna har en ledande position på den finska marknaden, men branschen vittnar om hårdnande konkurrens från fastländska aktörer vilket kräver ständig förnyelse. I nuläget hoppas branschen kunna utveckla exempelvis den åländska päronproduktionen för att kunna konkurrera med importerade päron på den finska marknaden.

6.8 Ålands hållbara livsmedelsstrategi 2017-2030

Med utgångspunkt i den ekonomiska kris som flera produktionsgrenar befinner sig i, den Utvecklings- och hållbarhetsagenda som utarbetats för Åland och projektet Ny Nordisk Mat Åland, har Ålands Producentförbund tagit initiativ till utarbetandet av en Hållbar livsmedelsstrategi för Åland. Hållbar utveckling definieras i strategin som utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov. Strategin har utarbetats i samverkan mellan producenter, förädlare, intresseorganisationer, fiskare och fiskodlare, landskapsregeringen (bland annat hållbarhetsstrategen) samt ett kommunalt vattenbolag.

Målsättningen för strategin är att via cirkulation och innovation, öka användningen av lokala och förnyelsebara resurser i produktionen för en robustare och mera klimatanpassad livsmedelsproduktion. Strategins byggstenar består av fem spjutspetsar som förstärks av tre tvärgående teman eller verktyg för strategins förverkligande. De fem spjutspetsarna är (1) Industriell symbios kring cirkulation av näringsämnen, (2) Cirkulär ekonomi, (3) Förbättrande av jordhälsa, (4) Biodiversitet, levande landskap och betande djur och (5) Gastronomisk ö värd att besöka. Av dessa är det endast den andra spjutspetsen som handlar om havets resurser som inte direkt omfattas av LBU-programmets fokusområden och åtgärder.

De tvärgående teman som fungerar som verktyg i genomförandet av insatserna är (A) Projektering, försökskultur och pilotprojekt, (B) Certifiering - bevisföring, mätbara framsteg och trovärdighet samt (C) Säljarbete, värde-erbjudanden &

marknadsföring. Här är det endast aktiviteter inom certifiering som inte faller inom ramen för LBU-programmets insatser.

Helhetstanken dominerar, hela primärsektorn, även fisket, fiskodlingen och havet, samt vidareförädling av primärproducenternas produkter är delaktiga i strategin. Avsikten är att helheterna inom strategin ska skapa synergieffekter genom samverkan. I livsmedelsstrategins implementering kommer spjutspetsarna att konkretiseras genom åtgärder och projekthelheter. Angreppssättet som strategin utgör, är en möjlig väg till att öka programaktiviteterna inom samverkansprojekt och marknadsinsatser, områden där aktivitetsnivån i tidigare programperioder varit relativt låg. Strategin siktar även längre än programperioden och har 2030, FN Agendans mål-år starkt i fokus.

7. Bedömning av programmets uppstart, utmaningar och förutsättningar att bidra till programmålen

Nedan presenteras inledningsvis de viktigaste resultaten angående programmets funktionalitet från de två fokusgruppdiskussionerna med representanter för de åländska producenterna och förädlingsföretagen inom växtodling (7 odlare/producenter) respektive djurhållning och mejeriproduktion (5 producenter) som arrangerades av utvärderingsteamet.³² I de efterföljande avsnitten belyses frågorna med synpunkter från dels de tjänstemän inom olika organisationer som är delaktiga i genomförandet av programmet, och som därmed också har god kontakt med de berörda stödmottagarna, dels en uppföljande "rundabordsdiskussion" med de tjänstemän inom landskapsförvaltningen som har det mera övergripande ansvaret för programmet som helhet. I den första fokusgruppdiskussionen deltog sju aktörer från olika organisationer och i den uppföljande diskussionen deltog fem ledande tjänstemän.³³ Kompletterande information har även inhämtats från Ålands Landsbygdscentrum, en för programgenomförandet viktig extern partner.

7.1 Branschens bedömning av programmets prioriteringar och åtgärder

När det gäller värderingen av LBU-programmets övergripande inriktning och prioriteringar avvek de två fokusgruppernas synpunkter i viss mån från varandra. Den dominerade åsikten inom gruppen med huvudinriktning på djurhållning, kött och mejeriproduktion var att programmets tydliga orientering mot arealstöd och kompensationsbidrag (f.d. LFA-stödet) samt klimatvänligt jordbruk (närmare 90 % av budgeten) var väl motiverad – om än med för snålt tilltagen budget med tanke på sektorns dagsaktuella behov och framtida utmaningar. Utan arealstödet och kompensationsbidragen saknas helt enkelt de grundläggande ekonomiska förutsättningarna för att bibehålla den jordbrukarkår som är nödvändig för den åländska livsmedelsbranschens överlevnad. Lägre stöd skulle innebära svårigheter att upprätthålla framtidstro i branschen och kan bidra till sociala utmaningar bland jordbrukarna. Samtidigt betonas även behovet av att programmet ger möjligheter att bearbeta marknader, utveckla produkter och framhålla de närproducerade produkterna.

Inom växtodlargruppen framkom däremot en del kritik mot prioriteringen av stödet till "passiv odling" (träda, vall) jämfört med de resurser som avsatts för offensiva – produktivetsfrämjande – investeringar och ett mer marknadsorienterat utnyttjande av markresurserna. Den gjorda prioriteringen tenderar att begränsa tillgången på mark för produktiv användning och medför mindre stöd till nya innovativa satsningar. Också möjligheter att byta mark, vilket även kan gynna växtföljden samt balansen mellan produktiv mark och mark i träda, efterfrågas. Man skulle helst se en omfördelning av programresurserna så att det blir mer pengar över för nyinvesteringar i produkt- och marknadsutveckling. Programmet

³² Det två gruppdiskussionerna genomfördes i januari (31/1) och februari (2/2) 2017.

³³ Fokusgruppdiskussionen med genomförandegruppen genomfördes den 6 februari 2017 och uppföljningsdiskussionen med tjänstemännen med det övergripande programansvaret genomfördes den 13 februari 2017.

svarar med andra ord inte upp mot branschens mer strategiska och långsiktiga behov – åtminstone inte om man föredrar en mer offensiv och innovativ utveckling av produktionen inom sektorn. Även de högre infrastrukturella kostnaderna i landskapet innebär att en höjning av förädlingsgraden skulle vara en fördel ur konkurrenssynvinkel.

Inom båda fokusgrupper framkom även en del kritiska synpunkter på utformningen av delar av programmets mer konkreta åtgärder och stödinsatser. Här lyftes flera exempel fram där stöd villkoren ansågs var sådana att de tenderade att motverka sina egna syften med avseende på producentkostnader, produktivitet och miljöhänsyn. Beträffande programmets kostnadshöjande effekter påtalade man bl. a. begränsningarna i stödet för investeringar i begagnade jordbruksmaskiner och programmets krav på dyrare jordprover (än på många andra håll i EU). När det gäller effekterna på produktion och effektivitet pekade man på de negativa konsekvenserna för tillgången på lämplig odlingsmark genom arealstödet tendens att låsa marken till mindre produktiv användning (t ex vall) samt programmets effekter på de höga arrendepreiserna på Åland. Beträffande programmets potentiellt negativa miljöeffekter pekade man särskilt på regelverket beträffande spridning av stallgödsel som inte längre är stödberättigat om det sprids på växtodlingsgårdar samt utformningen av stödet till ekologisk odling (minst 51 % ekologisk areal).

7.2 Branschens syn på möjligheterna att uppnå programmålen

Synpunkterna på programmets bidrag till uppnåendet av målen från de två fokusgrupper som representerar branschen är rätt så blandade. Det förekom också en hel del osäkerhet och skepsis gällande programmets faktiska påverkansmöjligheter jämfört med andra grundläggande och mer svårpåverkbara trender i samhällsutvecklingen.

Det åländska LBU-programmet innehåller ett relativt stort antal mål av varierande konkretionsgrad, vilka sammanfattas nedan:

- *Bevarade naturbeten och värdefulla miljöer, ökad mångfald i jordbrukslandskapet*
- *Förbättrad hantering av gödsel och mer samarbete bland växtodlarna*
- *Minskad erosion, förbättrad markstruktur, mindre näringsläckage, sänkt fosforhalt och minskad urlakning av åkermark*
- *Förbättring av markens produktionsförmåga*
- *Förbättrad vattenhushållning*
- *Underlättad generationsväxling och nyetablering inom jordbruk och mikroföretag*
- *Förbättrad produktivitet, konkurrenskraft, marknadsföring och lönsamhet*

- *Kompetensutveckling/spetskompetens inom sektorn*
- *Tekniska och affärsmässiga innovationer*
- *Ökad samverkan mellan primärproducenter och förädling ("från ax till limpa")*

- Förbättrat kunskapsstöd och ökat kunnande bland lantbrukarna vad gäller miljön
- Marknadsutveckling inom och utanför Åland
- Diversifiering av landsbygdsföretagen
- Upprätthållen social service och utveckling av landsbygdens föreningsliv
- Ökad inflyttning, befolkningstillväxt

De i sju översta med kursiv stil markerade målen ingår i programmets två finansiellt dominerande satsningsområden (unionsprioriteringarna 4 och 2), framför allt arealstödet. Bland målen för dessa sju finansiellt sett särskilt högt prioriterade satsningsområden, anser fokusgrupperna att LBU-programmet har förutsättningar att bidra till uppfyllandet av fem, nämligen:

- Bevarade naturbeten och värdefulla miljöer, ökad mångfald i jordbrukslandskapet
- Förbättrad hantering av gödsel och mer samarbete bland växtodlarna
- Minskad markerosion, förbättrad markstruktur, mindre näringsläckage, sänkt fosforhalt och minskad urlakning av åkermark
- Förbättrad vattenhushållning
- Underlättad generationsväxling och nyetablering inom jordbruk och mikro företag

Omdömena om den första av dessa ("bevarade av naturbeten...") var dock rätt blandade. Några av fokusgruppsdeltagarna var sålunda tveksamma till om åtgärderna i nuvarande utformning alls skulle kunna bidra till det målet, och då särskilt den del av målet som gäller främjande av ökad mångfald i jordbrukslandskapet. Detsamma gällde programmets bidrag till uppnående av målet om förbättrad gödselhantering, där några av fokusgruppsdeltagarna snarare ansåg att bestämmelserna kring stallgödselspridningen riskerar att motverka detta mål. Möjligheten att förbättra samarbetet bland växtodlarna såg man dock generellt sett mera positivt på.

Möjligheterna för LBU-programmet att på ett positivt sätt bidra till målet om minskad markerosion var man rätt enig om i båda fokusgrupper, något som även gällde målen om förbättrad vattenhushållning samt att underlätta generationsväxlingen inom jordbruket liksom etableringen av mikro företag.

LBU-programmets bidrag till uppfyllandet av de ovan listade målen inom de övriga – finansiellt mindre framträdande – satsningsområdena (unionsprioriteringarna 1, 3 och 6) gavs i tre fall en positiv bedömning av fokusgrupperna, nämligen:

- Förbättrat kunskapsstöd för lantbrukarna vad gäller miljön
- Kompetensutveckling/spetskompetens inom sektorn
- Tekniska och affärsmässiga innovationer

I samtliga dessa tre fall betonades dock att programmet bidrag trots allt inte är särskilt stort. Detta gällde särskilt målet om affärsmässiga innovationer där fokusgrupperna menade att måluppfyllelsen främst beror på de enskilda entreprenörernas förmåga och initiativkraft.

Några av målen ansågs av odlarna och producenterna i de två fokusgrupperna direkt motverkas av programåtgärderna. Detta gällde främst målen om förbättrad produktivitet och lönsamhet hos jordbruksmarken samt diversifieringen av företagen. Programmets tendens att låsa marken till "extensiv gräsodling" ansågs minska produktionen per hektar odlad mark samt minska utbudet på mark och driva upp arrendepriiserna. Den här utvecklingen bidrar varken till stärkt produktivitet eller bättre lönsamhet. Någon lyfte också fram att fosforbalansen inte är gynnsam i delar av marken vilket minskar avkastningen. Efterfrågan om ett krav på produktion av ekologiska livsmedel skulle knytas till stödet för ekologiskt jordbruk fördes fram av flera representanter för branschen. Beträffande diversifieringsmålet ansåg man att programmet snarare uppmuntrade till specialisering än diversifiering bland de enskilda odlarna och landsbygdsföretagen. Däremot ansåg man att programmet skulle kunna bidra till en diversifiering av det åländska jordbruket som helhet exempelvis genom stödet för investeringar och genom Leader-programmet.

Beträffande förbättrad konkurrenskraft, marknadsföring och inflyttningen, var bedömningen bland representanterna i fokusgrupperna att insatserna inom LBU-programmet, mot bakgrund av åtgärdernas utformning, kan komma att ha mera begränsade effekter på uppnåendet av dessa.

7.3 Programstart med IT-problem

Nedan sammanfattas erfarenheterna och synpunkterna från utvärderingsteamets fokusgruppsdiskussion med de tjänstemän som ansvarar för genomförandet av programmets olika delar samt den uppföljande "rundabordsdiskussionen" med de tjänstemän som har det mera övergripande ansvaret för programmet.

Det allt överskuggande problemet i programstarten var att det av genomförandeorganisationen använda finska IT-systemen ("Hyrrä" och stödtillämpningen för arealstöden) hade en rad inkörningsproblem som gjorde det mer eller mindre oanvändbart inledningsvis. Resultatet blev en kraftigt försenad start av projekten inom programmet. Problem med programmets IT-system har även rapporterats från en rad andra EU-stater. LBU-programmens komplexitet och de detaljerade EU-kraven på systemet torde vara huvudorsaken till IT-problematiken, men även det faktum att Åland haft låg prioritet i den finska "supportkedjan" bidrog.

De försenade IT-systemen som bland annat ska fungera som en stödfunktion för genomförandet av programmet ledde istället till stora problem för stödmottagarna och betydande merarbete för programadministrationen. De försenade arealstöden innebar relativt omfattande likviditetsproblem inledningsvis. Företagsstöden och

LEADER, vars system kom igång sist, hamnade i kläm då stödmottagarna (som i fallet med odlarna) inte har något gårdsnummer. Konsekvenserna har i några fall blivit så allvarliga att bra och välmotiverade projekt dragit sig ur på grund av den osäkerhet och de problem som förseningarna i IT-systemet skapat.

Genomförandeorganisationens lösning var bl. a. att återgå till att arbeta med "papper och penna". En annan lösning har varit att förskotta nationella pengar i väntan på de av det icke-fungerande IT-systemet praktiken "låsta" EU-medlen. Programadministrationen (och landskapsregeringen) gjorde vad man kunde för att reda ut de av IT-systemet förorsakade problemen vilka man alltså inte kan anses som ansvarig för.

IT-problemets karaktär och vidden av de svårigheter som programadministrationen hade att brottas med stod till en början inte helt klart för stödmottagarna. Många kunde inte förstå varför det som fungerade utan problem under den förra programperioden nu plötsligt inte alls fungerade. Detta har dock klarats ut och insikterna om den åländska programorganisationens begränsade ansvar för IT-problemet är nu relativt utbredd bland programmets klienter. IT-frågan är fortfarande inte fullt ut löst, men de värsta svårigheterna ser nu ändå ut att vara överståndna.

Ett annat problem som kommit upp i programmets inledningsskede är en oro inom branschen att de relativt knappa budgetmedlen för investeringsstödet (trots en viss höjning från föregående programperiod) skulle kunna medföra att pengarna inom denna del av programmet "bokas upp" redan innan programmet kommit igång på allvar - något som skulle eliminera stödmöjligheterna för bra investeringsprojekt senare under perioden. Diskussionen om risken för begränsade resurser för investeringar gällde främst investeringsstöden för livsmedelsförädlingen och därmed möjligheten att höja förädlingsgraden inom sektorn. Programorganisationen anser dock att oron är överdriven, även om man inte utesluter att investeringsmedlen kan ta slut innan programperiodens utgång.

7.4 Informationsinsatser och kommunikation

Informationen om programmet och dess stödmöjligheter till branschen har över lag fungerat bra. Det åländska programmet är litet med förhållandevis få stödmottagare. Dessa har som regel också varit mottagare i tidigare program och har därför förhållandevis god kunskap om den här typen av EU-program. Det ovan diskuterade IT-problemet har emellertid tagit resurser från informationsåtgärderna.

Flera inom genomförandeorganisationen var dock självkritiska och ansåg att informationen, oavsett IT-problematiken, skulle kunna bli bättre och mer aktiv samt utvecklas med särskilt skräddarsydd information för olika brukargrupper. Behovet av bättre information om de många olika, ofta rätt detaljrika och svåröverblickbara, villkor som är knutna till de olika stöden framhölls särskilt.

7.5 Programmets fokus i förhållande till dagens behov inom livsmedelssektorn

Även de olika aktörerna inom genomförandeorganisationen framhåller att en av de absolut största utmaningarna för sektorn idag är det pristryck på i stort sett hela livsmedelssektorn som stängningen av den ryska marknaden medfört. Reformerna av EUs kvotsystem för mjölkproduktionen har ytterligare bidragit till den negativa prisutvecklingen. Den samlade utvecklingen får betydande konsekvenser för inkomstbildningen i jordbrukarfamiljerna. På lite längre sikt är de jämfört med konkurrenterna generellt höga kostnaderna inom den åländska livsmedelsproduktionen, inte minst inom förädlingsindustrin, även ett stort problem. Även naturvärdena och vattenmiljön framhålls som stora utmaningar av miljörepresentanterna.

Den försämrade marknadssituationen med pressade priser har märkbart förstärkts efter det att LBU-programmet skrevs. Förutsättningarna för en del av åtgärderna och stöden är därför inte längre de samma som när programmet togs fram och godkändes. Detta kan i en del fall leda till problem och på sikt behov av att överväga möjligheterna för en omfördelning av resurserna inom programmet. Ett exempel är att den stängda ryska marknaden samt de allmänt pressade internationella priserna lett till en i förhållande till de i programmet avsatta resurserna oväntat stor efterfrågan på de stöd som är budgeterade för ekologisk odling.

Några ändringar i programmet med hänsyn till den förändrade marknadssituationen har dock hittills inte genomförts. Däremot granskar de programansvariga stödansökningarna – där så är möjligt – även utgående från dagens marknadssituation då urvalskriterier såsom företagets inkomst och konkurrenskraft bedöms. Satsningarna inom exempelvis kraftigt ökad mjölkproduktion har t ex andra förutsättningar idag än när programmet utarbetades.

Inom genomförandeorganisationen finns även uppfattningen om att den skärpta konkurrensen och det pressade prisläget egentligen kan motivera att en något större del av programresurserna skulle gå till nyinvesteringar i produkt- och marknadsutveckling styrda mot de produkter och marknadssegment där konsumenternas betalningsvillighet är störst. Den här typen av mer "offensiva" satsningar begränsas dock av programbudgetens dominans av areal- och kompensationsbidrag som i praktiken premierar "passiv odling" – och därtill tenderar att låsa marken i lågproduktiv användning och bidrar till att höja priserna på odlingsmark och arrenden. En betydande del av resurserna i programmet är redan bundna av de avtal med jordbrukarna som gäller för hela programperioden

Implementeringen av EIP (Europeiska innovationspartnerskapet) valdes bort i detta program. Aktörer inom genomförandet av programmet överväger dock ifall det är den typen av insatser, såsom marknadsföring, innovationer, nya produkter, samarbeten över gränser, som Åland borde satsa mer på i programmet framöver. Tidigare har de åländska lantbrukarna producerat mycket bulk och som gått att sälja och en stor del av stöden har riktats mot investeringar i byggnader och

liknande. Nu har marknadsförutsättningarna ändrat markant.

7.6 Programorganisationens värdering av möjligheterna att uppnå programmålen

När det gäller de mer övergripande prioriteringarna och programmålen tillbakavisar programorganisationen flera av synpunkterna som framförts från branschen. Beträffande den kritik som förekommit angående det faktum att LBU-programmet saknar tydliga klimatmål hänvisar man till att en stor del av villkoren för stöden till jordbrukarna är utformade så att de på flera olika sätt minskar sektorns klimat- och miljöbelastning. Det åländska programmet anses därmed – åtminstone indirekt – vara gynnsamt också för de mer övergripande klimatmålen inom EU.

De programansvariga nämner att när det gäller de idag så aktuella integrationsfrågorna har de inte fått något tydligt utrymme i det åländska programmet. Integrationsarbetet är i allt väsentligt hänvisat till den budgetmässigt avgränsade LEADER-delen av LBU-programmet och har inte några specifika mål inom det åländska programmet.

Beträffande LBU-satsningarnas bidrag till uppnåendet av de mer konkreta programmålen är genomförandeorganisationen och de programansvariga över lag rätt så optimistiska. Man anser inte att något av programmets mål på något mer väsentligt sätt motverkas av stödets utformning, en åsikt som förekommer bland en del av stödmottagarna (se avsnitt 7.2). Dock påtalas att i något enstaka fall kan enskilda åtgärder motverka vissa programmål, även om insatserna inom målområdet som helhet bidrar till måluppfyllelsen. Detta gällde till exempel målen om förbättrad stallgödselhantering, markens produktionsförmåga och målet om diversifiering av landsbygdsföretagen.

Inom programorganisationen lyfter man fram ett antal centrala LBU-mål där man anser att programmets satsningar och stödinsatser är av särskilt stor positiv betydelse, nämligen:

- minskad markerosion
- förbättrad vattenhushållning
- ökad konkurrenskraft och lönsamhet
- underlättad generationsväxling
- upprätthållande av den sociala servicen
- kompetensutveckling samt
- bättre miljökunskaper

De fem första punkterna omfattar därtill sådana mål som ingår i de prioriteringar som har den största finansiella tilldelningen i programmet. I övrigt anser representanterna att programmets åtgärder åtminstone ger ett visst bidrag till uppnåendet av målen i det åländska programmet. Generellt finns en syn att programmet kan bidra till utveckling i önskad riktning men begränsade resurser inom många områden gör att programmets styrkraft inte blir riktigt effektiv.

Vid sidan om de semistrukturerade fokusgruppsintervjuerna har utvärderarna inhämtat synpunkter från tjänstemän inom miljöområdet. Miljöperspektivet ger en lite mera nyanserad bild av utmaningarna i att stärka programmets miljömål såsom minskat näringsläckage, mindre urlakning och förbättrad markstruktur för att gynna vattenkvaliteten och artrikedomen samtidigt som produktiviteten och lönsamheten ska stärkas. Representanter från miljöbyrån framhåller vikten av samråd och samverkan mellan olika aktörer för att gynna en långsiktigt hållbar livsmedelsproduktion både socialt, ekonomiskt och ekologiskt. Här betonas för det första miljørådgivning, information samt kunskapsspridning så att programinsatserna genomförs på mest ändamålsenliga sätt, exempelvis när det gäller utformning av diken, våtmarkslösningar och skyddszoner. För det andra framhåller man vikten av uppföljningen av vad insatserna har lett till exempelvis i form av provtagning före och efter genomförandet. Även för investeringsstödet skulle det ur miljöperspektiv vara önskvärt med större inriktning mot blå och grön teknologi i syfte att värna och förbättra miljön och vattenkvaliteten. Liksom företrädarna för branschen framhåller miljöbyrån att det finns en ökande efterfrågan på ekologiskt producerade livsmedel.

En övergripande slutsats från genomförandeorganisationen är att trots att LBU-programmet är resurskrävande för en relativt liten organisation som landskapsregeringen är det en styrka och en fördel att Åland genom det egna programmet med givna ramar kan anpassa åtgärderna och insatserna efter de lokala förutsättningarna både vad gäller jordbrukets struktur och naturmiljön.

8. Slutsatser och svar på de relevanta utvärderingsfrågorna

8.1 Generella slutsatser

En central utvärderingsgrund är den så kallade interventionslogiken, där sambandet mellan programmets budget, prioriteringar, fokusområden, åtgärder, mål och effekter fastställs. Även om man utifrån interventionslogiken kan finna belägg för att programmets åtgärder bidrar till de målsättningar man har så måste man överväga om andra prioriteringar och insatser eventuellt kan bidra till att målsättningarna nås på ett mer effektivt sätt. Eftersom programmet försenats avsevärt i uppstarten och uppföljningssystemen inom miljöområdet inte är klara är det tillsvidare svårt att dra långtgående slutsatser och möjligheterna att bedöma effektiviteten så här långt i programmet påverkas betydligt av förutsättningarna.

Utvärderarnas slutsatser nedan lägger grunden för de rekommendationer som presenteras i kapitel 9. Även sådana slutsatser där det av olika skäl inte längre är möjligt att revidera insatserna inom programmet diskuteras. Utvärderarna grundar här diskussionen på genomgången av indikatorerna och det finansiella genomförandet av programmet, programmets logik, analysen av utvecklingen inom branschen och de synpunkter som kommit fram bland de olika aktörerna som intervjuats i utvärderingsprocessen.

- Eftersom programmet genomförs i ett större sammanhang och därmed bara är en byggsten bland många när det gäller utvecklingen inom landsbygdsnäringsarna, som påverkas starkt av stora och långsiktiga trender i samhället såsom globaliseringen, internationella konflikter och energipriser, är det svårt att bedöma de direkta effekterna av programinsatserna separerat
- LBU-implementeringen är försenad och programstarten har präglats av bland annat IT-problem. Det är därmed för tidigt att dra ens preliminära slutsatser baserade på statistiken över beviljade medel, det samma gäller i än högre grad analysen av slutförda projekt eftersom väldigt få projekt har avslutats. Kommande årsrapporter kommer att ha bättre utgångspunkt när det gäller tillgång till data om programmets genomförande samt aktiviteten och utfallet i genomförda projekt.
- Analysen av jordbrukssektorns nuläge, utveckling och utmaningar som presenteras i utvärderingsrapporten bör tas tillvara under det fortsatta genomförandet av LBU-programmet, särskilt när det gäller förändringen av marknadssituationen med märkbart ökad prispress som har förstärkts betydligt efter att LBU programmet skrivits. Detta innebär att man även behöver bedöma prioriteringarna och tillämpningarna inom programmet
- Också erfarenheterna från fokusgruppintervjuerna lyfter fram viktiga punkter som bör analyseras. Sjunkande priser, högt kostnadsläge på Åland samt ökande andel vallodling och ekologisk areal tydliggör behovet av

ökade insatser för att höja förädlingsgraden och därmed förbättra förutsättningarna att öka intäkterna, stärka konkurrenskraften och minska sårbarheten.

- En möjlighet att överväga utvecklingen av den ekologiska odlingen mot större andel ekologiska livsmedel framom dagens fokus på arealer förordas.
- Uppsättningen av mål inom programmet innebär att det är av stor vikt att balansen mellan miljömålen, markens långsiktiga produktionsförmåga samt möjligheterna att bedriva ett produktivt jordbruk med rimliga inkomster värderas. På liknande sätt bör det finnas en öppenhet inför balansen mellan att säkra inkomsterna för dem som har djurhållning eller mindre arealer å den ena sidan och förutsättningarna för växt- och trädgårdsodlarna att få tillräcklig mark för utveckling av sina odlingar å den andra sidan.
- Samtidigt kan man konstatera att LBU programmet "rullar på" i dagens läge, och fokusgruppintervjuerna lyfter också fram en hel del positiv feedback. Dialogen med landskapsregeringen är konstruktiv och LBU-programmet skapar förutsättningar och stöder verksamheterna inom jordbruket, vilket är helt nödvändigt för jordbruksföretagens överlevnad och framtidstro.

8.2 Gemensamma utvärderingsfrågor för landsbygdsutvecklingsprogrammen

Inledningsvis presenteras en genomgång av utvärderingsfrågorna i samband med fokusområden. För varje fokusområde som ingår i landsbygdsprogrammet ska de tillhörande frågorna som är gemensamma för alla utvärderingar besvaras i de fördjupade årliga genomföranderapporter som lämnas in 2017 och 2019 samt därtill i efterhandsutvärderingsrapporten.³⁴ Därefter behandlas de utvärderingsfrågor som rör andra aspekter av landsbygdsprogrammet.

De fokusområden som inte har en direkt finansiell tilldelning i det åländska programmet kommenteras endast kort med utgångspunkt i fokusområdenas utformning i programmet.

1. Fokusområde 1A: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till innovation, samarbete och utveckling av en kunskapsbas i landsbygdsområden?

- *Det åländska LBU programmet har ingen finansiell tilldelning för Prioritet 1. Prioritetens utgifter fördelas istället på andra fokusområden*
- *På grund av försening vid uppstarten av programmet är det litet tidigt att utvärdera insatsernas bidrag till innovation, samarbete och utveckling av en kunskapsbas*
- *Branschens ständiga utveckling ställer höga krav på kompetens och kunnande av de aktiva inom lantbruksnäringen också på Åland. Omvärlds/konjunkturanalysen som ÅSUB gjort i början av 2017 visar tydligt att det pressade prisläget och de relativt*

³⁴ Se anbudsunderlagets bilaga I.

- *höga produktionskostnaderna ökat behovet på nya, innovativa lösningar*
- *LBU-Programdokumentet (5.2) noterar alldeles riktigt att innovationer sällan uppstår som isolerade händelser, utan i samspel mellan flera aktörer och att en viktig del av processen är att ta till sig kompetens och kunskap från forskning utanför Åland. Inom den ekologiska produktionen finns goda exempel på framtida innovativa möjligheter, och Åland förstärker kontinuerligt kunskapen och satsningarna inom den ekologiska produktionen. Utvärderingsteamet medverkar i arrangemanget av ett ärendeseminarium om ekologisk produktion på Åland den 30 maj, 2017*
- *-Ålands Producentförbund har tagit initiativ till utarbetandet av en Hållbar livsmedelsstrategi för Åland. Genomförandet av aktiviteter inom strategin är en möjlig väg till att öka programaktiviteterna inom samverkansprojekt och marknadsinsatser, områden där aktivitetsnivån i tidigare programperioder varit relativt låg.*

2. Fokusområde 1B: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet stärkt banden mellan jordbruk, livsmedelsproduktion och skogsbruk samt forskning och innovation, även för att få till stånd förbättrad miljöförvaltning och miljöprestanda?

- *Fokusområdet har ingen finansiell tilldelning i det åländska programmet. De relevanta utgifterna fördelas på andra fokusområden. Ålands LBU-program som helhet har möjligheter att på ett positivt sätt bidra till förstärkningen av banden mellan jordbruk, livsmedelsproduktion, och skogsbruk samt forskning och innovation t.ex. genom information-och kommunikationsåtgärder.*
- *Även här kan den antagna hållbara livsmedelsstrategin utgöra en grund för aktiviteter som stärker banden inom primärsektorn.*
- *Vissa synergier finns med t.ex. ERUF programmet (med t.ex. smart specialisering konceptet)*
- *När det gäller förbättrad miljöförvaltning och miljöprestanda fokuserar LBU programmet på att säkerställa en lämplig förvaltning av naturresurser och miljö- och klimatovänliga jordbruksmetoder – men under andra fokusområden.*

3. Fokusområde 1C: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till livslångt lärande och yrkesutbildning inom jordbruks- och skogsbrukssektorn?

- *Fokusområdet har ingen finansiell tilldelning i det åländska programmet. De relevanta utgifterna fördelas istället på andra fokusområden.*
- *LBU-programmet behandlar det ökande behovet av kompetens inom jordbrukssektorn – men under andra fokusområden*
- *Det finns vissa synergier mellan LBU programmet och strukturfondsprogrammet t.ex. när det gäller insatser från Socialfonden ESF som kan tas tillvara där det är relevant*

4. Fokusområde 2A: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till att förbättra den regionala ekonomiska

utvecklingen, omstruktureringen och moderniseringen av de jordbruksföretag som fått stöd, särskilt genom att öka deras deltagande på marknaden och diversifiera jordbruksverksamheten?

- *Det är för tidigt att utvärdera dessa frågor i dagens läge till följd av förseningarna i programmets uppstart (beviljade finansieringsmedel se kapitlet 4.1 Figur 1 i denna rapport)*
- *Enligt konjunkturanalysen för 2017 och de erfarenheter som fokusgruppsintervjuerna lyfte fram är en del av producenterna tvöksamma angående LBU-programmets resurser i förhållande till de nya utmaningarna i branschen. Enligt dessa bidrar programmet också till att binda mark för vallodling med lägre och mycket begränsad betydelse för marknadsutveckling och diversifiering.*
- *Samtidigt framhävs intresset t.ex. för ekologisk produktion, speciellt när det gäller markandstillgång. Branschen lyfter också fram frågor kring LBU-programmets möjligheter att stöda ökad ekologisk produktion. Medlen i programmet är redan idag uppbundna av befintliga verksamheter.*

5. Fokusområde 2B: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet underlättat inträdet i jordbrukssektorn för jordbrukare med tillräcklig kompetens och i synnerhet generationsskiften.

- *Relativt litet projektstöd (totalt 900.000 euro) har allokerats för åtgärden och ännu mindre har hunnit beviljats vid utvärderingstidpunkten.*
- *ÅSUB strukturanalysen 2017 som presenteras i utvärderingsrapporten påpekar att medelåldern för de åländska lantbrukarna på Åland är den högsta av samtliga finska landskap – en speciell utmaning med tanke på generationsskiften.*

6. Fokusområde 3A: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet förbättrat primärproducenternas konkurrenskraft genom att på ett bättre sätt integrera dem i livsmedelskedjan med hjälp av kvalitetssystem, skapa mervärde för jordbruksprodukter, främja lokala marknader och korta leveranskedjor, producentgrupper och producentorganisationer samt branschorganisationer?

- *Av det hittills beviljade stödet har 85 % gått till ett stort projekt (ölbryggeri), övriga beviljade medel, se 4.4 Investeringsstödet fördelning, är tillsvidare små*
- *Projektet fokuserar mestadels på skapande av mervärde för jordbruksprodukter genom t ex investeringar i nya förpackningslinjer, men få projekt har slutförts varför effekterna tillsvidare inte kan mätas*

7. Fokusområde 3B: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till riskförebyggande och riskhantering inom jordbruket?

- *Inga öronmärkta programmedel finns under 3B. Generellt sett bidrar LBU-programmet till riskförebyggande och riskhantering på flera olika sätt, t.ex. med kompetens- och kunskapsuppbyggande och förbättrandet av konkurrenskraften (ekonomiska risker) samt minskandet av jordbruksverksamhetens skadliga*

miljökonsekvenser (ekologiska risker).

- *Några slutförda projekt som på ett mätbart sätt skulle bidra till målet har tillsvidare inte noterats.*

8. Fokusområde 4A: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till att återställa, bevara och förbättra den biologiska mångfalden, bland annat inom Natura 2000-områden, områden med naturliga eller andra särskilda begränsningar och jordbruk med högt naturvärde, och det europeiska landskapet?

- *Landskapsregeringen kommer under programperiodens första del att göra kartläggningar av biodiversiteten som kommer att bidra till möjligheten att svara på om programmet bidrar till mångfalden*
- *Den absoluta majoriteten av medlen som riktar sig till fokusområdet utgörs av kompensationsbidraget. Anslutningen till detta är planenligt³⁵. Den största åtgärden inom M10 som riktar sig till fokusområdet, skötsel av kulturmark, hade 2016 en anslutningsgrad på ca 70 procent av målsättningen. Bland de mindre insatstyperna finns en sämre anslutningsgrad, exempelvis alternativa bekämpningsmedel och odling av dragväxter för bin.*

9. Fokusområde 4B: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till bättre vattenförvaltning, inbegripet hantering av gödselmedel och växtskyddsmedel?

- *Anslutningsgraden till åtgärderna inom det här området är relativt hög, särskilt när det gäller balanserad användning av näringsämnen på såväl djur som växtgårdar samt när det gäller reducerad höstbearbetning samt förbättrad användning av stallgödsel vilket borde bidra till bättre vattenförvaltning under programperioden. Den enda insats som har en låg anslutningsgrad är anläggande av skyddszoner.*
- *Landskapsregeringens egen utveckling av miljöindikatorer för vattenkvaliteten i samarbete med svenska SMHI och Sveriges lantbruksuniversitet kommer att bidra till tolkningen av resultatet av åtgärderna längre fram i programmets genomförande.*

10. Fokusområde 4C: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till att förhindra jorderosion och förbättra markförvaltning?

- *Omfattningen av insatserna är till följd av åtgärdernas art här inte lika omfattande som för fokusområde 4B men åtgärderna bedöms av primärproducenterna själva vara effektiva för att motverka erosionen och förbättra markförvaltningen.*
- *Den största delen av stödet som riktas mot detta fokusområde är stöd för odling av grön gödslingsvall, vilket har låg anslutning. De mindre insatserna odling av fånggröda respektive saneringsväxter överträffar å andra sidan målsättningarna med god marginal.*

³⁵ För uppföljning av anslutningen till de arealbaserade stöden, se bilaga 1.

11. Fokusområde 5A: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till att effektivisera vattenanvändningen inom jordbruket?

- *Programmet omfattar inte detta fokusområde, men inom fokusområde 4B genomförs åtgärder och insatser som indirekt bidrar till att effektivisera vattenanvändningen inom jordbruket även om deras primära syfte är att förbättra vattenförvaltningen och resurseffektiviteten. Det finns ännu inte några slutförda projekt inom dessa insatser.*

12. Fokusområde 5B: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till att effektivisera energianvändningen inom jordbruket och vid livsmedelsbearbetning?

- *Programmet omfattar inte detta fokusområde. Även om man i Swot-analysen har konstaterat att energiförbrukningen inom jordbruket är relativt stor och att energilösningarna är förhållandevis gamla har man bedömt att det mest lämpliga är att utveckla gårdsbrukens energianvändning med lösningar som står utanför LBU-programmet*

13. Fokusområde 5C: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till tillgång till och användning av förnybara energikällor, biprodukter, avfall, rester och andra råvaror som är avsedda för andra bioekonomiska ändamål än livsmedel?

- *Programmet omfattar inte detta fokusområde. Fast man enligt Swot-analysen kan konstatera att tillgången på råvara för bioenergi är förhållandevis bra på Åland konstateras i programmet att med dagens teknik bör produktionen i första hand ske i större enheter som kan använda flera olika substrat för att få en bättre lönsamhet och effektivitet. Det mest lämpliga är därför att stöda dessa projekt med andra finansieringsalternativ.*

14. Fokusområde 5D: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till att minska utsläpp av växthusgaser och ammoniak från jordbruket?

- *Programmet omfattar inte detta fokusområde, men inom fokusområde 4B genomförs åtgärder och insatser som indirekt bidrar till att minska dessa utsläpp även om deras primära syfte är att förbättra vattenförvaltning. Arealanslutningen till insatsen är ca 90 procent av målsättningen. Ytterligare kommer enligt programmet investeringsstöd för gödselvårdsanläggningar samt riktade rådgivningsinsatser i ämnet genomföras.*

15. Fokusområde 5E: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till bevarande av kolsänkor och kolinbindning inom jordbruk och skogsbruk?

- *Programmet omfattar inte detta fokusområde men inom fokusområde 4C genomförs*

insatser vars preliminära syfte är att förbättra markskötseln för att förbättra markens produktionsförmåga och markstrukturen och som utöver detta även främjar koldioxidbindningen i marken. Insatserna reducerad höstbearbetning och förbättrad användning av stallgödsel har goda anslutningar som överträffar målsättningarna, medan anläggning av skyddszoner och ängsvall har svaga anslutningsgrader. Arealen ekologisk åkermark överträffar målsättningen med över 50 procent.³⁶

- *Några av fokusgruppsdeltagarna ansåg att bestämmelserna kring stallgödelspridningen riskerar att motverka programmets mål om förbättrad gödselhantering.*

16. Fokusområde 6A: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till diversifiering, skapande och utveckling av småföretag och arbetstillfällen?

- *Det är i dagens läge för tidigt att göra en grundläggande analys av småföretagen och arbetstillfällen då endast ett fåtal projekt har kunnat påbörjas. 6A är inget fokusområde med öronmärkta medel. LBU programmets i sin helhet har förutsättningar för att bidra till diversifiering, skapande och utveckling av småföretag och arbetstillfällen.*

17. Fokusområde 6B: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till lokal utveckling på landsbygden?

- *LBU programmet innehåller stöd för LEADER-programmets genomförande (totalt 1,6 milj. euro under projekttiden). Syftet är att befolkningen på Ålands landsbygd ska gynnas av nya eller förbättrade tjänster/infrastruktur.*
- *Hittills har bara en bråkdel av LEADER-stöd beviljats, sammantaget endast sex projekt fram till och med 2016, och några resultat finns tillsvidare inte inrapporterade i uppföljningssystemen.*

18. Fokusområde 6C: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till ökad tillgång till, användning av och kvalitet på informations- och kommunikationsteknik (IKT) i landsbygdsområden?

- *6C är inget fokusområde med öronmärkta medel. IKT i landsbygdsområden, och digitaliseringen, är nyckelfrågor i den hårda internationella konkurrensen. LBU programmet har möjligheter att framöver bidra till ökad tillgång, användning av och kvalitet på IKT på Åland. Dessa möjligheter finns främst inom investeringsstöden men även LEADER kan eventuellt bidra genom nya webbaserade tjänster för invånare. Tillsvidare finns dock inte några resultat inrapporterade.*

19. I vilken omfattning har synergieffekter mellan prioriteringar och fokusområden ökat effektiviteten i programmet för landsbygdsutveckling?

- *För tidigt att hitta sådana positiva effekter. Fokusgruppsintervjuerna antyder*

³⁶ För den ekologiska husdjursproduktionen 2016 finns ännu inte tillgängliga siffror eftersom de betalas ut under 2017.

snarare förekomsten av olösta målkonflikter mellan programmets olika prioriteringsområden, t ex beträffande förbättrad produktivitet och miljömål.

20. I vilken utsträckning har tekniskt stöd bidragit till att uppnå de mål som anges i artikel 59 förordning (EU) nr 1303/2013 och artikel 51.2 förordning (EU) nr 1305/2013?

- *Målet i de aktuella EU-förordningarna gäller sammanförandet av offentliga och privata resurser till offentlig-privata partnerskap. Även detta resultat är för tidigt att bedöma i det här skedet.*

21. I vilken utsträckning har det nationella landsbygdsnätverket bidragit till att uppnå de mål som anges i artikel 54.2 förordning (EU) nr 1305/2013?

- *Den aktuella artikeln klargör att nätverksarbete inom det nationella landsbygdsnätverket ska ha som mål att a) öka intressenternas deltagande i landsbygdsutvecklingens genomförande, b) förbättra kvaliteten på genomförandet av landsbygdsprogrammen, c) informera den bredare allmänheten och potentiella stödmottagare om landsbygdsutvecklingspolitiken och finansieringsmöjligheter, d) främja innovation inom jordbruket, livsmedelsproduktionen och skogsbruket samt på landsbygden.*
- *IT-problemen och förseningarna i programstarten innebär att programorganisationen tillsvidare inte har hunnit fokusera på insatser som skulle öka kännedomen om och intressenternas deltagande i genomförandet och därmed bidra till kvaliteten i programmets förverkligande. Innovativa insatser har tillsvidare inte heller rapporterats.*

9. Rekommendationer

I detta avsnitt presenterar vi rekommendationer som är relaterade till programmet fortsatta genomförande. Det bör även här betonas att förutsättningarna för utvärderingen märkbart har påverkats av förseningarna i uppstarten av programmet genomförande varför även rekommendationerna präglas av de här omständigheterna. Förseningarna har som tidigare kostaterats sin grund i landsomfattande administrativa och tekniska bekymmer.

Förändrade förutsättningar och fördelningen av programmedel

De marknadsmässiga förutsättningarna och den internationella prisbilden har för en betydande del av den åländska livsmedelsproduktionen drastiskt förändrats sedan programstarten. Det här innebär att även förutsättningarna för och fördelningen av programmedel för de olika prioriteringarna och tillgängliga åtgärderna förändrats. Det finns därför idag ett behov att se över fördelningen av programmedlen med avseende på övergripande prioriteringar, uppsättningen av mer konkreta åtgärder samt tillämpningen av exempelvis urvalskriterier. Den ökande andelen vallodling och ekologisk arealanslutning lyfter fram behovet av intensifierade insatser för att höja förädlingsgraden och öka intäkterna samt stärka konkurrenskraften. Insatser för produkt- och marknadsutveckling efterlyses vilket torde vara möjligt att prioritera inom ramen för såväl investeringsstödet som LEADER. Möjligheten att tillföra medel för ökad ekologisk produktion, där nu gällande anslutningsavtal redan tecknat in de befintliga resurserna i programmet, bör kunna utredas. Här bör även en prioritering av inriktning mot ökad ekologisk livsmedelsproduktion värderas.

Utvärderingsgruppen rekommenderar en ökad samverkan och samråd mellan olika aktörer i genomförandet för att gynna en långsiktigt hållbar livsmedelsproduktion både socialt, ekonomiskt och ekologiskt. Det finns goda förutsättningar att ytterligare utveckla miljörådgivningen och kunskapspridning så att programinsatserna genomförs på mest ändamålsenliga sätt med tanke på miljöhänsyn. Inom landskapsförvaltningen finns stor kunskap inom miljöområdet som kan integreras ännu närmare i programmet implementering. Även uppföljningsinsatserna bör utvecklas ur miljöperspektiv. Här är det särskilt viktigt att de miljöuppföljningsmetoder som är under utveckling integreras i det löpande förverkligandet och uppföljningen av programinsatserna.

Information och kommunikation

Informationen och kommunikationen spelar en viktig roll under programmet genomförande. Fokusgruppintervjuerna visar tydligt behovet att förmedla ytterligare information om LBU-programmet – även om informationen om programmet och dess stödmöjligheter i allt väsentligt har fungerat bra. Informations- och kommunikationsinsatserna bör ta hänsyn till synpunkterna som rapporteringen från fokusgruppintervjuerna tar upp, till exempel:

- respons på kommentarerna om att stödvillkoren i några fall tenderar att

motverka sina egna syften, klargör för stödmottagarna hur stöden är utformade för att bidra till utvecklingen (alltså vad avsikten är med programmets logik)

- argumentering angående branschens kommentarer om bindningen av knappa budgetmedel för investeringsstödet redan under programperiodens första del - något som skulle hinna eliminera stödmöjligheterna för bra projekt senare under perioden. Tydliggöra på vilket sätt resurser kommer att finnas tillgängliga även längre fram under programperioden
- försöka nå nya målgrupper för att öka diversifieringen av landsbygdsföretagen och utveckla marknaderna för de åländska jordbruksprodukterna. Behovet av ökad förädlingsgrad är särskilt tydlig i belysningen av vallodlingens växande andel av den produktiva jordbruksmarken.
- ökad information och kommunikation om möjligheter inom ekologisk produktion (lärande seminariet på Åland den 30 maj om ekologisk produktion är en viktig deltagelse). Lärandeseminarier kan ge en grund för den fortsatta avvägningen mellan ekologisk arealanslutning och ekologisk livsmedelsproduktion.

Internationellt nätverksbyggande och lärprocess

Det finns mycket att lära ut av erfarenheterna om LBU-program också utanför Åland. Det europeiska nätverket ENRD betonar i sina analyser om framgångsrik implementering av landsbygdsprogram enkelhet och komplementär karaktär. De viktigaste utvecklingsmålen bör förenklas för att koncentrera resurser på åtgärder med mest effekt, möjliggöra snabb implementering, och minska risken för misstag. Landsbygdsprogrammen skall också vara ett komplement mot andra regionala, nationella och EU initiativ.

- ENRD-nätverket kan utnyttjas mer effektivt än hittills som informationskälla, benchmark och inspiration för LBU-programmet på Åland.
- Avsnitt 3.5 innehåller exempel på europeiska good practice projekt som är värda att studera vidare

EUs LBU-program 2014-2020 inkluderar en ny metodik för att främja relationen mellan forskning och landsbygdsbaserade sektorer (t.ex. lantbruk, skog) för att möta utmaningarna på landsbygden, initierad via 'European Innovation Partnerships' (EIPs). I slututvärderingen från den förra programperioden konstaterades att för att uppnå EUs ambitioner om smart specialisering är en bred involvering och samverkan mellan aktörer inom olika sektorer en viktig förutsättning för förankring och för långsiktiga insatser. Åland är en liten region med dels nära relationer mellan aktörerna, dels aktiva nätverk utanför regionen genom export och utbildning, vilket man bör kunna dra nytta av och förstärka ytterligare. Utvärderingsteamet lyfter fram möjligheten att framöver utnyttja den nya metodiken i implementeringen av landsbygdsutvecklingsprogram även på Åland.

Implementeringen av programmet i uppstartsfasen under 2016 har i allt väsentligt följt det slutligen antagna programmets interventionslogik med angivna prioriterade satsningsområdena och åtgärdsområden. Interventionslogiken är ett viktigt element i varje LBU-program - och likaså för utvärderingarna. Lärprocessen om interventionslogiken under LBU-programmets genomförande kan fördjupa förståelsen av programlogiken - kanske ett möjligt tema för lärandeseminarier under de kommande programåren där internationella erfarenheter och expertis samt good practice om interventionslogiken i andra LBU-program inom planering, implementering och utvärdering kan inbegripas.

Referenser

Finland - Rural Development Programme (Regional) - Åland

ÅSUBs statistikdatabas

Brenner, Lena: "Landsbygdsnäringarna i siffror. Lantbruket, livsmedels- och skogsindustrin på Åland 2015"
Ålands landsbygdscentrum, 2016.

Ålands hållbara livsmedelsstrategi 2017-2030, Patricia Wiklund, Invenire Ab, 2017-01-30

ÅCA verksamhetsberättelse 2015

EUROSTAT statistikdatabas

Naturrekursinstitutet (LUKE) statistikdatabas

Valios nyhetsmeddelande 21.12.2016

Jord- och skogsbruksministeriet

Ålands landskapsregering, pressmeddelande 19.5.2016

ÅSUB (2016), Konjunkturläget 2016

Short-term Outlook for EU agricultural markets in 2017 and 2018, Europeiska kommissionen (2017)

LRF Konsult (2016), Lantbrukets lönsamhet november 2016

Livsmedelsföretagens konjunkturbrev, november 2016.

ENRD The European Network of Rural Development, <https://enrd.ec.europa.eu/>

Bilaga 1: Den arealmässiga anslutning i förhållande till målsättningen för de arealbaserade stöden

Kompensationsbidrag

År	2015	2016
Målsättning, hektar (åker och natubeten)	14 363	14 300
Anslutning, hektar	14 297	14 382
Skilnad, hektar	-66	82
% av målsättningen uppfylld	100	101
Förändring jämfört med föregående år, hektar		85

Balanserad användning av näringsämnen

År	2015	2016
Målsättning, hektar	10 533	10 540
Anslutning, hektar	9 025	9 562
Skilnad, hektar	-1 508	-978
% av målsättningen uppfylld	86	91
Förändring jämfört med föregående år, hektar		537

Mekanisk ogräsbekämpning i potatis

År	2015	2016
Målsättning, hektar	50	60
Anslutning, hektar	189	159
Skilnad, hektar	139	99
% av målsättningen uppfylld	379	265
Förändring jämfört med föregående år, hektar		-30

Reducerad höstbearbetning

År	2015	2016
Målsättning, hektar	1 600	1 600
Anslutning, hektar	1 720	1 834
Skilnad, hektar	120	234
% av målsättningen uppfylld	108	115
Förändring jämfört med föregående år, hektar		114

Odling av markförbättrande växter - Fånggröda

År	2015	2016
Målsättning, hektar	10	30
Anslutning, hektar	75	92
Skilnad, hektar	65	62
% av målsättningen uppfylld	750	307
Förändring jämfört med föregående år, hektar		17

Odling av markförbättrande växter - Gröngödslingsvall

År	2015	2016
Målsättning, hektar	200	250
Anslutning, hektar	23	15
Skilnad, hektar	-177	-235
% av målsättningen uppfylld	12	6
Förändring jämfört med föregående år, hektar		-8

Odling av dragväxter för bin

År	2015	2016
Målsättning, hektar	20	25
Anslutning, hektar	3	7
Skilnad, hektar	-17	-18
% av målsättningen uppfylld	17	28
Förändring jämfört med föregående år, hektar		4

Ängsvall

År	2015	2016
Målsättning, hektar	100	150
Anslutning, hektar	0	0
Skilnad, hektar	-100	-150
% av målsättningen uppfylld	0	0
Förändring jämfört med föregående år, hektar		0

Anläggning av skyddszon

År	2015	2016
Målsättning, hektar	30	40
Anslutning, hektar	9	11
Skilnad, hektar	-21	-29
% av målsättningen uppfylld	29	28
Förändring jämfört med föregående år, hektar		2,34

Riktade insatser på natubeten

År	2015	2016
Målsättning, hektar	15	20
Anslutning, hektar	59	57
Skilnad, hektar	44	37
% av målsättningen uppfylld	390	285
Förändring jämfört med föregående år, hektar		-2

Skötsel av natubeten med höga naturvärden

År	2015	2016
Målsättning, hektar	400	400
Anslutning, hektar	549,85	522,00
Skilnad, hektar	149,85	122,00
% av målsättningen uppfylld	137,46	130,50
Förändring jämfört med föregående år, hektar		-27,85

Skötsel av kulturmark

År	2015	2016
Målsättning, hektar	2700	2700
Anslutning, hektar	2216	1938
Skilnad, hektar	-484	-762
% av målsättningen uppfylld	82	72
Förändring jämfört med föregående år, hektar		-277,85

Odling av markförbättrande växter - Saneringsväxter

År	2015	2016
Målsättning, hektar	10	30
Anslutning, hektar	96	191
Skillnad, hektar	86	161
% av målsättningen uppfyllt	956	637
Förändring jämfört med föregående år, hektar		95

Användning av täckmaterial - ettåriga trädgårdsväxter

År	2015	2016
Målsättning, hektar	10	20
Anslutning, hektar	6	7
Skillnad, hektar	-4	-13
% av målsättningen uppfyllt	59	35
Förändring jämfört med föregående år, hektar		1

Användning av täckmaterial - fleråriga trädgårdsväxter

År	2015	2016
Målsättning, hektar	280	280
Anslutning, hektar	293	296
Skillnad, hektar	13	16
% av målsättningen uppfyllt	105	106
Förändring jämfört med föregående år, hektar		3

Alternativa bekämpningsmetoder - grupp 1

År	2015	2016
Målsättning, hektar	25	30
Anslutning, hektar	0	0
Skillnad, hektar	-25	-30
% av målsättningen uppfyllt	0	0
Förändring jämfört med föregående år, hektar		0

Alternativa bekämpningsmetoder - grupp 2

År	2015	2016
Målsättning, hektar	25	30
Anslutning, hektar	14	9
Skillnad, hektar	-11	-21
% av målsättningen uppfyllt	56	30
Förändring jämfört med föregående år, hektar		-5

Förbättrad användning av stallgödsel

År	2015	2016
Målsättning, hektar	1000	1300
Anslutning, hektar	1854	1970
Skillnad, hektar	854	670
% av målsättningen uppfyllt	185	152
Förändring jämfört med föregående år, hektar		115,8

Bevarande av ursprungsraser

År	2015	2016
Målsättning, djurenheter	151	160
Anslutning, totalt	92	111
Skillnad, djurenheter	-59	-49
% av målsättningen uppfyllt	61	69
Förändring jämfört med föregående år, de		18,4

Ekologisk produktion, åkermark - produktion

År	2015	2016
Målsättning, hektar	1926	1906
Anslutning, hektar	2434	2389
Skillnad, hektar	508	483
% av målsättningen uppfyllt	126	125
Förändring jämfört med föregående år, hektar		-45

Ekologisk produktion, åkermark, övergång

År	2015	2016
Målsättning, hektar	112	140
Anslutning, hektar	729	697
Skillnad, hektar	617	557
% av målsättningen uppfyllt	651	498
Förändring jämfört med föregående år, hektar		-32

Ekologisk produktion, totalt

År	2015	2016
Målsättning, hektar	2038	2046
Anslutning, totalt	3163	3086
Skillnad, hektar	1125	1040
% av målsättningen uppfyllt	155	151
Förändring jämfört med föregående år, hektar		-77

Ekologisk produktion, husdjur, djurenheter (foderarea; 1 ha = 1

År	2015	2016
Målsättning, hektar	400	580
Anslutning, hektar	1661	
Skillnad, hektar	1261	-580
% av målsättningen uppfyllt	415	0
Förändring jämfört med föregående år, hektar		-1661

ÅLANDS STATISTIK OCH UTREDNINGSBYRÅ

Ålands statistik- och utredningsbyrå, ÅSUB, är en fristående enhet vars huvuduppgift är att verka som Ålands officiella statistikmyndighet och bedriva kvalificerad utrednings- och forskningsverksamhet.

ÅSUB producerar fortlöpande aktuell statistik inom en rad olika samhällsområden. Tyngdpunkten i analysverksamheten utgörs av utredningar inom det ekonomiska-politiska området. Statistiska sammanställningar publiceras regelbundet i serierna ÅSUB Statistik och ÅSUB Statistikmeddelande, medan serien ÅSUB Rapport innehåller utredningar, analyser och annan information om Ålands ekonomi och samhälle.

Mer information om verksamheten och publikationer finns på ÅSUB:s hemsida www.asub.ax

ÅLANDS STATISTIK- OCH
UTREDNINGSBYRÅ

Tfn +358 (0)18 25490
Fax +358 (0)18 19495
info@asub.ax
www.asub.ax

Ålandsvägen 26
PB 1187
AX-22 111 MARIEHAMN

Utvärderarnas fördjupade årsrapport för 2016

Ålands landsbygdsutvecklingsprogram perioden 2014-2020

Nordregio & ÅSUB
Mariehamn maj 31, 2017
Bilaga 7

Rapport 2017:x

Utvärderamas fördjupade årsrapport för 2016

Ålands landsbygdsutvecklingsprogram
perioden 2014-2020

 Nordregio

Utvärderingens syfte och genomförande

- Utvärderingens syfte är att förbättra kvaliteten, effektiviteten och måluppfyllelsen för det åländska LBU-programmets 2014-2020 genomförande
- Nordregio genomförde tillsammans med ÅSUB utvärderingen i januari-april, 2017
- Baserat på de uppgifter som hade hunnit föras in i uppföljningssystemen i början av mars 2017.

Utvärderingsrapport: Innehåll

- Sammanfattning & Summary in English
- Uppdragets sammanhang, syfte och metodik
- Finansiellt genomförande och indikatoruppföljning
- Jordbrukssektorns struktur och utveckling
- Konjunktur och omvärldsanalys
- Bedömning av programmets uppstart, utmaningar och förutsättningar att bidra till programmålen
- Slutsatser och svar på de relevanta utvärderingsfrågorna
- Rekommendationer

Hur genomförde vi utvärderingen?

- Utvärderingen beskriver och analyserar LBU-programmets sammanhang (interventionslogik), och presenterar analysen av jordbrukssektorn på Åland, med en konjunktur- och omvärldsanalys
- Utvärderingen beskriver LBU-programmets finansiella genomförande ända till mars 2017. Analysen av det finansiella genomförandet jämfördes med de fastställda indikatorerna och deras målnivåer
- Den kvantitativa analysen kompletterades med fokusgruppsintervjuer inom branschen samt med aktörer för programmets implementering för att belysa förutsättningarna för programmets genomförande och utsikterna att nå målsättningarna
- Utvärderingsrapporten presenterar också det europeiska landsbyggnätverket och några valda exempel på internationella LBU-program och projekt som kan vara av intresse för LBU-programmet på Åland.

Utveckling av jordbrukssektorn på Åland

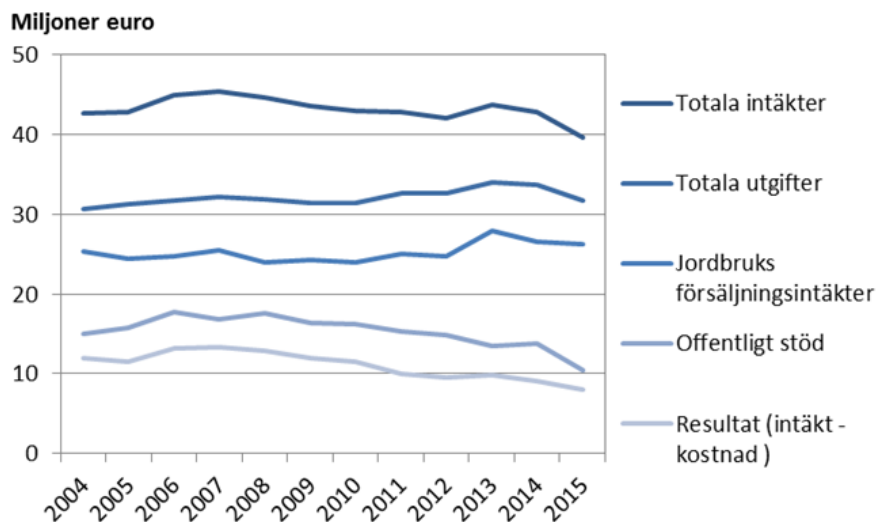
Lantbruksprodukter, bruttointäkter, 2015-års priser

	2000	2005	2010	2015
Intäkter, 1 000 euro				
Totalt	24 018	21 657	21 378	23 600
Jordbruk	17 537	15 794	12 479	14 400
Mjök	7 358	6 880	6 685	6 000
Nötkött	1 271	1 125	1 313	1 680
Svinkött	140	12	33	20
Fårkött	127	179	250	290
Fjäderfäkött	1 970	-	-	-
Vete	775	550	532	680
Råg	114	96	87	160
Korn	292	132	76	200
Havre	318	275	195	140
Oljevaxter	0	12	174	180
Sockerbeta	3 037	3 159	65	..
Potatis	2 021	2 991	2 409	3 990
Övr. jordbruksprod.	38	431	619	850
Trädgård	6 608	5 863	8 898	9 200
Lök	1 932	1 292	2 474	2 250
Gurka	241	251	217	60
Purjo	407	179	152	160
Kinakål	1 093	1 017	586	270
Äppel	1 385	1 472	4 210	4 850
Tomater	64	251	391	160
Isbergssallat	699	479	402	270
Övr. frukt och gröns	737	885	477	1 180

Not: Siffrorna är avrundade

Källa: ÅSUB

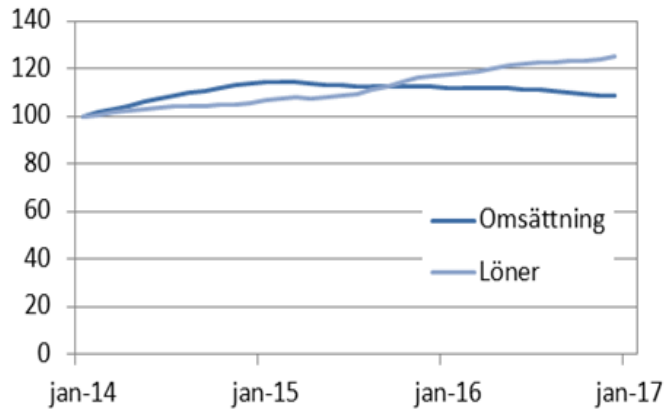
Jordbruksföretagens intäkter och utgifter, 2015-års priser

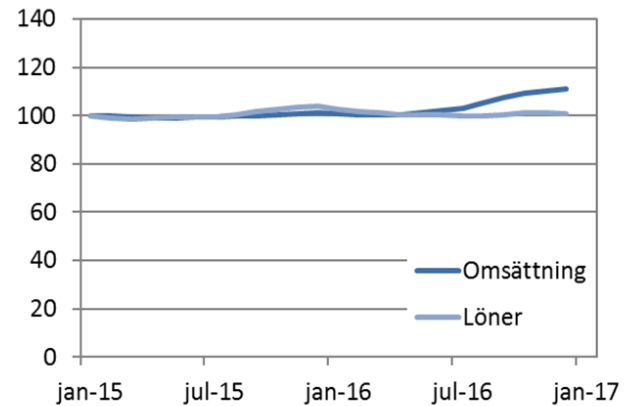
Källa: LUKE, bearbetning av ÅSUB. Aktiebolag ingår inte.

Utveckling inom sektorn 2014-2017

Lönernas och omsättningens utveckling inom jordbruket 2014–2016 (index: januari 2014=100)

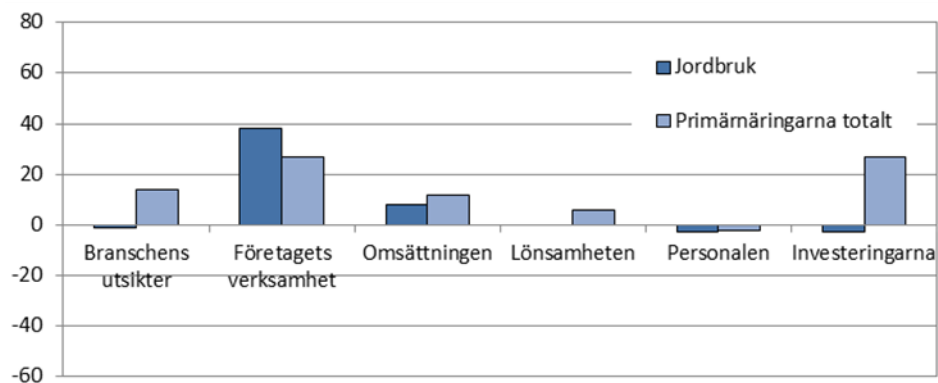

Lönernas och omsättningens utveckling inom livsmedelsindustrin 2015–2016 (index: januari 2015=100)

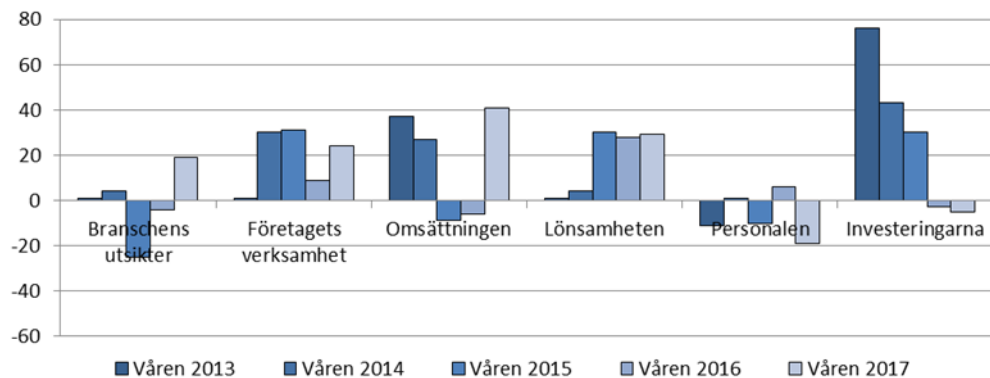

Branschens förväntningar kommande året

Jordbrukets & hela primärnäringarnas förväntningar våren 2017

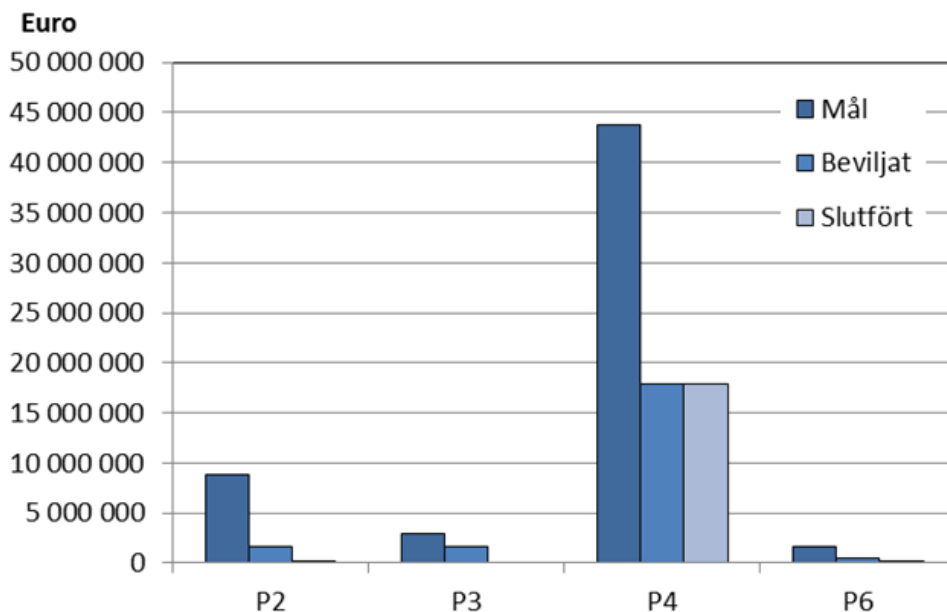
Förväntningarna inom livsmedelsbranschen, 2013–2017

Källa: ÅSUB:s konjunktürenkäter

Programmets finansiella genomförande (1)

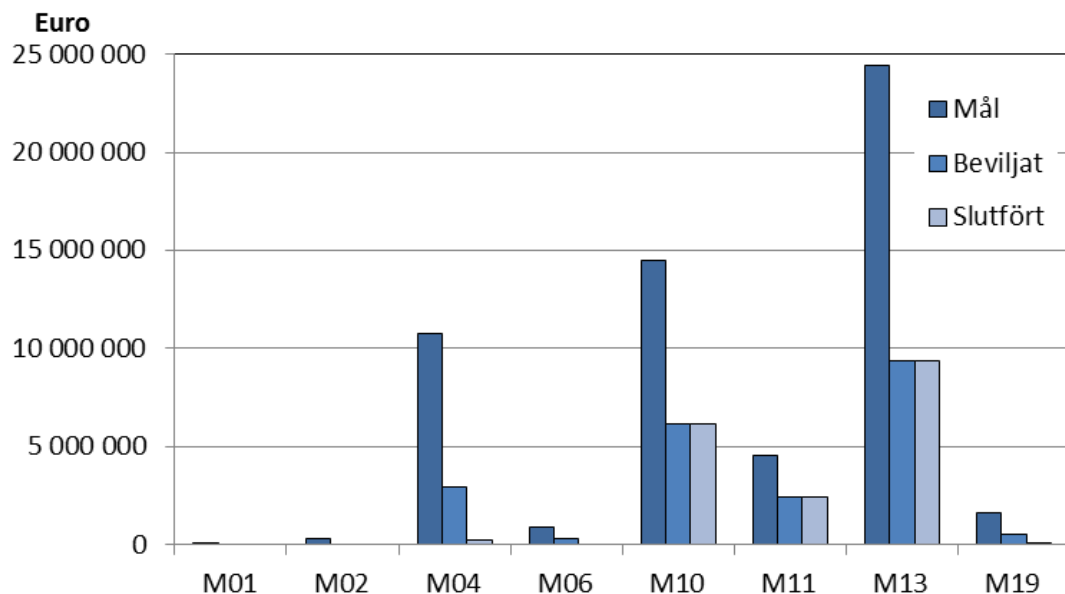
Finansieringsmål, beviljad och slutförd offentlig finansiering för programmets unionsprioriteringar

Ett projektstöd anses slutfört då den sista delen av stödet är utbetalt. Arealstöden inom unionsprioritet 4 är utformade så att jordbrukarnas årliga stöd är beroende av odlad gröda och areal. De beviljade medlen för dessa åtgärder är därför här likställda med slutförda. I siffrorna ingår även förlängda arealstöd från den förra programperioden som betalats med medel från det nuvarande programmet.

Programmets finansiella genomförande (2)

Finansieringsmål, beviljad och slutförd offentlig finansiering för programmets åtgärder

Ett projektstöd anses slutfört då den sista delen av stödet är utbetalt. Arealstöden inom unionsprioritet 4 är utformade så att jordbrukarnas årliga stöd är beroende av odlad gröda och areal. De beviljade medlen för dessa åtgärder är därför här likställda med slutförda. I siffrorna ingår även förlängda arealstöd från den förra programperioden som betalats med medel från det nuvarande programmet.

Registrerade indikatorutfall

Indikatorer P2

Fokusområde	Indikator	Måluppfyllelse	Åtgärder
2A	Andel av jordbruksföretag med stöd från ett landsbygdsprogram för investeringar i omstrukturering eller modernisering (13,79 %)	20% av målsättningen (2,8% av jordbruksföretagen)	M01, M02, M04

Indikatorer P4

Fokusområde	Indikator	Måluppfyllelse	Åtgärder
4A	Andel av jordbruksmark som omfattas av åtagande som stöder biologisk mångfald och/eller landskap (29,56 %)	83% av målsättningen (24,7% av jordbruksmarken)	M02, M10, M11, M13
4B	Andel av jordbruksmark som omfattas av åtagande som förbättrar vattenförvaltning (60,50 %)	87% av målsättningen (52,7% av jordbruksmarken)	
4C	Andel av jordbruksmark som omfattas av åtagande för att förbättra markskötsel och/eller förebygga jorderosion (18,53 %)	113% av målsättningen (21,0% av jordbruksmarken)	

Fokusgruppintervjuerna

3 fokusgruppsintervjuer: 7 producenter i gruppen inriktning växtodling, 5 producenter inom djurhållning/mjölkproduktion samt 7 aktörer med olika roller inom programmets genomförande (+ svar från Landsbygdscentrum) + **rundabordssamtal** med 5 ledande tjänstemän inom landskapsregeringen.

- Generellt relativt positiv syn på programmet och dess betydelse
- Stor fördröjning av programstarten pga försenade IT-/stödhanteringssystem
- Marknadsförutsättningarna och den generellt höga kostnader för infrastrukturen påverkar programmets förutsättningar
- Divergerande syn på arealstöden som de mest ändamålsenliga för jordbrukets utveckling. Begränsar utbudet av mark, höjer arrendepriiserna och ger minskad fokus på affärsutveckling och innovationskraft. Efterfrågan på stöd för ekologisk odling har överstigit förväntade arealer.
- Viss oro angående investeringsstöden för livsmedelsindustrin och därmed möjligheterna att utveckla förädlingen (genomförandeorganisationen anser dock oron överdriven)
- Större fokus på kommunikation framöver då de inledande administrativa utmaningarna löst sig.

Bedömning av programmets uppstart

- LBU implementeringen är försenad och programstarten har präglats av IT problem; tidigt att dra slutsatser baserade på statistiken över beviljade medel och än mer när det gäller slutförda projekt.
- Den analys av jordbrukssektorns nuläge och utveckling på Åland som presenteras skall ses mot bakgrund av den förändrade marknadssituationen med pressade priser som inträffat efter det att LBU programmet skrivits
- Samtidigt kan man konstatera att LBU programmet "rullar på " nu
- Feedback från fokusgruppintervjuerna är i stort sett positiv.

Rekommendationer av utvärderingsteamet

- Det finns ett behov, på grund av den förändrade internationella marknadssituationen, att se över fördelningen av programmedlen med avseende på övergripande prioriteringar, uppsättningen av mer konkreta åtgärder samt tillämpningen av exempelvis urvalskriterier
- Behov av ytterligare information & kommunikation om LBU-programmet – även om information om programmet och dess stödmöjligheter i stort har fungerat bra
- Det finns mycket att lära av andra LBU-program t.ex. angående de möjligheter närproduktion ger. Det europeiska nätverket för landsbygdsutveckling ENRD är en nyttig informationskälla och kontaktpunkt för LBU-programmet på Åland.
- EUs LBU-program 2014-2020 omfattar en ny metodik för att främja relationen mellan forskning och landsbygdsbaserade sektorer för att motverka utmaningarna på landsbygden, initierad via 'European Innovation Partnerships' (EIPs). Utvärderingsteamet lyfter fram möjligheten att framöver utnyttja den nya metodiken i implementeringen av landsbygdsutvecklingsprogram även på Åland.

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling
– *Europa investerar i landsbygdsområden*

Årlig genomföranderapport fördjupad 2016

Landsbygdsutvecklingsprogram
för landskapet Åland för perioden
2014-2020

**CCI 2014FI06RDRP002
C(2015) 841**

Årliga genomföranderapporten godkänd vid övervakningskommitténs möte 31.5.2017

Godkänd av förvaltningsmyndigheten x.6.2017

1. CENTRAL INFORMATION AV PROGRAMMETS GENOMFÖRANDE OCH DESS PRIORITERINGAR.....	3
1.1. Finansiella uppgifter.....	3
1.2. Programgenomförandet enligt fokusområden.....	3
1.3. Måluppfyllelse i förhållande till programmets resultatram.....	8
2. FRAMSTEG I GENOMFÖRANDET AV UTVÄRDERINGSPLANEN.....	9
2.1. En beskrivning och motivering av eventuella förändringar i utvärderingsplanen för landsbygdsprogrammet under året.	9
2.2. En beskrivning av den utvärderingsverksamhet som genomförts under året.....	9
2.3. En beskrivning av den verksamhet som bedrivits i samband med tillhandahållande och förvaltning av data.....	10
2.4 En förteckning över avslutade utvärderingar, inklusive hänvisningar till om de har offentliggjorts på internet.....	10
2.5. En sammanfattning av genomförda utvärderingar, med fokus på utvärderingsresultat.	11
2.6. En beskrivning av de kommunikationsåtgärder som bedrivits i samband med publicering av utvärderingsresultat.....	12
2.7. En beskrivning av uppföljningen av utvärderingsresultaten.....	12
3. FAKTORER SOM PÅVERKAR GENOMFÖRANDET AV PROGRAMMET OCH VIDTAGNA ÅTGÄRDER.....	13
3.1. En beskrivning av åtgärder som vidtagits för att försäkra kvalitet och effektivitet i genomförandet.....	13
3.2. Mekanismer för kvalitet och effektivitet.....	15
4. ÅTGÄRDER SOM VIDTAGITS FÖR ATT UPPFYLLA KRAV PÅ TEKNISKT STÖD OCH PUBLICITET FÖR PROGRAMMET.....	15
4.1 Upprättande av ett nationellt landsbygdsnätverk och vidtagna åtgärder enligt sin handlingsplan (förvaltningsstruktur och enhet för nätverkstöd).....	15
4.2 Åtgärder som vidtagits för att skapa publicitet för programmet.....	15
5. BEDÖMNING AV INFORMATIONEN OCH FRAMSTEG NÄR DET GÄLLER ATT UPPNÅ PROGRAMMETS MÅL.....	17
6. VIDTAGNA ÅTGÄRDER FÖR ATT BEAKTA PRINCIPERNA I ARTIKLARNAS 5, 7 OCH 8.....	32
6.1 Jämställdhet och icke-diskriminering.....	32
6.2 Hållbar utveckling.....	32
6.3 Partnerskapet.....	34

Bilaga 1	Åtgärdernas och insatsernas programmerade fokusområde
Bilaga 2	Indikatorstabeller
Bilaga 3	Sammanfattning för allmänheten

1. CENTRAL INFORMATION AV PROGRAMMETS GENOMFÖRANDE OCH DESS PRIORITERINGAR

1.1. Finansiella uppgifter

Under 2016 har fyra redovisningar av offentliga utgifter lämnats till kommissionen. Motsvarande ansökningar om utbetalning av EU:s andel från jordbruksfonden uppgår till 3,3 miljoner euro.

Utbetalningar		Totala offentliga utgifter	Unionen bidrag (Ejflu)	Unionens bidrag (Ejflu), finansiella korrigeringar, återkrav	Unionens bidrag, övriga justeringar inom budgetåret	Ansökt belopp (Ejflu)
Budgetkod	Åtgärd	Euro	Euro	Euro	Euro	Euro
50460010100002	M01 Kunskapsöverförings- och informationsåtgärder					
50460010200002	M02 Rådgivn.tjänster samt företagslednings- och avbyttjänster					
50460010400002	M04 Investeringar i fysiska tillgångar	937 562,65	342 210,36			342 210,36
50460010600002	M06 Jordbruks- och affärsutveckling	118 000,00	43 070,00			43 070,00
50460011000002	M10 Miljö- och klimatvänligt jordbruk	3 127 809,72	1 141 650,55		-1 183,20	1 140 467,35
50460011100002	M11 Ekologiskt jordbruk	1 802 406,15	657 878,25	-7,69	600,97	658 471,53
50460011300002	M13 Stöd till områden med naturliga eller andra särskilda begränsn.	3 134 922,95	1 144 246,88	-598,54		1 143 648,34
50460011900002	M19 Stöd till Leaderprogram för lokalt ledd utveckling					0,00
50460012000002	M20 Tekniskt stöd till medlemsstaterna					0,00
Totalt		9 120 701,47	3 329 056,04	-606,23	-582,23	3 327 867,58

*I ansökan för det fjärde kvartalet har en offentlig utgift om 10 000 euro för delåtgärden 19.1 felaktigt deklarerats under åtgärd M06 –Jordbrukets- och affärsutveckling. Felaktigheten har korrigerats i kvartalsdeklarationen för kvartal I 2017.

Från programperiodens början uppgår jordbruksfondens andel av de offentliga utgifterna till 6,9 miljoner euro vilket motsvarar 33 procent av programmets godkända finansieringsram (20,7 miljoner euro). Det återstår då 13,8 miljoner euro att deklarerera.

Utbetalningar		Totala offentliga utgifter	Unionen bidrag (Ejflu)	Unionens bidrag (Ejflu), finansiella korrigeringar, återkrav (EU) 1306/2013 artikel 56	Unionens bidrag, övriga justeringar inom budgetåret	Ansökt belopp (Ejflu)	Korr. års-räkenskaper
Budgetkod	Åtgärd	Euro	Euro	Euro	Euro	Euro	
50460010100002	M01 Kunskapsöverförings- och informationsåtgärder	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
50460010200002	M02 Rådgivn.tjänster samt företagslednings- och avbyttjänster	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
50460010400002	M04 Investeringar i fysiska tillgångar	937 562,65	342 210,36	0,00	0,00	342 210,36	
50460010600002	M06 Jordbruks- och affärsutveckling	118 000,00	43 070,00	0,00	0,00	43 070,00	
50460011000002	M10 Miljö- och klimatvänligt jordbruk	6 643 596,65	2 424 912,78	-6 101,75	-238 178,13	2 180 632,90	
50460011100002	M11 Ekologiskt jordbruk	1 802 406,15	657 878,25	-7,69	237 595,90	895 466,46	
50460011300002	M13 Stöd till områden med naturliga eller andra särskilda begränsn.	9 367 704,77	3 419 212,25	-1 598,30	0,00	3 417 613,95	131,62
50460011900002	M19 Stöd till Leaderprogram för lokalt ledd utveckling	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
50460012000002	M20 Tekniskt stöd till medlemsstaterna	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
Totalt		18 869 270,22	6 887 283,64	-7 707,74	-582,23	6 878 993,67	131,62

Totalt belopp Ejflu inkl. korrigering årsräkenskaper

6 879 125,29

Åtgärd	Ejflu Finansieringsram	Ansökan (Ejflu)	Ejflu/Fin. ram %	Återstår att deklarerera
		Euro	Euro	Euro
M01 Kunskapsöverförings- och informationsåtgärder	40 150,00	0,00	0,00 %	40 150,00
M02 Rådgivn.tjänster samt företagslednings- och avbyttjänster	124 100,00	0,00	0,00 %	124 100,00
M04 Investeringar i fysiska tillgångar	3 742 316,00	342 210,36	9,14 %	3 400 105,64
M06 Jordbruks- och affärsutveckling	328 500,00	43 070,00	13,11 %	285 430,00
M10 Miljö- och klimatvänligt jordbruk	5 280 964,00	2 180 632,90	41,29 %	3 100 331,10
M11 Ekologiskt jordbruk	1 607 095,00	895 466,46	55,72 %	711 628,54
M13 Stöd till områden med naturliga eller andra särskilda begränsn.	8 042 775,00	3 417 745,57	42,49 %	4 625 029,43
M19 Stöd till Leaderprogram för lokalt ledd utveckling	1 068 600,00	0,00	0,00 %	1 068 600,00
M20 Tekniskt stöd till medlemsstaterna	474 500,00	0,00	0,00 %	474 500,00
Alla åtgärder	20 709 000,00	6 879 125,29	33,22 %	13 829 874,71

1.2. Programgenomförandet enligt fokusområden

Landsbygdsprogrammet som är utformat kring utvalda i kommissionens landsbygdsförordning definierade fokusområden svarar mot de behov som identifierades efter en genomförd socio-ekonomisk analys av programområdet och en fördjupad Swot-analys. Inom ramen för de valda fokusområdena beskrevs de konkreta åtgärderna och delåtgärderna med formulerade målsättningar.

Främja innovation, samarbete och utveckling av kunskap på landsbygden (Fokusområde 1 A)

I programmets strategi valdes åtgärden Kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (M01) för att i första hand möta de behov av spetskompetens för utveckling av nya metoder och produkter inom jordbruks- och livsmedelskedjan som identifierats.

Redan 2015 påbörjades förberedelser ifråga om administrativa åtgärder som behövs för att påbörja implementeringen av stödet till yrkesutbildnings- och kompetensutvecklingsåtgärder (delåtgärd 1.1). Regelverk och arbete med input gällande åländska anpassningar i det elektroniska administrationssystemet har pågått hela 2015 och 2016. Förberedelser för att ta emot ansökningar om utbildningar har gjorts. Blanketter har utformats men ingen ansökningsrunda har utlysts då det elektroniska administrationssystemet ännu inte har blivit färdigt gällande den aktuella åtgärden. Genomförandet av åtgärden förutsätter att det elektroniska administrationssystemet färdigställs under 2017.

Främja livslångt lärande och yrkesutbildning inom jord- och skogsbruk (Fokusområde 1 C)

I programmets strategi valdes likaså åtgärderna Kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (M01) och Rådgivningstjänster samt företagslednings- och avbyttjänster (M02) för att i första hand möta de behov av grundläggande kompetens som behöver underhållas samt tillgång till kunskapsstöd inom branschen som identifierats.

Åtgärden som innehåller två delområden, jordbruksrådgivning och miljörådgivning skall främja innovation, stärka banden mellan produktion och forskning, främja livslångt lärande samt bidra till att förbättra vattenkvalitet och återställa och bevara den biologiska mångfalden.

Under 2015 och 2016 har förberedelser vidtagits för implementeringen av stödet med att anlita rådgivningstjänster (delåtgärd 2.1). Åtgärden genomförs genom utseende av rådgivare som uppfyller kompetenskraven som sedan kan erbjuda rådgivning inom ovannämnda områden. Genomförandet av åtgärden förutsätter dock att det elektroniska administrationssystemet färdigställs under 2017.

Förbättra jordbruksföretagens ekonomiska resultat och underlätta omstrukturering och modernisering av jordbruksföretagen särskilt i syfte att öka marknadsdeltagande och marknadsinriktning samt diversifiering av jordbruksverksamhet (Fokusområde 2 A)

I programmets strategi har åtgärden Investeringar i fysiska tillgångar (M04) valts för att möta de behov av förbättrad konkurrenskraft och lönsamhet samt ökad produktivitet som identifierats.

Programimplementeringen har fördröjts dels på grund att programmet blev godkänt först år 2015 och dels på grund av att det elektroniska ansökningssystemet inte blev färdigt. Under 2016 kunde lantbrukarna börja ansöka om programfinansiering elektroniskt. De pappersansökningar som ännu mottagits under 2016 infördes i det elektroniska administrationssystemet av stödadministrationen (landskapsregeringen).

Landskapsregeringen fattade under året nya beslut om finansiering totalt 260.179 euro (tabell A). Sammanlagt 38 jordbruksföretag (tabell D) har erhållit beslut om finansiering under programperioden (kumulerat). Under året påbörjades utbetalningarna uppgående till ett sammanlagt belopp om 937 562,65 euro. Slutbetalningar om 258 696,10 euro (tabell C2.2) har verkställts till 16 lantbruksföretag och 17 insatser (tabell B). Utgifterna fördelar sig

relativt jämnt över branscherna åkergrödor, mjölkproduktion samt grödor och produktionsdjur. En mindre andel är fördelat till trädgårdsväxter och andra betesdjur (tabell C2.2). 63 procent av stödet är riktat till gårdar med areal som är 50 ha eller mer (tabell C2.3). Av det totala beloppet som betalats har 11 694 euro betalats till företag som bedriver ekologisk produktion (tabell C).

Underlätta inträdet i jordbrukssektorn för jordbrukare med tillräcklig kompetens och i synnerhet generationsskiften (Fokusområde 2 B)

I programmets strategi valdes åtgärden Jordbruks och affärsutveckling (M06) för att möta de behov av nyetablering av jordbrukare (startstöd) som identifierats.

Under 2016 beviljades 9 unga lantbrukare startstöd vilket är relativt många. De tidigare åren har antalet startstödstagare uppgått till 3-5 per år. Intresset för utbildningen för nya lantbrukare är nu relativt stort och således förväntas den positiva trenden gällande nystartade lantbrukare att hålla i sig de närmaste åren.

I slutet av år 2015 möjliggjordes e-ansökan för unga lantbrukare (delåtgärd 6.1 nyetableringsstöd för unga jordbrukare) varvid tre ansökningar kunde registreras. De första finansieringsbesluten fattades under 2016. Under 2016 har likaså de första delbetalningarna av stödet verkställts till 9 jordbrukare om totalt 108 000 euro.

Förbättra primärproducenternas konkurrenskraft genom att på ett bättre sätt integrera dem i livsmedelskedjan med hjälp av kvalitetssystem, skapa mervärde för jordbruksprodukter, säljfrämjande åtgärder på lokala marknader och inom korta leveranskedjor, producentgrupper och producentorganisationer samt branschorganisationer (Fokusområde 3 A)

I programmets strategi valdes åtgärden Investeringar i fysiska tillgångar (M04) för att möta de behov av samarbetsfrämjande och säljfrämjande åtgärder som identifierats och där det konstaterades att primärproduktion och livsmedelsförädling har ett starkt beroendeförhållande och möjligheter finns att optimera produktion samt försäljning.

Redan 2015 påbörjades förberedelser ifråga om administrativa åtgärder som behövs för att påbörja implementeringen av åtgärden Stöd till investeringar i bearbetning/marknadsföring och/eller utveckling av jordbruksprodukter (delåtgärd 4.2). Regelverk och arbete med input gällande åländska anpassningar i det elektroniska administrationssystemet har pågått hela 2015 och 2016.

Programimplementeringen har fördröjts på grund av att det elektroniska ansökningssystemet inte blivit färdigt. Landskapsregeringen har tagit emot pappersansökningar med början redan under slutet av år 2015. Landskapsregeringen fattade under året beslut om finansiering till 4 livsmedelsföretag och fem insatser om totalt 1.636.419,90 euro (tabell A). Utbetalningar har ännu inte verkställts under år 2016.

Av stöden som utbetalats till lantbruksinvesteringar stöder 240 259,59 euro sekundärt fokusområde 3 A (tabell B4).

Det elektroniska administrationssystemet för beslutshandling och betalningar förväntas bli klart under 2017.

Återställa och bevara biologisk mångfald (**Fokusområde 4 A**), förbättra vattenförvaltningen (**Fokusområde 4B**) och förbättra markskötseln (**Fokusområde 4 C**)

Åtgärderna som i programmets strategi har valts för att möta de behov som på basen av Swot-analysen har identifierats under fokusområde 4A, 4B och 4C är:

- Miljö- och klimatvänligt jordbruk (M10)
- Ekologiskt jordbruk (M11) och
- Stöd till områden med naturliga eller andra särskilda begränsningar (M13)

Ovan nämnda ersättningar söks årligen inom en av landskapsregeringen fastställd ansökningsperiod. Kompensationsbidrag (M13) beviljas på basen av en årlig ansökan om utbetalning medan beviljande och utbetalning av miljöersättning och ersättning för ekologisk produktion förutsätter att stödmottagaren ingår ett femårigt åtagande.

För **miljö- och klimatvänligt jordbruk** (M10) har under år 2016 betalats totalt 3.115.176,76 euro. Ingen utbetalning har gjorts för areal som finns inom ett Natura 2000-område (tabell C1.2). Därutöver har 125.253,43 euro betalats för de frivilliga komplementen som ingår i åtgärd M10 men som genomförs på en areal som omfattas av åtaganden om ekologisk produktion. I tabell B3 redovisas arealen och utgifterna för dessa insatser under åtgärd M10 i enlighet med programmets indikatortabeller.

För insatser som bidrar till *Bättre förvaltning, minskning av mineralgödsel och bekämpningsmedel* användes totalt 1.253.543,68 euro. Till dessa insatser hör åtagandet om balanserad användning av näringsämnen samt de frivilliga komplementen alternativa bekämpningsmetoder i trädgårdsodling och mekanisk ogräsbekämpning i potatisodling. Dessa insatser genomfördes på totalt 9.730,38 hektar (tabell B3). Av denna areal omfattas största delen, 9.562,12 hektar, av åtaganden om balanserad användning av näringsämnen.

För insatser som har en inverkan på *Jordlager, plöjningsmetoder, reducerad jordbearbetning, bevarande av jordbruk* användes totalt 494.021,80 euro. Till dessa insatser hör de frivilliga komplementen reducerad höstbearbetning och användning av täckmaterial för trädgårdsväxter. Dessa insatser genomfördes på 2.136,26 hektar (tabell B3). Av denna areal omfattas största delen, 1.833,57 hektar, av reducerad höstbearbetning.

För insatser som bidrar till *Skapande och upprätthållande av naturvärden* användes totalt 151.645,95 euro. Till dessa insatser hör de frivilliga komplementen för odling av markförbättrande växter (fånggröda, saneringsgröda och grüngödslingvall) och odling av dragväxter för bin. Dessa insatser genomfördes på 304,02 hektar (tabell B3). Av denna areal omfattas största delen av saneringsväxter (190,53 hektar) och fånggröda (91,68 hektar).

För insatser som bidrar till *Underhåll av åker- och gräsmarkssystem med höga naturvärden* användes totalt 980.341,36 euro. Till dessa insatser hör åtaganden om skötsel av kulturmark, skötsel av naturbeten med höga naturvärden och riktade insatser på naturbeten. Dessa insatser genomfördes på 2.517,44 hektar (tabell B3). Av denna areal omfattas största delen av åtaganden om skötsel av kulturmark.

För insatser som har en inverkan på *Utfodring av djur, hantering av gödsel* användes totalt 334.784,75 euro. Till dessa insatser hör det frivilliga komplementet för förbättrad användning av stallgödsel. Denna insats genomfördes på 1.970,29 hektar (tabell B3).

Därutöver betalades för bevarande av ursprungsraser 19.680,00 euro.

År 2016 fanns totalt 501 gällande kontrakt (åtaganden) om miljö- och klimatvänligt jordbruk och den fysiska arealen som beviljades miljöersättning var 12.090,51 hektar (tabell B3).

För **ekologiskt jordbruk** (M11) har under år 2016 betalats totalt 1.813.421,55 euro. I beloppet ingår 125.253,43 euro som betalats för de frivilliga komplementen som ingår i åtgärd M10 men som genomförs på en areal som omfattas av åtaganden om ekologisk produktion. Ersättning betalades till 3.086,24 hektar varav 697,26 hektar var under övergång till ekologisk produktion och 2.389,38 hektar i ekologisk produktion. Ersättning beviljades till 95 jordbruksföretag (tabell B3).

I **kompensationsersättning** till områden med naturliga eller andra särskilda begränsningar (M13) har under år 2016 betalats totalt 3.133.287,37 euro och återkrävts 1.637,80 euro. Därutöver har med helt nationella medel betalats 408.830,91 euro i kompensationsersättningens nationella husdjursförhöjning. Ersättning beviljades till totalt 406 jordbruksföretag och 14.381,51 hektar. Hela arealen fanns inom ett område med särskilda begränsningar (tabell B3).

Av det totala beloppet som betalats i ersättning för miljö- och klimatvänligt jordbruk (M10) och kompensationsersättning (M13) har 1.566.626,45 euro betalats till företag som bedriver ekologisk produktion (tabell C).

År 2016 fanns inte längre avtal från programperioden 2007-2013 i kraft varvid ingen finansiering har använts för åtgärder med övergångsbestämmelser. I kvartalsdeklarationen I/2016 gjordes dock en korrigerig av en felaktighet i kvartalsdeklarationen IV/2015 varvid 11.036,48 euro flyttades från åtgärd M10 till M11 (tabell E).

För åtgärder och insatser som i första hand stöder **fokusområdet 4A** Att återställa och bevara biologisk mångfald har det ackumulerat under åren 2014-2016 betalats i offentliga utgifter 11.283.841,61 euro. För åtgärder och insatser som sekundärt stödet fokusområde 4A har ackumulerat från programperiodens början betalats 1.170.889,90 euro (tabell B4).

För åtgärder och insatser som i första hand stöder **fokusområdet 4B** Att förbättra vattenförvaltningen har det under åren 2014-2016 betalats totalt 6.908.686,69 euro och för åtgärder och insatser som sekundärt stödet fokusområde 4B har ackumulerat från programperiodens början betalats 1.113.614,33 euro (tabell B4).

För åtgärder och insatser som i första hand stöder **fokusområdet 4C** Att förbättra markskötseln har ackumulerat från programperiodens början betalats 151.462,11 euro och för åtgärder och insatser som sekundärt stödet detta fokusområde har ackumulerat betalats 692.665,72 euro (tabell B4).

De insatser som i första hand stöder unionsprioritet 4 stöder sekundärt även unionsprioritet 5 och fokusområde 5D Minska jordbrukens utsläpp av växthusgaser och ammoniak och 5E Främja bevarande av kolsänkor och kolinbindning inom jord- och skogsbruk. För de åtgärder och insatser som enligt tabellen sekundärt stöder fokusområde 5D har ackumulerat betalats 3.141.633,19 euro. För de insatser som sekundärt stöder fokusområde 5E har ackumulerat betalats 2.100.855,52 euro (tabell B4).

Åtgärdernas och insatsernas programmerade fokusområde och stödjande fokusområde visas i tabell bilaga 1.

Främja lokal utveckling på landsbygden; (Fokusområde 6 B)

I programmets strategi valdes åtgärden Stöd till Leader-program (M19) för lokalt ledd utveckling för att möta de behov av generationsväxling i mikroföretag, utveckling och diversifiering av mikroföretag, ökad vertikal integration inom näringen (från jord till bord), upprätthållande av social service, utvecklande av föreningsliv, ökad inflyttning och stimulans till kunskaps- och erfarenhetsutbyte som identifierats.

Ett stöd för förberedande och framtagande av en lokal utvecklingsstrategi beviljades under hösten 2015 och en lokal utvecklingsstrategi för Åland 2014-2020 godkändes av landskapsregeringen den 30 september 2015. Den lokala utvecklingsstrategin har reviderats och godkänts av landskapsregeringen under 2016.

Redan 2015 påbörjades förberedelser ifråga om administrativa åtgärder som behövs för att påbörja implementeringen av åtgärden Stöd till Leader-program (delåtgärd 19.1, 19.2 och 19.3). Regelverk och arbete med input gällande åländska anpassningar i det elektroniska administrationssystemet har pågått hela 2015 och 2016.

Programimplementeringen har alltså fördröjts på grund av att det elektroniska ansökningssystemet inte blivit färdigt. Landskapsregeringen tog emot pappersansökningar med början redan under slutet av år 2015. Landskapsregeringen fattade under 2015 beslut om finansiering till delåtgärden för förberedande stöd (19.1) totalt 10.000 euro och betalningen verkställdes genom det elektroniska systemet i december 2016. Under 2016 har beslut om stöd till projekt inom delåtgärd Stöd till genomförande av insatser inom LAG (19.2) fattats om totalt 224 108,11 euro och till delåtgärd Löpande kostnader och ledningsfunktioner (19.4) om totalt 290 000,00 euro (tabell A). EU-delfinansierade betalningar har inte verkställts, däremot har ett nationellt finansierat förskott betalats till LAG för att driva den lokala aktionsgruppen.

Utbetalningar inom delåtgärderna (19.2, 19.3 och 19.4) förutsätter att det elektroniska administrationssystemet färdigställs under 2017.

1.3. Måluppfyllelse i förhållande till programmets resultatram

Unionsprioritering 2

16 jordbruksföretag har erhållit slutbetalning om totalt 258 696,10 euro för sina investeringar (M04). Det motsvarar 3 procent av målsättningen för de offentliga utgifterna under programperioden (tabell F). Delmålet för resultatramen 2018 utgör 20 procent. Delmålet kommer troligtvis att kunna uppfyllas även om det finns en viss fördröjning av utbetalning av stöden efter att de beviljats. Vid årsskiftet hade landskapsregeringen fattat beslut om ca 20 procent av hela budgetramen.

Antalet jordbruksföretag som får stöd i förhållande till programmets målsättning för hela programperioden uppgår till 16 procent. Delmålet för resultatramen 2018 är 20 procent (tabell F).

Unionsprioritering 3

Måluppfyllelse kan ännu inte redovisas då det inte verkställts utbetalningar.

Eftersom drygt 1,6 miljoner euro bundits upp av finansieringsbeslut bedömer programförvaltningen att delmålet 2018 om 500 000 euro kommer att uppnås.

Unionsprioritering 4

Unionsprioritering 4 omfattar miljöstödet (M10), ekologisk odling (M11) och kompensationsbidraget (M13). Arealerna omfattar jordbruksmark som omfattas av åtaganden som stöder biologisk mångfald (ha) (4A), som förbättrar vattenförvaltning (ha) (4B) och som förbättrar markskötsel och/eller förebygger jorderosion (ha) (4C).

De totala offentliga utgifterna om sammanlagt 18 344 020,41 euro ger en måluppfyllelse på 44 % av den godkända finansieringsramen inom unionsprioritering 4. Delmålet för resultatramen 2018 är 50 % procent.

94 procent avseende de förväntade jordbruksarealerna för hela programperioden är uppnådd. Målsättningen är uppnådd avseende delmålet för resultatramen 2018 (78 procent).

För kompensationsbidraget (M13) är 100 procent av de förväntade jordbruksarealerna för hela programperioden uppnådd. Målsättningen är således uppnådd avseende delmålet för resultatramen 2018 (80 procent).

Måluppfyllelsen är redovisad i tabell F.

Unionsprioritering 6

Offentliga utgifter för slutbetalningar uppgår till sammanlagt 10 000 euro. Det motsvarar 1 procent av målsättningen för de offentliga utgifterna under programperioden. Delmålet för resultatramen 2018 utgör 15 procent eller 246 600 euro (tabell F).

Då drygt 600 000 euro bundits upp av finansieringsbeslut bedömer programförvaltningen att delmålet kommer att uppnås.

2. FRAMSTEG I GENOMFÖRANDET AV UTVÄRDERINGSPLANEN

2.1. En beskrivning och motivering av eventuella förändringar i utvärderingsplanen för landsbygdsprogrammet under året.

Under året har inga förändringar i utvärderingsplanen genomförts.

2.2. En beskrivning av den utvärderingsverksamhet som genomförts under året

Slututvärderingen för landsbygdsutvecklingsprogrammet 2007-2013 färdigställdes och lämnades till kommissionen under 2016. I rapporten lämnade utvärderarna rekommendationer som är viktiga för förvaltningsmyndigheten att ta med sig in i programperioden 2014-2020 och förvaltningen av det nya programmet.

Utvärderarna rekommenderade att förvaltningsmyndigheten skall satsa på att effektivisera och öka sina kommunikationsinsatser för åtgärder som rönt mindre intresse, att förvaltningsmyndigheten bör arbeta på att skapa tydliga kopplingar i interventionslogiken, att förvaltningsmyndigheten bör skapa system för instrumentell uppföljning av programindikatorer samt att förvaltningsmyndigheten bör tillgodose tillgång till fakta för utvärdering av de miljörelaterade åtgärderna inom programmet.

Förvaltningsmyndigheten genomförde under 2016 en upphandling av utomstående oberoende utvärderare för utvärdering av landsbygdsprogrammet 2014-2020 inom ramen för den godkända utvärderingsplanen. I uppdraget ingick att även beakta de rekommendationer som lämnades i slututvärderingen för perioden 2007-2013.

Uppdraget bjöds ut två gånger enligt ett öppet anbudsförfarande. I den första omgången uppfyllde anbudsgivarna inte de formella kraven varvid anbudet förkastades. Landskapsregeringen beslöt efter bedömning av de inlämnade anbudet i den andra förnyade anbudsrundan anlita Nordregio med Åsub som underleverantör för uppdraget. Landskapsregeringen har för arbetet tillsatt en styrgrupp med ansvar för den direkta styrningen av uppdraget.

Under slutet av året träffades programförvaltningen och utvärderarna för att precisera utvärderingsplanen och tidtabellen. Utvärderarna presenterade ett upplägg med fokusgruppsdiskussioner med näringen och genomförandeorganisationen för att tillsammans med en uppdaterad socioekonomisk analys av programregionen kunna ge underlag till utvärderingsarbetet för att förbättra programmets genomförande och resultat.

2.3. En beskrivning av den verksamhet som bedrivits i samband med tillhandahållande och förvaltning av data

Inom ramen för den löpande utvärderingen av landsbygdsprogrammet 2007-2013 har den oberoende utvärderaren i ett flertal utvärderingsrapporter poängterat vikten av tillgången till miljödata för utvärderande av åtgärderna inom programmets arealbaserade åtgärder. Behovet av tillgång till relevant data och då särskilt miljödata täckande utvecklingen av näringsämnesbelastningen inom vattenmiljön samt utvecklingen av den biologiska mångfalden i jordbruksområden och i områden angränsande till jordbruksområden har återkommande varit en utmaning som poängterats av utvärderarna. Den för utvärderingen tillsatta styrgruppen förde på sitt inledande möte en diskussion kring tillgängligheten av aktuell data samt indikatoruppgifter för genomförandet av uppdraget. Under 2017 kommer ett uppdrag att bjudas ut för uppföljning av naturens mångfald som ska utöka insamlingen av data i jämförelse med tidigare miljöinventeringar. Uppföljning av näringsämnesbelastning och avrinning från jordbruksmark och hela Åland kommer att ske i samarbete med Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och Sveriges hydrologiska institut som har erfarenhet av modellering för uppföljning och en kvalitetssäkrad metodik.

Övriga övervakningsuppgifter har levererats av programorganisationen.

2.4 En förteckning över avslutade utvärderingar, inklusive hänvisningar till om de har offentliggjorts på internet

<i>Utgivare/redaktör</i>
Ålands landskapsregering/Nordregio/ Ålands statistik och utredningsbyrå
<i>Författare</i>
Nordregio/Ålands statistik och utredningsbyrå
<i>Namn</i>
Utvärderarnas fördjupade årsrapport 2016
<i>Sammanfattning</i>

Utvärderingen beskriver LBU-programmets finansiella genomförande baserat på de uppgifter som hade hunnit föras in i uppföljningssystemen i början av mars 2017. Analysen av det finansiella genomförandet jämförs med de fastställda indikatorerna och deras målnivåer. Utvärderingen beskriver och analyserar också LBU-programmets sammanhang (interventionslogik), presenterar analysen av jordbrukssektorns struktur och utveckling under de senaste tio åren på Åland och innehåller en konjunktur- och omvärldsanalys av branschen. Eftersom endast begränsade uppgifter tillsvidare registrerats i programmets uppföljningssystem har den kvantitativa analysen av genomförandet kompletterats med fokusgruppsintervjuer med olika produktionsled inom branschen samt med aktörer för programmets implementering för att belysa förutsättningarna för programmets genomförande och utsikterna att nå målsättningarna. Fokusgruppsintervjuerna genomfördes i början av 2017. Utvärderingen innehåller även svar på relevanta EU-utvärderingsfrågor samt rekommendationer för fortsatt arbete.

Länk till hemsida

www.regeringen.ax

2.5. En sammanfattning av genomförda utvärderingar, med fokus på utvärderingsresultat.

Utvärderarnas första fördjupade årsrapport för år 2016 lämnades till Ålands landskapsregering 13 april 2017. Utvärderingen beskriver LBU-programmets finansiella genomförande och analyserar uppgifterna gentemot de fastställda indikatorerna och deras målnivåer. Utvärderingen konstaterar att genomförandet av programmet ännu är i en inledande fas och har därför utgått från detta i rapporteringen. Istället för att göra en djupgående analys av genomförda åtgärder med en låg genomförandenivå vilket skulle innebära svårigheter att dra långtgående slutsatser innehåller utvärderingen en fördjupad analys av LBU-programmets sammanhang och en analys av det åländska jordbrukets strukturella utveckling under den senaste tioårs-perioden. Utvärderarna gör en konjunktur- och omvärldsanalys samt presenterar ett sammandrag av ett antal fokusgruppsdiskussioner som genomförts inom ramen för utvärderingen. På detta sätt knyter man an till programmets behovsanalys och stämmer av den gentemot programmets inriktning i förhållande till utvecklingen inom näringen de senaste åren.

Utvärderarna konstaterar att de värsta IT-problem som rapporterats ha påverkat programmets implementering negativt nu verkar vara lösta. Utvärderarna konstaterar också att den försämrade marknadssituationen med pressade priser i huvudsak har inträffat efter programmet skrevs och att förutsättningarna för programmet inte längre är riktigt desamma. De konstaterar i det sammanhanget att inga förändringar ännu föreslagits i programmet med hänvisning till den förändrade marknadsbilden.

Utvärderarnas generella slutsatser:

- Programmets implementering är försenat och programstarten har präglats av IT-problem; det är därför tidigt att dra ens preliminära slutsatser baserade på statistiken av beviljade medel, för att inte tala om slutförda projekt.
- Den analys av jordbrukssektorns nuläge och utveckling på Åland som presenteras i rapporten skall ses mot bakgrund av den förändrade marknadssituationen med pressade priser som inträffat efter det att LBU-programmet skrivits.
- LBU-programmets implementering är nu bra igång efter de inledande problemen.

Utvärderarnas rekommendationer:

- Det finns behov – på grund av den förändrade internationella marknadssituationen – att se över fördelningen av LBU-programmedlen med avseende på övergripande prioriteringar och även beträffande de mer konkreta åtgärderna.
- Information och kommunikation spelar en viktig roll under hela programperioden 2014-2020. Fokusgruppintervjuerna visar på ett tydligt behov av ytterligare information om LBU-programmet – även om informationen om programmet och dess stödmöjligheter i stort har fungerat bra.
- Det finns mycket att lära av andra LBU-program, t.ex. angående möjligheten med närproduktion. Utvärderingsteamet medverkar i arrangemanget av ett lärandeseminarium om ekologisk produktion i maj 2017.
- Det europeiska nätverket för landsbygdsutveckling ENRD är en nyttig informationskälla och kontaktpunkt för Åland.

2.6. En beskrivning av de kommunikationsåtgärder som bedrivits i samband med publicering av utvärderingsresultat

Datum	Vad	Vem arrangerar	Informationskanal	Målgrupp	Intressenter (stakeholders)	Länk till hemsida
31.5.2017	Övervakningskommitténs möte	Ålands landskapsregering	Möte	Partnerskapet Allmänhet	20 (partnerskapet)	*
1.6.2017	Offentliggörande	Ålands landskapsregering	Web	Allmänheten		www.regeringen.ax

*<http://www.regeringen.ax/andra-verksamheter-hor-forvaltningen/overvakningskommitten-eu-program-2014-2020>

2.7. En beskrivning av uppföljningen av utvärderingsresultaten

Utvärderingsresultat relevant för uppföljning	Genomförd uppföljning som relaterar till att förbättra programmets design eller genomförande	Ansvarig myndighet för uppföljning
- Se över fördelningen av LBU-programmedlen mot bakgrund av förändringar gällande näringarnas förutsättningar (Utvärderarnas fördjupade årsrapport för 2016)- Se över utformning och tillämpningen av urvalskriterierna (Utvärderarnas fördjupade årsrapport för 2016)- Ökad kommunikation kring programmets möjligheter (Utvärderarnas fördjupade årsrapport för 2016)- Utnyttja erfarenheter från andra programregioner och andra program (Utvärderarnas fördjupade årsrapport för 2016)- Öka samarbetet till det europeiska nätverket som finns kring programgenomförande (Utvärderarnas fördjupade årsrapport för 2016)	Uppföljningen av rekommendationerna görs vid övervakningskommitténs möte på hösten 2017	Förvaltningsmyndigheten/ Ålands landskapsregering

3. FAKTORER SOM PÅVERKAR GENOMFÖRANDET AV PROGRAMMET OCH VIDTAGNA ÅTGÄRDER

3.1. En beskrivning av åtgärder som vidtagits för att försäkra kvalitet och effektivitet i genomförandet.

Utlysning av programfinansiering och beslutsfattande

Ersättning för miljövänligt jordbruk, ersättning för ekologisk produktion och kompensationsersättning söks årligen inom en av landskapsregeringens fastställd ansökningsperiod och i enlighet med ett ansökningsförfarande som årligen fastställs av landskapsregeringen. Beslut om ansökningsförfarandet för de arealbaserade stöden år 2016 fattades den 6 maj och den sista ansökningsdagen var den 15 juni.

På grund av att den arealmässiga målsättningen för ekologisk odlad areal på Åland redan har överskritt med de åtaganden som påbörjades år 2015 och de för ekologisk produktion budgeterade medlen därmed beräknades vara uppbundna i dessa åtaganden var det inte möjligt att ansöka om nya femåriga åtaganden om ekologisk produktion år 2016. Även möjligheten att ansöka om nya åtaganden om miljöersättning begränsades och endast åtaganden om Balanserad användning av näringsämnen och Anläggning av skyddszon kunde sökas. Totalt godkändes 28 nya åtaganden om Balanserad användning av näringsämnen och ett åtagande om anläggning av skyddszon.

Den årliga utbetalningen av miljöersättningen och ersättningen för ekologisk produktion görs i två rater varav den första raten betalades under hösten 2016. Även utbetalningen av kompensationsersättning görs i två rater och båda raterna kunde betalas under hösten 2016.

Under 2016 har ansökningar om stöd och utbetalning för investeringsstöd till lantbruket och startstöd tagits emot kontinuerligt och handlagts. Detta delvis för att minska de redan långa väntetiderna för beslut. Landskapsregeringen fattade beslut om tillämpningsregler för dessa stöd den 18 januari och 1 mars 2016.

Även ansökningar om investeringsstöd för livsmedelsförädling har kunnat lämnas in kontinuerligt under året. Beslut om finansiering har fattats för samtliga sex ansökningar som lämnats in till ett belopp om ca 1,6 miljoner euro. Däremot kunde beslut om utbetalning ännu inte fattas och verkställas i Hyrrä-systemet. De första utbetalningarna beräknades kunna verkställas under våren 2017.

Under 2016 fastställde landskapsregeringen den lokala aktionsgruppens förslag till regler om stödberättigande utgifter för projekt som genomförs med Leader-metoden.

Den lokala aktionsgruppen (LAG) utlyste den första ansökningsrundan i februari 2016. På grund av förseningarna i utvecklande av e-systemet Hyrrä och ett pågående arbete med att revidera sin utvecklingsstrategi valde LAG att inte utlysa en ny ansökningsomgång under hösten 2016. Landskapsregeringen godkände den 13 december 2016 en reviderad utvecklingsstrategi. Ändringen innehöll förtydliganden om stödmottagare och reviderad urvalsprocess med urvalskriterier. Den följande ansökningsrundan slutfördes i januari 2017.

Programändring

Förvaltningsmyndigheten presenterade sitt andra programändringsförslag för övervakningskommittén den 17 november 2016. Förslaget motiverades med hänvisning till korrigerande åtgärder för att öka flexibiliteten i programmet och nödvändiga förtydliganden.

Förslaget som godkändes av övervakningskommittén innefattade

- ändringar av beskrivningen av de allmänna villkoren som gäller för mer än en åtgärd till följd av landskapsregeringens beslut om begränsning av utsläpp i vatten av nitrater i jordbruket.
- att i större omfattning tillåta minskning och överföring av jordbruksmark inom åtgärden Miljö- och klimatvänligt jordbruk och åtgärden Ekologiskt jordbruk.
- att möjliggöra omvandling och justering av åtaganden inom åtgärderna Miljö- och klimatvänligt jordbruk och Ekologiskt jordbruk för att anpassa produktionen till nya förutsättningar på gården, speciellt vid generationsväxlingar och vid överföring av hela eller delar av jordbruksföretagets besittning,
- att stärka konkurrenskraften och värna miljön inom lantbruksproduktionen genom att bevilja investeringsstöd i modern bevattningsteknik som minskar användningen av vatten i förhållande till mängd producerad gröda.

Kommissionen godkände förändringsförslaget den 13 februari 2017. Programändringarna påverkade inte innehållet i partnerskapsöverenskommelsen med kommissionen.

Förvaltningsmyndigheten har hittills presenterat två programändringsförslag för övervakningskommittén (det första i juni 2015 och det andra i november 2016). Förslagen har motiverats med hänvisning till korrigerande åtgärder för att öka flexibiliteten i programmet och nödvändiga förtydliganden.

Kommissionen godkände det första förändringsförslaget den 21 december 2015 och det andra den 13 februari 2017. Programändringarna har inte påverkat innehållet i programmets finansieringsram eller i partnerskapsöverenskommelsen med kommissionen.

E-administration

Under 2016 administrerades de arealbaserade stöden i den nya stödtillämpningen som ägs av Landsbygdsverket. Den nya stödtillämpningen är integrerad med den elektroniska stöd-ansökningstjänsten Vipu. I Vipu-tjänsten som fungerar för alla arealbaserade stöd kan sökande följa hela ärendeberedningen hos myndigheten. Ansökningsperioden för stödåret 2016 avslutades 15 juni och då hade 96 procent av ansökningarna om utbetalning lämnats in elektroniskt.

Landsbygdsverket har utvecklat stödtillämpningen vartefter och nya funktioner i systemet har tagits i bruk under verksamhetsåret. Då utvecklingen av den nya stödtillämpningen inte haft resurser att få med alla åtgärder i systemet handlades fortfarande enstaka åtgärder i sin helhet i den gamla stödtillämpningen, t.ex. stöd för bevarande av ursprungsraser.

Under året har landskapsregeringen även fortsatt sitt deltagande i arbetet med utvecklingen av e-administrationssystemet Hyrrä för åtgärderna med projekt- och investeringsstöd. Hyrrä-systemet som delas med förvaltningen av rikets landsbygdsprogram skall bli ett helt integrerat e-system där ansökningar om finansiering skall administreras både för kunden, förvaltningsmyndigheten och även utbetalningsstället. Systemet tillåter elektronisk

kommunikation mellan myndigheten och stödtagaren samt beslut och arkivering. Under senare delen av 2016 kunde beslut om finansiering och beslut om betalningar fattas genom systemet för stöd till lantbruksinvesteringar, stöd till unga odlare och förberedande stöd till Leader. Beslut om finansieringsstöd till den lokala aktionsgruppen för löpande kostnader och ledningsfunktioner kunde fattas i december 2016.

Utvecklingen av Hyrrä-systemet har kraftigt dragit ut på tiden på grund av bristande resurser vid Landsbygdsverket och vid Landsbygdsverkets partners för teknikleveranser. Det har gjort att landskapsregeringen blivit tvungen att hårt prioritera vilka åtgärder som skall implementeras i takt med möjligheterna att få systemen utvecklade. Utvecklingsarbetet har fortgått hela år 2016 och fortgår ännu under kommande år.

Under år 2015 startade ett projekt för att överföra verkställandet av utbetalningarna från landskapsregeringens utbetalningssystem till Landsbygdsverkets Sampo-system som är integrerat med både Hyrrä och nya Stödtillämpningen. Projektet har fortskridit enligt tidtabellen och utbetalningar kunde börja verkställas via Sampo under hösten 2016.

3.2. Mekanismer för kvalitet och effektivitet.

	Förenklade kostnadsalternativ (proxy genereras automatiskt)		
	<i>Finansiell ram OP (Ejflu)</i>	<i>% planerad andel av utgifterna med förenklade kostnadsalternativ i förhållande till finansiell ram i OP</i>	<i>% andel av verkställda utgifter som täcks med förenklade kostnadsalternativ (ackumulerat)</i>
Fondspecifika metoder EU 1303/2015 artikel 67(5)	20 709 000,00 euro	73,68 (Genererats från SFC)	31,56 (Genererats från SFC)

4. ÅTGÄRDER SOM VIDTAGITS FÖR ATT UPPFYLLA KRAV PÅ TEKNISKT STÖD OCH PUBLICITET FÖR PROGRAMMET

4.1 Upprättande av ett nationellt landsbygdsnätverk och vidtagna åtgärder enligt sin handlingsplan (förvaltningsstruktur och enhet för nätverksstöd)

Landskapsregeringen ingår i det nationella landsbygdsnätverket som sprider information om programmet på landsnivå och som administreras via Finlands landsbygdsprogram.

4.2 Åtgärder som vidtagits för att skapa publicitet för programmet

Inför ansökningsomgången för programmets arealstöd har under året genomförts flera informationstillfällen riktade till stödtagare. Förvaltningsmyndigheten arrangerade två informationstillfällen där information om stödvillkor och möjligheter inom programmet kommunicerades. Ytterligare ett informationstillfälle arrangerades där den huvudsakliga informationen handlade om handledning kring den elektroniska stödansökan och Vipu-tjänsten. Alla informationstillfällena har varit webbsända för att möjliggöra deltagande på distans till förmån för stödtagare exempelvis i skärgården. Webbsändningarna har också varit möjliga att ta del av i efterhand.

Under 2016 har två kurser/informationstillfällen om naturbeten och åtgärder riktade mot biologisk mångfald genomförts. Kurserna har genomförts i fält för att ge möjlighet att visa deltagarna på praktiska exempel i verklig miljö.

Inför ansökningsomgången har landskapsregeringen även arrangerat mindre informationsträffar för rådgivare och de åländska lantbrukssekreterarna för att informera om förändringar och förutsättningarna inom de åländska arealstödsåtgärderna. Under året har landskapsregeringen kontinuerligt arrangerat träffar med de åländska lantbrukssekreterarna för utbyte av information.

I Jordbruksbyrån informerar har aktuella frågor i förhållande till landsbygdsprogrammet kommunicerats. Social media har brukats men det har konstaterats att finns utrymme för att nyttja potentialen ytterligare t.ex. gentemot lantbrukare på olika sätt. Det finns ett behov av information men även rådgivning och kunskapsutveckling gällande speciella naturbeteskurser om höga naturvärden. Programåtgärderna för kunskapsöverföring och rådgivning vilka ännu inte implementerats under året kommer att bli viktiga.

Inför år 2017 kommer kommunikationen att fortsätta genom nyhetsbrev och särskild information om ansökningsomgångar. De nya e-systemen kommer att kräva en specialinsats för att berätta hur de fungerar. Eftersom det finns en efterfrågan på rörliga bilder är ambitionen att kunna förmedla information även på det sättet. I samband med informationsåtgärderna har landskapsregeringen iakttagit de tekniska kännetecken som föreskrivs i kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 808/2014. Upplysningstavlor med information om jordbruksfondens delfinansiering av projekt har distribuerats till stödmottagare vilka erhållit investeringsstöd.

Ett par informationstillfällen om investerings- och startstöd har hållits. Under 2017 när möjligheten att ansöka elektroniskt fullt ut finns på plats kommer det att anordnas flera informationstillfällen som riktar sig direkt till presumtiva stödtagare.

Den lokala aktionsgruppen som är ansvarig för informationsinsatser gällande de åtgärder som genomförs med Leader-metoden (<http://www.leader.ax/sv/start/>) har under föregående programperiod haft en omfattande och god synlighet av sin verksamhet och de finansieringsmöjligheter som erbjudits. Detta har också fortsatt under pågående period bl.a. genom media, Leader Ålands hemsida, riktade informationstillfällen, medlemsbrev, sociala media och övrig digital kommunikation. Även de projekt som beviljats finansiering arbetar på synligheten och har uppmärksammats i olika media. Fondens delfinansiering synliggörs genom en affisch eller upplysningstavla med aktuella logotyper (jordbruksfonden, Leader och landskapsregeringen).

Landskapsregeringen ingår i det nationella landsbygdsnätverket i Finland som sprider information om programmet på landsnivå. Landsbygdsnätverksenheten i Seinäjoki fungerar som en koordinator för verksamheten. Under året har landskapsregeringen inte deltagit i aktiviteter i samarbete med nätverket. Målsättningen är att under 2017 planera för och genomföra gemensamma aktiviteter. Landskapet Åland tar del av samarbetet och utbytet inom nätverket i den mån det svenska språket kan tillgodoses.

5. BEDÖMNING AV INFORMATIONEN OCH FRAMSTEG NÄR DET GÄLLER ATT UPPNÅ PROGRAMMETS MÅL

Gemensam utvärderingsfråga 1			
Fokusområde 1A: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till innovation, samarbete och utveckling av en kunskapsbas i landsbygdsområden?			
1. Åtgärder som bidrar till fokusområde 1 A			
Åtgärderna M01 – kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (delåtgärd 1.1-stöd till yrkesutbildnings- och kompetensutvecklingsåtgärder), M02-Rådgivningstjänster samt företagslednings- och avbyttjänster (delåtgärd 2.1-stöd till hjälp att anlita rådgivningstjänster) och M19- Stöd till Leader-program för lokalt ledd utveckling bidrar sekundärt till fokusområde 1A.			
2. Länk mellan bedömningskriterium, gemensam resultatindikator samt ytterligare resultatindikator och information			
Bedömningskriterium		Gemensam resultatindikator	
Insatserna har varit innovativa och baserade på utvecklad kunskap		T1: Procentandel utgifter inom ramen för artikel 14 (M01) och 15 (M02) i förhållande till de sammanlagda utgifterna för landsbygdsprogrammet.	
		0	
3. Metod (kvantitativ/kvalitativ)			
Kvalitativ metod: Fokusgruppsdiskussioner med representanter för målgruppen för åtgärden. Ålands statistik och utredningsbyrås konjunkturanalys för 2017			
4. Kvantitativa indikatorer			
Indikator		Absolut värde	Procentandel
Resultatindikator	T1: Procentandel utgifter inom ramen för artikel 14 (M01) och 15 (M02) i förhållande till de sammanlagda utgifterna för landsbygdsprogrammet.		0
5. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser.			
6. Svar på utvärderingsfrågan			
Det åländska LBU programmet har ingen finansiell tilldelning för Prioritet 1. Prioritetens utgifter fördelas istället på andra fokusområden På grund av försening vid uppstarten av programmet är det litet tidigt att utvärdera insatsernas bidrag till innovation, samarbete och utveckling av en kunskapsbas Branschens ständiga utveckling ställer höga krav på kompetens och kunnande av de aktiva inom lantbruksnäringen också på Åland. Omvärlds/konjunkturanalysen som ÅSUB gjort i början av 2017 visar tydligt att det pressade prisläget och de relativt höga produktionskostnaderna ökat behovet på nya, innovativa lösningar LBU-Programdokumentet (5.2) noterar alldeles riktigt att innovationer sällan uppstår som isolerade händelser, utan i samspel mellan flera aktörer och att en viktig del av processen är att ta till sig kompetens och kunskap från forskning utanför Åland. Inom den ekologiska produktionen finns goda exempel på framtida innovativa möjligheter, och Åland förstärker kontinuerligt kunskapen och satsningarna inom den ekologiska produktionen. Utvärderingsteamet medverkar i arrangemanget av ett lärandeseminarium om ekologisk produktion på Åland den 30 maj, 2017 Ålands Producentförbund har tagit initiativ till utarbetandet av en Hållbar livsmedelsstrategi för Åland. Genomförandet av aktiviteter inom strategin är en möjlig väg till att öka programaktiviteterna inom samverkansprojekt och marknadsinsatser, områden där aktivitetsnivån i tidigare programperioder varit relativt låg.			
7. Slutsatser och rekommendationer (S och R)			
S. Eftersom programmet genomförs i ett större sammanhang och därmed bara är en byggsten bland många när det gäller utvecklingen inom landsbygdsnäringarna, som påverkas starkt av stora och långsiktiga trender i		R. Utvärderingsgruppen rekommenderar en ökad samverkan och samråd mellan olika aktörer i genomförandet för att gynna en långsiktigt hållbar livsmedelsproduktion både socialt, ekonomiskt och	

samhället, såsom globalisering, internationella konflikter och energipriser, är det svårt att bedöma de direkta effekterna programinsatserna separerat.	ekologiskt. Det finns goda förutsättningar att ytterligare utveckla miljörådgivningen och kunskapsspridning så att programinsatserna genomförs på mest ändamålsenliga sätt med tanke på miljöhänsyn.

Gemensam utvärderingsfråga 2		
Fokusområde 1B: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet stärkt banden mellan jordbruk, livsmedelsproduktion och skogsbruk samt forskning och innovation, även för att få till stånd förbättrad miljöförvaltning och miljöprestanda?		
1. Åtgärder som bidrar till fokusområde 1 B		
Åtgärderna M01 – kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (delåtgärd 1.1-stöd till yrkesutbildnings- och kompetensutvecklingsåtgärder) och M02-Rådgivningstjänster samt företagslednings- och avbyttjänster (delåtgärd 2.1-stöd till hjälp att anlita rådgivningstjänster) bidrar sekundärt till fokusområde 1B.		
2. Länk mellan bedömningskriterium, gemensam resultatindikator samt ytterligare resultatindikator och information		
Bedömningskriterium	Gemensam resultatindikator	
Långsiktigt samarbete mellan jordbruk, livsmedelsförädling och skogsbruk samt institutioner för forskning och innovation har upprättats.		
3. Metod (kvantitativ/kvalitativ)		
Kvalitativ metod: Fokusgruppsdiskussioner med representanter för målgruppen för åtgärden.		
4. Kvantitativa indikatorer		
Indikator	Procentandel	Data och informationskälla
5. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser		
6. Svar på utvärderingsfrågan		
Fokusområdet har ingen finansiell tilldelning i det åländska programmet. De relevanta utgifterna fördelas på andra fokusområden. Ålands LBU-program som helhet har möjligheter att på ett positivt sätt bidra till förstärkningen av banden mellan jordbruk, livsmedelsproduktion, och skogsbruk samt forskning och innovation t.ex. genom information- och kommunikationsåtgärder.		
Även här kan den antagna hållbara livsmedelsstrategin utgöra en grund för aktiviteter som stärker banden inom primärsektorn.		
Vissa synergier finns med t.ex. ERUF programmet (med t.ex. smart specialisering konceptet)		
När det gäller förbättrad miljöförvaltning och miljöprestanda fokuserar LBU programmet på att säkerställa en lämplig förvaltning av naturresurser och miljö- och klimatvänliga jordbruksmetoder – men under andra fokusområden.		
7. Slutsatser och rekommendationer (S och R)		
S.	R.	

Gemensam utvärderingsfråga 3		
Fokusområde 1C: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till livslångt lärande och yrkesutbildning inom jordbruks- och skogsbrukssektorn?		
1. Åtgärder som bidrar till fokusområde 1C		

Åtgärderna M01 – kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (delåtgärd 1.1-stöd till yrkesutbildnings- och kompetensutvecklingsåtgärder) och M02-Rådgivningstjänster samt företagslednings- och avbyttjänster (delåtgärd 2.1-stöd till hjälp att anlita rådgivningstjänster) bidrar sekundärt till fokusområde 1C.			
2. Länk mellan bedömningskriterium, gemensam resultatindikator samt ytterligare resultatindikator och information			
Bedömningskriterium		Gemensam resultatindikator	
Andel av befolkningen på landsbygden som har slutfört insats inom livslångt lärande och yrkesutbildning inom jord och skogsbruket har ökat?		T3: Totalt antal deltagare som utbildats enligt artikel 14 (M01) i förordning (EU) nr 1305/2013	
		0	
3. Metod (kvantitativ/kvalitativ)			
Kvalitativ metod: Fokusgruppsdiskussioner med representanter för målgruppen för åtgärden.			
4. Kvantitativa indikatorer			
Indikator		Procentandel	Data och informationskälla
Resultatindikator	T3: Totalt antal deltagare som utbildats enligt artikel 14 (M01) i förordning (EU) nr 1305/2013	0	
5. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser			
6. Svar på utvärderingsfrågan			
Fokusområdet har ingen finansiell tilldelning i det åländska programmet. De relevanta utgifterna fördelas istället på andra fokusområden.			
LBU-programmet behandlar det ökande behovet av kompetens inom jordbrukssektorn – men under andra fokusområden			
Det finns vissa synergier mellan LBU programmet och strukturfundsprogrammet t.ex. när det gäller insatser från Socialfonden ESF som kan tas tillvara där det är relevant			
7. Slutsatser och rekommendationer (S och R)			
S.		R.	

Gemensam utvärderingsfråga 4			
Fokusområde 2 A: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till att förbättra den regionala ekonomiska utvecklingen, omstruktureringen och moderniseringen av de jordbruksföretag som fått stöd, särskilt genom att öka deras deltagande på marknaden och diversifiera jordbruksverksamheten?			
1. Åtgärder som bidrar till fokusområde 2 A			
Åtgärderna M01 – kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (delåtgärd 1.1-stöd till yrkesutbildnings- och kompetensutvecklingsåtgärder), M02-Rådgivningstjänster samt företagslednings- och avbyttjänster (delåtgärd 2.1-stöd till hjälp att anlita rådgivningstjänster) och M04 Investeringar i fysiska tillgångar (delåtgärd 4.1 – stöd till investeringar i jordbruksföretag) är programmerade under fokusområde 2A :			
Åtgärderna M06 Jordbruks och affärsutveckling (delåtgärd 6.1-nyetableringsstöd för unga jordbrukare) och M04 Investeringar i fysiska tillgångar (delåtgärd 4.2 stöd till investeringar i bearbetning/marknadsföring och/eller utveckling av jordbruksprodukter) bidrar sekundärt till fokusområde 2A.			
2. Länk mellan bedömningskriterium, gemensam resultatindikator samt ytterligare resultatindikator och information			
Bedömningskriterium		Gemensam resultatindikator	
Lantbruksföretag som har moderniserats och omstrukturerats		R1/T4 Procentandel jordbruksföretag med stöd från ett landsbygdsprogram för investeringar i omstrukturering eller modernisering	
		2,76 %	
3. Metod (kvantitativ/kvalitativ)			

Kvantitativ metod: Indikatoruppföljning.			
Kvalitativ metod: Fokusgruppsdiskussioner med representanter för målgruppen för åtgärden samt Ålands statistik och utredningsbyrås konjunkturanalys för 2017.			
4. Kvantitativa indikatorer			
Indikator		Procentandel	Data och informationskälla
Gemensam resultatindikator	R1/T4 Procentandel jordbruksföretag med stöd från ett landsbygdsprogram för investeringar i omstrukturering eller modernisering	2,76	
5. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser			
6. Svar på utvärderingsfrågan			
Det är för tidigt att utvärdera dessa frågor i dagens läge till följd av förseningarna i programmets uppstart. Enligt konjunkturanalysen för 2017 och de erfarenheter som fokusgruppsintervjuerna lyfte fram är en del av producenterna tveksamma angående LBU-programmets resurser i förhållande till de nya utmaningarna i branschen. Enligt dessa bidrar programmet också till att binda mark för vallodling med lägre och mycket begränsad betydelse för marknadsutveckling och diversifiering. Samtidigt framhävs intresset t.ex. för ekologisk produktion, speciellt när det gäller markandstillgång. Branschen lyfter också fram frågor kring LBU-programmets möjligheter att stöda ökad ekologisk produktion. Medlen i programmet är redan idag uppbundna av befintliga verksamheter.			
7. Slutsatser och rekommendationer (S och R)			
S 1. Analysen av jordbrukssektorns nuläge, utveckling och utmaningar som presenteras i utvärderingsrapporten bör tas tillvara under det fortsatta genomförandet av LBU-programmet, särskilt när det gäller förändringen av marknadssituationen med märkbart ökad prispress som har förstärkts betydligt efter att LBU programmet skrivits. S 2. Utveckling av den ekologiska odlingen mot större andel ekologiska livsmedel framom dagens fokus på areal förordas. S 3. Analysera vad som lyfts fram i fokusgruppsdiskussionerna.		R 1. De marknadsmässiga förutsättningarna och den internationella prisbilden har för en betydande del av den åländska livsmedelsproduktionen drastiskt förändrats sedan programstarten. Det här innebär att även förutsättningarna för och fördelningen av programmedel för de olika prioriteringarna och tillgängliga åtgärderna förändrats. Det finns därför idag ett behov att se över fördelningen av programmedlen med avseende på övergripande prioriteringar, uppsättningen av mer konkreta åtgärder samt tillämpningen av exempelvis urvalskriterier. Den ökande andelen vallodling och ekologisk arealanslutning lyfter fram behovet av intensifierade insatser för att höja förädlingsgraden och öka intäkterna samt stärka konkurrenskraften. Insatser för produkt- och marknadsutveckling efterlyses vilket torde vara möjligt att prioritera inom ramen för såväl investeringsstödet som LEADER. R 2. Öka information och kommunikation inom ekologisk produktion. R 3. Tydliggör på vilket sätt resurser för området kommer att finnas tillgängliga även längre fram under programperioden.	

Gemensam utvärderingsfråga 5

Fokusområde 2 B: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet underlättat inträdet i jordbrukssektorn för jordbrukare med tillräcklig kompetens och i synnerhet generationsskiften?

1. Åtgärder som bidrar till fokusområde 2 B

Åtgärderna M06 – jordbruks- och affärsutveckling (delåtgärd 6.1-nyetableringsstöd för unga jordbrukare), är

programmerat under fokusområde 2B:			
Åtgärderna M01 – kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (delåtgärd 1.1-stöd till yrkesutbildnings- och kompetensutvecklingsåtgärder), M02-Rådgivningstjänster samt företagslednings- och avbyttjänster (delåtgärd 2.1-stöd till hjälp att anlita rådgivningstjänster) bidrar sekundärt till fokusområde 2B.			
2. Länk mellan bedömningskriterium, gemensam resultatindikator samt ytterligare resultatindikator och information			
Bedömningskriterium		Gemensam resultatindikator	
Andelen av utbildade unga odlare har ökat inom jordbrukssektorn		R3/T5 Procentandel jordbruksföretag med stöd från ett landsbygdsprogram för affärsutveckling/investeringar för unga jordbrukare	
		0	
3. Metod (kvantitativ/kvalitativ)			
Kvantitativ metod: Förvaltningsmyndighetens rapportering av beslutad programfinansiering.			
Kvalitativ metod: Fokusgruppsdiskussioner med representanter för målgruppen för åtgärden samt Ålands statistik och utredningsbyrås konjunkturanalys för 2017.			
4. Kvantitativa indikatorer			
Indikator		Procentandel	Data och informationskälla
Gemensam resultatindikator	R3/T5 Procentandel jordbruksföretag med stöd från ett landsbygdsprogram för affärsutvecklingsplaner/ investeringar för unga jordbrukare	0	
5. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser			
6. Svar på utvärderingsfrågan			
Relativt litet projektstöd (totalt 900.000 euro) har allokerats för åtgärden och ännu mindre har hunnit beviljats vid utvärderingstidpunkten.			
ÅSUB strukturanalysen 2017 som presenteras i utvärderingsrapporten påpekar att medelåldern för de åländska lantbrukarna på Åland är den högsta av samtliga finska landskap – en speciell utmaning med tanke på generationsskiften.			
7. Slutsatser och rekommendationer (S och R)			
S. Ökande andel vallodling och ekologisk areal tydliggör behovet av ökade insatser för att höja förädlingsgraden och därmed förbättra förutsättningarna att öka intäkterna, stärka konkurrenskraften och minska sårbarheten.		R. Försöka nå nya målgrupper för att öka diversifieringen av landsbygdsföretagen och utveckla marknaderna för åländska jordbruksföretagen.	

Gemensam utvärderingsfråga 6	
Fokusområde 3 A: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet förbättrat primärproducenternas konkurrenskraft genom att på ett bättre sätt integrera dem i livsmedelskedjan med hjälp av kvalitetssystem, skapa mervärde för jordbruksprodukter, främja lokala marknader och korta leveranskedjor, producentgrupper och producentorganisationer samt branschorganisationer?	
1. Åtgärder som bidrar till fokusområde	
Åtgärden M04 Investeringar i fysiska tillgångar (delåtgärd 4.2 –stöd till investeringar i bearbetning/marknadsföring och/eller utveckling av jordbruksprodukter) är programmerade under fokusområde 3A:	
Åtgärderna M01 – kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (delåtgärd 1.1-stöd till yrkesutbildnings- och kompetensutvecklingsåtgärder), M02-Rådgivningstjänster samt företagslednings- och avbyttjänster (delåtgärd 2.1-stöd till hjälp att anlita rådgivningstjänster), M04 Investeringar i fysiska tillgångar (delåtgärd 4.1 stöd till investeringar i jordbruksföretag) samt M19- Stöd till Leader-program för lokalt ledd utveckling bidrar sekundärt till fokusområde 3A.	

2. Länk mellan bedömningskriterium, gemensam resultatindikator samt ytterligare resultatindikator och information		
Bedömningskriterium		
Konkurrenskraften bland primärproducenterna har ökat Primärproducentens andel av det slutliga priset på jordbruksprodukten har ökat		
3. Metod (kvantitativ/kvalitativ)		
Kvantitativ metod: Förvaltningsmyndighetens rapportering av beslutad programfinansiering.		
4. Kvantitativa indikatorer		
Gemensam resultatindikator	Procentandel	Data och informationskälla
5. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser		
6. Svar på utvärderingsfrågan		
- Av det hittills beviljade stödet har 85 % gått till ett stort projekt (ölbryggeri), övriga beviljade medel är tillsvidare små - Projekten fokuserar mestadels på skapande av mervärde för jordbruksprodukter genom t ex investeringar i nya förpackningslinjer, men få projekt har slutförts varför effekterna tillsvidare inte kan mätas		
7. Slutsatser och rekommendationer (S och R)		
S. Det finns behov av ökade insatser för att höja förädlingsgraden och därmed förbättra förutsättningarna att öka intäkterna, stärka konkurrenskraften och minska sårbarheten.	R. Se över fördelningen av programmedlen med avseende på övergripande prioriteringar, uppsättningen av mer konkreta åtgärder samt tillämpningen av urvalskriterier.	

Gemensam utvärderingsfråga 8

Fokusområde 4 A: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till att återställa, bevara och förbättra den biologiska mångfalden, bland annat inom Natura 2000-områden, områden med naturliga eller andra särskilda begränsningar och jordbruk med högt naturvärde, och det europeiska landskapet?

1. Åtgärder som bidrar till fokusområde 4 A

Åtgärderna M02-Rådgivningstjänster samt företagslednings- och avbyttjänster (delåtgärd 2.1-stöd till hjälp att anlita rådgivningstjänster), M10- Miljö och klimatvänligt jordbruk (delåtgärd 10.1 stöd till miljö och klimatvänligt jordbruk), M11- Ekologiskt jordbruk (delåtgärd 11.1 stöd till övergång till ekologiska odlingsmetoder) och M13- Stöd till områden med naturliga eller andra särskilda begränsningar (delåtgärd 13.3 betalning av ersättning till andra områden med särskilda begränsningar) är **programmerade** under **fokusområde 4A**:

Åtgärderna M01 – kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (delåtgärd 1.1-stöd till yrkesutbildnings- och kompetensutvecklingsåtgärder) och M19- Stöd till Leaderprogram för lokalt ledd utveckling **bidrar sekundärt** till fokusområde 4A.

2. Länk mellan bedömningskriterium, gemensam resultatindikator samt ytterligare resultatindikator och information

Bedömningskriterium	Gemensam resultatindikator
Den biologiska mångfalden på jordbruksmark som omfattas av åtagande har restaurerats, skyddats och förbättrats	R7/T9 Procentandel jordbruksmark som omfattas av åtagande som stöder biologisk mångfald och/eller landskap
	24,67

3. Metod (kvantitativ/kvalitativ)

Kvantitativ metod: Indikatoruppföljning.

Kvalitativ metod: Fokusgruppsdiskussioner med representanter för målgruppen för åtgärden.

4. Kvantitativa indikatorer

Indikator		Procentandel	Data och informationskälla
Gemensam resultatindikator	R7/T9 Procentandel jordbruksmark som omfattas av åtagande som stöder biologisk mångfald och/eller landskap	24,67	
5. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser			
6. Svar på utvärderingsfrågan			
Landskapsregeringen kommer under programperiodens första del att göra kartläggningar av biodiversiteten som kommer att bidra till möjligheten att svara på om programmet bidrar till mångfalden Den absoluta majoriteten av medlen som riktar sig till fokusområdet utgörs av kompensationsbidraget. Anslutningen till detta är planenligt. Den största åtgärden inom M10 som riktar sig till fokusområdet, skötsel av kulturmark, hade 2016 en anslutningsgrad på ca 70 procent av målsättningen. Bland de mindre insatstyperna finns en sämre anslutningsgrad, exempelvis alternativa bekämpningsmedel och odling av dragväxter för bin.			
7. Slutsatser och rekommendationer (S och R)			
S 1. LBU-implementeringen är försenad och programstarten har präglats av IT-problem. Utvärderarna konstaterar därför att det är för tidigt att dra ens preliminära slutsatser baserade på programgenomförandet hittills.		R 2. Genomföra informationsinsatser basen av de synpunkter som framkommit i fokusgruppsintervjuerna i samband med utvärderingen.	
S 2. Informationen och kommunikationen spelar en viktig roll under programmets genomförande.			

Gemensam utvärderingsfråga 9			
Fokusområde 4 B: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till bättre vattenförvaltning, inbegripet hantering av gödselmedel och växtskyddsmedel?			
1. Åtgärder som bidrar till fokusområde 4 B			
Åtgärderna M02-Rådgivningstjänster samt företagslednings- och avbyttjänster (delåtgärd 2.1-stöd till hjälp att anlita rådgivningstjänster), M10- Miljö och klimatvänligt jordbruk (delåtgärd 10.1 stöd till miljö och klimatvänligt jordbruk), M11- Ekologiskt jordbruk (delåtgärd 11.1 stöd till övergång till ekologiska odlingsmetoder) och M13- Stöd till områden med naturliga eller andra särskilda begränsningar (delåtgärd 13.3 betalning av ersättning till andra områden med särskilda begränsningar) är programmerade under fokusområde 4B: Åtgärderna M01 – kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (delåtgärd 1.1-stöd till yrkesutbildnings- och kompetensutvecklingsåtgärder) och M19- Stöd till Leaderprogram för lokalt ledd utveckling bidrar sekundärt till fokusområde 4B.			
2. Länk mellan bedömningskriterium, gemensam resultatindikator samt ytterligare resultatindikator och information			
Bedömningskriterium		Gemensam resultatindikator	
Förbättrad vattenkvalitet		R8/T10 Procentandel jordbruksmark som omfattas av åtagande för att förbättra vattenförvaltningen	
		52,71	
3. Metod (kvantitativ/kvalitativ)			
Kvantitativ metod: Indikatoruppföljning.			
Kvalitativ metod: Fokusgruppsdiskussioner med representanter för målgruppen för åtgärden.			
4. Kvantitativa indikatorer			
Indikator		Procentandel	Data och informationskälla
Gemensam resultatindikator	R8/T10 Procentandel jordbruksmark som omfattas av åtagande för att förbättra vattenförvaltningen	52,71	

5. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser	
6. Svar på utvärderingsfrågan	
Anslutningsgraden till åtgärderna inom det här området är relativt hög, särskilt när det gäller balanserad användning av näringsämnen på såväl djur som växtgårdar samt när det gäller reducerad höstbearbetning samt förbättrad användning av stallgödsel vilket borde bidra till bättre vattenförvaltning under programperioden. Den enda insats som har en låg anslutningsgrad är anläggande av skyddszoner. Landskapsregeringens egen utveckling av miljöindikatorer för vattenkvaliteten i samarbete med svenska SMHI och Sveriges lantbruksuniversitet kommer att bidra till tolkningen av resultatet av åtgärderna längre fram i programmets genomförande.	
7. Slutsatser och rekommendationer (S och R)	
S 1. Landskapsregeringens egen utveckling av miljöindikatorer för vattenkvaliteten i samarbete med svenska SMHI och Sveriges lantbruksuniversitet kommer att bidra till tolkningen av resultatet av åtgärderna längre fram i programmets genomförande. S 2. Utveckling av den ekologiska odlingen mot större andel ekologiska livsmedel framom dagens fokus på areal förordas. S 3. Uppsättningen av mål inom programmet innebär att det är av stor vikt att balansen mellan miljömålen, markens långsiktiga produktionsförmåga samt möjligheterna att bedriva ett produktivt jordbruk med rimliga inkomster värderas. På liknande sätt bör det finnas en öppenhet inför balansen mellan att säkra inkomsterna för dem som har djurhållning eller mindre arealer å den ena sidan och förutsättningarna för växt- och trädgårdsodlarna att få tillräcklig mark för utveckling av sina odlingar å den andra sidan.	R 1. Integrera de miljöuppföljningsmetoder som är under utveckling med det löpande programgenomförandet och uppföljningen av programinsatserna. R 2. Öka information och kommunikation inom ekologisk produktion. R 3. Se över fördelningen av programmedlen med avseende på övergripande prioriteringar, uppsättningen av mer konkreta åtgärder samt tillämpningen av exempelvis urvalskriterier. Den ökande andelen vallodling och ekologisk arealanslutning lyfter fram behovet av intensifierade insatser för att höja förädlingsgraden och öka intäkterna samt stärka konkurrenskraften.

Gemensam utvärderingsfråga 10	
Fokusområde 4 C: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till att förhindra jorderosion och förbättra markförvaltning?	
1. Åtgärder som bidrar till fokusområde 4 C	
Åtgärderna M02-Rådgivningstjänster samt företagslednings- och avbyttjänster (delåtgärd 2.1-stöd till hjälp att anlita rådgivningstjänster), M10- Miljö och klimatvänligt jordbruk (delåtgärd 10.1 stöd till miljö och klimatvänligt jordbruk), M11- Ekologiskt jordbruk (delåtgärd 11.1 stöd till övergång till ekologiska odlingsmetoder) och M13- Stöd till områden med naturliga eller andra särskilda begränsningar (delåtgärd 13.3 betalning av ersättning till andra områden med särskilda begränsningar) är programmerade under fokusområde 4B: Åtgärden M01 – kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (delåtgärd 1.1-stöd till yrkesutbildnings- och kompetensutvecklingsåtgärder) bidrar sekundärt till fokusområde 4C.	
2. Länk mellan bedömningskriterium, gemensam resultatindikator samt ytterligare resultatindikator och information	
Bedömningskriterium	Gemensam resultatindikator
Förbättrad markskötsel	R10/T12 Procentandel jordbruksmark som omfattas av åtagande för att förbättra markskötsel och/eller förebygga jorderosion
	20,96
3. Metod (kvantitativ/kvalitativ)	
Kvantitativ metod: Indikatoruppföljning.	

Kvalitativ metod: Fokusgruppsdiskussioner med representanter för målgruppen för åtgärden.			
4. Kvantitativa indikatorer			
Indikator		Procentandel	Data och informationskälla
Gemensam resultatindikator	R10/T12 Procentandel jordbruksmark som omfattas av åtagande för att förbättra markskötsel och/eller förebygga jorderosion	20,96	E-system
5. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser			
6. Svar på utvärderingsfrågan			
Omfattningen av insatserna är till följd av åtgärdernas art här inte lika omfattande som för fokusområde 4B men åtgärderna bedöms av primärproducenterna själva vara effektiva för att motverka erosionen och förbättra markförvaltningen. Den största delen av stödet som riktas mot detta fokusområde är stöd för odling av grön gödslingsvall, vilket har låg anslutning. De mindre insatserna odling av fånggröda respektive saneringsväxter överträffar å andra sidan målsättningarna med god marginal.			
7. Slutsatser och rekommendationer (S och R)			
S. Informationen och kommunikationen spelar viktig roll under programmets genomförande.		R. Genomföra informationsinsatser basen av de synpunkter som framkommit i fokusgruppsintervjuerna i samband med utvärderingen. Samverka med rådgivning.	

Gemensam utvärderingsfråga 11			
Fokusområde 5 A: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till att effektivisera vattenanvändningen inom jordbruket?			
1. Åtgärder som bidrar till fokusområde 5 A			
Inga åtgärder har valts ut inom ramen för strategin för detta fokusområde.			
Åtgärderna M01 – kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (delåtgärd 1.1-stöd till yrkesutbildnings- och kompetensutvecklingsåtgärder) och M19- Stöd till Leaderprogram för lokalt ledd utveckling bidrar sekundärt till fokusområde 5 A.			
2. Länk mellan bedömningskriterium, gemensam resultatindikator samt ytterligare resultatindikator och information			
Bedömningskriterium		Gemensam resultatindikator	
3. Metod (kvantitativ/kvalitativ)			
4. Kvantitativa indikatorer			
Indikator		Procentandel	Data och informationskälla
Gemensam resultatindikator			
5. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser			
6. Svar på utvärderingsfrågan			
Programmet omfattar inte detta fokusområde, men inom fokusområde 4B genomförs åtgärder och insatser som indirekt bidrar till att effektivisera vattenanvändningen inom jordbruket även om deras primära syfte är att förbättra vattenförvaltningen och resurseffektiviteten. Det finns ännu inte några slutförda projekt inom dessa insatser.			
7. Slutsatser och rekommendationer (S och R)			
S.		R.	

Gemensam utvärderingsfråga 12

Fokusområde 5 B: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till att effektivisera energianvändningen inom jordbruket och vid livsmedelsbearbetning?

1. Åtgärder som bidrar till fokusområde 5 B

Inga åtgärder har valts ut inom ramen för strategin för detta fokusområde.

Åtgärderna M01 – kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (delåtgärd 1.1-stöd till yrkesutbildnings- och kompetensutvecklingsåtgärder) **bidrar sekundärt** till fokusområde 5 B.

2. Länk mellan bedömningskriterium, gemensam resultatindikator samt ytterligare resultatindikator och information

Bedömningskriterium	Gemensam resultatindikator

3. Metod (kvantitativ/kvalitativ)

4. Kvantitativa indikatorer

Indikator	Procentandel	Data och informationskälla
Gemensam resultatindikator		

5. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser

6. Svar på utvärderingsfrågan

Programmet omfattar inte detta fokusområde. Även om man i Swot-analysen har konstaterat att energiförbrukningen inom jordbruket är relativt stor och att energilösningarna är förhållandevis gamla har man bedömt att det mest lämpliga är att utveckla gårdsbrukens energianvändning med lösningar som står utanför LBU-programmet

7. Slutsatser och rekommendationer (S och R)

S.	R.

Gemensam utvärderingsfråga 13

Fokusområde 5 C: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till tillgång till och användning av förnybara energikällor, biprodukter, avfall, rester och andra råvaror som är avsedda för andra bioekonomiska ändamål än livsmedel?

1. Åtgärder som bidrar till fokusområde 5 C

Inga åtgärder har valts ut inom ramen för strategin för detta fokusområde.

Åtgärderna M01 – kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (delåtgärd 1.1-stöd till yrkesutbildnings- och kompetensutvecklingsåtgärder) **bidrar sekundärt** till fokusområde 5C.

2. Länk mellan bedömningskriterium, gemensam resultatindikator samt ytterligare resultatindikator och information

Bedömningskriterium	Gemensam resultatindikator

3. Metod (kvantitativ/kvalitativ)

4. Kvantitativa indikatorer

Indikator	Procentandel	Data och informationskälla

Gemensam resultatindikator			
5. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser			
6. Svar på utvärderingsfrågan			
Programmet omfattar inte detta fokusområde. Fast man enligt Swot-analysen kan konstatera att tillgången på råvara för bioenergi är förhållandevis bra på Åland konstateras i programmet att med dagens teknik bör produktionen i första hand ske i större enheter som kan använda flera olika substrat för att få en bättre lönsamhet och effektivitet. Det mest lämpliga är därför att stöda dessa projekt med andra finansieringsalternativ.			
7. Slutsatser och rekommendationer (S och R)			
S.		R.	

Gemensam utvärderingsfråga 14 Fokusområde 5 D: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till att minska utsläpp av växthusgaser och ammoniak från jordbruket?			
1. Åtgärder som bidrar till fokusområde 5 D			
Inga åtgärder har valts ut inom ramen för strategin för detta fokusområde. Åtgärden M01 – kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (delåtgärd 1.1-stöd till yrkesutbildnings- och kompetensutvecklingsåtgärder) och M10- Miljö och klimatvänligt jordbruk (delåtgärd 10.1 stöd till miljö och klimatvänligt jordbruk) bidrar sekundärt till fokusområde 5 D.			
2. Länk mellan bedömningskriterium, gemensam resultatindikator samt ytterligare resultatindikator och information			
Bedömningskriterium		Gemensam resultatindikator	
3. Metod (kvantitativ/kvalitativ)			
4. Kvantitativa indikatorer			
Indikator		Procentandel	Data och informationskälla
Gemensam resultatindikator			
5. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser			
6. Svar på utvärderingsfrågan			
Programmet omfattar inte detta fokusområde, men inom fokusområde 4B genomförs åtgärder och insatser som indirekt bidrar till att minska dessa utsläpp även om deras primära syfte är att förbättra vattenförvaltning. Arealanslutningen till insatsen är ca 90 procent av målsättningen. Ytterligare kommer enligt programmet investeringsstöd för gödselvårdsanläggningar samt riktade rådgivningsinsatser i ämnet genomföras.			
7. Slutsatser och rekommendationer (S och R)			
S.		R.	

Gemensam utvärderingsfråga 15: Fokusområde 5 E: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till bevarande av kolsänkor och kolinbindning inom jordbruk och skogsbruk?			
1. Åtgärder som bidrar till fokusområde 5 E.			

Inga åtgärder har valts ut inom ramen för strategin för detta fokusområde.			
Åtgärden M01 – kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (delåtgärd 1.1-stöd till yrkesutbildnings- och kompetensutvecklingsåtgärder) och M10- Miljö och klimatvänligt jordbruk (delåtgärd 10.1 stöd till miljö och klimatvänligt jordbruk) bidrar sekundärt till fokusområde 5 E.			
2. Länk mellan bedömningskriterium, gemensam resultatindikator samt ytterligare resultatindikator och information			
Bedömningskriterium		Gemensam resultatindikator	
3. Metod (kvantitativ/kvalitativ)			
Kvalitativ metod: Fokusgruppsdiskussioner med representanter för målgruppen för åtgärden.			
4. Kvantitativa indikatorer			
Indikator		Procentandel	Data och informationskälla
Gemensam resultatindikator			
5. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser			
6. Svar på utvärderingsfrågan			
Programmet omfattar inte detta fokusområde men inom fokusområde 4C genomförs insatser vars preliminära syfte är att förbättra markskötseln för att förbättra markens produktionsförmåga och markstrukturen och som utöver detta även främjar koldioxidbindningen i marken. Insatserna reducerad höstbearbetning och förbättrad användning av stallgödsel har goda anslutningar som överträffar målsättningarna, medan anläggning av skyddszoner och ängsvall har svaga anslutningsgrader. Arealen ekologisk åkermark överträffar målsättningen med över 50 procent. Några av fokusgruppsdeltagarna ansåg att bestämmelserna kring stallgödelspridningen riskerar att motverka programmets mål om förbättrad gödselhantering.			
7. Slutsatser och rekommendationer (S och R)			
S.		R.	

Gemensam utvärderingsfråga 16			
Fokusområde 6 A: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till diversifiering, skapande och utveckling av småföretag och arbetstillfällen?			
1. Åtgärder som bidrar till fokusområde 6 A			
Inga åtgärder har valts ut inom ramen för strategin för detta fokusområde.			
Åtgärdena M01 – kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (delåtgärd 1.1-stöd till yrkesutbildnings- och kompetensutvecklingsåtgärder) och M19 - Stöd till Leaderprogram för lokalt ledd utveckling (delåtgärden 19.2) bidrar sekundärt till fokusområdena 6 A			
2. Länk mellan bedömningskriterium, gemensam resultatindikator samt ytterligare resultatindikator och information			
Bedömningskriterium		Gemensam resultatindikator	
3. Metod (kvantitativ/kvalitativ)			
4. Kvantitativa indikatorer			
Indikator		Procentandel	Data och informationskälla
Gemensam			

resultatindikator			
5. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser			
6. Svar på utvärderingsfrågan			
Det är i dagens läge för tidigt att göra en grundläggande analys av småföretagen och arbetstillfällena då endast ett fåtal projekt har kunnat påbörjas. 6A är inget fokusområde med öronmärkta medel. LBU programmets i sin helhet har förutsättningar för att bidra till diversifiering, skapande och utveckling av småföretag och arbetstillfällena.			
7. Slutsatser och rekommendationer (S och R)			
S.		R.	

Gemensam utvärderingsfråga 17			
Fokusområde 6 B: I vilken utsträckning har insatserna inom landsbygdsprogrammet bidragit till lokal utveckling på landsbygden?			
1. Åtgärder som bidrar till fokusområde 6 B			
Åtgärderna M19 - Stöd till Leaderprogram för lokalt ledd utveckling (delåtgärderna 19.1-4) är programmerade under fokusområde 6B:			
2. Länk mellan bedömningskriterium, gemensam resultatindikator samt ytterligare resultatindikator och information			
Bedömningskriterium		Gemensam resultatindikator	
Sysselsättningsmöjligheter har skapats genom en lokal utvecklingsstrategi		R24/T23 Arbetstillfällena som skapats i projekt som får stöd (Leader)	0
Befolkningen som omfattas av lokala aktionsgrupper har ökat		R22/T21 Procentandel av landsbygdsbefolkningen som omfattas av lokala utvecklingsstrategier	0
Tillgång till förbättrade tjänster/infrastrukturer i landsbygdsområden		R23/T22 Procentandel av landsbygdsbefolkningen som får ta del av förbättrade tjänster/infrastrukturer	0
3. Metod (kvantitativ/kvalitativ)			
Kvantitativ metod. Förvaltningsmyndighetens rapportering av beslutad finansiering samt indikatorrapportering			
4. Kvantitativa indikatorer			
Indikator		Procentandel	Data och informationskälla
Gemensam resultatindikator	R24/T23 Arbetstillfällena som skapats i projekt som får stöd (Leader)	0	
	R22/T21 Procentandel av landsbygdsbefolkningen som omfattas av lokala utvecklingsstrategier	0	
	R23/T22 Procentandel av landsbygdsbefolkningen som får ta del av förbättrade tjänster/infrastrukturer	0	
5. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser			
6. Svar på utvärderingsfrågan			
LBU programmet innehåller stöd för LEADER-programmets genomförande (totalt 1,6 milj. euro under projekttiden). Syftet är att befolkningen på Ålands landsbygd ska gynnas av nya eller förbättrade tjänster/infrastruktur.			
Hittills har bara en bråkdel av LEADER-stöd beviljats, sammantaget endast sex projekt fram till och med 2016, och några resultat finns tillsvidare inte inrapporterade i uppföljningssystemen.			
7. Slutsatser och rekommendationer (S och R)			

S.	R.

Gemensam utvärderingsfråga 19: I vilken omfattning har synergieffekter mellan prioriteringar och fokusområden ökat effektiviteten i programmet för landsbygdsutveckling?	
1. Programsynergier	
2. Metod (kvantitativ/kvalitativ)	
4. Kvantitativa slutsatser baserat på beräkning av sekundära bidrag till fokusområden	
5. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser	
6. Svar på utvärderingsfrågan	
För tidigt att hitta sådana positiva effekter. Fokusgruppsintervjuerna antyder snarare förekomsten av olösta målkonflikter mellan programmets olika prioriteringsområden, t ex beträffande förbättrad produktivitet och miljömål.	
7. Slutsatser och rekommendationer (S och R)	
S 1. Eftersom programmet genomförs i ett större sammanhang och därmed bara är en byggsten bland många när det gäller utvecklingen inom landsbygdsnäringarna, som påverkas starkt av stora och långsiktiga trender i samhället såsom globaliseringen, internationella konflikter och energipriser, är det svårt att bedöma de direkta effekterna av programinsatserna separerat. S 2. Fokusgrupper uppfattar att åtgärder och stödvillkor i några fall tenderar att motverka sina egna syften.	R 1. Utvärderingsgruppen rekommenderar en ökad samverkan och samråd mellan olika aktörer i genomförandet för att gynna en långsiktig hållbar livsmedelsproduktion. R 2. Informationsinsatser för att klargöra för stödmottagarna hur stöden är utformade för att bidra till utvecklingen (alltså vad avsikten är med programmets logik)

Gemensam utvärderingsfråga 20: I vilken utsträckning har tekniskt stöd bidragit till att uppnå de mål som anges i artikel 59 förordning (EU) nr 1303/2013 och artikel 51.2 förordning (EU) nr 1305/2013?	
1. Länk mellan bedömningskriterium, gemensam resultatindikator samt ytterligare resultatindikator och information	
Bedömningskriterium	
Den institutionella och administrativa kapaciteten för en effektiv förvaltning av programmet har förstärkts	Personal (antal) i genomförandet av programmet Kompetens hos personalen Funktionalitet i IT system för programmets förvaltning
Kapaciteten hos partnerskapet har förstärkts (EU 1303/2013 art 5.1)	Typ och antal av kapacitetsbyggande aktiviteter
Det har informerats om programmet och informationen har spridits	Antal informationstillfällen och spridning av kommunikation Antal personer som tagit del av information Information om användning av utvärderingsresultaten
Övervakningen har förbättrats	
Utvärderingsmetoderna har förbättrats och gett robusta utvärderingsresultat (slutsatser)	
Genomförande av programmet har förbättrats	Handläggningsprocess av ansökningar om finansiering och utbetalning
Den administrativa bördan för stödmottagarna har	

förbättrats						
2. Metod						
Kvantitativ metod:						
Kvalitativ metod:						
2. Kvantitativa indikatorvärder						
Indikator	Absolut värde					Data och informationskälla
2. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser						
Utvärderarna har missförstått utvärderingsfrågan.						
3. Svar på utvärderingsfrågan						
Målet i de aktuella EU-förordningarna gäller sammanförandet av offentliga och privata resurser till offentlig-privata partnerskap. Även detta resultat är för tidigt att bedöma i det här skedet.						
4. Slutsatser och rekommendationer						

Gemensam utvärderingsfråga 21: I vilken utsträckning har det nationella landsbygdsnätverket bidragit till att uppnå de mål som anges i artikel 54.2 förordning (EU) nr 1305/2013?			
Ålands landskapsregering ingår i det nationella landsbygdsnätverket.			
2. Länk mellan bedömningskriterium, gemensam resultatindikator samt ytterligare resultatindikator och information			
Bedömningskriterium	Gemensam resultatindikator		
3. Metod (kvantitativ/kvalitativ)			
4. Kvantitativa indikatorer			
Indikator	Absolut värde	Procentandel	Data och informationskälla
5. Problem som har betydelse för validiteten och tillförlitligheten i utvärderingens slutsatser			
6. Svar på utvärderingsfrågan			
Den aktuella artikeln klargör att nätverksarbete inom det nationella landsbygdsnätverket ska ha som mål att a) öka intressenternas deltagande i landsbygdsutvecklingens genomförande, b) förbättra kvaliteten på genomförandet av landsbygdsprogrammen, c) informera den bredare allmänheten och potentiella stödmottagare om landsbygdsutvecklingspolitiken och finansieringsmöjligheter, d) främja innovation inom jordbruket, livsmedelsproduktionen och skogsbruket samt på landsbygden. IT-problemen och förseningarna i programstarten innebär att programorganisationen tillsvidare inte har hunnit fokusera på insatser som skulle öka kännedomen om och intressenternas deltagande i genomförandet och därmed bidra till kvaliteten i programmets förverkligande. Innovativa insatser har tillsvidare inte heller rapporterats.			
7. Slutsatser och rekommendationer (S och R)			

S. Utvärderarna konstaterar att LBU programmet ”rullar på” i dagens läge och att fokusgruppsintervjuerna lyfter fram en hel del positiv feedback.

R. Utvärderarna konstaterar att det finns mycket att lära ut av erfarenheterna om LBU-program också utanför Åland och konstaterar att ENRD-nätverket kan utnyttjas mer effektivt än hittills

6. VIDTAGNA ÅTGÄRDER FÖR ATT BEAKTA PRINCIPERNA I ARTIKLARNA 5, 7 OCH 8

6.1 Jämställdhet och icke-diskriminering

Hänsyn till jämställdhet och icke-diskriminering beaktade landskapsregeringen redan vid utarbetande av de nya programförslagen genom att säkerställa att de horisontella kraven uppfylldes vid tillsättande av flera olika arbetsgrupper. Dessa krav har även iakttagits i landskapsregeringens beslut att tillsätta medlemmar bestående av partnerskapet i en gemensam övervakningskommitté för jordbruks- och strukturfonderna.

Landskapsregeringen i egenskap av förvaltande myndighet har efter förslag från övervakningskommittén omfattat de förslag för lämpliga urvalsförfaranden och kriterier som säkerställer att de ska vara icke-diskriminerande och öppna samt ta ställning till de allmänna principerna gällande jämställdhet och icke-diskriminering.

Den lokala aktionsgruppens (LAG) medlemmar uppfyller likaså de allmänna principerna för jämställdhet och icke-diskriminering.

I uppföljningen och rapporteringen av programmets övervakningsindikatorer presenteras och rapporteras uppgifter om individer enligt kön.

6.2 Hållbar utveckling

Inom Ålands landskapsregering görs arbete på olika nivåer som bidrar till en hållbar utveckling. Det är viktigt att hållbarhetsarbetet i enlighet med Ålands utvecklings- och hållbarhetsagenda <http://barkraft.ax/hem/> integreras i befintliga strukturer. Det framgår även av innehållet i det åländska landsbygdsprogrammet.

Lantbruket främjas inom programmet genom stöd till produktion, investeringar och miljö. Intresset för ekologisk produktion har hittills långt överskridit de uppgivna målsättningarna för areal i programmet vilket ur ett hållbarhetsperspektiv bör anses positivt.

Eftersom Landskapet Åland innehar egen lagstiftningsbehörighet på bland annat vattenområdet så godkände Ålands landskapsregering under 2016 med stöd i EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG) en förvaltningsplan och åtgärdsprogram för åren 2016-2020 för de åländska vattenen <http://www.regeringen.ax/styrdokument-rapporter-publikationer/ramdirektivet-vatten>

Den ersatte förvaltningsplanen och åtgärdsprogrammet för perioden 2009-2015. Det stora övergripande målet är att uppnå en god vattenstatus i alla vatten. Miljöstödsåtgärderna inom landsbygdsprogrammet 2014-2020 är integrerade i det arbetet.

Samtidigt som jordbruket ska vara produktivt betonas betydelsen av miljöanpassning, med minskade utsläpp till vattenmiljön. Det s.k. nitratdirektivet som har ett särskilt syfte att

minska den vattenförorening som orsakas av nitrater från jordbruket, och att förhindra ytterligare sådan förorening har för Ålands del under 2016 inneburit ett reviderat nitratbeslut (ÅFS 2016:41) om begränsning av utsläpp i vatten av nitrater i jordbruket. Det har föranlett åtgärder för att minska påverkan vid stallgödselhantering genom en justering/ändring av landsbygdsprogrammet.

Inom det åländska lantbruket och livsmedelsklustret ligger tonvikten på produktion av råvaror av hög kvalitet för förädling inom den åländska livsmedelsindustrin. Produktionen av råvaror ska baseras på ett kretslopp för bättre cirkulation och balans av näringsämnen. Genom den andra programändringen möjliggörs programfinansiering för en utökad bevattnad areal uppbyggd på modern vattenbesparande recirkulerande teknik. Stödet ska hjälpa till att minska energianvändningen och ha en gynnsam inverkan på miljön och öka konkurrenskraften inom den åländska odlingen av special- och trädgårdsgrödor.

Under år 2016 beviljades investeringsstöd till två sedimenteringsbassänger som fångar upp fosfor från det näringsrika utfallsvattnet i diken. Vidare beviljas stöd till investeringar i förnyelsebar energi inom lantbruket. Ingen investering som är renodlad investering i energiproduktion har ännu beviljats. Under år 2017 förväntas de första investeringarna i inhemsk energiproduktion. Allmänt så syftar urvalskriterierna till att styra investeringar mot mer energisnål och hållbar produktion.

Behovet av tillgång till relevant data och då särskilt miljödata täckande utvecklingen av näringsämnesbelastningen inom vattenmiljön samt utvecklingen av den biologiska mångfalden i jordbruksområden och i områden angränsande till jordbruksområden har utgjort en svaghet vilket bl.a. påtalats i tidigare programutvärderingar.

Ålands landskapsregering har därför under 2016 påbörjat en uppbyggnad av långsiktiga program för systematisk miljödatauppföljning, både inom vattenområdet och inom naturvårdsområdet. Dessa data skall utgöra beslutsunderlag för myndigheten i fråga om miljöpolitik och hållbar utveckling men uppgifterna tas också fram för att tillgodose behovet av data för utvärdering och uppföljning av åtgärderna inom landsbygdsprogrammet 2014-2020.

I Leader Ålands lokala utvecklingsstrategi framkommer att miljö och natur utgör en av strategins tre tyngdpunktsområden vilka valts ut under processen med att skriva en strategi utgående från en SWOT-analys och behovsidentifiering samt på erfarenheter från föregående period. Avsikten är att öka befolkningens medvetenhet om miljövard och att förbättra närmiljön för boende och besökare samt att minska miljöbelastningen från närområdet. För att upprätthålla lokala miljövårdsinsatser krävs lokalt engagemang och frivilligt arbete. Inom tyngdpunkten skall projekten ges möjlighet att ta hand om natur-, vatten- och kulturmiljö på ett hållbart sätt samtidigt som områden tillgängliggörs och marknadsförs.

För samtliga projekt inom Leader gäller som ett allmänt urvalskriterium att projekten beaktar hållbarhet, bra miljöval eller påverkar naturen positivt. Därutöver uppställs särskilda kriterier ifråga om miljömedvetenhet och miljöförbättrande insatser för projekt under tyngdpunktsområdet natur och miljö. Inget av de 6 projekt som beviljades finansiering 2016 återfanns inom tyngdpunktsområdet natur och miljö. Av de 17 projektansökningar som inkom i januari 2017 återfinns 5 ansökningar inom natur och miljö.

Ålands Producentförbund har under 2016 arbetat med att ta fram en långsiktig hållbar livsmedelsstrategi för hela livsmedelsklustret. Målsättningen är att näringen skall ta fram en

gemensam strategi mot hållbar livsmedelsproduktion som myndigheter och rådgivningsorganisationer skall omfatta och understöda. Strategin är framtagen gentemot tidshorizonten 2030 och har som målsättning att påverka genomförande av nuvarande landsbygdsutvecklingsprogram men framförallt påverka utformningen av kommande landsbygdsutvecklingsprogram. Strategin omfattar råvaruproduktion, förädling och marknadsföring av åländska livsmedelsprodukter både från jordbruk och fiske samt vattenbruk. Implementeringen av strategin startar 2017 och omfattar 5 spjutspetsar inom vilka näringen skall arbeta med projekt, samarbeten och påverkan.

Spjutspetsarna är:

- Industriell symbios kring cirkulation av näringsämnen
- Cirkulär blå ekonomi
- Förbättrande av jordhälsa
- Biodiversitet, levande landskap och betande djur
- Gastronomisk ö värd att besöka

Framtagande av strategin samt grundläggande resurser för implementeringen av strategin har finansierats utanför programmet men för genomförande av projekt, kunskapsöverföring och rådgivning inom de olika spjutspetsarna är tanken att landsbygdsutvecklingsprogrammets resurser och möjligheter kan utnyttjas.

6.3 Partnerskapet

Landskapsregeringen beslöt den 13 februari 2015 utse medlemmar respektive ersättare i en gemensam övervakningskommitté med Ålands strukturfondprogram (Eruf och ESF). Kommitténs arbete hade redan förberetts under hösten 2014 av en tillfälligt utsedd kommitté.

Kommitténs sammansättning representerar programmets partnerskap. De består av regionala och behöriga lokala och andra myndigheter, näringslivets och arbetsmarknadens organisationer, relevanta företrädare för civilsamhället, även miljöorganisationer, icke-statliga organisationer och organisationer som arbetar för social delaktighet, jämställdhet och icke-diskriminering.

Medlemmarna i övervakningskommittén på Åland representerar följande organisationer;

ProAgria Ålands Hushållningssällskap
Ålands Producentförbund r.f.
Ålands Näringsliv r.f.
Företagarna på Åland r.f.
Ålands Natur och Miljö r.f.
Ålands ombudsmannamyndighet
Ålands kommunförbund
FFC:s lokalorganisation på Åland
Högskolan på Åland
Ålands handikappförbund r.f.

Därtill ingår från landskapsregeringen representanter från näringsavdelningen, utbildnings- och kulturavdelningen, miljöbyrån vid social- och miljöavdelningen, finansavdelningen samt enheten för rättsliga och internationella ärenden på regeringskansliet.

Övervakningskommitténs sammansättning uppfyller kraven på jämställdhet avseende

medlemmarnas fördelning enligt kön. Som ordförande fungerar avdelningschefen vid näringsavdelningen. Sekretariatsfunktionen för övervakningskommittén upprätthålls av näringsavdelningen. Europeiska kommissionens tjänstemän har på eget initiativ deltagit i kommitténs arbete som rådgivare.

Kommittén har sammanträtt sammanlagt fem gånger under 2015-2016. Övervakningskommittén har fastställt en arbetsordning för sina uppgifter, godkänt en kommunikationsstrategi i enlighet med vilken kommittén årligen fått ta del av och analys av resultaten av genomförda insatser samt planerade insatser under därpå följande år.

Kommittén har vidare godkänt urvalskriterier, ett verktyg för att välja ut insatser för programfinansiering för att säkerställa att verksamheterna bidrar till att uppnå de specifika målen och att resultaten inom programmets prioriterade områden, är icke-diskriminerande och öppna samt tar hänsyn till de allmänna principerna gällande jämställdhet och icke-diskriminering samt hållbar utveckling.

Förvaltningsmyndigheten har hittills presenterat två programändringsförslag för övervakningskommittén (det första i juni 2015 och det andra i november 2016). Förslagen har motiverats med hänvisning till korrigerande åtgärder för att öka flexibiliteten i programmet och nödvändiga förtydliganden.

Kommissionen godkände det första förändringsförslaget den 21 december 2015 och det andra den 13 februari 2017. Programändringarna har inte påverkat innehållet i programmets finansieringsram eller i partnerskapsöverenskommelsen med kommissionen.

Inom ramen för den godkända utvärderingsplanen har kommittén fått ta del av förvaltningsmyndighetens upphandling av oberoende externa utvärderare. Övervakningskommittén har föreslagit representanter till en för arbetet tillsatt styrgrupp med ansvar för den direkta styrningen av uppdraget. Utvärderarna påbörjade sitt arbete under senare delen av 2016.

Bilaga 1

Tabell. Åtgärdernas och insatsernas programmerade fokusområde

Programmerat fokusområde	Åtgärd	Stöd	Stödjande fokusområde				
			4A	4B	4C	5E	5D
		<i>Miljö- och klimatvänligt jordbruk</i>					
A	M10	Mekanisk ogräsbekämpning i potatis		X			
A	M10	Användning av täckmaterial för trädgårdsväxter		X			
A	M10	Alternativa bekämpningsmetoder i trädgårdsodling		X			
A	M10	Riktade insatser på naturbeten					
A	M10	Skötsel av naturbeten med höga naturvärden					
A	M10	Skötsel av kulturmark					
A	M10	Odling av dragväxter för bin					
A	M10	Ängsvall		X		X	
B	M10	Balanserad användning av näringsämnen					X
B	M10	Reducerad höstbearbetning	X		X	X	
B	M10	Förbättrad användning av stallgödsel			X	X	
B	M10	Anläggning av skyddszon	X		X	X	
C	M10	Odling av markförbättrande växter		X			
		<i>Ekologisk produktion</i>					
B	M11	Ekologisk produktion - växtodling	X				
B	M11	Ekologisk produktion - husdjursproduktion	X				
		<i>Kompensationsbidrag</i>					
A	M13	Kompensationsersättning					

Bilaga 2 Indikatorstabeller

Tabell A: Beviljade offentliga utgifter (€)					
		Delåtgärd	F/VP	Åtaganden	Totalt per åtgärd
		Offentliga utgifter totalt			
M01	Kunskapsöverförings- och informationsåtgärder (artikel 4)	1.1	2A	0,00	0,00
M02	Rådgivningstjänster (artikel 15)	2.1	2A	0,00	0,00
M02	Rådgivningstjänster (artikel 15)	2.1	P4	0,00	0,00
M04	Investeringar i fysiska tillgångar (artikel 17)	4.1	2 A	1 034 933,00	2 671 352,90
M04	Investeringar i fysiska tillgångar (artikel 17)	4.2	3 A	1 636 419,90	
M06	Jordbruks- och affärsutveckling (artikel 19)	6.1	2B	324 000,00	324 000,00
M10	Miljö- och klimatvänligt jordbruk (artikel 28)		P4	1 858 060,00	1 858 060,00
M11	Ekologiskt jordbruk (artikel 29)		P4	1 009 508,69	1 009 508,69
M13	Stöd till områden med naturliga (artikel 31)		P4	3 153 788,37	3 153 788,37
M19	Stöd till Leader-program för lokalt ledd utveckling (artikel 35)	19.1	6 B	0,00	514 108,11
M19	Stöd till Leader-program för lokalt ledd utveckling (artikel 35)	19.2	6 B	224 108,11	
M19	Stöd till Leader-program för lokalt ledd utveckling (artikel 35)	19.3	6 B	0,00	
M19	Stöd till Leader-program för lokalt ledd utveckling (artikel 35)	19.4	6 B	290 000,00	
M20	Tekniskt stöd till medlemsstaterna (artikel 51-54)			1 300 000,00	1 300 000,00
Totalt				10 830 818,07	10 830 818,07

Bilaga 8

		Tabell B2.1 - Tabell med förverkligat utfall Leader (AIR)-ackumulerat															
		P2		P3		P4	P5					P6			Totalt		
		2a	2b	3a	3b	a b c	5a	5b	5c	5d	5e	6a	6b	6c			
Leader Åtgärd 19	Befolkning som omfattas av lokala aktionsgrupper													28 983		28 983	
	Antal valda LAG													1		1	
	Antal LAGs (flerfonder)															0	
	Antal insatser (projekt)													1		1	
	Typ av project promoters (antal)	NGOs															0
		LAGs															0
		Offentliga organ															0
		SMEs															0
		övriga															0
	Antal samarbetsprojekt	Interregionalt															0
		Transnationellt															0
	Unikt antal LAGs involverade i samarbetsprojekt	Interregionalt															0
		Transnationellt															0
	Totala offentliga utgifter (€)	Förberedande stöd (19.1)	Stöd för förberedelse av Lokal utvecklingsstrategi														
			LEADER starta upp kit												10 000,00		10 000,00
Stöd för genomförande av projekt under den lokala utvecklingsstrategin (19.2)														0,00		0,00	
Förberedande och genomförande av samarbetsåtgärder (19.3)		Förberedande tekniskt stöd för samarbete															0,00
		Stöd till interregionalt samarbete (projekt)															0,00
Stöd till löpande kostnader och ledningsfunktioner 19.4	Stöd till transnationellt samarbete (projekt)															0,00	
	Stöd till löpande kostnader													0,00		0,00	
	Stöd till löpande ledningsfunktioner													0,00		0,00	

Tabell B2.2 Uppföljning av Leader - Huvudsakligt Fokusområde		
Det huvudsakliga fokusområde ett Leaderprojekt bidrar till (ett värde per projekt)		
Leader	Fokusområde	Värde (2014 - År N Ackumulerat)
Åtgärd 19	6B	Befolkning som får ta del av förbättrade tjänster/infrastrukturer
		0

Tabell 2.3 Övervakning tekniskt stöd			
TA annat än nätverkande	Totala offentliga utgifter €	Administrativa kostnader (personal, material etc)	0,00
		Andra kostnader (studier, utbildning ...)	0,00
			0,00

Tabell B4 - Totala offentliga utgifter för projekt som stöder även andra fokusområden (AIR) Ackumulerat		
Prioritet/Fokusområde	Totala offentliga utgifter - År N Ackumulerat Fokusområde programmerat	Totala offentliga utgifter - År N Ackumulerat Stöder andra fokusområden sekundärt
P1		
P2	2A	258 696,10
	2B	0,00
P3	3A	0,00
	3B	
P4	4A	11 283 871,61
	4B	6 908 686,69
	4C	151 462,11
P5	5A	
	5B	
	5C	
	5D	
	5E	
P6	6A	
	6B	10 000,00
	6C	

information hämtas från övriga tabeller

Tabell C Uppdelning efter kön, typ av jordbruksbransch och storlek, ålder och typ av område

		Tabell C1.1 Övervakning av utfall fördelat på typ av område			
		Område som inte har naturliga och andra särskilda begränsningar	Område med naturliga och andra särskilda begränsningar		Totalt
			Bergsområde	Annat	
Åtgärd 4	Totala offentliga utgifter (€) (4.1 och 4.2)			258 696,10	258 696,10
Åtgärd 6	Totala offentliga utgifter (€) (6.1)			0,00	0,00

		Tabell C1.2 Övervakning av utfall fördelat på typ av område	
		Totalt	av vilka Natura 2000
Åtgärd 10	Totala offentliga utgifter (€)	3 115 176,76	0,00

		Tabell C1.3 Övervakning av utfall fördelat på typ av område	
		Totalt	av vilka ekologiska företag
Åtgärd 4, 6,10 och 13	Totala offentliga utgifter (€) 4.1, 6.1, 10, 13	7 041 244,57	1 578 320,45

		Tabell C2.1 Övervakning av utfall fördelat enligt ålder och kön						
				P3	P5	P6	Totalt	
		2A	2B					
Åtgärd 4	Antal företag/stödmottagare som fått stöd investeringar i jordbruksföretag (4.1)	Ålder (<= 40)	man	4				4
			kvinnor					0
		Ålder(>40)	man	9				9
			kvinnor	6				6
		Andra icke personer (Other non individuals)	2					2
Totalt	21					21		
Åtgärd 6	Antal företag/stödmottagare som fått stöd (6.1)	Ålder (<= 40)	man					0
			kvinnor					0
		Ålder(>40)	man					0
			kvinnor					0
		Andra icke personer						0
Totalt						0		

		Tabell C2.2 Övervakning av utfall fördelat enligt typ av jordbruksbransch									
		Total	Åkergrödor	Trädgårdsväxter	Vin	Mjök	Andra permanenta grödor	Andra betesdjur	Granivores	Blandat (Grödor och produktionsdjur)	Icke jordbruk (livsmedelssektorn)
Åtgärd 4	Antal insatser (4.1, 4.2)	17	2	1		4	3	3		4	
	Total offentliga utgifter (€) (4.1, 4.2)	258 696,10	69 150,00	5 778,00		60 106,51	39 260,14	16 284,00		68 117,45	
Åtgärd 6	Antal insatser (6.1)	0									
	Total offentliga utgifter (€) (6.1)	0,00									

		Tabell C2.3 Övervakning av utfall fördelat enligt typ av storlek					
		Total	< 5 Ha	>=5 Ha till <10 Ha	>=10 Ha till <20 Ha	>=20 Ha till <50 Ha	>=50 Ha
Åtgärd 4	Antal insatser (4.1, 4.2)	17			4	3	10
	Total offentliga utgifter (€)	258 696,10			44 454,14	51 490,00	162 751,96
Åtgärd 6	Antal insatser (6.1)	0					
	Total offentliga utgifter (€)	0,00					

Unions priorit ering	Tabell D: Måluppfyllelse					
	Godkända ansökningar			Måluppfyllelse		
	Fokus- område	Utfallsindikator	Godkända ansökningar 2014-År N	Utfallsindikator (Avslutade projekt, slutbetalning, hämtar från tabell B)	Mål indikator	Måluppfyllelse*
1	1A				0,81 % av utgifter inom ramen för artiklarna 14,15 och 35 i förhållande till programmets totala finansieringsram (art. 14, 15 och 35)	Beräkning från SFC
	1C				Totalt antal deltagare (150 st) som utbildats (art.14)	0
2	2A	Antal företag som får stöd för investeringar i jordbruksföretag (4.1)	38,00	16,00	Andel av jordbruksföretag med stöd från ett landsbygdsprogram för investeringar i omstrukturering eller modernisering (13,79 %)	2,76 %
	2B	Antal stödmottagare (jordbruksföretag) som får nyetableringsstöd - unga jordbrukare (6.1)	9	0	Andel av jordbruksföretag med stöd från ett landsbygdsprogram för affärsutveckling/ investeringar för unga jordbrukare (3,79 %)	Beräkning från SFC
	4A				Jordbruksmark som omfattas av åtagande som stöder biologisk mångfald och/eller landskap (5 800 ha)	4 840
					Andel av jordbruksmark som omfattas av åtagande som stöder biologisk mångfald och/eller landskap (29,56 %)	24,67 %
	4B					Jordbruksmark som omfattas av åtagande för att förbättra vattenförvaltning (11 870 ha)
Andel av jordbruksmark som omfattas av åtagande som förbättrar vatten-förvaltning (60,50 %)						52,71 %
4C					Jordbruksmark som omfattas av åtagande för att förbättra markskötsel och/eller förebygga jorderosion (3 635 ha)	4 113
					Andel av jordbruksmark som omfattas av åtagande för att förbättra markskötsel och/eller förebygga jorderosion (18,53 %)	20,96 %
6	6A				Arbetsstillfällen som skapats i projekt som får stöd - Män	
					Arbetsstillfällen som skapats i projekt som får stöd - Kvinnor	
	6B					100 % av landsbygdsbefolkning som omfattas av lokala utvecklingsstrategier
					Befolkning (7 000) netto som drar nytta av förbättrade tjänster	
					Andel av befolkningen som drar nytta av förbättrade tjänster (24,69 %)	Beräkning från SFC
					Arbetsstillfällen som skapats genom projekt som får stöd (Leader) -Män	
					Arbetsstillfällen som skapats genom projekt som får stöd (Leader) -Kvinnor	
						Beräkning från OP i SFC

* ifylles endast om data inte finns i tabell B

Data genereras från B tabellerna

Tabell E: Övervakning av offentliga utgifter för åtgärder med övergångsbestämmelser			
Åtgärder EU 1305/2013	Koder enligt EU 1305/2013	Koder enligt EU 1305/2013	Totala offentliga utgifter
Artikel 14	1	331,111	
Artikel 15	2	114,115	
Artikel 16	3	132, 133	
Artikel 17	4	216, 121, 125, 123	
Artikel 18	5	126	
Artikel 19	6	112,141,311,312,313	
Artikel 20	7	321,322,323	
Artikel 21	8	221,222,223,226,227,122,123	
Artikel 27	9	142	
Artikel 28	10	214	-11 036,48
Artikel 29	11	214	11 036,48
Artikel 30	12	213,224	
Artikel 31	13	211,212	
Artikel 33	14	215	
Artikel 34	15	225	
Artikel 35	16	124	
Artikel 32 1303/2013 Art 42 RD	19	411,412,413,421,431	
		Åtgärder utan fortsättning	
		113	
		131	
		341	

Tabell F - Uppfyllelse av indikatorer för resultatramen						
		Förverkligande av indikatorer för resultatram år 2016*	Justeringar för tilläggsbetalningar	Måluppfyllelse 2016**	Delmål 2018	Mål 2023
Unionsprioritering 2	Totala offentliga utgifter (€)	258 696,10		3 %	20 %	8 812 920,00
	Antal jordbruksföretag med stöd från ett landsbygdsprogram för investeringar i omstrukturering eller modernisering (2A) + antal jordbruksföretag med stöd från ett landsbygdsprogram affärsutveckling/ investeringar för unga jordbrukare (2B)	16,00		16 %	20 %	102,00
Unionsprioritering 3	Totala offentliga utgifter (€)	0,00		0 %	20 %	2 500 000,00
Unionsprioritering 4	Totala offentliga utgifter (€)	18 344 020,41		44 %	50 %	41 336 282,00
	Jordbruksmark som omfattas av åtaganden som stöder biologisk mångfald (ha) (4A)+ Jordbruksmark som omfattas av åtaganden för att förbättra vattenförvaltning (ha) (4B)+Jordbruksmark som omfattas av åtaganden för för att förbättra markskötsel och/eller förebygga jorderosion (ha) (4C)	15 174,15		94 %	78 %	16 121,00
Unionsprioritering 6	Befolkning som omfattas av LAG-gruppen (6B)	0,00		0 %	100 %	28 666
	Totala offentliga utgifter (€)	10 000,00		1 %	15 %	1 644 000,00

Tabell F - Uppfyllelse av indikatorer för resultatramen						
		Förverkligande av indikatorer för resultatram år 2016*	Justeringar för tilläggsbetalningar	Måluppfyllelse 2015**	Delmål 2018	Mål 2023
Unionsprioritering 3	Antal insatser (projekt) för investeringar i bearbetning/marknadsföring och/eller utveckling av jordbruksprodukter (3A)	0,00		0 %	20 %	15,00
Unionsprioritering 4	Total areal för stöd till områden med särskilda begränsningar (M13)	14 381,51		100 %	80 %	14 350,00

* Information hämtas från tabell B och D
 ** Måluppfyllelse baserat på mål i programmet

Tabell G1 - Tabell över specifika mål						
Kod	Namn på målandikator	Fokusområde	Enhet	Målvärde 2023	Måluppfyllelse 2016	Comments
T-AX01	T-AX01 Total investering	3A	euro	11 500 000,00	0,00	

Kommissionen godkände landsbygdsprogrammet för Åland 2014-2020 i februari 2015. Programmet finansieras från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) och Ålands landskapsregering. Totalbudgeten uppgår till 57,2 miljoner euro varav jordbruksfonden delfinansierar programmet med 20,7 miljoner.

Programmets målsättning är att bidra till en hållbar ekonomisk och smart utveckling som fokuserar på produktivitet och hållbarhet och skall ge lönsamma och livskraftiga lantbruksföretag, ett aktivt lantbruk och en attraktiv landsbygd. Programmets främsta prioritet är att säkerställa en tillräcklig primärproduktion och på så sätt se till att det finns livsmedel för konsumenterna och råvaror för Ålands livsmedelsindustri.

Åtgärderna i programmet är i linje och stöder EU:s allmänna strategier inom områden som EU:s sjunde miljöhandlingsprogram, EU:s strategi för biologisk mångfald och EU:s resurseffektivitetsstrategi. Programmet utgör också ett viktigt instrument innehållande de viktigaste åtgärderna riktade till jordbruket inom det åländska vattenvårdsprogrammet som genomförs med grund i EU:s ramdirektiv för vatten.

Utbetalningen av jordbruksstöden de s.k. arealstöden påbörjades under 2015 senare än tidigare år beroende på förnyandet av landsbygdsverkets datasystem för lantbruksstöd. Utbetalningarna av år 2015 års stöd försenades också på grund av de tekniska problemen i utvecklande av datasystemet. Från och med år 2016 har utbetalningstidtabellen normaliserats i och med att systemen kommit på plats. Från år 2016 fanns inte längre avtal från programperioden 2007-2013 i kraft varvid ingen finansiering har använts för åtgärder med övergångsbestämmelser.

2016 var det andra året som ansökningarna från det nya programmet lämnades in under vårens ansökningsperiod. Ansökningarna gällde finansiering för femåriga åtagandena som är en förutsättning för beviljande av ersättningen för miljö- och klimatvänligt jordbruk och för ekologiskt jordbruk. Samtidigt lämnades också den årliga ansökan om utbetalning in. Även de första ansökningarna om utbetalning av kompensationsersättning lämnades in under samma ansökningsperiod.

Totalt gjordes 501 åtaganden om finansiering för miljö- och klimatvänligt jordbruk och 95 åtaganden om finansiering av ekologisk produktion. Dessutom beviljades 406 ansökningar om utbetalning av kompensationsersättning. Då intresset för ingående av avtal om ekologisk produktion så kraftigt överskred förväntningarna och de målsättningar som satts upp för programmet ingicks inga nya avtal om ekologisk växtodling under året. Dock var det möjligt att ansluta eventuella ekologiska djur på gårdar där växtodlingen redan ingått i det ekologiska stödsystemet.

För miljö- och klimatvänligt jordbruk har under 2016 betalats totalt 3.115.176,76 euro. För ekologiskt jordbruk har under 2016 betalats totalt 1.813.421,55 euro. I kompensationsersättning till områden med naturliga eller andra begränsningar som Åland kategoriseras som har det betalats totalt 3.133.287,37 euro.

Landskapsregeringen fattade under året beslut om finansiering till 26 projekt inom lantbruksnäringen. Främst finansieras mindre projekt som foderlager, täckdikning och sedimenteringsbassänger. Ett större projekt var ett investeringsstöd till en nystartad lantbrukare som byggt en ladugård för uppfödning av kvigor och ett växthus. Startstöd beviljades till 9 nya lantbrukare under året. Detta är ett relativt stort antal nya lantbrukare och med tanke på att det finns stort intresse för en ny utbildning för lantbrukare så kan man

kanske se ett visst trendbrott gällande intresset för lantbruk som yrke. Utbetalning av stödbeloppen påbörjades även i slutet av år 2016.

Under 2016 har de första investeringsstöden till livsmedelsindustrin beviljats. Totalt fem investeringar har beviljats ca 1,6 miljoner euro i stöd. Den beviljade finansieringen har fördelats till ett stort projekt inom ett lokalt ölbryggeri för att skapa en produktionsanläggning, nytt brygghus, burklinje, nya fermenteringstankar samt tillbehör, en produktionsanläggning för en lökförpackningslinje, införskaffande av en lökförpackningslinje, införskaffande av en bryggeriutrustning samt en automatiserad bag-in-box linje för äppelmust.

En del av projektstöden inom LBU programmet förverkligas genom lokalt ledd utveckling, Leader. En samhällsorienterad lokalt ledd utveckling baserar sig på principen nerifrån och upp och genomförs i enlighet med en lokal utvecklingsstrategi som har utarbetats inom privat, ideell och offentlig sektor där man har kommit överens om vilka insatser som ska prioriteras under programperioden utifrån lokala initiativ och förutsättningar. Leader Åland r.f. har utsetts till genomförare av LBU-programmets Leader dimension samt beviljats finansiering för drift av verksamheten

Den lokala aktionsgruppen LAG är den grupp av människor som ansvarar för att Leaderstrategin förverkligas och behandlar och förordar projektansökningarna innan landskapsregeringen tar det slutliga finansieringsbeslutet. Den åländska gruppen har 18 medlemmar, representerande de tre olika sektorerna i samhället: den ideella, den privata och den offentliga sektorn. Under 2016 öppnades den första ansökningsrundan för LAG. 15 stycken projektansökningar inkom, 6 stycken projekt beviljades finansiering; uppförande av en bigård, ombyggnation av en tidigare grundskola till multifunktionell möteslokal, renovering av en läktare vid en idrottsanläggning, upprustande av en ladugård för att fungera som ett härbärge, upprustning av en naturstig samt restaurering av befintlig murad köksspis med bakugn.

På grund av försening i det elektroniska systemet Hyrrä har utbetalningar inte kunnat verkställas till projekten inom livsmedelsförädling och Leader.

Under året fortsatte arbetet med administrativa åtgärder som behövs för att påbörja implementeringen av stöd till yrkesutbildnings- och kompetensutvecklingsåtgärder och rådgivning. Det har främst gällt anpassningar i det elektroniska administrationssystemet.

Ålands landskapsregering har mottagit under perioden för denna årsrapport mottagit två utvärderingsrapporter, en slututvärdering för programperioden 2007-2013 och den första fördjupade årsrapporten från utvärderarna för perioden 2014-2020. Slututvärderingen för perioden 2007-2013 är också relevant för nuvarande period då erfarenheter från förra perioden är viktiga att ta med in i genomförande av den nya perioden. Gällande slututvärderingen konstaterar utvärderarna att förvaltningsmyndigheten behöver utveckla kommunikationen kring programmet samt tillgodose tillgång till fakta för utvärderingen av de miljörelaterade åtgärderna inom programmet. Gällande den första fördjupade årsrapporten konstaterar utvärderarna att programmets implementering försenats och att det är därför svårt att dra långt gående slutsatser redan nu. Dock konstaterar man att det skett betydande förändringar i programmiljön i form av kraftigt förändrade marknadsförutsättningar som gör att det kan finnas nya eller utvecklade behov att tillgodose.

FÖRSLAG TILL ÄNDRING (1) AV STRUKTURFONDSPROGRAMMET FÖR LANDSKAPET ÅLAND FÖR PERIODEN 2014-2020 (CCI 2014FI05M2OP001)

Med anledning av att kommissionen justerat den fleråriga budgetramen för sammanhållningspolitiken 2017-2020, har Finland tilldelats ett tillskott på 5 miljoner euro av vilket Ålands andel är 29.000 euro. Förvaltningsmyndigheten föreslår att socialfondens finansieringsram utökas med 29 000 euro. Dessutom föreslås en mindre omfördelning i socialfondens budget.

Ålands landskapsregering föreslår en ändring av strukturfondsprogrammet för landskapet Åland perioden 2014-2020 i enlighet med artikel 30 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1303/2013 om fastställande av gemensamma bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden, om fastställande av allmänna bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden.

1. Ändringen har presenterats på programmets **övervakningskommitté den 31 maj 2017**, varvid beslöts att godkänna förslaget till programändring enligt nedanstående.

2. Beskrivning av ändringens huvudsakliga innehåll.

Ändringarna innehåller tillskott av medel (+ 29 000 euro) och omfördelning av medel (100 000 euro) inom programmets insatsområde Delaktighet och kompetens med finansiering från socialfonden (ESF).

Ändringarna i programdokumentet presenteras i bilaga 1.

2.1. Insatsområde Delaktighet och kompetens (ESF)

Förslaget omfattar en tilldelning av 29 000 euro från socialfonden till insatsområdet Delaktighet och kompetens fördelat till de särskilda målen *Minskad risk för marginalisering* 5 799 euro och *Uppgradering av kunskaper, färdigheter och kompetens av arbetskraften* 23 201 euro.

Förslaget omfattar ytterligare en omfördelning av medel från socialfonden från det särskilda målet *Minskad arbetslöshet med fokus på ungdomar och ökad rörlighet på arbetsmarknaden* (-100.000 euro) till *Uppgradering av kunskaper, färdigheter och kompetens av arbetskraften* (+100.000 euro).

Tabell: Finansieringsram total offentlig finansiering varav andelen från ESF är 50 procent.

Tematiskt mål TM	Godkänd finansieringsram	Tillskott	Omfördelning	Förslag ny finansieringsram
Att främja hållbar och kvalitativ sysselsättning och arbetskraftens rörlighet (TM 8)	1 483 884		-200 000	1 283 884
Att främja social delaktighet, bekämpa fattigdom och diskriminering (TM 9)	989 258	+11 598		1 000 856
Att investera i utbildning, färdigheter och livslångt lärande (TM 10)	2 473 142	+46 402	+200 000	2 719 544
Totalt	4 946 284	58 000	0,00	5 004 284

Motivering:

Tilldelningen av extra medel och omfördelningen av befintliga programmedel till kompetenshöjande åtgärder för arbetskraften motiveras med en ökande efterfrågan från denna målgrupp. Utvecklingen av antalet sysselsatta på Åland har under en längre period visat en positiv utveckling. Arbetsmarknaden på Åland är ändå förhållandevis liten och beroende av extern rekrytering. Det finns således ett behov av kompetenshöjande åtgärder för den enskilda individen samtidigt som det för arbetsgivarna är en utmaning att hitta rätt kompetensprofil.

Under åren efter den internationella krisen 2008 har arbetslösheten gradvis stigit och i april 2017 uppgick den relativa arbetslösheten fortfarande till 3,6 procent (3,2 procent kvinnor/3,9 procent män) vilket är en minskning sedan 2013 men fortfarande högre än tiden före krisen. Det relativa arbetslöshetstalet är fortfarande högre bland ungdomar under 25 år än för befolkningen som helhet. I april 2017 uppgick den till 4,5 procent (kvinnor 3 procent kvinnor/5,8 procent män). ÅSUB Statistik

Arbetslöshet, särskilt bland unga människor och personer i en sämre arbetsmarknadsställning och en låg mobilitet för framtiden är utmaningar som de är definierade vid programskrivningen. En analys av utvecklingen på området visar fortfarande på ett behov av insatser om än i mindre omfattning.

Förslaget att omfördela befintliga resurser är relativt liten i förhållande till den ursprungliga budgeten varför den i detta skede inte inverkar på programmets uppställda målsättningar inom de två särskilda målen. Efter omfördelningen återstår fortfarande programmedel att finansiera för målgruppen arbetslösa.

Eftersom det enligt förordningen för socialfonden finns en öronmärkning om 20 procent för bekämpande av fattigdom och inklusion tilldelas en del av anslaget det särskilda målet Minskad risk för marginalisering.

Programändringen påverkar finansieringsuppgifterna i partnerskapsöverenskommelsen och resultatramen. (Tabellerna ESI-fondernas operativa program och indikativa finansieringsandelar för tematiska målen i respektive ESI-fond i partnerskapsöverenskommelsen)

Bilaga 1

ÄNDRINGAR I PROGRAMDOKUMENTET

1.1 Strategi för det operativa programmets bidrag till unionens strategi för smart och hållbar tillväxt för alla och för att uppnå ekonomisk, social och territoriell sammanhållning

Den öppna arbetslösheten uppgick i december 2013 till 4,0 procent (män 4,4 procent kvinnor 3,6 procent). Ungdomsarbetslösheten har ökat och uppgick i december 2013 till 8,6 procent¹ (män 8,3 procent kvinnor 8,9 procent) vilket utgör ett allvarligt hot mot välfärden. Hotet består dels av ökade offentliga utgifter genom ökade understöd dels av att det finns en uppenbar risk att dessa ungdomar inte ser sig som delaktiga i samhället och att det blir svårt för dem att få jobb även i framtiden. Under åren efter den internationella krisen 2008 har arbetslösheten gradvis stigit och i april 2017 uppgick den relativa arbetslösheten fortfarande till 3,6 procent (3,2 procent kvinnor/3,9 procent män) vilket är en minskning sedan 2013 men fortfarande högre än tiden före krisen. Det relativa arbetslöshetsstalet är fortfarande högre bland ungdomar under 25 år än för befolkningen som helhet. I april 2017 uppgick den till 4,5 procent (kvinnor 3 procent kvinnor/5,8 procent män).²

Antalet avhopp från utbildningar³, däremot, är lågt på Åland jämfört med övriga EU. I och med att gruppen arbetslösa ungdomar ökar, påverkas också problematiken med mismatchning på arbetsmarknaden eftersom denna grupp inte anställs då arbetslivserfarenhet saknas. Därför bör systemen med att få in ungdomar i arbetslivet förändras. Via programmet är det möjligt att motverka ungdomsarbetslösheten genom att stöda sådana system som den ungdomsgaranti som Europeiska kommissionen⁴ för fram och som införts på andra ställen i Finland⁵. I den föreslagna ungdomsgarantin ingår även satsningar på lärlingsplatser. Åland har idag ett fungerande läroavtalssystem. Även om erfarenheten visar att åländska ungdomar sällan är arbetslösa så lång tid som tre månader är arbetslöshetsgraden ett problem. Arbetslösheten bland äldre (55+) var i december 2013 3,1 april 2017 3,4 procent och därför ligger fokus för åtgärder i huvudsak på ungdomar. Dessutom är sysselsättningsgraden bland äldre högre än genomsnittet inom EU. För att bibehålla och främja de äldres medverkan och delaktighet i arbetslivet är utbildnings- och kompetenshöjande insatser viktiga.

~~En ökande arbetslöshet, särskilt bland unga människor och personer i en sämre arbetsmarknadsställning samt en låg mobilitet är utmaningar för framtiden.~~

Arbetslöshet, särskilt bland unga människor och personer i en sämre arbetsmarknadsställning och en låg mobilitet för framtiden är utmaningar som de är definierade vid programskrivningen. En analys av utvecklingen på området visar fortfarande på ett behov av insatser om än i mindre omfattning.

¹ Ålands statistik och utredningsbyrå, Arbetsmarknad 2013:12

² Ålands statistik och utredningsbyrå, Arbetsmarknad 2017:4

³ Ålands Statistik och utredningsbyrå, Statistikmeddelande, 5.3.2013, tillgängligt på www.asub.ax

⁴ Meddelande från kommissionen till europaparlamentet, rådet, europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt regionkommittén SWD(2012) 406 final

⁵ Komplettering av arbets- och näringsministeriets riktlinjer för genomförande av ungdomsgarantin inom arbets- och näringsförvaltningen, 21.2.2013

Kapitel 1.2 Motivering till fördelningen av medel

Socialfondens tilldelade resurser kommer att fördelas enligt följande. Enligt förordningen för socialfonden finns det en öronmärkning om 20 procent för bekämpande av fattigdom och inklusion, vilket i detta program uppgår till 20 procent inom det tematiska mål 9 som avser att främja social delaktighet och bekämpa fattigdom och diskriminering. Det tematiska målet 8, att främja hållbar och kvalitativ sysselsättning och arbetskraftens rörlighet beräknas i dagsläget få 30 26 procent av medlen. Motiveringen är den för Åland höga ungdomsarbetslösheten och att projekt med åtgärder inriktade mot detta tematiska mål kan få upp till 100 procent i bidrag. Den största delen går till tematiskt mål 10, att investera i utbildning och i vidareutbildning, inklusive yrkesutbildning för färdigheter och livslångt lärande, som erhåller 50 54 procent. Eftersom behovsanalysen ger vid handen att fortbildningsbehovet ute på företagen är stort samtidigt som utbildningssystemen måste anpassas till omvärldens krav anses denna procent vara motiverad.

Fördelningen av fondernas medel till de tematiska målen framgår ur finansieringsplanen avsnitt 3 Tabell 18 C

Programmets investeringsstrategi framgår ur **Tabell 2** nedan

Tabell 2: Översikt av programmets investeringsstrategi.

Prioriterat område (PO)	Fond	Gemenskapens stöd i €	Andel av unionens totala stöd till det operativa programmet (per fond och PO)	Tematiskt mål (TM)	Investeringsprioritering	Särskilt mål	Programspecifika resultatindikatorer
Entreprenörskap och innovation	Eruf	2 322 538	46,49 % 46,2 %	1	Främja företagsinvesteringar inom forskning och innovation och utveckla kopplingar och synergieffekter mellan företag etc. (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1301/2013 artikel 5 1 b)	Att främja affärsutveckling, tillväxt och innovationer	Förädlingsvärde per arbetstimme för valda branscher
				3	Stödja kapacitet för SMF att växa på regionala, nationella och internationella marknader och ägna sig åt innovationsprocesser (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1301/2013 artikel 5 3 d)	Att främja konkurrenskraft hos små och medelstora företag (SMF)	Förändrad omsättning i SMF Förändrad sysselsättning (anställda) i SMF

Prioriterat område (PO)	Fond	Gemenskapens stöd i €	Andel av unionens totala stöd till det operativa programmet (per fond och PO)	Tematiskt mål (TM)	Prioriterad investering	Särskilt mål	Gemensamma och programspecifika resultatindikatorer
Delaktighet och kompetens	ESF	2 473 142 2 502 142	49,51 % 49,8 %	8	Tillgång till anställning för arbetssökande och icke-förvärvsarbetande, inbegripet långtidsarbetslösa och personer långt från arbetsmarknaden, även genom lokala sysselsättningsinitiativ och stöd till arbetskraftens	Minskad arbetslöshet med fokus på ungdomar och ökad rörlighet på arbetsmarknaden	Icke förvärvsarbetande som söker arbete efter avslutad åtgärd Deltagare i sysselsättning, inklusive

					rörlighet. (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1304/2013 artikel 3 1 a i)		egenföretagande, efter avslutad åtgärd
				9	Aktiv delaktighet, inklusive för att främja lika möjligheter och aktivt deltagande samt förbättra anställningsbarheten. (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1304/2013 artikel 3 1 b i)	Minskad risk för marginalisering	Missgynnade deltagare som söker arbete, studerar, får kvalifikation, deltar i sysselsättning, inklusive egenföretagande, efter avslutad åtgärd
				10	Stärka lika tillgång till livslångt lärande för alla åldersgrupper i formella, icke-formella och informella sammanhang, höja arbetskraftens kunskaper, färdigheter och kompetens och främja flexibla utbildningsvägar inklusive genom yrkesvägledning och validering av förvärvad kompetens. (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1304/2013 artikel 3 1 c iii)	Uppgradering av kunskaper, färdigheter och kompetens av arbetskraften	Deltagare i utbildning efter avslutad åtgärd Deltagare som får kvalifikation efter avslutad åtgärd
					Förbättra utbildningens relevans för arbetsmarknaden, underlätta övergången från utbildning till arbete, förstärka yrkesutbildningssystemen och deras kvalitet, inbegripet genom mekanismer för att förutse kompetensbehoven, anpassning av kursplaner och inrättande och utveckling av	Flexibla och relevanta utbildningssystem	Antalet nya metoder eller system Antalet utbildningsanordnare som anpassat och utvecklat sitt utbildningssystem

					arbetsbaserade system för lärande, inbegripet system med både teori och praktik och lärlingssystem. (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1304/2013 artikel 3 1 c iv)		
Tekniskt stöd		199 820	4,00 %				

1. Att stärka forskning, teknisk utveckling och innovation.
3. Att öka konkurrenskraften hos SMF, inom jordbruket (för Ejflu) samt inom fiske och vattenbruk (för EHFF).
8. Att främja hållbar och kvalitativ sysselsättning och arbetskraftens rörlighet
9. Att främja social delaktighet och bekämpa fattigdom och diskriminering
10. Att investera i utbildning och i vidareutbildning, inklusive yrkesutbildning för färdigheter och livslångt lärande

Kapitel 2.A1. Insatsområde Delaktighet och kompetens

2.A.5 Särskilda mål för investeringsprioriteringen och förväntade resultat

Minskad arbetslöshet med fokus på ungdomar och ökad rörlighet på arbetsmarknaden

Ett hot mot det åländska samhället är en ökad arbetslöshet och marginalisering. Ungdomsarbetslösheten är för de åländska förhållandena fortfarande högre än vad den var innan den ekonomiska krisen 2008. Idag är informationen om antalet inaktiva (icke arbetssökande) dessutom bristfällig vilket försvårar arbetet med att nå dem.

Även om antalet öppet arbetslösa på Åland (4,0 procent i december 2013, män 4,4 procent, kvinnor 3,6 procent)⁶ inte är på samma nivå som inom övriga Finland och Europa har antalet ökat till följd av det ekonomiska läget. Arbetslösheten bland äldre (55+) och långtidsarbetslösa (6mån+) är relativt låg på Åland vilket är orsaken till att dessa målgrupper inte prioriterats i programmet. Ungdomsarbetslösheten däremot uppgick i december 2013 till 8,6 procent (män 8,3 procent och kvinnor 8,9 procent) vilket förstärker hotbilden mot den åländska välfärden.

Hotet består dels av ökade offentliga utgifter genom ökade understöd dels av att det finns en uppenbar risk att dessa ungdomar marginaliseras och att det blir svårt för dem att få jobb även i framtiden. I och med att gruppen arbetslösa ungdomar ökar, påverkas också problematiken med mismatchning på arbetsmarknaden eftersom denna grupp inte anställs då arbetslivserfarenhet saknas. Åtgärder inom programmet bedöms kunna bidra till att minska antalet unga arbetslösa på ett innovativt sätt.

Målet med prioriteten är att skapa en ökad rörlighet på arbetsmarknaden och att minska arbetslösheten och därigenom minska risken för utanförskap med ett uttalat fokus på ungdomar och deras integration på arbetsmarknaden. De förväntade resultaten är dels att minska antalet arbetslösa, minska skillnaderna mellan antalet arbetssökande och antalet lediga arbetsplatser på arbetsmarknaden dels att hitta system för att fånga upp inaktiva (icke arbetssökande) utanför de nuvarande systemen.

För att mäta resultaten av programfinansieringen används en uppsättning förhandsdefinierade indikatorer. Utgångsvärdet baserar sig på resultat från programperioden 2000-2006 och 2007-2013. Eftersom indikatoruppsättningen i tidigare perioder och kommande period 2014-2020 inte är helt identiska saknas till vissa delar utgångsvärden.

Indikatorer med basår 2009 utgår från programperioden 2000-2006. Basår 2013 har använts för resultat från perioden 2007-2013 eller då det inte finns motsvarande utgångsvärde.

⁶ Ålands statistik och utredningsbyrå, Arbetsmarknad 2013:12

2 A 8 Resultatram

Prioriterat område	Indikator typ och mätenhet där det är lämpligt	Mät-enhet	Fond	Etappmål 2018	Slutligt mål 2023	Datakälla	Motivering till val av indikator (vid behov)
Delaktighet och kompetens (PO 2)							
PO 2	Totala offentliga stödberättigade utgifter som införts i redovisningssystemet av attesterande myndighet	Euro	ESF	935 540	5 345 924 5 403 924	Attesterande myndighetens uppföljnings-system	*
PO 2	Antal deltagare (aktivitetsindikator)	Antal	ESF	280	1 480	Förvaltningsmyndighetens uppföljnings-system	**

Tabell 20: Åtgärd (Kod)	
Kategori av region	Mer utvecklad region
Fond	ESF
Prioriterat område: Delaktighet och kompetens	€ belopp
102 Tillgång till anställning för arbetssökande och icke-förvärvsarbetande, inklusive långtidsarbetslösa och personer långt från arbetsmarknaden, även genom lokala sysselsättningsinitiativ och stöd till arbetskraftens rörlighet	541 942 441 942
103 Varaktig integration på arbetsmarknaden för ungdomar, särskilt de som inte arbetar eller studerar, inklusive ungdomar som löper risk för social utestängning och ungdomar från marginaliserade grupper, vilket inbegriper genomförandet av ungdomsgarantin	200 000
105 Jämställdhet inom alla områden, inklusive när det gäller tillträde till arbetsmarknaden, karriärutveckling, möjlighet att förena arbete och privatliv samt främjande av lika lön för lika arbete	200 000
109 Aktiv inkludering, inklusive för att främja lika möjligheter och aktivt deltagande samt förbättra anställningsbarheten	294 629 300 428
113 Främjande av socialt entreprenörskap och arbetsmarknadsintegration inom de sociala företagen och den sociala och solidariska ekonomin för att göra det lättare för alla att få arbete	200 000
117 Stärka lika tillgång till livslångt lärande för alla åldersgrupper i formella, icke-formella och informella sammanhang, höja arbetskraftens kunskaper, färdigheter och kompetens och främja flexibla utbildningsvägar inklusive genom yrkesvägledning och validering av förvärvat kompetens	603 791 726 992
118 Förbättra utbildningens relevans för arbetsmarknaden, underlätta övergången från utbildning till arbete, förstärka yrkesutbildningssystemen och deras kvalitet, inklusive genom mekanismer för att förutse kompetensbehoven, anpassning av kursplaner och inrättande och utveckling av arbetsbaserade system för lärande, inbegripet system med både teori och praktik och lärlingssystem	432 780
Totalt	2 473 142 2 502 142

Tabell 21: Bidrag (Kod)	
Kategori av region	Mer utvecklad region
Fond	ESF
Prioriterat område: Delaktighet och kompetens	€ belopp
01 Ej återbetalningspliktigt stöd	2 473 142 2 502 142

Tabell 22: Typ av region (Kod)		
Kategori av region	Mer utvecklad region	
Fond	ESF	
Prioriterat område: Delaktighet och kompetens	€ belopp	
03 Landsbygdsområden (glesbefolkade)	2 473 142	
	2 502 142	

Tabell 23: ESF sekundär tema (Kod)		
Kategori av region	Mer utvecklad region	
Fond	ESF	
Prioriterat område: Delaktighet och kompetens	€ belopp	
01 Stödja övergången till en koldioxidsnål och resurseffektiv ekonomi	50 000	
02 Social innovation	200 000	
03 Att öka små och medelstora företags konkurrenskraft	150 000	
04 Att stärka forskning, teknisk utveckling och innovation	50 000	
05 Att öka tillgången till, användningen av och kvaliteten på IKT	200 000	
06 Icke-diskriminering		
07 Jämställdhet	200 000	
08 Ej tillämpligt		
Totalt	850 000	

3. FINANSIERINGSPLAN

Tabell 17

Åland	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		Totalt	
	Finansiering	Resultat-reserv	Finansiering	Resultat-reserv	Finansiering	Resultat-reserv	Finansiering	Resultat-reserv	Finansiering	Resultat-reserv	Finansiering	Resultat-reserv	Finansiering	Resultat-reserv	Finansiering	Resultat-reserv
Fond och reg																
Eruf, mer utv	293 649	18 745	299 529	19 119	305 525	19 502	311 640	19 892	317 877	20 290	324 238	20 696	330 726	21 110	2 183 184	139 354
ESF; mer utv	337 956	21 572	344 721	22 004	351 622	22 444	365 276	23 315	372 585	23 782	380 039	24 258	387 645	24 743	2 539 844	162 118
Totalt	631 605	40 317	644 250	41 123	657 147	41 946	676 916	43 207	690 462	44 072	704 277	44 954	718 371	45 853	4 723 028	301 472

Tabell 18a

Prioriterat område	Fond	Region	Grund för beräkning EU stöd	Total offentlig finansiering	EU-stöd	Nationell off. finansiering	Total offentlig finansiering	Fin.andel	EIB	Finansieringens huvuddel		Resultatreserv		Resultatreservens andel av totalfinansieringen
										EU-stöd	Nat.fin.	EU-stöd	Nat.fin.	
1	Eruf	Mer utvecklad region	Offentlig		2 322 538	2 322 538	4 645 076	50,0 %		2 183 184	2 183 184	139 354	139 354	6,00 %
2	ESF	Mer utvecklad region	Offentlig		2 502 142	2 502 142	5 004 284	50,0 %		2 340 024	2 340 024	162 118	162 118	6,48 %
3 (TA)	ESF	Mer utvecklad region	Offentlig		199 820	199 820	399 640	50,0 %		199 820	199 820			
Totalt	Eruf	Mer utvecklad region			2 322 538	2 322 538	4 645 076	50,0 %		2 183 184	2 183 184	139 354	139 354	6,00 %
Totalt	ESF	Mer utvecklad region			2 701 962	2 701 962	5 403 924	50,0 %		2 539 844	2 539 844	162 118	162 118	6,00 %
Sammanlagt					5 024 500	5 024 500	10 049 000	50,0 %		4 723 028	4 723 028	301 472	301 472	6,00 %

Tabell 18c

Prioriterat område	Fond	Region	Tematiskt mål	EU-stöd	Nat.offentl. finansiering	Total finansiering
PO 1 Entreprenörskap och innovation	Eruf	Mer utvecklad region	1. Att stärka forskning, teknisk utveckling och innovation	1 858 030	1 858 030	3 716 060
			3. Att öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag, inom jordbruket (Ejflu) samt inom fiske och vattenbruk (EHFF)	464 508	464 508	929 016
PO 2 Delaktighet och kompetens	ESF	Mer utvecklad region	8. Att främja hållbar och kvalitativ sysselsättning och arbetskraftens rörlighet	641 942	641 942	1 283 884
			9. Att främja social integrering och bekämpa fattigdom och diskriminering	500 428	500 428	1 000 856
			10. Att investera i utbildning, vidareutbildning och yrkesutbildning för färdigheter och livslångt lärande	1 359 772	1 359 772	2 719 544
Totalt		Mer utvecklad region		4 824 680	4 824 680	9 649 360

ENTREPRENÖRSKAP OCH KOMPETENS STRUKTURFONDSPROGRAM PÅ ÅLAND 2014-2020

PROGRAMÄNDRING 1

BILAGA 10

Kastelholm, Smakbyn 31.5.2017

Susanne Strand

FÖRESLAGNA ÄNDRINGAR

- Utöka socialfondens finansieringsram med 29 000 euro.
- En mindre omfördelning i socialfondens budget.

NY FINANSIERINGSRAM

Tematiskt mål TM	Godkänd finansieringsram	Tillskott	Omfördelning	Förslag ny finansieringsram
Att främja hållbar och kvalitativ syssel-sättning och arbetskraftens rörlighet (TM 8)	1 483 884		-200 000	1 283 884
Att främja social delaktighet, bekämpa fattigdom och diskriminering (TM 9)	989 258	+11 598		1 000 856
Att investera i utbildning, färdigheter och livslångt lärande (TM 10)	2 473 142	+46 402	+200 000	2 719 544
Totalt	4 946 284	58 000	0,00	5 004 284

MOTIVERING

- Ökande efterfrågan inom kompetenshöjande åtgärder. Den enskilda individen har ett behov av kompetenshöjande åtgärder samtidigt som det för arbetsgivarna är en utmaning att hitta rätt kompetensprofil.
- Arbetslöshet, särskilt bland unga människor och personer i en sämre arbetsmarknadsställning och en låg mobilitet för framtiden är utmaningar som de är definierade vid program-skrivningen. En analys av utvecklingen på området visar fortfarande på ett behov av insatser om än i mindre omfattning.

MOTIVERING

- Ändringen inverkar inte på programmets uppställda målsättningar inom de två särskilda målen. Efter omfördelningen återstår fortfarande programmedel att finansiera för målgruppen arbetslösa.
- Ändringen beaktar öronmärkningen om 20 procent för bekämpande av fattigdom och inklusion.
- Ändringen påverkar finansieringsuppgifterna i partnerskapsöverenskommelsen och resultatramen.

Ålands Utvecklings Ab

**ÅUAB is owned 100% by
Government of Åland
founded 1988**

MISSION

ÅUAB's mission is to be an active owner and help upcoming companies realize their development potential, increase employment, export revenues and profitability in the Åland economy

ÅUAB:

- Provides advice, intellectual and venture capital to start-up and running businesses on Åland Islands
- Contributes to the positive development of industries in development stage

OBJECTIVES & ACTIVITIES

Objectives

- Create broader industrial structure by including innovations;
- Increase revenues from export-based goods and services
- Create more jobs in countryside areas and in the archipelago

Activities

- About 15 development companies;
- On a timeline 5-8 years and the goal is to exit of mature companies

PRODUCTS & SERVICES

Capital Stock

- Convertible loan
- Capital loan
- Business loan for planned investment
- Research capital before an investment
- Bridge capital

**Funded by EU / Official
Risk Capital Instrument**

Other capital as private and
national

Intellectual Capital adding to our investments in form of:

- Management Services
- Mentoring
- Organization setup
- Help and advise in creating a structure for an economy and budget routines
- Evaluation of business plans
- Cooperation network between companies in ÅUAB's portfolio
- Broad contact network to other financiers/funders

ÅUAB:s PORTFOLIO, EXPERIENCE

Ålands Utvecklings Ab has invested in total to **26 companies** out of which **17 companies** are in ÅUAB 's portfolio

- Active involvement – development in **13 companies** (76%) (11 +2 ERUF)
- Passive involvement - in **4 companies** (24%)

Active	Year (invested)	Passive	Year (invested)
Skärgårdslamm	2015	Servercontainer Nordic	2010
Skärgårdsbröd	2014	Responz	2008
Inpex	2013	Air Åland	2006
FIFAX	2011	ACS	2003
Modilo	2010	EXIT	Year of exit
Lots Security	2010	MobileNetControl	2015
Respond4You	2007	Modilo	2014
Quedro	2006	NMT	2013
NSF Telecom	2002	Plasto	2012
Carus	2002	Alandia Engineering	2010
ASCE	1999	Minna Rundberg Art & Design	2010
		JMF Möbel	2009
		Retpack Solutions	2008
		EGET	2004

EU-RISK CAPITAL / 2016 → IMPLEMENTED INVESTMENTS

ÅUAB has made an investment in total into
2 SMEs (expansion phase)
in amount of **300 100€**

Company	Total eligible investment	Private investments	ÅUAB investment	Share (ÅUAB)
Leakomatic Ab	437 100 €	287 000 €	150 100 €	24%
Stallhagen Ab*	630 000 €	480 000 €	150 000 €	34%
TOTAL	1 067 100 €	767 000 €	300 100 €	

* 2,5MEUR invested in addition during the 2nd phase of the stock emission;

* 1600 new shareholders

EU-RISK CAPITAL / PROSPEKTLIST*

Client	Project idea
[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	[REDACTED]
Petrolax Ab	Biofuel
[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	[REDACTED]
HelioZenit Ab	High-technology solutions (solar energy)
Shipit Oy Ab	Courier & Drop-In services
[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	[REDACTED]

Includes all requests and status of companies applied for EU-funding;

Currently **13 active companies** in the list;

3,9 MEUR investment planned in total;

Positive decision made for 3 companies (*marked in yellow*)

ÅUAB:

Helps to develop the idea, businessplan & budget;

Keeps track on meetings, contacts, visits, decisions

MARKETING

Homepage

- Separate section with general information;
- Application form incl. conditions and obligatory documents;
- Process description etc

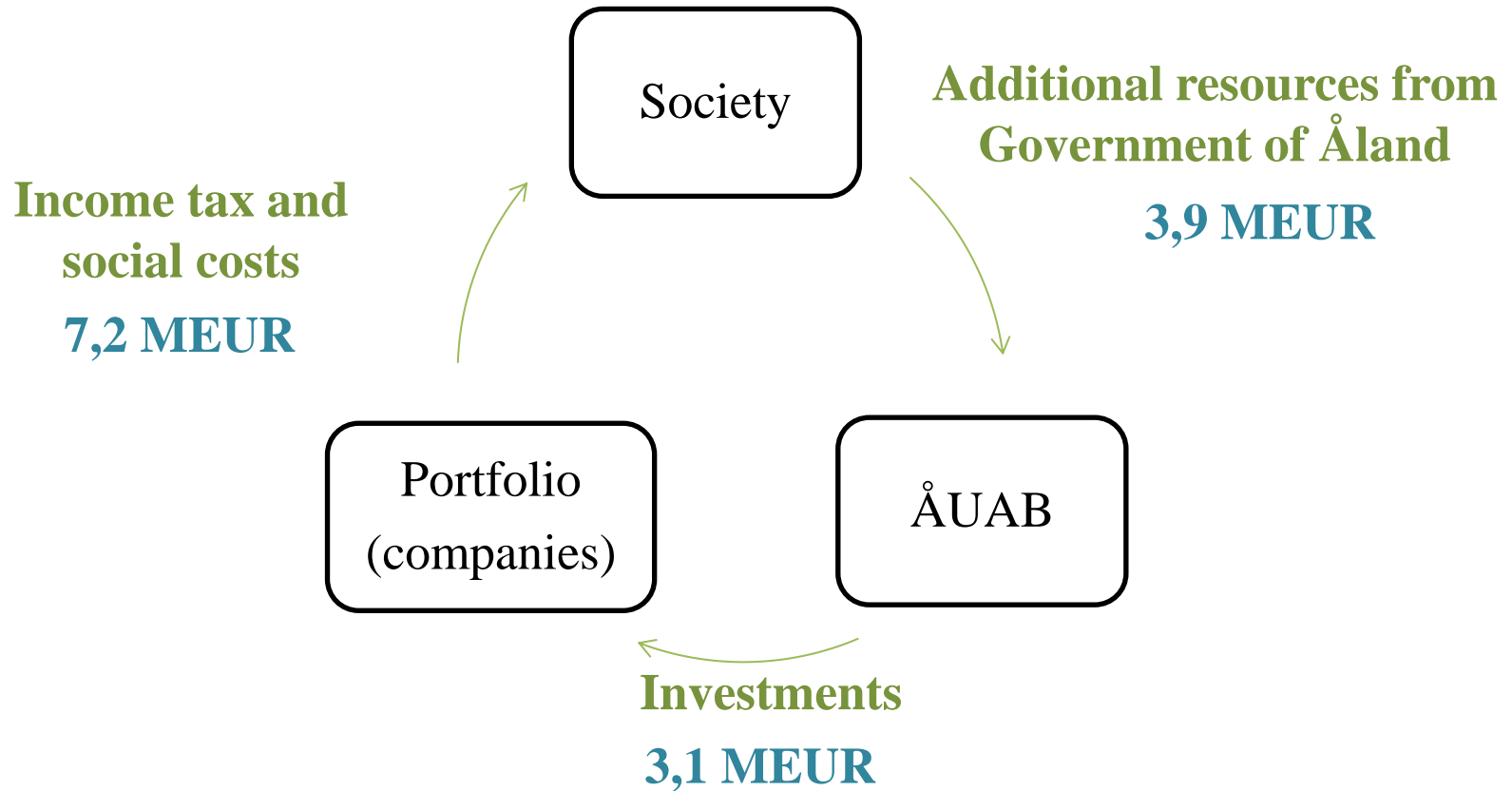
Capital Market Day

- Presentations – different speakers including companies and other financiers;
- Exhibitions/road shows by companies – opened for general public

Other existing networks

- Ålands Näringsliv - covers regional network of companies
- Business Lab – new businesses incl. female entrepreneurs
- Other networks in various areas incl:
 - * Member of the SVCA (Swedish Venture Capital Association);
 - * Invitation in presenting a roadshow in FINPRO event for start-up businesses

EVALUATION OF ÅUAB BEFORE ERUF

THANK YOU!

Lennart Joelsson

+358 457 52 44 030

E-mail: lennart.joelsson@auab.ax

